

provincial de Barcelona durant els anys 1934-1936. Tanmateix nosaltres pensem que en realitat els càrrecs de cap provincial de Barcelona i el de territorial de Catalunya els ocupava la mateixa persona, és a dir, Roberto Bassas. La trajectòria de Fontes durant el "període republicà" de la Falange de Barcelona havia estat la d'aproximar-se a la tendència de Gutiérrez Santamarina, ja que dissentia de l'orientació donada per Bassas a l'organització. Ell mateix expressà la seva posició d'aquesta manera:

Al ver que en el centro [es refereix al local de F.E. del carrer de Rosich de Barcelona] empezaban a infiltrarse elementos dudosos en sentido catalanista, Santa Marina y el que suscribe pusiéronse en desacuerdo con el camarada Bassas a causa de aquellos elementos, que éste defendía, como sucedía, por ejemplo, con el mismo Ribas Seva, que en el centro de Falange continuaba hablando en catalán, diciéndoles entonces Bassas que necesitaban a Ribas Seva por ser hombre de dinero, aunque jamás hizo aportaciones importantes. A causa de estas disensiones el Camarada Santa Marina y el que declara trasladáronse a la calle de Casanovas numero veintinueve. (Declaració cit.).

(13).- Ibid. Recordem que Fontes i Gutiérrez Santamarina havien estat els dos notables falangistes presents a la caserna de Pedralbes la matinada del 19 de Juliol de 1936 que junt amb els ex-jonistes Poblador i Martín Busutil havien polemitzat telefònicament amb Bassas i Ribas a causa de la negativa d'aquests dos a acudir allí i a sortir al carrer.

(14).- L'opinió de Fontes sobre altres grups "quintacolumnistes" era molt dura. En parlar del grup "J.M.B.", que citem en el text tot seguit, grup que es distingí per elaborar llistes dels seus membres i pel repartiment de carnets (llestats i credencials que acabaren finalment en mans del S.I.M. republicà, provocant centenars de detencions) deia:

se organizaron grupos que extendían carnets, formaban listas de simpatizantes, etc, siempre en opinión del declarante persiguiendo una baja intención de lucro ya que no se puede concebir que obedecieran a otros móviles puesto que esta clase de actividades solo servía para proporcionar víctimas a las checas rojas, dándose el caso de que por la detención de un solo individuo, al que se le ocupaban estas listas se llegó a veces por los rojos a la detención de nutridísimos grupos de nacionalistas siendo de destacar en cambio que del servicio del declarante no fue detenido mas que el mencionado coronel Peña. No abdicó, como se dice, el declarante de la jefatura, manteniéndola como un honor y como un deber contra los peligros y las dificultades y también contra estos grupos que realizaban una labor en extremo peligrosa para nuestras actividades y para los mismos que pretendían favorecer como puse en conocimiento a su debido tiempo de mi Jefe inmediato en el Servicio el mencionado Teniente Coronel Hungría (sic).

(14 bis).- Sánchez Mazas arribà a Barcelona des de Madrid (Josep Maria Solé i Sabaté i Joan Villarroya i Font, La repressió a la rera guarda de Catalunya (1936-1939), vol. I, pàg. 249-250). Tot i que en l'expedient judicial incoat arran de la seva detenció apareix citat com a "Jefe Supremo" [Ibid], no sembla en absolut que fos tal. Més aviat que era reconegut així en un moment determinat pel grup "J.M.B.". Grup que, com expliquem en la Nota (29), acceptà posteriorment la prefectura de la Falange "oficial" representada pels lloctinents de Gutiérrez Santamarina. Per una altra banda cal dir que els organigrames sobre l'estructura de la "Cinquena Columna" elaborats pel S.I.M. i reproduïts a l'obra de Solé i Villarroya demostren, especialment el de la pàgina 252, el paper preponderant que tenia la Falange "oficial" sobre bona part dels grups. Es llàstima que aquests autors no hagin donat la data exacta a la qual corresponen els esmentats esquemes, en lloc de citar solament la del judici de Sánchez Mazas (29 de novembre de 1938). Això permetria situar cronològicament el nivell d'integració dels diferents grups que mostren.

(15).- Declaració de Francisco Sáenz Iñigo. Causa General-AHN. Declaració de José María Poblador Alvarez cit.

(16).- Per a una panoràmica general dels diferents grups existents v. Solé i Sabaté-Villarroya i Font, op. cit., pàg. 243-268. També Pascual, op. cit., pàg. 77-85.

(17).- Ibid.

(18).- Ibid.

(19).- Ibid.

(19 bis).- Com "Radio Nacional y Extranjera" o una xarxa dedicada a ajudar capellans i fugitius descoberta a Barcelona a principis de 1938, etc.). Solé i Sabaté-Villarroya i Font, op. cit., pàg. 248-249.

(20).- Entrevista amb el Sr. Gonzalo Serrallach de la Pompa (Barcelona, 1987) que en formà part. Alfons Serrallach havia estat secretari de la Junta de la Facultat de Dret de la Secció Escolar de la Lliga el curs 1933-1934 (Molas, Lliga Catalana..cit., vol. II, pàg. 101).

(21).- La demanda fou portada a Burgos per Canosa. A l'acta de la reunió de lliurament (cit.) es diu que la designació es feia "accediendo a lo solicitado por los Camaradas residentes en Cataluña". No ho estaven tots, però, d'interessats.

(22).- Al mes de març de 1937, en fer-se càrrec de la responsabilitat de la "Cinquena Columna" falangista Enrique Mora, Canosa i Carranceja li havien tramès l'ordre de les autoritats "nacionals" que "había diversos grupos que convenía unificar", tot i que no s'havia de procedir a la unificació de tots els distints serveis, "pues los informes llegados por diferentes conductos, al coincidir, adquirirían pleno crédito" (Pascual, op. cit., pàg. 73).

(23).- Acta cit.

(24).- Les entrevistes amb Serrano per gestionar el nomenament de "Santa Marina" les celebraren Ribas, Calviño i Salas el 19 de novembre de 1937 i Ribas i Calviño el dia 21 següent: Agenda cit.

(25).- Hi eren també presents una germana de Carlos Carranceja, María, i el seu marit, el capità d'infanteria Manuel Moreno. Acta cit.

(26).- Ibid.

(27).- Fontana escriví posteriorment: "Este hombre ["Santa Marina"] fue el jefe supremo nacional en Cataluña. Su nombramiento se expidió en Burgos, y -contra el criterio de Calviño y el mío, que temíamos por su vida- le fue entregado en la cárcel por nuestro servicio (op. cit., pàg. 156-157).

(28).- v. Pascual, op. cit., pàg. 162-163.

(29).- La data de l'arrest és distinta a Félix Ros, op. cit., pàg. 14; i a Pascual, op. cit., pàg. 89.

(30).- Ibid., pàg. 97.

(31).- Ibid., pàg. 83].

(32).- Ros, op. cit., pàg. 15-20.

(33).- Pascual, op. cit., pàg. 140 i 169.

(34).- El subratllat de "todos" és nostre. Ros, op. cit., pàg. 19-20. Aquest canvi respecte del criteri anterior, de mantenir una certa dispersió dels grups per poder contrastar les informacions, ¿responia a l'interès del comandament "nacional" d'organitzar una insurrecció a Barcelona?.

Afegirem que els responsables de la majoria de nuclis de la "Cinquena Columna" de Barcelona detinguts i que no havien estat morts en temps anteriors es trobaren en la concentració de presos polítics efectuada pel S.I.M. al monestir de Nostra Senyora del Collell (Girona) els últims dies del mes de gener de 1939. Foren morts Aluja Roca, Osete, Felman i d'altres que no havien dirigit grups com Roberto Bassas, i sobreviviren Pascual, Sánchez Mazas, Sabina González, Félix Ros i José María Poblador, entre d'altres.

(35).- Fontes no fou arrestat. Declaració cit.

(36).- Decret núm. 421 de 2-XII-1937 a BMFET, núm. 10 de 15-XII-1937, pàg. 122. Per un decret (núm. 420) de la mateixa data la vacant de conseller ordinari deixada per Fernández-Cuesta era ocupada pel general Luís Orgaz Yoldi.

(37).- Fernández-Cuesta mateix ha contat l'entrevista a Fernández-Cuesta, op. cit., pàg. 107-113.

(38).- Serrano Suñer, Memorias...cit.., pàg. 255; Ridruejo, op. cit., pàg. 118 i ss; José Antonio Giménez-Arnau, Memorias de memoria. Descifre vucencia personalmente, Barcelona, Destino, 1978, pàg. 95.

(39).- Sobre les pressions dels alfonsins v. Ridruejo, op. cit., pàg. 119 i Vegas Latapié, op. cit., pàg. 421 i ss.

(40).- Ridruejo, op. cit., pàg. 120; Serrano Suñer, op. cit., pàg. 176 i 187.

(41).- Serrano Suñer, op. cit., pàg. 186.

(42).- El nomenament de delegado de Prensa y Propaganda, sense data, aparegué al BMFET número 14 del 15 de febrer de 1938. La Junta Política fou designada a la segona sessió del Consejo Nacional celebrada a Burgos el 9 de març del mateix any.

(43).- v. memòries de Serrano Suñer, Fernández-Cuesta i Ridruejo cits.

(44).- Quan fou entrevistat per nosaltres (Madrid, 2-IV-1986) no recordava gairebé res d'aquests assumptes. Notícies de l'entrevista a Carta de Anglés a Fal Conde de 19-II-1938 cit.. El mes de novembre anterior, arran de la supressió per part del cap nacional de F.E.T. y de las J.O.N.S. de "todas las Jefaturas e Inspecciones Territoriales o Regionales, quedando disponibles aquellos camaradas que las desempeñaban" (BMFET núm. 7, de 1-XI-1937, pag. 83), disposició que no afectava la Delegación Territorial de Cataluña sinó a una sèrie de prefectures i inspeccions creades anteriorment (BMFET núm. 2, de 15-VIII-1937, pag. 24), la Comisión s'havia mogut a prop del Secretariado en el mateix sentit. v. Document de la C.C. de A. de C. cit.

(45).- Ordre del 23 de desembre de 1937 a BMFET núm. 11 de 1-I-1938, pàg. 135-136.

(46).- Aquest era el designat per a Alacant, Narciso Perales Herrero. Desconeixem la filiació del de València, José Molina Casanova.

(47).- Ordre del 23-XII-1937 cit.

(48).- Carta de Anglés a Fal Conde del 19-II-1938 cit.

(49).- El 6 de novembre de 1937. Agenda cit.. En aquell viatge a Salamanca també es feren gestions per preparar un fullet que es repartiria a la frontera als catalans nouvinguts, probablement amb informació sobre la nova unitat (Ibid.).

(50).- El mes de març ja estava constituïda: hem trobat una referència a la tramesa d'objectes per part de la Sección Femenina de la Territorial a la unitat el mes de març de 1938 ("Destino", núm. 57 de 17-IV-1938). Pascual Toledo Planas, a l'article "Falanges de Cataluña en la guerra" ("Solidaridad Nacional" [Barcelona], 11-X-1939, pàg. 3), situa el naixement de

la unitat després de la finalització de la Batalla de Terol. La versió de Fontana (op. cit., pàg. 242) de què la unitat ja existia durant aquesta batalla de finals de desembre del 1937 és incorrecta.

(51).- Segons Casas de la Vega (op. cit., vol. II, pàg. 820): "Encontramos (...), en el frente de Aragón esta vez, una Unidad de Falange catalana. En diciembre de 1937 se encuentra en Santa Bárbara de Celadas (Teruel) y su efectivo es de una Compañía, 116 voluntarios y 10 oficiales (...). En julio de 1938 los efectivos han crecido considerablemente, tomando la denominación de 1a Bandera de Falange de Cataluña, con 423 voluntarios y 12 oficiales, y guarneciendo posiciones defensivas en Santa Eulalia del Campo".

(52).- Fontana, op. cit., pàg. 242-243. També l'article "Prisioneros en Teruel" ("Destino", núm. 48 de 29-I-1938).

(53).- El 3-I-1938. Agenda cit..

(53 bis).- Fontana, op. cit., pàg. 243; Pascual Toledo, "Falanges"...cit.

(54).- La Columna es transformà en Divisió el novembre de 1937. v. Casas de la Vega, op. cit., vol. I, pàg. 446 i General Sagardía, op. cit., pàg. 123.

(55).- Casas de la Vega, op. cit., vol. I, pàg. 446-447. Aquesta informació fa referència al conjunt de les 1a i 7a Banderes de F.E.T. de Burgos.

(56).- Ibid.

(57).- Casas de la Vega, op. cit., vol. II, pàg. 661-662.

(58).- Nonell Brú, op. cit., pàg. 57. Casas de la Vega, op. cit., vol. I, pàg. 815. Més tard s'autoritza la incorporació a les antigues unitats carlines de personal incorporat ja a files, entre d'altres. v. Antonio Lizarza Iribarren, Memorias de la conspiración (1931-1936), Pamplona, Gómez, 1954, pàg. 173 i ss. (cit. a General Luís Redondo y Comandante Juan de Zavala, El Requeté (La Tradición nunca muere), Barcelona, A.H.R., 1957, pàg. 409-410.

(59).- Casas de la Vega, op. cit., vol. II, pàg. 815.

(60).- Nonell Brú, op. cit., pàg. 65.

(61).- Ibid., pàg. 88.

(62).- Sobre els orígens de la "Obra" [Auxilio Social] v. Southworth, op. cit., pàg. 171-173; García Venero, Falange en la guerra..cit., pàg. 282-283.

(63).- Gallego Méndez, op. cit., pàg. 60.

(64).- Ibid..

(65).- Decret 378 de 7 d'octubre del 1937 a BMFET núm. 6 de 15-X-1937, pàg. 70-71. També és útil el Decret 418 de "Reglamento para la aplicación del 'Servicio Social' a la mujer española" de 28-XI-1937 al BMFET, núm. 10, de 15-XII-1937, pàg. 122-126.

(66).- Per a aquesta polèmica v. Gallego Méndez, op. cit., pàg. 63-66.

(67).- Segons Maria Teresa Gallego Méndez (op. cit., pàg. 60) la inspiració nacional socialista d'aquest servei era un factor més que enfrontava a la seva responsable amb Pilar Primo de Rivera, més propera als feixistes italians.

(68).- La primera notícia aparegué al número 42 de "Destino" (de 18-XII-1937) i també al 45 de 8-I-1938.

(69).- "Destino" número 55 de 19-III-1938.

(70).- Ibid.

(71).- Ibid.

(72).- Les dues organitzacions juvenils més importants a principis del 1937 eren les de Sevilla i Valladolid, v. Juan Sáez Marín, El Frente de Juventudes. Política de juventud en la España de la postguerra (1937-1960), Madrid, Siglo XXI, 1988, pàg. 32.

(73).- Les normes del delegat nacional del departament, el comandant mallorquí Mateo Torres Bestard per procedir a aquesta (Circular número 1 de 5-VII-1937) aparegueren al BMFET, núm. 2 de 15-VIII-1937, pàg. 12-13.

(74).- Crida a la inscripció apareguda a "Destino" núm. 21 de 24-VII-1937 (Reproduïda al capítol 3er del present treball).

(75).- "Destino" número 60 de 24-IV-1938. Aleshores actuava com a delegat nacional accidental el sots-delegat Manuel de Mergelina Laraña ja que Torres -futur governador civil de Tarragona el 1939- havia estat designat governador civil de Pontevedra (Sáez Martín, op. cit., pàg. 40. Sobre el nomenament de Torres també Josep Clarà, Els governadors civils del Franquisme a Catalunya. Notes sociològiques., pàg. 54 [dins vv/aa, L'Epoca Franquista. Estudis sobre les comarques gironines, Girona, Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 1989). Aviat, no obstant, seria nomenat nou delegat Sancho Dávila (el mes de maig de 1938. v. Sancho Dávila, De la O.J. al Frente de Juventudes, Madrid, Editora Nacional, 1941, pàg. 14).

(76).- v. Correspondència entre Pere Parera i Ribas Seva. Documentació Privada de José Ribas Seva. Fontana, op. cit., pàg. 289.

(77).- "Destino", núm. 50, 12-II-1938.

(78).- Títol d'un article de José Antonio Primo de Rivera a "F.E.", núm. 15, de 19-VIII-1934. Està reproduït a Del Río Cisneros, op. cit., pàg. 411-413. Les cometes que apareixen en el text corresponen a frases de José Antonio Primo de Rivera.

(79).- El paràgraf correspon al discurs de José Antonio Primo de Rivera "Los vascos y el Parlamento", pronunciat a les Corts el 28-II-1934. Està reproduït a Del Río Cisneros, op. cit., pàg. 195-198, i es reproduïx exactament més endavant en aquest mateix capítol, davant la nota 164.

(80).- Ridruejo, op. cit., pàg. 103 (cit. a Gallego Méndez, op. cit., pàg. 52-53).

(81).- "Destino", número 35 de 30-X-1937 i "Destino" número 56 de 23-III-1938.

(82).- Gerardo Juan (pseud.), "Guión de Victoria. La Falange de Cataluña y aquel mitín de Zaragoza", "Destino", núm. 37, de 13-XI-1937.

(83).- Tresgallo de Souza (pseud.), "Barcelona nacionalsindicalista. Los falangistas de Cataluña y 'Solidaridad Nacional'" ("Destino", núm. 41, 11-XII-1937) i "Barcelona nacionalsindicalista. Fe de España" ("Destino", núm. 42, 18-XII-1937). Referències a la F.E. de Barcelona de la pre-guerra també a l'article del mateix autor "Un turno tímido de Don Francisco" a "Unidad" (12-I-1937, pàg. 1 -cit. a Benet, op. cit., pàg. 124-125-).

García Venero havia estat encarregat pel comandament de F.E. de las J.O.N.S. en els mesos immediatament anteriors a l'inici de la guerra de tirar un periòdic a Barcelona però d'àmbit estatal. Per aquesta raó es desplaçà a Barcelona i edità tres números de "Solidaridad Nacional" que, per la clandestinitat en que es trobava l'organització, no es presentà públicament com de caire falangista. Raó per la qual passà la censura i sortí a la llum. El periodista santanderí s'allotjà en una casa de Ribas Seva i comptà amb la col.laboració de l'ex-jonsista de Barcelona Emilio de Lasarte Ronzart. Per la participació de Lasarte v. Declaració d'Emilio de Lasarte Ronzart a Causa General-AHN. Als articles publicats a "Zona Nacional" García Venero sol presentar-se com un alt càrrec falangista i fins i tot com a titular de "la autoridad suprema de José Antonio" a Catalunya, la qual cosa és una exageració notable, atès el quadre de jerarquies de la F.E. de Barcelona i de Catalunya que hem anat marcant al llarg del present treball.

(84).- "Destino", número 55, 19-III-1938. Molt probablement l'escriuí Agustí.

(85).- Sobre l'actuació de la Comisión Carlista de Asuntos de Cataluña quant a la recuperació dels cadàvers a Codo v. Nonell Brú, op. cit., pàg. 93-100.

(86).- "Destino" reivindicaria posteriorment (als núms. 72, 18-VII-1938; núm. 88, de 5-XI-1938; i 94, de 17-XII-1938) cinquanta

mil combatents catalans a l'exèrcit franquista. Fontana a Los catalanes..., parla de "treinta y tantos mil" (pàg. 244). Recentment Borja de Riquer al seu article "Burgos 1937: Divergències polítiques entre falangistes i carlins catalans" (dins Haciendo historia: Homenaje al Prof. Carlos Seco, Madrid, Ed. Univ. Complutense, 1989, pàg. 573-579) dóna la xifra de vint mil.

(86 bis).- Un article de "Destino" que destaca pel seu especial cinisme és "La reconstrucción de Guernica" ("Destino", núm. 47, de 22-I-1938) en el qual, insistint en la tesi de l'incendi intencionat de la vila pels republicans s'afirma que els Serveis Tècnics de F.E.T. y de las J.O.N.S. preparaven un avantprojecte de reconstrucció.

(87).- Almenys per aquesta data començà a publicar al setmanari. v. "Destino", núm. 39, de 27-XI-1937.

(88).- Entrevistes amb Josep Vergès i Matas cits.. Sobre Vergès v. Jaume Fabre i Josep Maria Huertas, "Un català de Palafrugell i Burgos. Josep Vergès, el capità de 'Destino'", "L'Avenç", núm. 90, febrer de 1982. Sobre Vergès en relació al "Destino" "De Burgos" v. Geli-Huertas, op. cit., pàg. 12-15 i 89-95.

(88 bis).- L'empresa era "Barris i Cia.", desapareguda abans del 1914 per "Manufactures del Suro S.A.", la més important del poble i d'Espanya en la seva especialitat. v. Xavier Febrés, Josep Pla: biografia de l'homenot, Barcelona, Plaza y Janés Editores, 1990, pàg. 24 i 131.

(89).- Enric Gallén, "El intelectual ante la guerra y la revolución" dins Solé Sabaté, J.M. [coord.], Cataluña en la Guerra Civil Española cit., pàg. 261-266. Valentí Castanys, La memòria es diverteix. Mig segle de records, Barcelona, Destino, 1964, pàg. 142 i 177.

(90).- Fontana, op. cit., pàg. 310.

(91).- A part de García Venero mateix, Fermín Yzurdiaga, Urrutia, i d'altres.

(92).- "Delegados de Servicio de la etapa Calviño-Infornes" cit.

(93).- Segons José Ribas Seva, la fundació de F.E. de las J.O.N.S. a Barcelona es féu a través dels contactes que tenia Julio Ruiz de Alda amb industrials del ram de l'automoció, concretament amb Wifredo Ricart Medina i Felipe Batlló, connectats per la seva banda amb l'advocat Roberto Bassas ("La Falange Barcelonesa en 1933". Fulls mecanografiats de José Ribas Seva. Documentació Privada de José Ribas Seva). Batlló s'atribuïa ell mateix, correctament, la condició de fundador de Falange a Barcelona ("Delegados de Servicio de la etapa Calviño-Infornes" cit.). També li atorga aquesta condició Pedro Conde Genové, un home que tot i no militar a F.E. de las J.O.N.S. els anys 1934-1936 coneixia l'organització. Conde era amic de José Antonio Primo de Rivera -una relació que provenia de l'època en què el

general Miguel Primo de Rivera fou capità general de Catalunya i que era reflexe de la que unia a aquest últim amb Dionísio Conde, comte de Salces del Ebro i oncle de Pedro Conde- i per aquesta raó tractà a Roberto Bassas i alguns homes del seu grup entre els que fa constar a Batlló (entrevista cit.). Sembla, però, que després dels moments inicials Batlló no milità activament en la primera Falange, es mantingué en el grup de simpatitzants d'extracció social burgesa, amb Francisco Luís Rivière i d'altres, que s'articulava a l'entorn de Bassas i de Ribas.

Luís Fontes de Albornoz, un dels primers dirigents de Barcelona, en canvi, a la seva declaració a la Causa general, negà l'adscripció falangista de Batlló:

[Batlló] que pasó durante nuestra guerra de liberación a la España Nacional como presunto falangista, y que en este periodo de organización [es refereix als principis de F.E. a Barcelona], y después, casi en las vísperas del G.M.N. [Glorioso Movimiento Nacional], se negó rotundamente a prestar su ayuda económica a la Falange, despidiendo de su despacho al declarante y a Don Roberto Bassas, diciéndoles que los falangistas eran unos locos que nunca conseguirían nada.

Per situar aquestes informacions contradictòries, cal dir, que la declaració de Fontes s'ha d'entendre en el context de l'oposició de molts antics falangistes de Barcelona durant la immediata postguerra a la ubicació de persones sense adscripció falangista d'abans de la contesa -com Calviño, Figuerola o Conde- o poc clara per a molts militants -el mateix Batlló- en els màxims llocs de comandament de F.E.T.. Com veurem més endavant, Calviño i Batlló aparegueren a Barcelona arran de la seva conquesta, com a cap provincial i secretari del partit únic respectivament. Batlló, a més a més, fou designat vice-president de la Diputació provincial.

(94).- Entrevista amb María Rosa Conde Genové, vda. de Garriga-Nogués (Barcelona, maig de 1986).

(95).- Fontana, op. cit., pàg. 289-290.

(96).- Ibid..

(97).- Fontana, op. cit., pàg. 300.

(97 bis).- v. capítol 3er.

(98).- Entrevista amb Emilio Campaña Valldeperas cit.

(99).- Que després seria cap de F.E.T. y de las J.O.N.S. a Terrassa v. Xavier Marcet i Gisbert, La burgesia en la construcció del Nou Estat...cit., pàg. 18. Una referència a Rossell a Sant Sebastià a Castanys, op. cit., pàg. 161.

(100).- Fontana, op. cit., pàg. 290 i Carta de Rivière a Ribas Seva de 22-XII-1937. Documentació Privada de José Ribas Seva.

(101).- Els Conde eren copropietaris dels magatzems "El Siglo". Pantaleoni de la "Sastrería Modelo".

(102).- Fontana, op. cit., pàg. 290 i 300. Sobre Raventós v. Carta de Trinxet a Ribas Seva de 25-IV-1938 cit.

(103).- Circular número 26, BMFET núm. 14 de 15-II-1938, pàg. 183. La primera concessió de carnets (que no afectà als catalans) s'havia ordenat per la Circular número 13 del Secretariado Político, BMFET núm. 2 de 15-VIII-1937, pàg. 22-24. La convocatòria de la Territorial era del 2 de febrer de 1938 i aparegué a "Destino", núm. 50 de 12-II-1938. L'avís es reiterà, junt amb un d'especificament adreçat a les dones afiliades, a "Destino" núm. 55 de 19-III-1938. I de bell nou es publicà, l'adreçat a les dones, a "Destino" núm. 57 de 3-IV-1938.

(103 bis).- Com hem vist al capítol anterior.

(104).- "Informe de Falange Española Tradicionalista y de las J.O.N.S. sobre las delegaciones provinciales de Barcelona, Tarragona, Lérida y Gerona". Document sense data. Fons Delegación Nacional de Provincias. Barcelona. A.G.A..

(105).- Ibid.

(106).- Carta de Anglés a Fal Conde de 19-II-1938 cit.

(107).- La nova crida, de 29-VII-1938, aparegué a "Destino" núm. 75, de 6-VIII-1938.

(108).- Recordem que alguns tradicionalistes pro unionistes havien estat admesos i promocionats per la Territorial. Aquest havia estat el cas de Ventalló Vergès, secretari dels Servicios de Cataluña de F.E.T. y de las J.O.N.S. a Sant Sebastià. El mes de febrer de 1938, possiblement per estimular l'acceptació dels carlins de la disciplina de la Territorial, es nomenà cap dels petits Servicios de Cataluña a Bilbao a un tradicionalista, mossèn Gábana, un antic col·laborador de "El Correo Catalán" de Barcelona. "Destino", núm. 53, de 6-III-1938.

(109).- Mostra d'aquesta proximitat és la correspondència mantinguda entre el cap de la Comisión, Anglés, i Fal Conde. v. Cartes de 17 i 19 de febrer de 1938 cits.

(110).- Blinkhorn, op. cit., pàg. 403. Se li permeté establir-se a la finca de Villadrando, a Palència però a prop de Burgos i se li prohibí atansar-se als fronts de combat. Fal havia entrat almenys un altre cop abans d'aquesta autorització, ja que l'onze d'agost de 1937 s'havia entrevistat amb el general Franco a Salamanca. v. "In memoriam Manuel J. Fal Conde", Sevilla, Editorial Católica Española, 1978, pàg. 46-47. També Javier Tusell i Genoveva García Queipo de Llano, "El Nuevo Estado franquista", La Guerra Civil Española-Historia 16, tomo 20, Madrid, Historia 16, 1986, pàg. 36.

(111).- Blinkhorn, op. cit., pàg. 404-405.

(112).- Tusell-García, "El Nuevo..." cit., pàg. 36-38.

(113).- Ibid., pàg. 41-42. Quant al descontentament falangista a Alaba v. Antonio Rivera Blanco, "La implantación del Nuevo Estado franquista en Alava", dins Carmelo Garitaonandía y José Luís de la Granja (editores), La Guerra Civil en el País Vasco. 50 años después, Bilbao, Servicio Editorial Universidad del País Vasco, 1987, pàg. 326.

(114).- Tusell-García, "El Nuevo..."cit., pàg. 43.

(115).- Carta de Anglés a Fal Conde de 19-II-1938 cit. Oficis de Martínez Anido als caps de Orden Público de Sant Sebastià i Irun de 9-II-1938. Arxiu Fal Conde. En aquests últims es cita com a responsables del servei d'informació, a part de Anglés, a José Parellada Faura, Ramón Queralt Gili i Guillermo Brugarolas Canals.

(116).- Bau i Sentís, segons ha deixat escrit Fontana, formaven el tàndem dominant de la Comunió a Tarragona durant la República. Tanmateix les coses no sembla que continuessin d'aquesta manera almenys en la immediata postguerra. En efecte, l'informe realitzat per encàrrec de la Secretaria General de F.E.T. l'octubre de 1939 sobre el partit a Catalunya pel conseller nacional José María de Areilza els situa en diferents posicions polítiques. v. "Informe de la Inspección Regional.." cit. veure Apèndix.

(117).- Els nomenaments es feren per decret de 30-I-1938.

(118).- Gil Pecharromán, "Perfil del primer Gobierno de Franco" cit., pàg. 66. Servicio Histórico Militar, La llegada al mar, (Monografías de la Guerra de España, Num. 11), Madrid, San Martín, 1975, pàg. 15-16.

També F.E.T. y de las J.O.N.S. es preparava per la imminent "liberación" de Madrid: el 14 de desembre de 1937 la Secretaria General havia designat al conseller nacional i antic membre del Secretariado Político Fernando González Vélez com a "Inspector de los distintos servicios para la entrada en Madrid". BMFET, Núm. 11, 1-I-1938, pàg. 137.

(119).- Gómez-Jordana havia substituït al general Fidel Dávila el mes de juny de 1937 en la presidència de la Junta Técnica del Estado, quan Dávila s'havia fet càrrec, arran de la mort de Mola, del Ejército del Norte. Des de l'inici de la guerra fins aquell moment Gómez-Jordana havia ocupat el càrrec de president del Alto Tribunal de Justicia Militar. En cessar, ocupà aquest últim càrrec el general Emilio Barrera Luyando. La intervenció de Gómez-Jordana i de Serrano Suñer en els treballs preparatoris del primer govern a Javier Tusell, "La evolución política en la segunda mitad de 1937" cit., pàg. 62 i ss.

(120).- Tusell, Ibid., pàg. 64.

(121).- Serrano Suñer, Memorias..cit., pàg. 255. Tusell, "La evolución..cit.", pàg. 69.

(122).- Serrano Suñer, Memorias..cit., pàg. 255.

(123).- Llei de 30-I-1938. Els subratllats que segueixen són del text d'aquesta llei.

(124).- Serrano Suñer, Memorias..cit., pàg. 255.

(125).- Gil Pecharromán, "El perfil..." cit., pàg. 78.

(126).- Recordem que Amado havia estat president, fins al moment d'ésser nomenat ministre, de la Comisión de Hacienda de la Junta Técnica. Durant la Dictadura havia estat director general del Timbre del ministeri de Hacienda, quan n'era titular Calvo Sotelo.

(127).- La historiografia sobre el Franquisme reproduïx freqüentment les al·lusions fetes per Serrano Suñer a les seves memòries sobre González Bueno, on explica les reticències de Franco a acceptar a aquest com a ministre a causa del seu origen liberal i en haver estat educat a la Institución Libre de Enseñanza. S'oblida sovint la vinculació d'aquest amb Calvo Sotelo, del qual havia estat amic íntim (Sainz Rodríguez, op. cit., pàg. 214-215) i la seva vinculació anterior al Bloque Nacional (Gil Pecharromán, "El perfil..." cit., pàg. 78). Ja durant la guerra González Bueno fou designat membre de la Comisión de Industria y Comercio de la Junta de Defensa Nacional -que presidia Bau- i s'acostà alhora a Falange, concretament a la delegació de Servicios Técnicos i estigué, junt amb Pedro Gamero del Castillo i José Luís Escario, en el grup de nousvinguts que fomentaren les converses entre carlins i falangistes celebrades a Lisboa el febrer de 1937 i en les quals no s'arribà a cap acord (Payne, Falange..cit., pàg. 127). En produir-se la unificació fou designat membre del Secretariado Político, nomenament degut segurament a Serrano Suñer. Anteriorment i precisament pels seus lligams amb el "Bloque" havia estat també vocal de la Comisión de Industria y Comercio de la Junta Técnica, presidida per Joaquín Bau i nodrida en bona part per catalans (Juan-Claudio Güell i Demetrio Carceller).

(128).- Tusell-García, "El Nuevo Estado..." cit., pàg. 25.

(129).- Serrano Suñer, Memorias..cit., pàg. 258.

(130).- Segons la Ley de Administración Central el ministeri de Orden Público comprenia els serveis de "Seguridad, Fronteras, Inspección de la Guardia Civil, Correos y Telecomunicación [i] Policía de Tráfico".

(131).- Havia estat cap del departament de premsa de F.E. de las J.O.N.S. des de gener del 1937 fins a la unificació, fundant i dirigint el diari "Unidad" a Sant Sebastià. Després del 19 d'abril de 1937 formà part del Consejo Nacional de Prensa y Propaganda de F.E.T. y de las J.O.N.S. que presidia el nou

delegat nacional d'aquest servei Fermín Izurdiaga Lorca. v. García Venero, Falange en la Guerra...cit., pàg. 275 i passim. Cadenas, op. cit., pàg. 24 i passim. BMFET, núm. 2, 15-VIII-1937, pàg. 24.

(132).- v. Chueca, op. cit., pàg. 288-289.

(133).- Com Samuel Ros. Ridruejo, op. cit., pàg. 132-133. Recordem que Salas era de la penya de "Luys Santa Marina", el qual, per la seva banda, junt amb Ridruejo, formava part del grup intel·lectual de la "primera" Falange.

(134).- Ibid., pàg. 134.

(135).- Ibid., 130-132.

(136).- Ibid., pàg. 132. Lluís Permanyer, "Juan Ramón Masoliver. Un agitador cultural en plena Guerra Civil" cit..

(137).- Ridruejo, op. cit., pàg. 136. Pere Pruna (1904-1977), hagué d'ésser protegit per Ridruejo i Serrano Suñer de la persecució de què era objecte per part d'un tinent coronel d'Aviació a causa d'una picabaralla sostinguda a París al principi de la guerra. Uns mesos més tard, com veurem més endavant, seria encarregat d'importantes tasques a l'exterior. Sobre el tema v. Agustí, op. cit., pàg. 63 i ss.

(137 bis).- Entrevistes amb Josep Vergès cits.

(138).- Delegación Territorial de Cataluña de F.E.T. y de las J.O.N.S., "Informe confidencial para la Secretaría General del Movimiento. 22 de febrero de 1938". A.G.A.. Borja de Riquer ha donat notícia recentment d'aquest document en el seu article "Burgos 1937: Divergències polítiques entre falangistes i carlins catalans", ja citat.

(138 bis).- Francisco Luis Rivière havia ocupat importants càrrecs en corporacions com el Foment del Treball Nacional, del qual n'era vice-secretari el 1934. Fomento del Trabajo Nacional, "Memoria (1934)", Barcelona, 1934.

(139).- Molas, Lliga...cit., vol. II, pàg. 224-225.

(139 bis).- Ibid., vol. I, pàg. 332.

(140).- "Informe de Falange..." cit.. José Antonio Primo de Rivera, "Discurso de clausura del II Consejo Nacional de la Falange", a Del Río Cisneros, op. cit., pàg. 65-77. Reproduït també a La Falange y Cataluña cit., pàg. 42-57.

(141).- Aquests treballs han desaparegut. Hi ha referències a "Informe sobre la situación económica de Cataluña. Jefatura Provincial del Movimiento de Barcelona". Capsa 30, núm. 7. Fons Delegación Nacional de Provincias. Barcelona. A.G.A., del qual procedeix la informació del text; a "Informe confidencial..." cit.; i a Cartas de Rivière a Ribas Seva de 22-XII-1937 i 14-I-

1938. Documentació Privada de José Ribas Seva.

(142).- Carta de Rivière a Ribas Seva de 22-XII-1937 cit.

(143).- Ibid.

(144).- Ibid.

(144 bis).- A l'obra de Francesc Artal, Emili Gasch, Carme Massana i Francesc Roca, El pensament polític català durant la República i la Guerra (1931-1939), Barcelona, Edicions 62, 1976, es situa Creus, en la seva obra Visió econòmica de Catalunya, del 1934, com "suggestionat pel corporativisme de Mussolini" (pàg. 24). També se'l situa (els anys 1932-1936) com a col.laborador de la revista econòmica de la Lliga "Després" (pàg. 260-261).

(145).- Ibid.

(146).- Quan Batlló li demanà un exemplar Tallada li'n féu arribar un. Ibid..

(147).- Ibid. A aquest ambient es refereix Gual Villalbí en un article seu publicat a "Moneda y Crédito" (núm. 7, 1943). Referint-se a les activitats dels industrials tèxtils catalans refugiats a "Zona Nacional" explica que es realitzaren diferents estudis sobre la problemàtica que es trobarien en conquerir-se el Principat. Segons ell hi havia dues tendències quant a la "indispensable ordenación y reglamentación de la industria y el comercio textiles, cohibiendo la libertad individual": "mientras unos la limitaban a una especie de autovigilancia ejercitada por los propios industriales a través de organismos idóneos de carácter paraestatal, otros aconsejaban la intervención más rigurosa, llegando a elaborarse proyectos de regulación cuantitativa y cualitativa de la producción textil, la venta a través de un organismo único central y la más férrea disciplina en las medidas de ordenación que se estimaban necesarias". Entre aquests últims creiem que s'ha de situar a la Territorial. El professor Jordi Calvet, a qui dec aquesta informació, ha recollit en la seva tesi sobre la indústria llanera sabadellenca (pàg. 201) aquest debat: "Tothom que participava en aquests debats acceptava com a necessària l'ordenació i la reglamentació de la indústria i el comerç tèxtil, encara que el grau de cohibició de la llibertat era controvertit".

(148).- Tusell, "La evolución..." cit., pàg. 62-66.

(149).- "Informe confidencial..." cit.

(150).- Ibid.

(151).- Ibid.

(152).- Ibid.

(153).- Ibid.

(154).- Ibid.

(155).- Ibid.

(156).- BOE, 6-V-1938. Una Ordre publicada al BOE de 13-VI-1938 especificava quines àrees n'abastava cada una. La Número 1 tenia jurisdicció sobre les províncies de Madrid, Guadalajara, Cuenca, Ciudad Real, Jaén i Albacete. La Número 2 sobre les quatre catalanes. I la Núm. 3 sobre les de Castelló, València, Alacant, Múrcia i Almeria.

(157).- Memòria del president de la C.I.I.M. Núm. 2 adreçada al ministre de Industria y Comercio del 12 de maig de 1939. C.I.I.M. Número 2, 380-4, Arxiu Històric de la Cambra de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona.

(158).- Ibid.

(159).- Segons l'esmentat informe, a part dels alfonsins, dels falangistes i de Gual Villalbí formaven part de la Comisió empresaris com Pedro Rivière Manén, germà de Francisco Luís i d'Antonio i per tant copropietari de Rivière S.A., que havia col.laborat a "Occident", la revista de propaganda "nacional" dirigida a París per Joan Estelrich i finançada per la Lliga; Gabriel Aixelà Vila, del ram dels transports; Antonio María Llopis, empresari químic; i sembla que també era empresari José Maria Mata Juliá. Representants de diferents ministeris sembla que eren, a part de José Pueyo Luerna (Industria), Enrique Veiga, Antonio Lafont Ruiz, Guillermo de Azcoitia i Joaquín Navasal de Mendiri.

(159).- "Informe sobre la situación económica..." cit.

(160).- Ibid.

(161).- Carme Molinero i Pere Ysàs, "La Diputació de la postguerra 1939-1949" cit., pàg. 12. Veure també l'entrevista de Lluís Permanyer al fill del comte del Montseny, Josep Lluís Milà i Sagnier: "La Vanguardia", 3-I-1988, pàg. 21.

(161 bis).- Sobre aquest concepte i els seus antecedents v. Jiménez Campo, op. cit., pàg. 160-161 i Chueca, op. cit., pàg. 30 i ss. També Josep M. Colomer, Espanyolisme i catalanisme. La idea de nació en el pensament polític català (1939-1979), Barcelona, L'Avenç, 1984.

Una crítica a José Antonio Primo de Rivera i al concepte de "unidad de destino" a Cambó, op. cit., pàg. 437.

(162).- José Antonio Primo de Rivera, "España es irrevocable", a "F.E.", núm. 15, 19-VII-1934, (Cit. a Ríu Cisneros, op. cit., pàg. 411-413).

(163).- José Antonio Primo de Rivera, "Ensayo sobre el nacionalismo", "JONS", núm. 16, abril del 1934, (cit. a Ríu Cisneros, op. cit., pàg. 419-423).

(164).- Discurs de José Antonio Primo de Rivera a les Corts de 28-II-1934 (Cit. a Río Cisneros, op. cit., pàg. 195-197).

(165).- "España es irrevocable" cit.

(165 bis).- Benet, op. cit., pàg. 142 i ss. Un dels qui es destacaren en aquestes demandes fou el periodista barceloní ex-terrouxista Antonio Martínez Tomás. v. també Cambó, op. cit., pàg. 38. Una resposta des de "Destino" -que comentarem més àmpliament en el capítol següent- a Samuel Congost [pseud. de Augusto Matons Colomer], "El traslado de indústrias", al núm. 63 de 14-V-1938. Vegeu també la nota (8) del capítol número 7.

(166).- "Informe de Falange (...) sobre las delegaciones..." cit.

(167).- Ibid. Totes les cites que segueixen provenen d'aquest document.

(168).- Tanmateix, no es referien als falangistes de l'època republicana sinó al conjunt dels afiliats d'abans de la unificació. És a dir, incloïen els ingressats durant la primera part de la guerra.

(169).- Probablement el document que manejaven era el presentat al Secretariado Político el juny de 1937.

(170).- Aquestes últimes ratlles apareixen significativament tatxades -però ben legibles- en el report. Segurament com una prova de falsa modèstia interessada.

(171).- Coneixem només dos contactes entre Barrera i els falangistes: la presència del general als funerals organitzats a Sant Sebastià l'octubre de 1937 i la visita que, un dia després de l'acte, el 6 d'octubre del 1937, li féu Ribas Seva a Burgos. (Agenda de Ribas Seva cit.).

(172).- "Informe de Falange (...) sobre las delegaciones..." cit.

(173).- Ibid.

(174).- Fontana, op. cit., pàg. 316-317.

(175).- Ibid. A Cruells, Converses amb cinc polítics...cit, pàg. 34-35 diu Fontana:

Vam fer tots els esforços perquè ningú creiés que la darrera fase de la guerra, l'alliberament de Catalunya, fos una guerra contra Catalunya i contra els catalans, sinó tot el contrari. Això ho vam demostrar i ho vam aconseguir imposar. Per exemple: la ximpleria d'aquell ex-cap de policia de Barcelona que després de l'alliberament de Lleida va fer posar uns cartellots que deien "si eres español habla en español", i nosaltres els vam anar arrencant un a un. De coses com aquestes n'hi va haver una sèrie, però van quedar contrarestades perquè l'ambient de la propaganda oficial

estava ja impregnat del nostre esperit, introduït per en Xavier de Salas i jo, sobretot, perquè Ridruejo i Serrano Suñer ho van comprendre de seguida i es van posar al nostre costat.

Creiem que els dos relats de Fontana són els més ajustats a la veritat, en situar a ell mateix i a Salas com els inspiradors de la política de propaganda esmentada; i alhora a Ridruejo i l'aparell de propaganda estatal com els realitzadors específics, amb iniciatives pròpies. Ridruejo, en canvi, en les seves memòries (Casi unas memorias cit., pàg. 164 i pàssim) s'atribueix l'autoria d'aquella política. Des d'una posició semblant a la de Ridruejo, Masoliver, autor junt amb la seva oficina de bona part de les iniciatives concretes en què es plasmà aquella política, no fa en els seus testimonis cap tipus d'esment a la intervenció de la Territorial (Permanyer, "Juan Ramón Masoliver..." cit.; entrevistes cits.).

(175 bis).- Sembla ésser que ja s'havia fet ús anteriorment de propaganda de guerra escrita en una llengua no castellana. Maria Josepa Gallofré, en la seva obra L'edició catalana i la censura franquista (1939-1951), Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1991, fa esment d'un telegrama de la Delegación del Estado para Prensa y Propaganda referit a dues-centes mil octavetes escrites en euskera amb un manifest del Generalísimo, el maig de 1937. És a dir, poc abans de la presa de Bilbao.

(176).- A Mallorca l'actitud del bisbe Josep Miralles Sbert impedí la substitució del català pel castellà a les esglésies (Massot i Muntaner, Cultura i vida...cit., pàg. 89 i El bisbe Miralles i l'Església de Mallorca (Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1991) pàg. 104 i 120. Al País Basc, per contra, una disposició del març de 1938 publicada al butlletí oficial del bisbat de Vitòria que establia que aquella diòcesi la predicació es faria en euskera als pobles en què aquesta llengua fos la majoritària entre els habitants i en castellà on ocorregués a la inversa fou suprimida pel ministre Martínez Anido i substituïda per una de més severa en la qual aquest ratificava "la orden de que ni en la capital, cabezas de partido ni pueblos de importancia se varíe o altere en lo más mínimo lo que tengo dispuesto sobre el particular, acerca del empleo de la lengua española; y únicamente por excepción, en aquellos caseríos o pueblos de la zona montañosa en donde la precaria existencia de escuelas y el alejamiento y escasa relación con los centros urbanos, pudiera aceptarse como ventajosa la utilización del vascuence, por no ser perfecta la comprensión del español, podrá ser utilizado aquél, siempre a juicio del Delegado de Orden Público, que apreciará y autorizará la conveniencia de su uso" (Benet, op. cit., pàg. 413-414 i Francesc Cambó, op. cit., pàg. 303.

Sobre la política envers les llengües catalana i basca a Mallorca, v. Massot i Muntaner, Cultura i vida...cit., pàg. 83-91; Els escriptors i la guerra civil cit., pàg. 209 i ss.

(177).- Francesc de Borja Moll, Els altres quaranta anys (1935-1974), Palma, Editorial Moll, 1975, pàg. 68. Massot i Muntaner,

Cultura i vida...cit., pàg. 181 i Els escriptors...cit., pàg. 238.

(178).- Document sense cota. Fons Delegación Nacional de Provincias. Barcelona. A.G.A.. Les cites que segueixen corresponen a aquest document.

(179).- Fontana, op. cit., pàg. 317.

CAPITOL CINQUE.- F.E.T. Y DE LAS J.O.N.S. DE CATALUNYA DES DE L'INICI DE LA CONQUESTA DEL TERRITORI CATALA FINS A LA SEGONA OFENSIVA SOBRE EL PRINCIPAT (MARÇ/ABRIL DE 1937-DESEMBRE DE 1938).

La conquesta de Catalunya per les tropes franquistes tingué dues fases ben diferenciades. La primera es féu enmig de l'àmplia maniobra desencadenada per l'exèrcit "nacional" el 9 de març del 1938 al front d'Aragó, operació que tenia per objectiu final l'arribada a la costa mediterrània i la divisió del territori republicà en dues zones. L'acció, de gran envergadura, havia estat dissenyada per Franco per explotar l'èxit obtingut amb la reconquesta de Terol del dia 22 de febrer anterior. En finalitzar, el 20 d'abril de 1938, havia aconseguit culminar el seu objectiu, incorporant a la "Zona Nacional" extenses àrees de les tres províncies aragoneses i de Castelló (amb el petit port de Vinaròs inclòs) i també part de Lleida i de Tarragona. De les comarques lleidatanes, específicament, fou conquerida una extensa franja vertical que anava des de la Vall d'Aran fins al poble de Serós, seguint el cursos dels rius la Noguera Pallaresa i el Segre. El territori ocupat incloïa poblacions com Viella, Sort, Tremp, Balaguer i la part occidental de la capital, ara migpartida per la línia del front. De les de Tarragona, en quedà incorporada a la "Zona Nacional" una àrea més petita, situada a tot el sud del riu Ebre, que anava des de Riba-Roja d'Ebre fins a la part meridional del Delta, amb poblacions com Gandesa, Móra d'Ebre, Tortosa (dividida -com Lleida- per la línia del front,

que en aquest cas era el riu Ebre), Amposta i Sant Carles de la Ràpita (1). La polèmica decisió de Franco de no explotar l'èxit obtingut en l'ofensiva d'Aragó-Catalunya amb un nou avanç sobre la resta del Principat -ocupació que ben probablement hagués significat la finalització del conflicte bèl·lic (2)- i, per contra, de dirigir l'acció de l'exèrcit "nacional" cap a un altre front, com efectivament succeí, respongué no tant a qüestions militars com a d'altres de caire polític. Ben probablement, més que el temor d'una intervenció francesa en ajut de la República que la continuació de l'atac a Catalunya hagués pogut provocar (3), la determinació del "Generalísimo" fou una més de les decisions que prengué al llarg de la guerra amb l'objectiu d'allargar el conflicte per tal d'aconseguir una major consolidació del seu poder personal (4). De passada, això servia també per infligir un major desgastament material, humà i moral a Catalunya, facilitant així la seva ocupació posterior.

Per tot aquest conjunt de raons, el front català s'estabilitzà a partir de finals d'abril del 1938, mentre l'atac franquista es dirigia cap a València. Tanmateix, la iniciativa de la República de finals de juliol del 1938 d'atacar amb les seves tropes el front nord de l'Ebre va fer que l'atenció de Franco tornés sobre el Principat, i s'entaulessin els combats més sagnants de tota la Guerra Civil. En finalitzar la Batalla de l'Ebre, el mes de novembre següent, el general es decidí ja a emprendre la conquesta definitiva del territori català. La nova ofensiva s'inicià el 23 de desembre del 1938 i culminà el 10 de febrer del 1939, amb la inclusió de tot el Principat en la "Zona

Nacional". Podem dir, doncs, que les dues fases de la conquesta de Catalunya tingueren durades ben desiguals. Nou mesos la primera i un mes i mig la segona. Per tant, l'acció falangista sobre territori català en l'època de la guerra, es desenvolupà més que res en el període març-desembre de 1938, l'època que estudiarà el present capítol.

L'ocupació de Catalunya començà concretament el 27 de març del 1938 quan, enmig de l'ofensiva d'Aragó, fou conquerit el poble de Massalcoreig, situat al sud-oest de la ciutat de Lleida. El 3 d'abril següent caigueren Lleida i Gandesa, i, en jornades successives, es conqueriren Balaguer, la Pobla de Segur i Tremp, la qual cosa significava el control de les centrals hidroelèctriques que proporcionaven a Barcelona la major part del fluid elèctric, que fou tallat. Les operacions finalitzaren els dies 19 i 20 d'abril, amb l'ocupació de Sant Carles de la Ràpita, pel sud, i de Lés i de tota la Vall d'Aran per la part nord. La maniobra franquista significava l'aparició per primer cop d'una línia de front a territori català. Fins aleshores, la guerra s'havia manifestat des d'aquest punt de vista en la forma d'agressions aèries i navals.

Precisament durant la gran ofensiva que estem tractant fou quan els bombardeigs sobre poblacions civils del Principat tingueren el seu més gran grau d'intensitat i de crueltat (5). Del conjunt d'atacs a Barcelona, Lleida, Tarragona, Reus, Tortosa i d'altres indrets efectuats pels nacionals en aquells temps, destaquen per la seva brutalitat els efectuats el març del 1938

sobre Barcelona -els dies 16, 17 i 18, amb un miler de morts com a mínim- i el de Lleida del dia 27 següent (6). La responsabilitat d'ambdós atacs fou, però, distinta. A hores d'ara sembla cert que l'efectuat sobre Barcelona fou ordenat directament per Mussolini (7), com a resposta a les manifestacions que a París i a d'altres llocs es preparaven per commemorar el primer aniversari de la derrota italiana de Guadalajara (8). El "raid", efectuat sense coneixement directe de Franco, es realitzà sobre objectius civils per tal de crear pànic entre la població. Provocà la ira d'un "Generalísimo" convençut que com havia afectat a barris residencials de la Ciutat Comtal, "era muy probable que la mayor parte de las víctimas hubiera de contarse entre sus partidarios, que aguardaban con impaciencia la liberación" (9). El punt de vista de Franco sobre la suposada actitud d'una part de la població barcelonina devia d'estar influït per la creença de l'existència en aquesta ciutat d'una "Cinquena Columna" nombrosa, com afirmaven, entre d'altres, els informes de la Delegación Territorial de Cataluña de F.E.T. y de las J.O.N.S. (10). Els atacs aeris de Barcelona del març de 1938 tingueren una enorme repercusió internacional. Diferents governs mostraren la seva disconformitat i el Vaticà es pronuncià públicament, amb una dura nota, contra la utilització de l'arma aèria sobre les poblacions (11). En relació amb aquest comunicat, cal dir que una reacció personal de Franco davant la seva publicació a la premsa vaticana fou una de les causes immediates de l'afusellament a Burgos, el dia 9 d'abril de 1938, de l'antic dirigent d'Unió Democràtica de Catalunya Manuel Carrasco i Formiguera (12), un dels fets més

despietats d'aquesta època en relació a Catalunya. Carrasco i Formiguera, delegat de la Generalitat davant del govern d'Euzkadi, havia estat capturat pels franquistes el març del 1937 i condemnat a mort a finals del mes d'agost següent. Per la commutació d'aquesta pena i per un possible intercanvi del polític democristià s'havia mogut la Santa Seu, mitjançant les gestions del cardenal Gomà i de l'Encarregat d'Afers del Vaticà prop de Franco, Mons. Antoniutti, el secretari del qual era el jesuïta P. Ignacio Romañá, amic personal de Carrasco i Formiguera (13) i germà de la dirigent falangista catalana Montserrat Romañá. Al contrari que el "raid" sobre Barcelona, el bombardeig de Lleida del dia 27 de març del 1938 fou ordenat pel comandament "nacional" i tingué per objectiu debilitar la resistència d'aquella ciutat. Els seus resultats foren devastadors. Tant fou així que en entrar a la ciutat els franquistes feren desaparèixer els toms del Registre Civil on estaven consignades les defuncions (14).

Els territoris catalans conquerits en els mesos de març-abril de 1938 estigueren per tant durant nou mesos sotmesos a les conseqüències directes de la guerra, formant part de la línia de front o de la reraguarda. Fins i tot diversos pobles de Tarragona canviaren de mans durant la Batalla de l'Ebre. A més a més, la zona conquerida estava molt alterada demogràficament. A l'evaquació i a la fugida cap a Barcelona que l'avenç franquista havia provocat s'hi sumaren posteriors moviments de població produïts pels esdeveniments bèl·lics de l'Ebre.

La conseqüència político-administrativa més important de l'entrada de les tropes franquistes en terres catalanes fou l'abolició de l'Estatut d'autonomia, el dia 5 d'abril del 1938. La seva era una supressió anunciada pels nacionals des del mateix 17 de juliol del 1936, com deia el decret del ministre del Interior Serrano Suñer que la feia efectiva (15). A partir d'aleshores, es deia, les províncies catalanes tendrien el "honor de ser gobernadas en pie de igualdad con sus hermanas del resto de España". En funció de la nova estructura creada, aviat foren designades noves autoritats, provincials i municipals. Per a Lleida, Serrano Suñer nomenà governador civil un home de la Territorial, Luís Ventalló Vergés -el carlí pro unionista que havia acceptat la secretaria del Servicios de Cataluña falangistes de Sant Sebastià (16)-. Com a president de la Diputació fou designat Conrado Cortada Barri, advocat (17), i, com a alcalde de la capital, es nomenà al capità d'Infanteria Valentín Martín Aguado. Pel càrrec de governador civil "de la parte liberada de las provincias de Tarragona y Castellón de la Plana" el ministre designà Carmelo Monzón Mosso, del qual en desconeixem la filiació política (18). Ara bé, cal tenir en compte que, en el conjunt de terres catalanes ocupades -molt properes o formant part directament del front i mentre aquest no desaparegué-, l'autoritat suprema residí en últim extrem en l'exèrcit, representat pels caps suprems de les diferents grans unitats allí estacionades o, a cada població específica, pels distints comandants militars.

Amb la conquesta de part del territori de Catalunya també

es constituïren els aparells provincials de F.E.T. y de las J.O.N.S. de Lleida i de Tarragona. Com era de preveure, les designacions de responsables es feren en persones d'adscripció falangista. Així es palesaren de bell nou els ancoratges que tenia la Territorial en les autoritats. En efecte, el 23 de març del 1938, quatre dies abans de la presa per l'exèrcit franquista del primer poble català, Fernández-Cuesta designà a José María Fontana Tarrats com a cap provincial de F.E.T. y de las J.O.N.S. de Tarragona. Uns dies després, el 31 de març, nomenava un altre falangista, Javier Bañeres Piniés, per a la prefectura provincial de Lleida (19). Aquest últim no era català sinó aragonès (20). Tanmateix, el procediment seguit per concedir les esmentades prefectures a falangistes no fou gaire lineal. Així, el secretari general de F.E.T., segurament per guardar aparences d'equitat i unionisme envers els altres sectors polítics, havia atorgat inicialment la prefectura de Lleida a un carlí català. Immediatament es presentà una denúncia contra el designat i Fernández-Cuesta suspengué el nomenament, teòricament mentre no es fessin les comprovacions de rigor. I tot seguit nomenà el falangista Bañeres. Tanmateix, en demostrar-se que les acusacions contra el carlí eren falses, no es tornà enrera aquesta última designació (21). Es repetia novament la història de l'estiu de 1937: els tradicionalistes eren apartats del partit, si era necessari amb procediments poc ortodoxes. Com, per una altra banda, Serrano Suñer havia designat un governador "carlí" a Lleida, les autoritats es cobrien amb escreix de possibles acusacions de marginació de la Comunió.

Una altra manifestació de la voluntat que predominés el falangisme dins l'organització política oficial que s'estava començant a implantar al Principat fou la designació de Ribas Seva com a inspector-coordinador de les diferents "delegaciones nacionales" de F.E.T. y de las J.O.N.S. (Auxilio Social, Frentes y Hospitales, Servicios Técnicos, etc.) que, amb caràcter general, havien d'actuar a Catalunya durant la conquesta. Segons l'ordre de nomenament, els diferents departaments de l'organització falangista estatal quedaven obligats a donar compte al susdit "de los servicios que tengan montados para la entrada en Cataluña" així com a "acceptar la línea y sistema de coordinación que dicho camarada Inspector les señale" (22).

Queda clar, doncs, que els carlins continuaven situats en una posició molt subordinada quant a les prefectures del partit únic. Apartats de les provincials tot just creades, posseïen solament la prefectura de milícies de Catalunya (des de l'agost de 1937 i en la persona del comandant Enrique de Monteys Carbó). Ara se'ls permeté ocupar tan sols les dues delegacions provincials de Frentes y Hospitales -com sabem, un departament controlat completament pels carlins a nivell estatal- creades a Lleida i Tarragona. Coneixem només la personalitat de la delegada designada per la cap nacional del servei, María Rosa Urraca Pastor, per a Lleida: la "margarita" María Recasens Gassió, ex-presonera i filla d'un important carlí local (23).

La repercussió d'aquest conjunt de canvis sobre l'estructura de la Delegación Territorial de Cataluña de F.E.T. y de las

J.O.N.S. fou notable. Per començar, el naixement de les prefectures provincials de Lleida i Tarragona suposava, alhora, l'esqueixament de l'antiga Territorial. A partir d'aleshores, l'organització "de Burgos" incloïa només els afiliats de Barcelona i Girona. De la mateixa manera, els aparells provincials tot just creats no depenien ja del cap territorial -Ribas Seva- sinó dels seus caps provincials específics i, de manera semblant a la resta d'organitzacions d'aquell embalum, del secretari general del partit (24). Per tant, el delegat territorial de Catalunya veié retallada notablement la seva jurisdicció directament executiva. Paral·lelament, l'aparició a Lleida i a Tarragona de les delegacions provincials dels diferents departaments falangistes (Sección Femenina, Transportes, Sanidad, Auxilio Social, Información e Investigación, Organización Juvenil) canvià la conformació general d'aquests dins la Territorial, i va reduir el poder de llurs responsables generals, limitant-lo, com en el cas de Ribas, a l'àmbit dels refugiats procedents de Barcelona i de Girona i als de Tarragona i Lleida que no residien encara a les seves províncies d'origen. D'aquesta manera, per exemple, arran de la creació del partit a les dues províncies esmentades, José Lluch Bonastre ja no era cap territorial de Cataluña del servei de Información e Investigación sinó dels serveis corresponents als refugiats de Barcelona i de Girona. Així i tot, en el terreny dels departaments interns falangistes, Ribas Seva no perdé, més aviat incrementà el seu poder, gràcies al fet d'haver-ne esdevingut inspector-coordinador.

Ara ja amb un territori sobre el qual actuar, la tàctica que plantejaren els falangistes catalans davant la nova situació per tal de complir la seva estratègia tenia dues fites específiques: aconseguir un bon començament pel nou règim a les terres tot just guanyades, fent que l'ocupació no fos hostil als catalans, i començar el muntatge del partit únic a terres catalanes. Aquest últim objectiu implicava la creació de la xarxa provincial i local de prefectures i de serveis a Lleida i Tarragona i, sobretot, l'inici de l'enquadrament de la població. Els falangistes estaven disposats a portar-la a terme també amb un cert esperit integrador, com veurem més endavant. No sembla, en canvi, que es belluguessin per aconseguir que les seves mesures de "normalització" econòmica s'apliquessin. Per una banda, a causa del fet que les mesures les havien elaborat pensant en les àrees industrials (concretament en Barcelona), i les zones conquerides eren bàsicament agràries. També, perquè la realitat dels territoris ocupats estava completament alterada per la presència del front.

Abans d'entrar a analitzar l'acció falangista a les zones tot just ocupades, cal anticipar que, tot i que globalment l'estructura política establerta a Lleida i Tarragona responia en gran mesura a les demandes de la Territorial, amb el control de F.E.T. (dels aparells provincials i d'una inspecció-coordinació importantíssima), i fins i tot d'un dels càrrecs de governador civil (contra el criteri que havia manifestat en el seu moment l'organització falangista catalana que aquests fossin ocupats per persones no catalanes "pero que las conozcan [les

provincies]" (25)), tot i això, aviat es veié que l'èxit aconseguit contenia diverses limitacions i que aquestes afectaven les perspectives polítiques de la Territorial. Primer, les de caire estructural: els falangistes catalans creien encara que, en funció del seu caràcter de partit únic, els corresponia la total direcció política dels territoris conquerits. Per contra, es trobaren que d'altres poders, de vegades, també feien política, com seria el cas de l'exèrcit d'ocupació. Prefigurant ja situacions que es donarien a Barcelona el 26 de gener del 1939 per part del general Alvarez Arenas, a les "zonas liberadas" de Lleida i de Tarragona es palesà que la política que realment es feia no sempre era la que es corresponia amb les directrius polítiques falangistes (26). Una altra limitació fou la causada pel tracte que s'havia donat als carlins, el qual incrementà encara més la seva bel·licositat contra els homes de Falange, produint-se importants incidents que interferiren la seva labor. Per últim, la mateixa designació de Bañeres com a cap de Lleida es demostrà força equivocada. La seva gestió seria qualificada posteriorment pels mateixos falangistes de "catastrófica", i el cap provincial personalment d'inepte total per al "mando" (27).

Analitzarem en primer lloc l'ocupació del territori català. Aquí direm, abans de tot, que la política dissenyada per la Territorial era absolutament compatible amb la tasca repressiva que seguia el règim franquista arreu on s'implantava, la doctrina oficial de la qual era que "quien no tenga las manos manchadas de sangre no tiene nada que temer". Com havia dit Franco l'any anterior:

os ofrecemos la paz, una paz justa y generosa, sin rencores ni pasiones (...) la libertad para los combatientes que no tengan responsabilidad de crímenes o desmanes que someter a los Tribunales de Justicia, y el castigo sólo a los que aparezcan responsables de aquellos delitos. (28)

Per tant, l'ocupació de Catalunya significà també l'inici d'una acció punitiva per part de la jurisdicció militar, la competent en aquests afers (29). En la seva feina els militars degueren ésser auxiliats pels departaments provincials de Información e Investigación de F.E.T. de Lleida i de Tarragona, els quals devien comptar amb les seccions corresponents a les seves províncies del copiós arxiu de la Territorial falangista catalana, amb abundants dades "de actuación de diversos elementos". Per una altra banda, existeixen informacions de la participació de caps locals falangistes en les detencions, empresonaments i interrogatoris -que incloïen moltes vegades tortures i vexacions- en aquesta repressió oficial (30). Les seves víctimes mortals, durant els nou mesos que durà la primera fase de l'ocupació, foren com a mínim un centenar (31). Les minces proporcions d'aquesta repressió s'expliquen, segons Solé Sabaté, per la fugida d'una part de la població cap a la Catalunya republicana arran de l'avenç franquista (32).

Ara bé, al costat de la repressió oficial existí una altra criba, molt més arbitrària, amb morts sense judici -si és que els processos sumaríssims a què eren sotmesos els detinguts poden denominar-se així-, efectuada molts cops sobre persones que ni podien ésser acusades de vessament de sang ni tan sols de tenir

una adscripció política adversa als franquistes. Fins i tot, de vegades, foren assassinades les esposes o mares de les persones perseguides. Les xifres d'aquesta violència encara no són definitives, però les morts conegudes a hores d'ara superen ja les executades amb judici previ (33). Pel que es coneix avui d'aquest tipus de violències, les víctimes foren moltes més a terres lleidatanes que a tarragonines (34). D'aquelles destaquen, i de molt, les produïdes al Pallars Sobirà: seixanta-nou morts (34 bis). Allí hi coincidiren dos factors que resultarien fatídics: l'existència d'accions de guerrilla republicanes i la presència com a responsable militar del general Sagardía, cap de la 62ena Divisió, el qual mostrà un duríssim tarannà, ordenant execucions en represàlia per l'acció guerrillera republicana (35). També en aquest tipus de violència hi apareixen implicats elements falangistes, però els seus autors materials fonamentals foren militars. Aquests actuaven sobre la base de denúncies, la major part de les quals foren presentades per persones de les mateixes poblacions dels assassinats així com per caps locals de F.E.T..

Els esdeveniments de la repressió degueren mostrar a molts habitants de les zones ocupades una realitat ben distinta de la que el "Nuevo Estado" volia donar d'ell mateix de paradigma de l'imperi de l'ordre i de la justícia, i representaven un soscavament "de facto" del propòsit de la Territorial de què el règim tingués a Catalunya un bon inici. A més a més, ja durant la penetració militar del Principat sovintejaren incidents pel tema de la llengua (de vegades gravíssims (36)), provocats per

la intransigència d'elements que traslladaven al territori conquerit l'ambient anticatalà existent a la "Zona Nacional". Prova d'aquests incidents i, alhora, potser, de la influència que podien tenir els punts de vista dels falangistes catalans sobre el mateix Franco -a través de Serrano Suñer-, fou una ordre general dictada pel "Generalísimo" l'11 d'abril del 1938 als comandaments suprems dels cossos d'Exèrcit estacionats a Catalunya. En ella es deia textualment:

La comenzada liberación de Cataluña por nuestras fuerzas, plantea problemas delicados que es preciso abordar desde el primer momento con sumo tacto y cuidado, si queremos no cometer yerros difíciles de borrar en el porvenir.

Llega a mi Autoridad noticia de que por los jefes de Unidades que ocupan los pueblos catalanes, se siguen conductas y procedimientos diferentes en lo que se refiere al trato dado a los habitantes. Mientras unos exigen a sus subordinados el mayor respeto a los naturales, otros se jactan de que entran en plan de conquistadores de un territorio que no era de España y que hay que españolizar [el subratllat és de l'original] y para lograrlo, a todo el que habla en el dialecto catalán, aún de buena fé, lo encarcelan o lo que es peor, lo maltratan de obra, sin tener en cuenta que en muchos pueblos, por la desgraciada política que desde hace tiempo imperaba en Cataluña, hay quien nunca aprendió el castellano, o lo habla con dificultad.

Es preciso que lleve V.E. al ánimo de Jefes, Oficiales, Clases y Tropas que si queremos desde el primer día ganar el corazón de nuestros hermanos catalanes y no dar un mal paso que haga después más difícil la tarea de españolizar el corazón de Cataluña, es preciso no sembrar odios, y tener en cuenta que la única labor que ahora incumbe a la tropas de ocupación es la de ser justos y comprensivos, respetar la propiedad y los bienes, extremar el trato de hermandad con los habitantes, en una palabra, llevarles la paz material y espiritual que tanto necesitan. Después el Gobierno de la Nación desarraigará con una política adecuada el veneno separatista, que hay que tener en cuenta, además, que no había corroído el alma de todos los catalanes ni mucho menos, pues en Cataluña hay mucho español de corazón. A unos y a otros no debemos darles pie para que teman a la España Nacional, sino para que empiecen a amar los primeros y la amen aún más los segundos.

No he de decir, que lo anterior no implica, que no se detenga y encarcele por las tropas a aquellos que a juicio de personas responsables y con garantías merezcan este

castigo. La justicia serena de la España Nacional no tiene nada que ver con el trato humano y comprensivo a que antes me refiero.

Encarezco a V.E. que por los Mandos naturales les hagan llegar estas instrucciones hasta el último soldado de los que operan sobre Cataluña, advirtiéndole que seré inflexible con quien no coopere con esta política que tanto puede facilitar la futura que se ha de seguir con Cataluña.

También deberá dictar órdenes o reiterarlas si lo ha hecho ya para que se respeten las personas y bienes del territorio que se ocupe, estando dispuesto a castigar severamente a quienes no obren con el respeto que debe ser norma de un Ejército culto y civilizado.

Lo comunico a V.E. para que exija de modo inexorable el cumplimiento de cuanto ordena el Generalísimo, debiendo disponer la mayor difusión de esta Orden para que llegue a conocimiento de todo el personal de esa Gran Unidad.

Zaragoza, 12 de abril de 1938. II Año Triunfal. El General Jefe. (37)

Expressions com "ganar el corazón de Cataluña" o, sobretot, "extremar el trato de hermandad" recorden el caràcter que la Territorial volia donar a la conquesta. No ens sembla, doncs, que aquella respongués a molts indrets a les seves expectatives.

Finalitzat l'avenç i durant els vuit mesos que durà la primera fase de l'ocupació del Principat, fent referència al "respecte per la idiosincràsia" tal com l'entenia la Territorial, la versió que ens ha deixat José María Fontana és que la situació fou diferent a les parts ocupades de Lleida que a les de Tarragona. Segons ell, els únics conflictes es produïren a la capital del Segre, on es refereix a "lunares", en parlar d'incidents pel tema de la parla catalana (38). Allí, el delegat provincial del ministeri de Orden Público era el comandant Pedro Martínez (39). En una proclama que publicà el mes d'agost de 1938, referida en general a qüestions de la seva prefectura, deia:

Respecto al uso del dialecto catalán, hay que atenerse estrictamente a las órdenes de la Superioridad; pero quiero dirigirme a todos los españoles de esta provincia para decirles que los momentos actuales exigen que todos demos pruebas de un ferviente españolismo y entusiasmo por la Causa. Estos sentimientos es necesario evidenciarlos y exteriorizarlos; y, lógicamente, se da una prueba de ello no hablándolo en público (por lo menos). (40)

També s'engaxaren cartells que deien "Si eres español, habla español", la qual cosa, segons Fontana, provocava la desesperació del governador Ventalló (41). Un article anònim, fàcilment atribuïble als homes de la Territorial pel seu contingut, aparegut uns dies després com a resposta a la campanya esmentada, fou censurat especialment en les seves referències a l'amor i al respecte de la Falange per la llengua catalana (42). El xoc entre el tarannà del comandant Martínez i el de la Territorial era de fet el dels militars més tancats -en aquest cas el d'un home de Martínez Anido en tant que delegat del ministeri que aquest dirigia- i els dels protegits per Serrano Suñer i Fernández-Cuesta i prefigurava posteriors xocs tinguts durant la segona ofensiva de Catalunya, sobretot arran de la conquesta de Barcelona. En tots ells prevalgué l'opinió dels militars, la que havia triomfat ja a Catalunya durant la Dictadura de Primo de Rivera, quan Sala i el tàndem format pels generals Barrera i Milans del Bosch havia divergit sobre el destí de la Mancomunitat i de la U.M.N.. Tot i que segons diu Fontana "la cosa duró poc", Ventalló -recordem, un home molt lligat a Sala- deixà d'ésser governador civil a finals d'agost del 1938 i fou substituït per un militar, el capità Fernando Vázquez Ramos, fins aleshores

governador civil de Cadis (43). Ventalló, anys després, recordaria els incidents pel tema del català en carta a Fontana (43 bis).

Respecte de les parts ocupades de Tarragona, Fontana diu que les coses respongueren més als projectes de la Territorial, ja que ell s'esmerçà a crear un clima "de comprensión y afecto" a Catalunya entre els militars (44). Una de les iniciatives que posà en pràctica per tal d'aconseguir-ho consistí en organitzar un recital de poesia catalana -sorprenentment, d'una obra de Ventura Gassol- a l'oficialitat de la 105 Divisió, estacionada a l'àrea d'Ulldecona (45).

El segon eix de treball que s'havia fixat la Falange catalana arran de la conquesta, la creació i desenvolupament dels aparells del partit a Lleida i Tarragona i l'inici de l'enquadrament de la població, també sembla que tingué resultats desiguals a cada una de les dues províncies, aconseguint-se una més gran implantació numèrica- a la segona -tot i ésser el territori incorporat molt menor- que no a la primera. Factors d'aquest resultat serien els contactes i l'experiència política d'un Fontana que actuava al territori d'on era originari i on abans de la guerra havia dirigit la primitiva Falange, i, també, a part de la seva competència, el fet d'haver participat en el disseny de la política que es volia aplicar. Tot el contrari del cap provincial de Lleida, Bañeres (46).

Quant a l'estructura de les dues noves prefectures creades,

el grup dirigent que formà inicialment Fontana a Tarragona comptà amb un important nucli d'antics voluntaris de les centúries de la Territorial, situats tots ells en els llocs de comandament bàsics de la nova organització provincial. En efecte, ex-voluntaris eren Fontana mateix, el secretari provincial Antonio Geis Salvans,

el terrassenc ex-cap polític de la Primera Centuria "Virgen de Montserrat" que, després de participar amb Fontana en els "fets de Salamanca", havia estat enquadrat -de bell nou junt a ell- en la Tercera Centuria catalana, al front de Terol. Des d'aquesta última unitat, Geis havia sortit per fer-se alferes provisional d'aviació i aquest grau tenia quan fou nomenat per a la sots-prefectura provincial. Igualment antics voluntaris eren Jaime Bofill Queraltó, ex-membre de la Segunda Centuria catalana i també del grupet de Salamanca, esdevingut asesor polític de milicias de Tarragona; i el cap del servei de Información, Ramón Pedret de Falgás, de Móra d'Ebre, alferes de la Cuarta Centuria de la I Bandera de F.E.T. de Burgos (l'ex-Primera). Conjuntament amb els antics combatents, formaven part de la primera prefectura de Tarragona un cunyat de Fontana, reusenc com ell, Domingo Benavent Ardévol (47), delegat de Auxilio Social, càrrec per al qual els caps provincials falangistes solien buscar persones de confiança i de recursos econòmics per la importància dels fons que s'hi manejaven; Víctor Merelo, antic falangista tarragoní (48), designat cap provisional de la Organización Juvenil; Ramón Sanromá, cap de Transportes; Jesús Tejero -industrial de Barcelona-, responsable de Propaganda; la barcelonina María Josefa Carranceja, per uns mesos cap de la Sección Femenina; i

Walter Marx, "camisa vieja" barceloní, del qual en desconeixem el càrrec.

Passat un temps, aquest nucli directiu primerenc fou parcialment modificat. Geis fou substituït en la secretaria provincial per un tortosí, Felipe Sanz, i entraren a ocupar distints llocs de comandament Carlos Pastor, de Barcelona, Pablo Oliva, de Vila-rodona, i Raúl Rance (49). Per tot això el "staff" de la Jefatura Provincial de Tarragona de F.E.T. y de las J.O.N.S. passats els primers temps de l'entrada a Catalunya i fins al final de la guerra devia d'ésser semblant al que hem resumit en el següent llistat:

LLISTAT NUM. 1: COMANDAMENTS DE LA PREFECTURA PROVINCIAL DE F.E.T. Y DE LAS J.O.N.S. DE TARRAGONA DURANT LA GUERRA CIVIL. (*)

Cap provincial.- José María Fontana Tarrats (23-III-1938).

Secretari provincial.- Felipe Sanz. Durant els primers mesos, Antonio Geis Salvans.

Cap del servei de Información e Investigación.- Ramón Pedret de Falgás (15-VI-38).

Asesor político de milicias.- Jaime Bofill Queraltó (15-V-1938) (**).

Delegada provincial de la Sección Femenina.- María Josefa Carranceja (durant tres mesos a mitjans del 1938).

Delegat sindical provincial.- Carlos Pastor.

Delegat provincial de Auxilio Social.- Domingo Benavent Ardévol (de 1-VI-1938 a 24-XI-1938). Posteriorment, Sánchez.

Delegat provincial de la Organización Juvenil.- (provisional) Víctor Mereño (27-IV-1938).

Delegat provincial de Justicia y Derecho.- Desconegut.

Delegat provincial de Sanidad.- Enrique Guach Jimenez (2-II-1939).

Delegat provincial de Transportes.- Ramón Sanromá (10-VI-1938).
A partir de 12-XI-1938 (provisional) Luís Ferreres Delsors.

Delegat provincial de Administración y Tesorería.- José María Vila Maragall (14-IV-1939).

Delegada provincial de Frentes y Hospitales.- Desconeguda.

Cap provincial de Propaganda.- Jesús Tejero.

Secretari provincial.- Andrés Perelló.

Delegat provincial de Agricultura.- Domingo Benavent Ardévol (24-XI-38).

(*).- Les dates que hi apareixen són les dels respectius nomenaments. La resta es desconeix.

(**).- No consta la data concreta del nomenament. Es posa la del Butlletí oficial de F.E.T. en què aparegué.

Font: Elaboració pròpia. (50)

En els primers temps de la conquesta actuaren a Tarragona i a Lleida quadres vinguts de les distintes "delegaciones nacionales" o de la Territorial catalana per ajudar a muntar determinats serveis, com la Sección Femenina, la Organización Juvenil o el Auxilio Social. Quant a la S.F., segons explicava "Destino" a finals de 1938:

En los primeros momentos de la liberación de Lérida y pueblos de la provincia de Tarragona se facilitó [per part de la delegació femenina de la Territorial] cuanto material fue necesario para la filiación, emblemas, etc. Además de las camaradas de la Delegación Nacional, regidora central de enfermeras, regidora central de intendencia y secretaria particular de la delegada nacional, por hallarse ausente la delegada provincial [es refereix a María Josefa Viñamata] que acompañaba en su viaje a Alemania a la delegada nacional, estuvieron en Lérida y demás pueblos liberados, cooperando con las anteriormente citadas camaradas y la camarada luego nombrada delegada provincial de Lérida, la camarada secretaria provincial de Barcelona [Montserrat Romañá] y un pequeño número de camaradas de nuestra Subdelegación de Zaragoza, organizando aquella Sección Femenina. (50 bis)

Sabem també que de la S.F. catalana es desplaçaren a Tarragona, des de distintes ciutats de la resta de la "Zona Nacional", les germanes Molins -de Sabadell-, les germanes Canela i les senyores Pilar McLean, Pardo (51), Huguet -de Torredembarra-, Asunción Bastida, Maria Teresa Botey i també l'esposa de Josep Maria Tallada (52).

Analitzant la composició de la prefectura provincial de Tarragona que hem mostrat en el llistat precedent, podem veure que, de manera semblant al que passava amb la Falange catalana en general, la tarragonina mostra un important component burgès. Aquest era l'origen social de Geis, Tejero i segurament de Benavent. De posició econòmica benestant eren també Fontana i Bofill. Des del punt de vista polític, formen part de la prefectura esmentada alguns falangistes de l'època republicana -Fontana, Merelo, Marx, probablement Carranceja- però abunden en major mesura els ingressats en el primer període de la guerra, abans de la unificació, com són tots els ex-voluntaris o la majoria de les dones. Per últim, tot i que molts quadres eren barcelonins, els càrrecs més importants -prefectura provincial, secretaria, servei de Información e Investigación, Auxilio Social, Organización Juvenil, com a mínim- els acabaren ocupant persones originàries de les comarques tarragonines.

Tenim molta menys informació sobre les característiques polítiques, d'arrelament i personals dels components de la prefectura de F.E.T. de Lleida, tot i que hem pogut refer la seva

composició, tal com es pot apreciar en el llistat següent:

LLISTAT NUM. 2: COMANDAMENTS DE LA PREFECTURA PROVINCIAL DE F.E.T. Y DE LAS J.O.N.S. DE LLEIDA DURANT LA GUERRA CIVIL. (*)

Cap provincial.- Javier Bañeres Piniés (31-III-1938).

Secretari provincial.- (Des de la finalització del conflicte bèl·lic, l'abril de 1939 Francisco Pons Castellá).

Inspector provincial.- Fernando Vidal Cabas.

Cap del servei de Información e Investigación.- Manuel González Moreno (15-VI-1938).

Asesor politico de milicias.- Jesús Nieto (15-V-1938). A partir del 5-X-1938, Raimundo Martínez Albadalejo.

Delegada provincial de la Sección Femenina.- Isabel Piñeiro Miarnau.

Regidora de Prensa y Propaganda.- Encarnación Tohá.

Regidora de Enfermería.- Francisca Mesa de Llano (30-IV-1938).

Delegat provincial sindical.- Francisco Mora Sádaba.

Delegat provincial de Auxilio Social.- Ramón Vilalta.

Secretari provincial.- José María de Porcioles Colomer.

Delegat provincial de la Organización Juvenil.- Alvaro Ardura Baragaña.

Instructor de milicias juveniles.- Horst Frishe.

Delegat provincial de Justicia y Derecho.- Carlos Hernández Planas.(BMFET 1-VI-1938). A partir de 14-X-1938, José Sol Vallespí.

Secretari provincial.- Bueno.

Delegat provincial de Sanidad.- José María Galvet Rovira (12-IV-38). A partir de 13-III-1939, Miguel Cava de Llano.

Delegat provincial de Transportes.- Martín Montagut Iglesias (6-VI-38). A partir de 3-III-1939, delegat provisional, Miguel Niubó Casanellas.

Delegat provincial de Administración y Tesorería.- Miguel Torres Garriga (23-I-39).

Delegada provincial de Frentes y Hospitales.- María Recasens Gassió.

Propaganda.- Director de "Hoja Informativa": Primitivo García Gutiérrez.

Delegat provincial de Agricultura.- Desconegut.

(*).- Les dates que hi apareixen són dels respectius nomenaments. La resta es desconeix.

Font: (53).

Dels caps que exerciren el 1938 a Lleida una mica més de la meitat eren lleidatans o hi estaven arrelats. Aquesta condició tenien l'inspector Vidal Cabas, membre d'una coneguda família de la província (54); el cap de Información González Moreno, fill d'un tinent de carrabiners afusellat als primers temps de la guerra (55); les responsables femenines Piñeiro, Tohá i Mesa de Llano; els caps de Auxilio Social, el comerciant de peix Vilalta i Porcioles, antic militant de la Lliga i futur notari de Balaguer (56); i també oriünds eren els delegats de Justicia y Derecho, Hernández Planas i Sol Vallespí; el de Sanidad, Galvet; el de Transportes, Montagut; i la responsable de Frentes y Hospitales, María Recasens (56 bis). De fora de les terres lleidatanes eren, per contra, Bañeres; el asesor de milicias, Nieto -que havia exercit amb anterioritat el mateix càrrec a Bilbao (57); el cap sindical, l'argentí Francisco Mora (58); el instructor juvenil Frishe, alemany. I probablement tampoc n'eren originaris Martínez Albadalejo -que substituí a Nieto com asesor de milicias-; el cap de la O.J., Ardura; el secretari de Justicia, Bueno; i el director de la "Hoja Informativa", García. Des del punt de vista polític sembla que, dels qui havien tingut

una adscripció política anterior. hi predominaven els falangistes "vells" -com Bañeres (59)- o els ingressats abans de la unificació, però també hi havia tradicionalistes com Recasens o ex-lliguers com Porcioles.

Dels desiguals resultats experimentats per cada una de les dues noves organitzacions provincials de Tarragona i de Lleida en el seus primers temps d'existència en podria ésser prova el fet que a la concentració nacional de F.E.T. que es celebrà a Valladolid del 18 de juliol de 1938, la prefectura de F.E.T. de Tarragona hi enviés tres centúries de milícies de Segunda Línea, mentre la de Lleida només n'aportava una (60). Les incompletes xifres d'afiliació que hem pogut reunir no ens serveixen per mostrar directament la diferència, ja que no avaluen conceptes homologables:

QUADRE NUM. 4: AFILIACIO A LES PREFECTURES PROVINCIALS DE F.E.T. Y DE LAS J.O.N.S. DE TARRAGONA I DE LLEIDA DURANT 1938 I 1939.

Afiliació a Tarragona durant l'etapa Fontana fins al desembre de 1938, incloent només la part ocupada durant la primera ofensiva de Catalunya:

Afiliats masculins: Desconegut.

Afiliades femenines: 2.042.

Afiliats/des a les organitzacions juvenils: 4.945.

Afiliació a Lleida el juny 1939, incloent tota la província:

Afiliats masculins (militants i adherits): 600.

Afiliació femenina i juvenil: Desconeguda.

Afiliació a Lleida l'octubre de 1939, sota la prefectura de Francisco Mora, incloent el conjunt de la província:

Afiliats masculins (militants i adherits): 3.000. Sol·licituds encara no ateses: 6.200.

Afiliació juvenil (masculina): 300.

Afiliació a Tarragona l'octubre de 1939, sota la prefectura de Fontana, incloent tota la província:

Conjunt d'afiliats masculins (militants i adherits), femenins i juvenils: 28.000.

Font: Elaboració pròpia (61).

Tanmateix, les fonts falangistes són clares en parlar de la mala gestió de Bañeres:

El primer Jefe de la Falange en Lérida nombrado a raíz de la liberación, camarada Bañeres (...) tuvo una actuación catastrófica, debido solamente a su ineptitud total para el mando. Baste decir que al abandonar la Jefatura hace dos meses, no pasaban de 600 los afiliados entre militantes y adheridos en toda la provincia (61 bis).

Sembla que l'opció de Fontana quant a afiliació fou la d'aconseguir l'arrelament de l'organització a la província, obrint-la tant a persones procedents tant de la dreta, com de l'esquerra. Això últim significava no atendre gaire les indicacions d'ordre general de la Secretaria del partit, que en aquells temps s'estava ja plantejant una depuració de l'organització, és a dir, bàsicament, l'expulsió de part dels afiliats de procedència esquerrana. En realitat, el cap provincial de Tarragona no sembla que fes gaire cas de la circular de Fernández-Cuesta de finals de març del 1938 que especificava que "no interesa al partido la recluta democrática de masas, sino la selección en ellas de los hombres con espíritu Nacionalindicalista" i que ordenava als caps provincials procedir en la qüestió de l'afiliació "con gran parsimonia" (62). Tampoc féu massa atenció Fontana d'una altra circular posterior en la qual Fernández-Cuesta ordenava la depuració i deia que:

no podrán ser admitidas en el Movimiento, ni siquiera como adheridas, las personas que hayan desempeñado cargos directivos en los partidos del frente popular, incluidos los partidos nacionalistas-separatistas y las sindicales. Tampoco podrán serlo los que, sin haber desempeñado aquellos cargos directivos, hayan ocupado cargos políticos precisamente por su condición de afiliados a aquellos partidos o sindicales. (63)

I és que el cap de Tarragona es trobava, respecte de la seva organització, en una situació ben distinta de l'existent a la F.E.T. de la resta de la "Zona Nacional". A la seva circumscripció no s'havia de purgar un enorme partit esdevingut part de l'aparell d'Estat, sinó constituir-lo per primer cop. Dos

factors condicionaven l'estratègia del reusenc: per una banda, com nacionalsindicalista convençut que era, desitjava fer creïble la suposada postura "social" de la Falange. Per tant, era lògic que orientés la seva acció política en la línia de l'època republicana o de l'època d'Hedilla. És a dir, acceptava de bon grat l'ingrés d'aquells que ho sol·licitessin i veia amb complaença l'accés d'elements procedents de les distintes forces polítiques i sindicals d'esquerra, que podien legitimar les aspiracions nacionalsindicalistes del partit. Per tant nomenà persones d'antecedents esquerrans per almenys una part dels nous càrrecs de responsabilitat de F.E.T. als diferents pobles de la zona conquerida de Tarragona. En segon lloc, Fontana buscà també el concurs de persones procedents de partits de dreta. Tanmateix, segons els tradicionalistes, prescindí bastant dels d'aquesta adscripció. Potser l'excepció fou la zona de Tortosa, on el carlí unionista Joaquín Bau hi tenia molta influència.

Quant a les designacions de persones procedents de l'esquerra, la nostra principal font d'informació són les denúncies que la Comisión Carlista de Asuntos de Cataluña presentà a la Secretaría General de F.E.T. y de las J.O.N.S. l'agost de 1938. Segons aquestes -que Fontana no desmentí posteriorment (64)- el cap local d'Ascó era un antic responsable comarcal d'Acció Catalana; els de La Fatarella i de Bot provenien de la C.N.T.; els del Pinell de Brai i de Riba-roja d'Ebre, del socialisme; el de Jesús (Tortosa) era qualificat de "separatista-izquierdista"; i el de La Sènia, de republicà (65). També molts membres de les comissions gestores municipals eren de procedència

esquerrana (66). Tot i que foren nomenades per les autoritats militars, ben probablement F.E.T. degué ésser consultada (67). I segons els tradicionalistes elements de filiació esquerrana en formaven també part. Segons ells, això passava a les gestores de Gandesa, Batea, La Fatarella, Santa Bàrbara, Flix, Miravet, Ribarroja i Ulldecona (68).

Quant a les de procedència política dretana i/o catòlica, la resta de components de les prefectures locals i de les gestores dels pobles conquerits a principis del 1938 devien tenir aquestes adscripcions. Potser aquesta és la raó del fet que a la comarca del Baix Ebre la Comisión Carlina només pogué acusar un únic càrrec de tenir antecedents "izquierdistas". Tanmateix, fora d'aquesta àrea, el cap provincial de F.E.T. degué prescindir dels carlins. I és que la Comunió de la resta de comarques de Tarragona tenia un tarannà polític completament oposat al de l'antic assembleista de l'època de la Dictadura, posició que havia representat l'últim cap regional carlí d'abans de la guerra, el vallenc, Tomàs Caylà Grau. Adscripció dretana tindrien en el futur -d'Acció Popular Catalana concretament- la major part dels components de la prefectura provincial i part dels membres de l'Ajuntament i de la Diputació nomenats a partir de la conquesta de la ciutat de Tarragona el gener de 1939 (69).

Una política d'afiliació semblant, de "amplitud proselitista" -com la definí Fontana (70)-, s'aplicà a la província de Lleida, si bé que allí tingué menor incidència l'admissió de persones procedents de les esquerres. Així, de les

vint-i-tres localitats de Tarragona i de Lleida citades a les denúncies carlines sobre la presència de persones d'aquell signe a prefectures locals de F.E.T. o a comissions gestores, només sis es referien a pobles lleidatans (71). Les acusacions es referien concretament al cap local de F.E.T. de Serós (haver estat de la F.A.I.); als de Torrefarrera i Alfarràs ("izquierdistas"); i al d'Os de Balaguer (comunista). De la veracitat almenys de part de les denúncies en dona prova el fet que dos falangistes de l'última localitat estaven ja empresonats (un d'ell per pertànyer a Estat Català) abans d'arribar a les autoritats les acusacions esmentades (72). Per contra, la majoria dels nomenats procedien de la dreta o bé eren elements conservadors sense adscripció política anterior (73).

En general, el caire de les activitats dels falangistes a les parts conquerides de les terres de Tarragona i de Lleida durant el 1938 respongué a unes pautes semblants: organització de concentracions -que incloïen sempre la intervenció de tropes, atesa la presència de l'exèrcit a la zona- en dates assenyalades del calendari del "Nuevo Estado"; establiment dels serveis de Auxilio Social, fonamentals en una àrea tot just conquerida i en bona part situada en la línia de front; i, per últim, desenvolupament de la resta dels departaments i serveis del partit, per tal de procedir a l'enquadrament de la població. Aquesta última funció la tenien tant la xarxa local del propi partit com les organitzacions femenina, juvenil i sindical (73 bis). Tot i les pautes d'activitat semblants, la realitat de les dues organitzacions provincials de F.E.T. y de las J.O.N.S. de

Lleida i Tarragona fou en alguns aspectes ben distinta, com hem vist ja en el cas de l'afiliació. Un altre element diferenciador de les dues dinàmiques falangistes va ésser el fet de produir-se a terres tarragonines l'ofensiva republicana de l'Ebre. Les operacions bèl·liques en qüestió, iniciades a finals de juliol del 1938, no tan sols afectaren directament a zones de la província esmentada sinó que marcaren significativament la trajectòria de la Falange tarragonina, almenys fins a la finalització definitiva d'aquella batalla, el mes de novembre següent. Analitzarem seguidament l'actuació política de les prefectures provincials de F.E.T. y de las J.O.N.S. de Lleida i Tarragona durant el 1938, fent esment dels factors divergents.

Quant a l'organització d'actes públics i propagandístics d'una certa envergadura, que foren recollits en forma de cròniques o notícies per la propaganda del partit (74), no existí gaire diferència entre les dues organitzacions. El primer celebrat a terres catalanes fou la "concentración nacional" d'Almacelles (Lleida) del dia dos de maig de 1938. Aquesta, celebrada "bajo los auspicios del Ejército de Aragón" -concretament del Cuerpo de Ejército de Aragón- i sota la presidència de Darío Gazapo, conseller nacional i coronel cap de l'Estat Major d'aquella gran unitat, consistí en la jura dels nous caps locals falangistes pel cap provincial Bañeres (74 bis). Posteriorment, el 18 de juliol següent, per celebrar el segon aniversari del "Alzamiento" i mentre es celebrava la concentració de Valladolid que hem fet referència anteriorment, s'organitzaren actes a Almenar (Lleida), a Gandesa (Tarragona) i a d'altres

pobles. El primer fou presidit pel general Moscardó, cap del Cuerpo de Ejército de Aragón i hi intervingué Ignacio Agustí, director de "Destino", que actuà de representant del Servicio Nacional de Propaganda. Segons aquell setmanari, hi assistiren més de sis mil persones (75). Per la seva banda, a la concentració de Gandesa hi parlaren un militar i un falangista, comptant amb la presència d'unitats de l'exèrcit (76). Mentre es realitzaven els dos actes, a més a més, l'aviació "nacional" llençava sobre Barcelona exemplars de "Destino" (77). Altres actes falangistes foren, durant el mes d'agost, una primera comunió de nens atesos als menjadors de Auxilio Social de la ciutat de Lleida (78). A finals de setembre del 1938, un "acto de divulgación nacional-sindicalista" organitzat per la prefectura provincial de Propaganda de Tarragona a La Sènia (Tarragona), en el qual prengueren la paraula el propi cap de Propaganda, Tejero, el secretari d'aquella prefectura, Perelló, Nuria Romeu, de la Sección Femenina, i Walter Marx (79). Durant els mesos següents hi hagué actes a Gandesa -inauguració d'una creu dedicada als "caídos" (80)- i a Ulldecona -organitzat per la Organización Juvenil (81). També, arran de decretar-se oficialment dia de dol nacional el 20 de novembre -en commemoració de la mort del fundador de F.E. José Antonio Primo de Rivera (82)- s'organitzaren els corresponents actes a Ulldecona -que fou presidit pel coronel cap de la 105 Divisió i que comptà amb la presència del cap de la "Legión Cóndor" alemanya (83), així com amb Tejero i Fontana (83 bis)-, La Sènia -amb la presència de les autoritats militars i civils i on el cap local de F.E.T., Sabaté, intervingué-, a Sant Carles de la Ràpita

-també amb les autoritats i amb parlament de Tejero (84)-, a la ciutat de Lleida (84 bis), a Raymat (Lleida) -presidit pel general Moscardó, que tenia allí el seu quarter general (85), i a Sort (Lleida), amb el general Sagardía (86). Per últim, uns dies després, el mateix mes de novembre de 1938, es celebrà el segon aniversari de la fundació de Auxilio Social a La Sènia (Tarragona) (87) i a Pont de Suert (Lleida) (88).

Al contrari del que passà amb l'organització d'aquest tipus d'actes públics, el desenvolupament dels serveis de Auxilio Social sí tingué una diferent incidència a cada una de les dues àrees que estudiem, a causa bàsicament dels esdeveniments bèl·lics de l'Ebre. En general, durant el 1938, el proveïment alimentari d'una part de la població de les zones conquerides de Lleida i Tarragona pel departament d'ajut social falangista fou una de les conseqüències directes tant de l'efecte distorsionador de la guerra sobre l'activitat econòmica com de la divisió d'importants ciutats de la zona per la línia de front. Sobre aquesta realitat, ja de si conflictiva, es sobreposaren els efectes de l'ofensiva republicana de l'Ebre, la qual, en provocar evaquacions forçades i èxodes cap a la reraguarda "nacional", féu necessària una activitat extraordinària del Auxilio Social de Tarragona i de la Territorial de Burgos. Començarem parlant de les terres de Lleida. Els problemes més greus van passar a grans poblacions com la mateixa capital. Allí, acabada la tasca de del Auxilio a Poblaciones Liberadas (el servei de Auxilio Social que proporcionava queviures immediatament després d'ésser conquerida una localitat), a la qual havia acudit la totalitat de la

població que no havia fugit cap a la zona republicana (89), una part important dels habitants continuà depenent en major o menor grau dels ajuts del Auxilio Social (90). Aquests consistien en l'organització de menjadors col·lectius ("cocinas de hermandad"), infantils ("comedores infantiles") i repartiment directe de queviures en espècie. Endemés de la capital, existiren serveis de Auxilio Social a d'altres localitats importants com Balaguer, Tremp, Sort (91), Viella o La Pobla de Segur i també a pobles més petits com Esterri d'Aneu i Almacelles (92), Pont de Suert (93), entre d'altres.

Quant a Tarragona, com hem dit, els esdeveniments de l'Ebre provocaren la concentració en aquesta zona de la major part de les activitats, tant de la prefectura provincial de Auxilio Social com de la Territorial. Després de l'acció de l'equip de dones de la Territorial que, sol·licitades per Fontana, havia fundat el A.S. a set poblacions del sud de la província el mes de maig de 1938, el mes de juliol de 1938, un altre equip, dirigit per José Calafell Zaragoza, responsable de la Organización de Auxilio Social para Cataluña de la Territorial, el constituí a la comarca de Terra Alta, incloent la seva capital, Gandesa (94). No obstant, aquest ritme expansiu fou tallat a partir del 25 de juliol de 1938, arran de la conquesta republicana d'una gran franja de terreny de la part occidental del riu Ebre. Per aquesta raó, la labor de l'A.S. de Tarragona en quedà molt alterada.

Per una banda, nou pobles passaren novament sota control de

la República -Ribarroja d'Ebre, Flix, Ascó, Móra d'Ebre, Benissanet, Miravet, El Pinell de Brai, Corbera i La Fatarella- i cinc més quedaren en mans dels nacionals però en la mateixa línia del front -La Pobla de Massaluca, Vilalba dels Arcs i Gandesa- o molt pròxims -Bot i Prat del Compte. Conseqüentment, es produí la destrucció o completa desorganització dels serveis establerts. És més, els combats tingueren també l'efecte de provocar l'emigració de part dels habitants de les àrees afectades cap a la reraguarda nacional. Els desplaçats hagueren d'ésser atesos pel Auxilio Social. Davant la magnitud de la situació i per tal de fer-li front en les millors condicions, la prefectura provincial de Tarragona del servei s'ubicà a Calaceit, localitat fronterera entre Terol i Tarragona i foren establerts menjadors en aquesta localitat així com a Casp i a Maella, poblacions ambdues del sud de la província de Saragossa. En ells es servien dos mil dos-cents cinquanta dinars cada dia durant el mes d'agost (95). També per socórrer als refugiats de l'Ebre, la Territorial traslladà a Saragossa la seu de la Organización de Auxilio Social para Cataluña i organitzà a la capital aragonesa un refugi pels emigrants de la zona de l'Ebre (concretament pels de Gandesa), on eren ateses diàriament dues-cents cinquanta persones (96). La normalització de la situació del A.S. de Tarragona no començaria fins, com a mínim, a mitjans de novembre del 1938, quan l'exèrcit "nacional" completà la reconquesta de tota la falca de territori perduda el juliol anterior.

Els efectes de la batalla de l'Ebre no es feren sentir només sobre el Auxilio Social. Tota la prefectura provincial de F.E.T.

y de las J.O.N.S. de Tarragona se'n ressentí. I no sols organitzativament, sinó també des del punt de vista polític. Quant al primer aspecte, el trasbals fou gran. Com la "Jefatura" provincial estava situada a Gandesa i aquest poble es convertí en un dels escenaris més importants dels primers temps de la batalla, es decidí el seu trasllat primer a Calaceit i després als pobles de Santa Bàrbara i d'Ulldecona (97). Igualment des del punt de vista organitzatiu, la conquesta de diverses poblacions per part dels atacants comportà la desaparició de tota l'estructura falangista muntada i, fins i tot la mort de molts caps locals (98).

En les conseqüències polítiques de l'Ebre hi jugaren un paper fonamental els carlins catalans. Aquests, marginats quasi totalment a les prefectures provincials i locals de Lleida i de Tarragona, estaven disposats a seguir plantant cara al predomini falangista. El mes de maig de 1938, la ja extraoficial Comisión Carlista de Asuntos de Cataluña havia creat un nou organisme, la Delegación de Requetés, per tal de poder actuar des del primer moment a les poblacions ocupades, organitzant el reclutament de voluntaris pel terç de Montserrat -activitat per a la qual disposaven d'autorització oficial- però també per fer propaganda específica de la Comunió: repartiment de boines vermelles, bàsicament (99). Per aquesta raó, poc temps després de la conquesta de Lleida, ja existia en aquella ciutat una oficina d'inscripció al terç català (100).

Tot i que no és clar qui fou el responsable de la nova

Delegación de Requetès, és ben probable que fos el vocal de la Comissió Ramón Gassió Bosch. Aquest, originari de Badalona, havia passat a residir a Lleida després de l'ocupació i fou un dels responsables de la denúncia que, poc temps després d'haver-se iniciat l'ofensiva republicana de l'Ebre, presentà el carlisme català davant la Secretaria General de F.E.T.. L'atac carlí anava dirigit contra els caps provincials falangistes de Tarragona i de Lleida (101). El punt de partida de l'acusació contra els caps falangistes era el comunicat de guerra del quarter general de Franco corresponent al dia 25 de juliol del 1938, que havia donat la primera notícia de l'inici de l'atac republicà al front de l'Ebre. El "parte" en qüestió, minimitzant la importància de l'ofensiva republicana, s'havia referit a "unas partidas que en las inmediaciones de Fayón y Ascó consiguieron filtrarse con la complicidad de parte de la población civil roja de estos pueblos [el subratllat és nostre]". Les "partidas", no obstant -continuava el comunicat-, havien estat tot d'una "acosadas por nuestras tropas, que han causado al enemigo en este sector varios millares de bajas (102). L'al·lusió a la complicitat de la població era possiblement, més que res, una justificació del fracàs de l'exèrcit "nacional" que la infiltració enemiga havia palesat. Però serví als tradicionalistes per acusar els dos caps provincials d'haver afavorit en la provisió de les prefectures locals i de les comissions gestores municipals a "elementos que por su conocida significación izquierdista deberían haberse mantenido cuando menos alejados de toda participación activa en el Movimiento". Calia, doncs, que es rectificuessin "determinadas actuaciones políticas para evitar la repetición de hechos

doïorosos". Per aquesta raó aportaven un llistat de "jerarquies" locals del partit i de gestors amb antecedents polítics esquerrans.

Pels carlins, a més a més, els fets de Tarragona no eren solament efecte de la gestió errònia de Fontana i Bañeres sinó, globalment, de la política equivocada de les autoritats del partit respecte de Catalunya, caracteritzada fins aleshores per l'incompliment de l'acord del Secretariado Político del maig de 1937, que havia conferit a la Comunió les quatre prefectures provincials catalanes, i per la subsegüent concessió d'aquells càrrecs a persones procedents de F.E. de las J.O.N.S.. Evidentment, el que en realitat buscaven els carlins amb la seva denúncia era tant tornar el cop rebut amb la destitució del cap provincial de Lleida i aconseguir novament la prefectura, com també ocupar la de Tarragona, i àdhuc la territorial. És a dir, prendre el control del partit únic de Catalunya, mitjançant l'aplicació de l'esmentat acord de maig del 1937.

Però l'operació carlina no reeixí. Ni Fontana ni Bañeres foren moguts de les seves prefectures per Fernández-Cuesta, ni, per descomptat, es canvià cap comandament territorial. Nogensmenys, la denúncia sobre antecedents i gestions polítiques de caps locals i gestors municipals de procedència esquerrana creà sèries dificultats als dos caps provincials. Segons fonts de la Comunió Tradicionalista, Fernández-Cuesta destituí a Tarragona "a todos o a casi todos los Jefes Locales de la provincia (...) de filiación falangista" (103). En la dràstica

decisió del secretari general hi degueren influir tant les informacions subministrades pels carlins, que demostraven -en els casos de nomenaments de persones que anteriorment havien tingut càrrecs en llurs organitzacions de procedència o en funció d'aquesta- que els caps falangistes de Tarragona i Lleida havien contravingut les normes d'afiliació vigents, com la necessitat de tallar el desprestigi que per al partit únic suposaven aquelles revelacions. Raons que degueren sobreposar-se a les fonamentals, és a dir, la comprovació de si realment, com insinuaven els tradicionalistes, hi havia hagut col.laboració entre caps locals o gestors falangistes i els republicans en l'operació de l'Ebre. De fet és clar que si aquella havia existit només es podia haver donat en alguns indrets molt concrets i mai d'una manera general. El mateix "parte" militar no havia implicat ni als caps locals de F.E.T. ni als membres de les gestores de les zones de combat, ni tampoc al conjunt dels seus habitants, sinó solament a part de la població de l'àrea de Faió-Ascó. Per la seva banda, els falangistes havien col.laborat en la defensa de bona part dels pobles de l'àrea conquerida pels republicans on realment s'havia oposat resistència a la invasió, com Ribarroja d'Ebre, Flix (104), el mateix Ascó (105), i Gandesa (106).

A Lleida, s'obrí un expedient per ordre de Secretaria General, que instruïren el secretari nacional de la Delegación Nacional de Justicia y Derecho -Rafael Garcera- i el propi inspector general de Catalunya, Ribas Seva. Les actuacions dels instructors consistiren a prendre declaració a l'autor de les acusacions en aquesta província, el carlí Gassió, i al cap

provincial, Bañeres. Per una altra banda, Ribas fou encarregat per la Secretaria de fer una àmplia informació sobre els antecedents i l'actuació concreta dels caps locals i gestors al·ludits en les acusacions carlines. Segurament alguns o tots els al·ludits foren destituïts -de fet, recordem, alguns dels implicats ja havien ingressat a la presó abans que es redactés la denúncia- però, com ocorregué en el cas de Fontana, el cap provincial de Lleida fou mantingut en la prefectura de F.E.T. y de las J.O.N.S.. El fracàs de la maniobra carlina, tot i les molèsties que causà als falangistes catalans, palesà de bell nou els fermes lligams existents entre aquests i les autoritats del partit i del ministeri del Interior. I també fou una confirmació més de la seva voluntat tant de conferir la direcció de F.E.T. y de las J.O.N.S. de Catalunya als homes procedents de la Falange anterior a la unificació com de mantenir fora d'ella als tradicionalistes.

Paradoxalment, aquest nou fracàs polític dels carlins catalans en la lluita per l'obtenció de les prefectures de F.E.T., coincidí en el temps -i també en certa manera en l'escenari- amb una altra actuació militar destacada del Tercio de requetés de Nuestra Señora de Montserrat. En efecte, arran de l'ofensiva republicana de l'Ebre, una de les grans unitats immediatament traslladades des de distints fronts pel comandament nacional per aturar la progressió de les tropes contràries fou la 74 Divisió. D'ella en formava part el terç català (107). Així, el mateix dia en què havia començat l'operació republicana, el 25 de juliol de 1938, la unitat tradicionalista partí des de la

comarca de La Serena (Badajoz) -on acabava de participar en l'ofensiva que permeté l'ocupació d'aquesta zona (108)- i dos dies després, el 28, ja es trobava reforçant les defenses franquistes del poble de Vilalba dels Arcs (109). Quan fou rellevada d'aquesta tasca, el 9 d'agost, havia tingut més de dues-centes cinquanta baixes i una actuació qualificada de "brillantíssima" pel comandament (110). El 19 d'agost de 1938 les restes de la unitat foren enviades, com a força de xoc principal, a prendre una estratègica posició republicana, la cota 481, als afores del mateix poble de Vilalba. Els dos-cents trenta-dos morts i ferits més que tingué el terç aquell dia significaren de fet l'anihilació quasi total de la unitat (111). Tot i les importants pèrdues sofertes, els supervivents de la unitat catalina catalana foren encarregats d'altres missions ofensives fins al dia 30 d'agost del 1938. Aleshores es pogué comprovar la magnitud de la situació: dels nou-cents sis membres del terç només quedaven en disposició combativa dos-cents dos (112). Per segon cop en els seus dos anys d'existència el terç de requetès català havia estat desfet en combat (113). Tanmateix, després d'uns moments en què semblà que la unitat ja no tornaria a ésser reconstituïda, a l'octubre següent la unitat estava de bell nou en disposició d'actuar. Entre el 30 d'octubre i el 16 de novembre de 1938, El Tercio de requetés de Nuestra Señora de Montserrat participà en l'ofensiva que completà definitivament la reconquesta del territori ocupat pels republicans en la seva ofensiva del juliol-agost anterior (114) i que clogué l'anomenada Batalla de l'Ebre.

Ens referirem ara a les activitats de la Delegación Territorial de Catalunya de F.E.T. y de las J.O.N.S. i dels seus responsables en el període que tractem en el present capítol -els nou mesos que separen l'inici de la conquesta de Catalunya de la segona i definitiva ofensiva franquista al Principat. Les actuacions esmentades foren de dos tipus fonamentals: exercitament per part de Ribas Seva de la tasca inspectora dels serveis del partit encomanada pel secretari general de F.E.T., i manteniment i desenvolupament de l'organització territorial.

La intensitat de la labor inspectora del delegat territorial de Catalunya seguí, lògicament, el desigual ritme de la conquesta del Principat. Per tant, atès el diferent abast i durada d'aquesta, Ribas Seva l'exercí majoritàriament a les parts "nacionals" de les terres de Lleida i de Tarragona. De fet, els quatre viatges d'inspecció, que, com a mínim, realitzà durant el 1938 els féu per ocupar-se d'afers referits a les dues zones esmentades (115). A part del compliment de la seva funció de seguiment general de tots els serveis falangistes, l'atenció de l'inspector s'adreçà especialment al departament de Auxilio Social: en l'aspecte del Auxilio a Poblaciones Liberadas, en la supervisió i en l'establiment de serveis estables ("comedores de hermandad" i repartiment de queviures, sobretot- (116)), i, per últim, en l'atenció als refugiats de la zona de l'Ebre. Un àmbit menor de l'actuació de Ribas Seva fou la instrucció d'expedients formats per la Delegación Nacional de Justicia y Derecho de F.E.T. a les organitzacions falangistes de Tarragona i Lleida. Hem vist ja la seva intervenció pel que fa a les denúncies

carlines d'agost del 1938 sobre caps locals i gestors municipals d'antecedents esquerrans.

Políticament, Ribas Seva s'esforçà a exercir com a veritable inspector general de Catalunya, és a dir, abastant també els serveis de F.E.T. en mans dels tradicionalistes, com era el cas peculiar -per únic- de les delegacions provincials de Frentes y Hospitales. A Lleida, concretament, gestionà amb les responsables d'aquest servei i de la Sección Femenina la unificació dels tallers de confecció de roba de cada un (117). De la mateixa manera, es mantingué en contacte amb el terç de Montserrat, visitant la unitat dos cops, a les posicions que aquest ocupà fins a mitjans de desembre del 1938 (Benissanet -Tarragona-), i gestionant la realització d'un reportatge sobre aquesta per a "Destino" (118).

La Delegación Territorial de Catalunya, per la seva banda, tot i haver estat esqueixada arran de la creació de les prefectures provincials de Lleida i Tarragona, continuà durant la primavera de 1938 l'expansió quant a efectius i abast territorial que ja havia iniciat en la segona meitat de l'any anterior. El seu "staff" del 1938, bo i essent que havia perdut als dos delegats de Prensa y Propaganda del 1937 -Javier de Salas (dedicat a la secretaría del Servicio Nacional de Propaganda) i José María Fontana-, reflectia la major complexitat adquirida per l'organització, com podem veure en els llistats següents:

 -
LLISTAT NUM. 3: DIRECCIO DE LA DELEGACION TERRITORIAL DE CATALUÑA DE F.E.T. Y DE LAS J.O.N.S., AMB EXPRESSIO DE LA UBICACIO DE LES

DIFERENTS PREFECTURES DURANT EL 1938.

Delegat territorial (Burgos).- José Ribas Seva.

Sots-delegat territorial (Idem).- Mariano Calviño de Sabucedo Gras

Cap de Información e Investigación (Id.).- José Lluch Bonastre.

Secretari (Id.).- Pablo Puig Griera.

Asesor político de milicias (Saragossa).- Vicente Lupo Lupo.

Delegada de la Sección Femenina (Burgos).- María Josefa Viñamata Castañer (resident a Salamanca).

Secretària (Burgos).- Montserrat Romañá Pujo.

Cap de Administración (Id.).- Francisco Salvans Piera.

Cap de la Organización Juvenil (Sant Sebastià).- Pedro Pere Parera.

Organizador para Cataluña de Auxilio Social (a Burgos i des d'agost del 1938 a Saragossa).- Francisco Calafell Zaragoza.

Cap de Sanidad (Burgos).- Alberto Avilés Cucurella (amb residència a Saragossa).

Cap de Afiliaciones (Burgos).- Eloy Gutiérrez González.

Cap de Intendencia (Id.).- Esteban Sañé Turu.

Cap de Transportes (Id.).- José Pons Ferrer.

Cap de Secretaría (Id.).- Pablo Figuerola-Ferreti Pena.

Cap dels Servicios de Cataluña a Sant Sebastià.- Felipe Batlló Godó.

Cap dels Servicios de Cataluña a Saragossa.- Gustavo Visiedo Jimenez.

Cap dels Servicios de Cataluña a Bilbao.- mossèn Enrique Gábana.

Cap dels Servicios de Cataluña a Sevilla.- Desconegut.

Cap dels Servicios de Cataluña a Ciutat de Mallorca.- Alós(?)(*)

(*).- Veure nota (119)

-

Font: Elaboració pròpia (119)

-
LLISTAT NUM.4.- PLANTILLA DEL PERSONAL DE LA DELEGACION TERRITORIAL DE CATALUÑA DE F.E.T. Y DE LAS J.O.N.S. A BURGOS. 1938.

Jefatura.-

Delegat.- José Ribas Seva.

Sots-delegat.- Mariano Calviño de Sabucedo Gras.

Secretaría.-

Cap.- Pablo Figuerola-Ferretti Pena.

Joaquin Sagué Costa.
Corina Assalit Camps.
Antonio Nuñez Rojo.

Encuadramiento.-

Miguel Casals Colldecarrera.

Información e Investigación.-

Cap.- José Lluch Bonastre.

Secretari.- Pablo Puig Griera.

José Oriol Despujol Magarola.
Antonio Pelegrí Partegas.
Juan Alfonso Andreu.
Maria Teresa Egozcue Gironella.

Afiliaciones.-

Cap.- Eloy Gutiérrez González.

José Tapiola Gironella.

Administración.-

Cap.- Francisco Salvans Piera.

Luis Márquez Domingo.
Francisco Flos Papiol.
Montserrat Gual Mora.

Intendencia.-

Cap.- Esteban Sañé Turu.

Miguel Serrat Cruañas.

Enlace.-

Víctor Despujol Magarola.

Ordenanzas.-

Antonio Berenguer Solano.
Juan Gonzalez Hidalgo.

"Destino".-

Redacció.- Ignacio Agustí Peypoch.
José Vergés Matas.

Administración.- Luís María Soler Marrugat.

Ataulfo Martínez Moseñe.
Isaac Cebrecos Revilla.

Transportes.-

Cap.- José Pons Ferrer.

Conductors.- Carlos Biosca Torres.
José Martí Germain.
Jaime Torras Bachs.
Guillermo Roger Pujadas.
Francisco Llevat Balada.
Mariano Veiga García de Castro.

Mecànic.- Juan Vert Font.

Sección Femenina.-

Delegada.- María Josefa Viñamata Castañer.

Secretària.- Montserrat Romañá Pujo.

Nuria Pla Montseny.
Angeles Berrondo Martínez.
Beatriz Caixes Sunyer.
Vicenta Alemany Aviñó.
Esperanza Cordón de González Rubio.
Isabel de la Llave Vallarino.
Eulalia Calsina Gispert.
Mercedes Egozcue Gironella.

--

Font: (120).

De la trajectòria dels distints departaments de la Territorial en el període març/abril-desembre del 1938 coneixem

més que res la d'aquells que treballaven de portes en fora, en tasques d'assistència (Auxilio Social), d'enquadrament (Sección Femenina i O.J.) o de propaganda ("Destino"), que no la d'altres d'actuacions més reservades (com el servei de Información e Investigación). Quant al Auxilio Social, arran de la primera ofensiva sobre Catalunya el departament passà d'estar en fase d'organització i de recollida de fons -una època en què, com sabem, apareix com a principal responsable Ignacio Parpal- a una de ja plena actuació a Lleida i a Tarragona i de preparació de futures activitats a la resta del Principat. En aquesta fase, el responsable n'és Calafell Zaragoza, un home molt ben relacionat amb el comandament estatal del departament -cridat per posar en marxa el Servicio Social a Oviedo, realitzant viatges d'inspecció a les Illes Balears amb la delegada nacional Mercedes Sanz Bachiller (121)- que, tot i això, acabarà essent destituït del seu càrrec de Organizador para Cataluña per Fernández-Cuesta a principis de 1939, després d'un afer ocorregut al Auxilio Social de Tarragona (122).

La Secció Femenina de la Territorial, per la seva banda, continuà incrementant la seva presència entre la població catalana refugiada, enmig d'un procés ja iniciat en la segona meitat de 1937. Comptava, pel mes de desembre de 1938, amb 1.978 dones afiliades, és a dir, més del triple que l'any anterior. Durant el 1938 es crearen tres noves sots-delegacions a les ciutats de Bilbao, Màlaga i Còrdova. Aquest creixement, tan espectacular, s'ha de relacionar tant amb el desenvolupament general que experimentava el departament arreu de l'Estat amb la

generalització de la prestació del Servicio Social com amb l'interès col·laborador de part de la població femenina refugiada, que en bona part tenia familiars als fronts i altres preocupacions semblants. Internament, la sots-delegació de Sant Sebastià (la ciutat que concentrava el gruix dels refugiats) continuà reunint la major part de les dones enquadrades. La seguien, a distància, les sots-delegacions de Sevilla i de Saragossa, com podem apreciar al següent quadre:

--QUADRE NUM.5: COMPARACIO DELS EFECTIUS DE LA SECCION FEMENINA PER SOTS-DELEGACIONS ENTRE ELS MESOS D'ABRIL I NOVEMBRE DEL 1938.

Sots-delegació Afiliades IV-38 Afil. XI-38 Increment (IV-38=100)

Sant Sebastià	220	711	323'18
Sevilla	162	223	137'65
Saragossa	91	193	212'08
Burgos	58	148	255'17
C. de Mallorca	28	154	550'00
Bilbao	-	56	-
Córdoba	-	21 (*)	-
Màlaga	-	22 (**)	-
TOTAL	559	1.528	273'34

(*).- Xifra d'Octubre del 1938.

(**).- Idem.

 -
 Font: Elaboració pròpia a partir de "Destino" núms. 66 (4-VI-1938) i núm. 96 (1-I-1939).

Més de la meitat de les afiliades, 1.119 concretament, treballaven en distints serveis dels atesos per les dones falangistes, com Auxilio Social (589), hospitals (189), tallers de confecció de roba de la Territorial (289) o en les oficines d'aquesta (52) (123). Tanmateix, l'activitat més emblemàtica de la Sección Femenina de la Jefatura Territorial de Catalunya durant el 1938 fou la confecció de roba per als combatents catalans. En aquest camp, des de les distintes sots-delegacions femenines, es prestava assistència als combatents que s'hi acostaven -la majoria, lògicament de l'exèrcit regular-. Ara bé, la unitat especialment distingida en els ajuts fou la Bandera de Catalunya (124). En aquest terreny, l'atenció de la S.F. a la unitat falangista rivalitzava amb la feta per la Delegación catalana de Frentes y Hospitales al terç de Montserrat.

A finals del 1938 la responsable efectiva del departament femení continuava essent la secretària territorial Montserrat de Romañá, que residia a Burgos. María Josefa Viñamata, tot i gaudir de la titularitat de la prefectura, es dedicava més que res, des de Salamanca estant, a la seva responsabilitat del Servicio Exterior femení. Distintes responsables de seccions de la Sección Femenina territorial eren Angeles Berrondo, Josefina Lupo, Pilar de Segarra, Eugenia Matons, Carmen Borrás, Josefina Lara, Teresa Massana, Mercedes Ferrer i Pepita Duran (125).

Un altre dels departaments de la Territorial que desplegà

també la major part de les seves activitats a Sant Sebastià fou la Organització Juvenil. La secció de la capital basca, sota la direcció de J.Morera i E.Delgado fou la més activa de tota l'organització (126). Però els joves també actuaren durant el 1938 a les parts ocupades de les terres de Lleida i de Tarragona. Així, a Lés (Vall d'Aran), la Territorial hi organitzà el setembre d'aquell any un campament-curset "de formació nacional-sindicalista" per a quadres de la província de Lleida. N'actuà de director el mateix cap territorial juvenil, Pedro Pere Parera (127).

Quant a la propaganda de la Territorial, sabem que continuà estant polaritzada al voltant del setmanari "Destino" (128). El periòdic, com hem explicat en el capítol anterior, arran de la formació del nucli de catalans en el Servicio Nacional de Propaganda, havia passat a confeccionar-se a les dependències de la Oficina de Ocupación y Avance que dirigia Juan Ramón Masoliver. A partir d'aquest moment amplià el seu ventall de col.laboradors. Entre els mesos d'abril de 1938 i gener de 1939 (moment en què desapareixeria temporalment la publicació (129)), al costat de les signatures dels principals factors del setmanari -les d'Agustí, Vergés i Benítez de Castro (130)- hi foren habituals les d'altres catalans com Bartrina Vilaró (firmant "José Esteban Vilaró"), antic periodista de la revista "Mirador" de Barcelona; J. Puigbrutau ("J. Puig Zamalza"); Ignacio Blajot, metge radiòleg ("Doctor Azul"); José Ruiz Manent, periodista d'origen illenc ("Diego Victoria"; "Oriol Montalt"); Pedro Pruna ("P.P.", "Ozerans"); G.M. Selva; i, sobretot, Augusto Matons

Colomer ("Samuel Congost", "CAM"). Amb menor asiduitat i en diferents moments del període esmentat hi escriviren també Eugenio d'Ors; Juan Ramón Masoliver ("Martínez de Oria"); Carlos Sentís Anfruns ("C.A.S."); Martín de Riquer ("Conde de Casa Dávalos", "Conde C.D." -pseudònim en què utilitzava el seu propi títol nobiliari); Santiago Nadal o Carlos Esteban (131). De la mateixa manera el llistat dels col·laboradors no catalans s'amplià també notablement. Al costat dels professionals del Servicio de Prensa ("colaboradores nacionales") Juan Beneyto, Gonzalo Torrente Ballester o Francisco Bravo, n'aparegueren de nous, com Pedro Laín Entralgo, José María Pemán, Alvaro Cunqueiro, Josefina de la Maza, Concha Espina, Santiago Montero Díaz, Víctor de la Serna, José Manuel Martínez Bande i d'altres.

Del conjunt de noves signatures incorporades a "Destino" a partir de l'abril de 1938 en destaquen dues. En primer lloc, la d'Eugenio d'Ors. L'escriptor era aleshores, junt amb Eduardo Aunós i José Ribas Seva, un dels tres catalans més ben situats políticament dins del Nou Estat. L'autor del famosíssim "Glossari" publicat a "La Veu de Catalunya" de Barcelona els anys 1906-1921, antic secretari de l'Institut d'Estudis Catalans i ex-director d'Instrucció Pública de la Mancomunitat que després de la seva baralla amb el president d'aquest últim organisme -Puig i Cadafalch- havia trencat amb el catalanisme, ocupava el 1938 dins del Ministerio de Educación Nacional els càrrecs de cap del Servicio Nacional de Bellas Artes -amb categoria de director general- i la secretaria del Instituto de España (132). De fet, l'accés d'Ors a aquests càrrecs havia significat per al ministre

Sáinz Rodríguez una dura pugna, per l'oposició que hi plantejava al si del govern el general Martínez Anido. Aquest mantenia que l'escriptor era un "catalán separatista" (133). Fins i tot és possible que aquests prejudicis, compartits segurament per tot el sector militar relacionat amb Catalunya en l'època de la Dictadura -Barrera, Milans, el mateix Martínez Anido-, fossin en la base de la decisió del ministre de Educación de confiar al català una direcció general mutilada, de la qual n'havia seccionat previament els serveis de Bibliotecas, Archivos i Museos (134).

Per la seva banda, d'Ors, al principi de la guerra havia ingressat a F.E. de las J.O.N.S. de la mà del seu deixeble, el sacerdot Fermín Yzurdiaga Lorca. Des d'aleshores havia col.laborat en dues publicacions dirigides per aquest, el diari falangista "Arriba España" de Pamplona -on continuà el "Glosario" que havia anat publicant arran del seu trasllat a Madrid el 1923 a "ABC" i després a "El Debate"- i la revista doctrinal del partit "Jerarquía". Yzurdiaga, després de la unificació, s'havia convertit en cap general de l'aparell propagandístic del partit -arran del seu nomenament com a delegado nacional de Prensa y Propaganda de F.E.T.- i havia continuat inspirant la seva gestió en els models feixistes italians i en l'esteticisme "orsità" de l'època anterior. Aquesta orientació no fou seguida per Dionisio Ridruejo, un dels seus successors en la responsabilitat sobre la premsa i la propaganda "nacional" des de principis del 1938. Ridruejo considerava que Yzurdiaga havia fet des del seu càrrec "más literatura que política" (135).

En aquest context, és on hem de situar les minces dimensions que tingué la col.laboració d'Eugenio d'Ors a "Destino" durant la Guerra. De fet, sembla que fou ell mateix qui s'acostà al setmanari, durant la primavera de 1938, plantejant a Agustí "que era el momento oportuno de llevar a término la política de Misión que (...) venía propugnando desde hacía años [i de] aprovechar todos los medios para elevar el tono de la política, para trascendentalizar el momento histórico" (136). Ben probablement l'interès del "Pentarca" en escriure a "Destino" era tant el de tornar a fer-ho en un periòdic català -però "español"--, com el d'estar adquirint en aquells temps el setmanari una major importància com a publicació. El moment, a més a més, era el del començament de la conquesta de Catalunya. Tanmateix, la seva col.laboració acabà per limitar-se a uns pocs articles (137). En paraules d'Agustí "los lectores de "Destino" no estaban acostumbrados a textos de ese estilo, tan trascendentes" (138). Massa "literatura", probablement (139).

Al contrari que la col.laboració d'Ors, la d'Augusto Matons Colomer -feta sempre sota pseudònim- fou continuada, abastant la major part de números del setmanari apareguts a partir d'abril de 1938 (140). Matons era un enginyer agrònom de quaranta-vuit anys, molt conegut a Barcelona per haver ocupat els càrrecs de catedràtic de l'Escola Superior d'Agricultura de la Mancomunitat, de director del Col.légi d'Art Major de la Seda i de secretari de la Cambra Oficial del Llibre a partir del 1929 (141). Durant el període republicà apareix vinculat al Partit Catalanista

Republicà prenent part com a membre de la candidatura Concentració Catalanista Republicana de Barcelona-Ciutat a les eleccions al Parlament de Catalunya de novembre del 1932 (142). Tot i els seus antecedents catalanistes, i de manera semblant als ex "lliguers" Cardona, Tallada o Gay de Montellà, el 1938 militava a F.E.T. de las J.O.N.S. catalana (143). El que volem destacar de la col.laboració de Matons en el setmanari de la Territorial -intervenció que es centrà més que res en temes econòmics- és la contribució que féu a la tasca de reivindicació de les activitats dels catalans a "Zona Nacional" que portava endavant "Destino" des del mes de juliol de 1937.

Abans d'entrar a analitzar algun dels seus articles i, en general, les principals manifestacions de la tasca esmentada durant el 1938, direm que la continuació d'aquesta línia fou un dels trets més destacats de la trajectòria del setmanari falangista durant la resta de la guerra. Els altres grans temes que hi aparegueren profusament foren: la continuació de la reproducció dels textos de José Antonio Primo de Rivera referits a Catalunya; les cròniques de guerra, amb especial atenció a les accions desenvolupades a territori català; els comentaris de política interior i internacional; les notícies sobre l'actuació del partit a les parts ocupades de les terres de Lleida i Tarragona; i les notes, avisos i resums de la Jefatura Territorial de Cataluña de F.E.T. y de las J.O.N.S. i els seus distints departaments.

La primera de les col.laboracions de Matons al setmanari

"Destino", portava per títol "El traslado de industrias" (144), on s'oposava a aquells que des de diversos diaris de la "Zona Nacional" demanaven un futur trasllat de les indústries catalanes cap a fora del Principat, com part d'una estratègia de càstig derivada del fet de formar part Catalunya del bàndol republicà. Deia l'antic catedràtic:

Alguien viene instando desde la prensa, y la demanda cunde sin remedio, que se facilite y, más aún, que se favorezca el traslado de las industrias de las zonas donde actualmente están instaladas a garantías de que no es éste el momento de detallar. No vamos a examinar ahora el error político de tal determinación, que no comparten, por fortuna, las altas esferas responsables del Estado. Salta de todas maneras a la vista en esta nota interesa particularmente el error económico. Claro que si una industria ha aparecido o se ha desarrollado en un lugar determinado ha sido porque en él, natural o artificialmente creadas, existían inicialmente unas condiciones particulares que permitían su arraigo. Para que esa industria pudiese implantarse en otro lugar sería necesario crear unas condiciones nuevas en él, tal vez inexistentes. Esto representa, por lo menos, un esfuerzo. ¿Vale la pena de realizarlo?. ¿No es mejor destinar ese esfuerzo, que constituye además un error político, a otros fines?.

Després d'argumentar els factors gràcies als quals s'havia anat localitzant progressivament indústria a Catalunya i de discutir amb arguments econòmics la conveniència del canvi d'ubicació esmentat, afegia:

De acuerdo en que es de absoluta necesidad industrializar todas las regiones españolas cuya naturaleza y condiciones lo consientan. El no haberlo hecho hasta ahora constituye uno de los errores y de las responsabilidades de los hombres que han ocupado el poder. De acuerdo en que esto tiene saludables consecuencias de tipo político y económico. Conformes en que el Estado debe en adelante dedicar toda su atención a este problema. Más la solución no consiste, como sólo por apasionamiento puede pretenderse, en desindustrializar una zona para industrializar a otra. O

industrializar a ésta en perjuicio de aquella. Sino sencillamente en industrializar todas las que sea posible evitando expresamente cualquier daño a las que más o menos ya lo están.

Per una altra part, com hem dit, la vindicació de la participació dels catalans en l'esforç de guerra franquista -als fronts i a la reraguarda-, i l'afirmació de l'espanyolitat de Catalunya que la acompanyava, continuaren essent tema central a les pàgines de "Destino" al llarg del 1938 i principis del 1939. Tot i que amb una tirada mitjana de tres mil exemplars -i un màxim de quatre mil- (145), "Destino" no aconseguí mai complir el seu objectiu d'ésser realment el portaveu del conjunt de la colònia catalana refugiada, tendí a comportar-se com a tal, parlant en nom de tots els catalans franquistes i seguint la seva creuada particular -de vegades ben subtil- contra l'ambient anticatalà existent a l'Espanya rebel durant tota la guerra. Prova d'això en són dos textos apareguts al setmanari el maig de 1938, en els quals s'informava i es comentava la concentració efectuada pel partit a Almacelles -com hem explicat, el primer acte polític de masses celebrat a terres catalanes. Un diferent tarannà s'observa en la notícia de l'acte apareguda al diari saragossà "El Heraldo de Aragón" -reproduïda a "Destino"- i al comentari editorial del setmanari que s'hi afegí. Heus-los ací, seguits:

ACTO DE ALMACELLAS

Recogimos, con la puntualidad y el realce que merecía, el suceso, la Concentración Nacional celebrada en Almacellas bajo los auspicios del Ejército de Aragón. Insistamos en lo que constituye aspecto esencial de la fiesta. Gente de

Cataluña, aún caliente el rescoldo de la hoguera en que media España se ha abrasado, aparecieron encuadradas y unidas para vitorear a la Patria Una y consagrar públicamente los juramentos de defenderla, amarla y dar por ella y su grandeza hasta la vida si es preciso. Acto profundamente antiseparatista. Todo un pasado ruinoso se desvanecía como arrastrado por la fina lluvia de aquella hora inolvidable. No borrado para que no quede ni el recuerdo sino el lavado, purificado, con el propósito severo de una contricción constante que ahuyente para siempre los grotescos y trágicos fantasmas (...) [el subratllat és nostre]. Ante la gran multitud reunida en Almacellas para profesar en catalán y en aragonés fraternidad estrecha entre los españoles. Unidad indestructible entre las regiones.

SIGNIFICACION DEL ACTO DE ALMACELLAS

El domingo pasado se celebró en Almacellas el primer acto de significación falangista en tierras de la Cataluña liberada. Los Jefes Locales de Falange Española Tradicionalista y de las J.O.N.S. hicieron juramento de sus cargos. Millares de camisas azules oyeron la voz de nuestros camaradas. Magnífica manifestación española en Cataluña, consagración de los esfuerzos de esta legión numerosísima y heroica de los catalanes fugitivos de la zona roja voluntarios después de los ejércitos de Franco. El acto de Almacellas no significa el bautismo español de Cataluña sino su confirmación. La guerra actual ha dado prueba constante de este hecho. [el subratllat és nostre] (146)

No hi havia lloc, doncs, segons els falangistes catalans, per a la "contricción". Catalunya no s'havia de redimir ni de batejar d'espanyolitat. Era espanyola des de sempre i necessitava tan sols la confirmació. En un altre text, "Cataluña y el Movimiento", publicat en un número posterior, es continuava l'argument:

¿Sabe Companys que el Movimiento Nacional es en la Cataluña que tiene la inmensa pena de verse gobernada por él y sus amigos el más popular, el más vital de los movimientos?. ¿Sabe que nunca vibró Cataluña con mayor fe patriótica como cuando atravesados los Pirineos vislumbran los catalanes la bandera nacional ondeando en tierra española?. Y no debe ignorar como Cataluña se ha sentido herida en sus bases fundamentales de existencia que son sentimientos religiosos, sentido inalterable de la familia, arraigadísimas

religiones, cuando toda su tarea política consiste en pisotearlas. Y no ignora tampoco cuales son los móviles de la Cruzada de Franco, vinculada a todos estos principios. Cataluña está aquí catalanes. No solamente sus hombres, su sentido histórico. También la cristianización de sus realidades políticas y el estímulo y la gloria de su cultura. Sólo queda pues a medio consumir el hecho de su ocupación geográfica. Aquel día tan cercano podrá afirmarse finalmente que Cataluña se ha encontrado a sí misma y con ella a España. (147)

Tot això es deia el 1938, un any que no degué ésser gens fàcil per als catalans de l'Espanya "Nacional". I és que si la primera ofensiva franquista sobre el Principat, en no trobar gaire resistència, havia donat noves raons a la Territorial per enfrontar-se als sectors radicalment anticatalans de la "Zona Nacional", l'ofensiva republicana de l'Ebre, per contra, amb una part de les tropes atacants d'origen català, tingué probablement un efecte invers, incrementant aquell ambient contrari. Tanmateix, la reivindicació de la "contribució" per part dels falangistes tenia bases de sustentació sòlides. Es recolzava en la forta presència de catalans al territori franquista i, sobretot, en la posició adquirida per la Territorial davant les autoritats de l'Estat. Per tant, proseguí i s'incrementà durant el 1938. Així, a mitjans d'aquell any, els homes de "Destino" s'enfrontaren a aquells que acusaven als refugiats de viure massa bé, sense treballar, o, al contrari, d'aprofitar-se de la situació per fer negocis. En un article aparegut sense signatura al setmanari deien:

INDUSTRIALES

La industria catalana ha caído en manos de los que durante tanto tiempo habían suspirado por ella. El obrero moderno,

acostumbrado a servir de máquina a una máquina ha visto un día desaparecer del taller al encargado o al jefe y del despacho al técnico y al gerente. Ya está la industria en sus manos, diría alguien desconocedor de la realidad de las cosas. La industria ¿desde cuando?. Las máquinas, quizás. Pero la industria sólo está en los industriales, en su persona, en su temperamento, en su estímulo, en su capacidad. He aquí porqué la industria catalana no existe hoy. No porque no existan las máquinas sino porque no hay quien con ellas capaz de darles vida. Existe allí el instrumento de la industria pero muerto, sin alma. El alma está aquí, pasa la frontera. Es este tipo de hombre que con su familia pasó los Pirineos y descansa. Si descansa en San Sebastián o en Sevilla viviendo de un crédito, nunca más justo porque lo ganó con el propio sudor en años anteriores que para el trabajo y el tesón cuentan entre los triunfales.[el subratllat és nostre]

I afegien:

¿Que aportó este hombre al Movimiento?. Es preciso ponerlo en claro, todo lo que tuvo. Aportó en primer término su persona, el alma de la industria española. Con su ayuda, su ejemplo y su consejo, en admirable identificación con la totalidad del esfuerzo nacional, alentó por decirlo así las industrias enclavadas en distintos puntos de la zona liberada. Decía el general Moscardó en sus palabras de Almenar que hoy tenemos lo que nos hace falta y algo más para lo superfluo. Otorguemos pues al hombre del que hablábamos el agradecimiento que el porcentaje de su ayuda merece. Es preciso no olvidar, en segundo término, el significado, la trascendencia de la aportación de su persona aquí. Cuan reducido es el número de fábricas que en zona roja se hallan en disposición de producir, tanto que la producción industrial de zona roja puede darse por inexistente con la tenaz ininterrumpida por los técnicos de la industria. La industria catalana se ha encontrado perfectamente desarmada en el momento en que la producción hubiera sido más útil para ellos. Y a este sabotaje en gran escala, sabotaje unánime, sin ninguna excepción, se ha unido el pequeño, el cotidiano sabotaje, el de la rosca que no encaja, la llave que no cierra, el tornillo perdido y, porqué no, el petardo que explota. Quien conozca cual es la contextura personal del hombre trabajador, moderado y carente de Cataluña, podrá comprender hasta qué punto se ha exigido a sí propio el sacrificio para entrometerse en esta acción personal a tal riesgo y audacia. Fiemos también en este hombre para las tareas trascendentales de la reconstrucción hispana [el subratllat és nostre]. No olvidemos nunca que "industrial" quiere decir también y sobre todo "industrioso". O sea, hombre que halla en el trabajo el

mejor placer, casi la segunda razón de su existencia, que tal vez no entienda demasiado vocabularios y razones imperiales [el subratllat és nostre] pero que sabrá levantarse de nuevo a las cinco de la madrugada como cuando era aprendiz si la Patria se lo exige. (148)

També continuà tractant "Destino" -com feia des de la seva aparició- del vessant militar de l'actuació catalana a "Zona Nacional". Durant el 1938 el setmanari podia parlar (exageradament) de cinquanta mil enquadrats dins de l'exèrcit "nacional", d'un conjunt -també inflat- de cent mil catalans refugiats (149), i, en tocar el tema, tot i fer-ho des d'un punt de vista globalitzador, posava sempre l'accent en l'actuació bèl·lica de les unitats voluntàries falangistes. Si bé en aquesta fase estaven ja presents les referències al terç de Montserrat:

Nos hemos anticipado a la cita del heroísmo colectivo del Tercio de Nuestra Señora de Montserrat. Precediéndole había el heroísmo colectivo de la Primera Centuria Catalana de la Virgen de Montserrat, que en Espinosa de los Monteros supo manchar de sangre catalana las colinas de Castilla durante los meses de Octubre, Noviembre y Diciembre de 1936, hasta que, perdiendo más de la mitad de sus hombres, tuvo que ser retirada del frente y rehecha de nuevo con nuevos catalanes que en aquellos tiempos conseguían pasar la frontera a pie. Brunete, Quijorna y Chapinería saben después del heroísmo de la Segunda Centuria, y la Tercera Centuria en el Frente de Teruel ha visto desaparecer entre las ruinas de la ciudad derruida a varios de sus camaradas. Van catalanes con las Brigadas de Navarra, ocupando gloriosas vacantes de aquellos que salieron de Pamplona el 18 de Julio siguiendo al general Mola en su gesta. al lado del general Moscardó en el Alcázar de Toledo, comido por la fusilería enemiga, es un catalán anónimo, un Amadeo Roig quien escribe el diario del Alcázar. En Santa María de la Cabeza un Pedro Puig sobrevive a la mayoría de sus compañeros y muere combatiendo antes de rendirse. Un catalán clava la bandera española en Irún y catalanes unen su nombre al de los héroes del "Balears". (150)

I en un altre article, un text pamfletari titulat "Companys intentaba vender a Cataluña", del mes de novembre de 1938 (151), es deia:

Voluntarios de la Primera Bandera de Cataluña (...). Los que caísteis en Espinosa de los Monteros, en Quijorna, en la Ciudad Universitaria, en Teruel. Voluntarios del Tercio de Nuestra Señora de Montserrat, los que caísteis en Codo y en Belchite, en Extremadura y en el Ebro. Los que luchais en el Ebro y en Castellón. Soldados catalanes en los Ejércitos de Franco. Vuestro sacrificio no será estéril. He aquí el hombre que fraguó el asesinato de tantos camaradas, sobre cuyas espaldas pesan las minas de nuestras joyas románicas y se derrumban las naves vacías de nuestra reliquia gótica de nuestra [sic] Santa María del Mar. El intentaba ahora vender el santo suelo donde nacísteis, vender los despojos de sus víctimas que hemos venido a rescatar. Camaradas, nuestro plebiscito lo ha dado ya la legión de los cincuenta mil camaradas que van en vanguardia de las filas de Franco a devolver a España la libertad, la grandeza y la unidad de la Patria. De los veinticinco mil que, detenidos en la frontera, no han podido llegar. De los cincuenta mil que quedan en la retaguardia de Franco y de los cien mil asesinados por los rojos. He aquí el plebiscito de Cataluña. Arriba España!.

Tot i el tractament que rebien del setmanari "Destino", les unitats voluntàries lligades més o menys estretament a la Jefatura Territorial de Cataluña de F.E.T. y de las J.O.N.S. no tingueren durant el 1938 una actuació tan destacada com la del terç català. L'activitat combativa de la més propera a la prefectura de Burgos, la I Bandera de Cataluña, fou en aquesta època -i també anteriorment- completament nul·la. Si bé a partir del juliol de 1938 la unitat tenia ja els seus efectius complets, no fou mai portada a fronts actius. Romangué, en canvi, fins al febrer de 1939 estacionada al de Terol, a la posició de Santa Bárbara de Celadas, en actitud defensiva, fent tasques de

representació -com nodrir la guàrdia del quarter general del general Varela (152). Posteriorment fou traslladada al centre, sense participar tampoc en combats (153).

D'aquesta manera, l'objectiu pel qual havia estat creada per la Territorial (emular en tamany i, a ésser possible, en actuació a la unitat carlina catalana) no s'assolí. Segons Fontana, la raó de la inactivitat foren pressions polítiques. Si bé no ho diu específicament, tot fa pensar que assenyalava com a instigadors de les maniobres esmentades als tradicionalistes (154). I potser té raó. De fet l'actuació heroica del Tercio de Requetés de Nuestra Señora de Montserrat era una de les úniques credencials fermes que disposaven els carlins catalans davant les autoritats del "Nuevo Estado" i no devien estar gaire disposats a perdre-la. Les accions protagonitzades per altres unitats falangistes amb components catalans i des del principi de la guerra relacionades amb la Territorial, com era el cas de la I Bandera de Falange de Burgos o la del Marroc, que havien integrat els components de les antigues Primera i Segunda centúries catalanes que no havien ingressat a les acadèmies d'oficials, o marxat cap a l'exèrcit regular o cap a la reraguarda, no podien ésser rendibilitzades políticament per la Territorial a causa de la petita quota de catalans que tenien aquestes unitats. Tanmateix, la I Bandera de Burgos i la del Marroc protagonitzaren alguns fets d'armes destacats. La primera, que romania estacionada des de la finalització de la primera ofensiva de Catalunya al Pallars Sobirà, sector de Sort, intervingué en els combats de les Pedres d'Auló de finals de maig del 1938, de manera destacada (155).

Posteriorment, el gener de l'any següent, participà en la gran maniobra que conquerí la resta del Principat. El febrer de 1939 fou traslladada al front central, sector del Tajo, per prendre part en l'ofensiva amb què acabà el conflicte bèl·lic (156). La Bandera del Marroc, per la seva banda, després d'haver estat portada des del front de Madrid al de Càceres durant els mesos d'abril-maig de 1938 per participar en accions ofensives, retornà al seu lloc de partida. Allí hi romangué fins a la finalització de la guerra. Allí, tot i ésser-hi en actitud defensiva, la unitat tingué moltes baixes (157).

Conclusió

De tot el que precedeix podem extreure'n algunes conclusions. Arran del començament de la conquesta del Principat i durant els primers nou mesos d'ocupació, la Delegación Territorial de Cataluña de F.E.T. y de las J.O.N.S. havia aconseguit només parcialment els objectius plantejats abans d'iniciar-se. Per una banda mantenia i incrementava el control del partit únic, amb l'obtenció de les noves prefectures provincials de F.E.T. de Lleida i Tarragona i de l'alta inspecció dels distints departaments falangistes a Catalunya. Els perdedors eren els tradicionalistes, que no accedien a cap prefectura important de F.E.T.. Ara bé, tot i els seus fracassos, els carlins havien continuat pressionant al llarg d'aquell any de 1938 per tal de capgirar l'estatu quo dins del partit únic, exigint la direcció de la Territorial i aprofitant les ocasions

que se'ls presentaven per atacar la gestió dels falangistes catalans. Si bé obtingueren èxits parcials, com la destitució de caps locals i de gestors municipals nomenats pels caps provincials falangistes de Tarragona i de Lleida o l'establiment d'una bona relació amb el ministre de Orden Público, general Martínez Anido, no pogueren contrapesar el suport que tenia la Territorial en Fernández-Cuesta, en Serrano Suñer i, en última instància, en el mateix general Franco, i que es basava en l'interès d'aquests en el potenciament com a dirigents de F.E.T. y de las J.O.N.S. de Catalunya d'un personal polític alhora "segur" -nitidament espanyolista- i "modern", o sia, nacionalsindicalista.

Que el règim tingués un bon inici a Catalunya, el segon dels objectius de la Territorial, no era tan clar que s'hagués aconseguit. La repressió contra els vençuts desfermada a les parts ocupades de Lleida i de Tarragona mostrà a molts catalans una realitat ben distinta de la que Franco havia marcat teòricament en el tema de les represàlies en els seus discursos. A més a més, en el moment de la conquesta hi havien hagut incidents molt greus en el tema lingüístic. Acabada aquesta, durant els nou mesos d'ocupació posteriors a la primera ofensiva sobre el Principat, quant al que els falangistes de la Territorial entenien per respecte per a la idiosincràsia dels catalans, sembla que els resultats foren desiguals a les parts ocupades de Lleida i a les de Tarragona.

Tanmateix, el moment fonamental en el qual s'experimentaria

l'estratègia dels falangistes per a Catalunya -el de la conquesta de Barcelona- encara no havia arribat. La Territorial esperava que, aleshores, la conjunció d'una política al mateix temps espanyolitzadora i nacionalsindicalista portaria a l'adhesió, si no de tots, almenys de la major part dels catalans al "Nuevo Estado". A finals del 1938 començarien a preparar els aspectes més polítics de la conquesta de la capital de Catalunya i el nou any de 1939 els portaria la resposta a bona part de les seves expectatives.

NOTES AL CAPITOL 5

(1).- Martínez Bande, op. cit.; Luís María Mezquida y Gené, La batalla del Segre. Repercusiones del Ebro en el este de Cataluña, Tarragona, Diputació Provincial de Tarragona, 1972.

(2).- José Manuel Martínez Bande, La ofensiva sobre Valencia, (Monografías de la Guerra de España, núm. 12), Madrid, Librería Editorial San Martín, 1977, pàg. 13-24; Alfredo Kindelán, Mis cuadernos de guerra cit., pàg. 157-163.

(3).- Evitar de provocar a França amb una aproximació a la seva frontera es l'explicació que, sense gaire convicció, dona Salas Larrazábal de la no explotació per part de Franco de l'èxit de l'ofensiva de març-abril del 1938 (Ramón Salas Larrazabal, "Del Alfabra al Mediterráneo", La Guerra Civil-Historia 16 cit., tom 19, pàg. 42). Aquesta conclusió es basa en l'obra de Hugh Thomas, on es cita alguna proposta del president del consell de ministres del Front Popular francès, Léon Blum, en sentit intervencionista en el Comitè de Defensa Nacional francès, rebutjada ràpidament (La guerra civil española, tom II, Barcelona, Grijalbo, 1985, pàg. 864).

La tensió internacional al mes de març del 1938 estava al roig viu, després del "Anschluss", l'entrada -el 12-III-1938- de les tropes alemanyes a Austria.

(4).- Hilari Raguer, "La llarga guerra del general Franco", "Revista de Catalunya", núm. 38, febrer 1990, pàg. 27-35.

(5).- De fet l'activitat aèria s'havia incrementat ja des de gener del 1938, paral·lelament a l'augment del nombre d'aparells italians a l'illa de Mallorca, des d'on operaven sobre la reraguarda catalana. v. Josep M. Solé i Sabaté-Joan Villarroya i Font, Catalunya sota les bombes (1936-1939), Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1986, pàg. 51 i ss.

(6).- Ibid.

(7).- Raguer, "La llarga..." cit., pàg. 31. Solé-Villarroya, op. cit., pàg. 132-134. Luís Suárez Fernández, Francisco Franco y su tiempo, tom II, Madrid, Fundación Nacional Francisco Franco, 1984, pàg. 299-300. Martínez Bande, op. cit., pàg. 189n.

(8).- Raguer, Ibid.

(9).- Suárez, op. cit., pàg. 299.

(10).- v. "Informe acerca de F.E.T...." cit. i "Informe de Falange (...) sobre las delegaciones"... cit.

(11).- Martínez Bande, op. cit., pàg. 189.

(12).- Hilari Raguer, "L'afusellament de Carrasco i Formiguera" cit., pàg. 36.

- (13).- Hilari Ragner, Divendres...cit., pàg. 356 i ss.
- (14).- Solé-Villarroya, op. cit., pàg. 67-70. Josep M. Solé i Sabaté, La repressió franquista a Catalunya 1938-1953, Barcelona, Edicions 62, 1985, pàg. 34.
- (15).- "El Alzamiento Nacional significó en el orden político la ruptura con todas las instituciones que implicasen negación de los valores que se intentaba restaurar. Y es claro que, cualquiera que sea la concepción de la vida local que inspire normas futuras, el Estatuto de Cataluña, en mala hora concedido por la República, dejó de tener validez, en el orden jurídico español, desde el día diecisiete de julio de mil novecientos treinta y seis". B.O.E. núm. 534 de 8-IV-1938.
- (16).- Ibid. El nomenament de Ventalló no apareix a l'article de Josep Clarà "Els governadors civils..." cit.
- (17).- Tanmateix la nova Corporació no prengué possessió fins dos mesos més tard (Mezquida, op. cit., pàg. 72. Desconeixem la filiació política de Cortada, al qual Julià Graus i Forcén, Crònica de la Lleida franquista 1938-1975, Lleida, Virgili i Pagés, 1989, pàg. 20) qualifica "de tarannà autoritari però íntegre i honrat com pocs".
- (18).- El nomenament porta data de 17 d'abril del 1938 (B.O.E. núm. 544 de 18-IV-1938).
- (19).- BMFET, núm. 18, de 15-IV-1938, pàg. 222. En cessar Fontana de cap dels Servicios de Cataluña de Sant Sebastià fou substituït en aquest càrrec per Felipe Batlló Godó.
- (20).- Era, concretament, d'Ozca, i es trobava aleshores al front (Fontana, op. cit., pàg. 326). Altres fonts assenyalen que en la primera part de la guerra havia estat "perseguido por los rojos en Bilbao" (Areilza, "Informe de la Inspección Regional" cit., pàg. 9).
- La raó de la seva designació sembla que fou la de no comptar amb els antics caps falangistes lleidatans, gairebé tots assassinats (Fontana, Ibid.). M'inclino per aquesta interpretació ja que una altra possible, la voluntat de compensar la designació d'un cap provincial oriünd -com era Fontana- amb un altre de forà, no tingué cap virtualitat posteriorment en fer-se els nomenaments de caps de Barcelona i Girona, ambdós en persones catalanes.
- (21).- Segons lletra de Jesús Elizalde, Asesor Nacional de Primera Línea a Raimundo Fernández-Cuesta del 2 de març de 1939 (Arxiu Fal Conde): "Aprovechando una denuncia falsa (como más tarde se demostró) contra el designado para Jefe Provincial de Lérida, se nombró improvisadamente un Jefe Provincial falangista que no era de la provincia siquiera, con carácter interino según se dijo, y que aún continua, al cabo de cerca de un año, sin que en todo este tiempo se hay podido encontrar aún un Carlista idóneo para ese cargo".

(22).- El nomenament de Ribas Seva porta data de 9 d'abril de 1938. BMFET, num. 18, de 15-IV-1938, pàg. 222.

(23).- Mezquida, op. cit., pàg. 78. Antonieta Jarne, La Secció Femenina a Lleida. Els anys "triomfals", Lleida, Pagès Editors, 1991, pàg. 100 i 120-121.

(24).- Vegi's, per exemple, BMFET núm. 30 de 10-IX-1938, pàg. 390.

(25).- "Informe de Falange (...) sobre las delegaciones" cit.

(26).- No tenim constància, en canvi, en aquesta època, de tensions entre els falangistes i els governadors civils, segurament a causa tant de la coincidència política existent (Ventalló) com del seu reduït paper, atesa la forta presència militar. Si en canvi existiren tensions entre Ventalló i els militars, com s'explica més endavant.

(27).- Com veurem més endavant: "Informe de la Inspección Regional" de José María de Areilza cit..

(28).- En la mateixa proclama es deia també "y en el orden político y social, disfrutar de la propiedad del nuevo Estado, con una labor descentralizadora y de respeto a las peculiaridades y tradiciones comarcales" ("Proclama dirigida a la Vizcaya Roja. Mayo de 1937", dins Palabras del Caudillo 19 de abril 1937-7 Diciembre de 1942, Madrid, Editora Nacional, 1943, pàg. 296.

(29).- Sobre els procediments legals vigents v. Josep. M. Solé Sabaté-Joan Villarroya, L'ocupació militar de Catalunya. Marc 1938-Febrer 1939, Barcelona, L'Avenç, 1987, pàg. 35-37.

(30).- v. Manuel Gimeno, Revolució i guerra al Pallars...cit., pàg. 58, 65-66 i 71.

(31).- Segons Josep M. Solé Sabaté (La repressió franquista...cit., pàg. 35-37 i 529-530) haurien estat vuitanta-vuit o vuitanta-nou (Segons si els morts de Gandesa foren 16 (pàg. 36) o 15 (pàg. 529). Quaranta-sis (o set) a terres tarragonines i quaranta-dos a les de Lleida. Sembla, però, que aquesta última xifra s'ha de corregir ja que les xifres aportades per Mercè Barallat ("La represión en Lérida", La Guerra Civil-Historia 16 cit., tom 19, pàg. 85-86) provinents del registres civils de la ciutat de Lleida i del poble de Vilanova d'Alpicat mostren quaranta-nou ajusticiats.

Tanmateix, en una obra posterior, La repressió a la postguerra civil a Lleida cit., l'autora afirma que, a la zona conquerida de les comarques de Lleida, els executats amb judici que consten als registres civils en els nou mesos de front és de trenta-nou.

(32).- La repressió...cit., pàg. 35.

(33).- El total que es pot deduir sumant les produïdes a

comarques ocupades pels franquistes que donen Solé Sabaté i Villarroya (L'ocupació...cit., pàg. 75-83 i 119-130) i excloent les posteriors al començament de la segona ofensiva franquista sobre el Principat (23-XII-1939), és de 129. És a dir, superen àmpliament les de la repressió oficial. Aquesta xifra, a més a més, ha d'ésser augmentada: Mercè Barallat i Barés cita 161 assassinats (La repressió a la postguerra civil...cit., pàg. 69 i ss.) tan sols a part de la Noguera (Alfarràs, Algerri, Castelló de Farfanya i Aïbesa) i a la zona del Segrià conquerida el 1938, a les quals s'hi han d'afegir les investigades per Gimeno, com es citarà més endavant.

(34).- Segons les xifres de Solé Sabaté i Villarroya, extraient-ne les posteriors al 23-XII-1939, 111 a Lleida (per comarques: Noguera, 26; Segrià: 21; Pallars Sobirà: 64) per 18 a Tarragona (Ribera d'Ebre: 6; Terra Alta: 11; Baix Ebre: 1).

(34 bis).- Solé-Villarroya, l'ocupació...cit., pàg. 75-82.

(35).- Manuel Gimeno, op. cit., pàg. 54-82 i ss. Recordem que a la Divisió de Sagardía hi estaren enquadrades les restes de la Primera Centuria Catalana "Virgen de Montserrat". No coneixem cap implicació de la unitat -Cuarta Centuria de la I Bandera de Falange de Burgos- en fets repressius.

(36).- N'és expressiu el fet relatat per Solé Sabaté i Villarroya (op. cit., pàg. 43): "El juliol de 1975, Manuel Tuñón de Lara explicà a Pau el testimoni que havia rebut quan estava detingut, l'abril de 1939, d'un soldat de l'exèrcit franquista, originari de Castella, el qual li exposà la pena que tenia d'haver matat un pagès a l'entrada de les tropes a Catalunya pel simple fet d'haver-li donat una ordre i de contestar-li l'altre en català: per l'excitació i tensió del moment li disparà".

(37).- Reproduïda a Martínez Bande, op. cit., pàg. 112-113.

(38).- Fontana, op. cit., pàg. 322 i 326.

(39).- Mezquida, op. cit., pàg. 72. Barallat i Barés, La repressió...cit., pàg. 59. Jarne, op. cit., pàg. 79.

(40).- Citat per Benet, op. cit., pàg. 185.

(41).- Fontana n'atribueix l'autoria al comandant militar de Lleida, coronel de la Guardia Civil Heraclio Hernández Malillos, ex-cap superior de policia de Barcelona (op. cit., pàg. 322). També Mezquida, op. cit., pàg. 72.

(42).- Benet, op. cit., pàg. 185-186.

(43).- "Destino", 4-IX-1938.

(43 bis).- Carta de Luís G. Ventalló Vergés a José María Fontana (1951). Documentació privada de José María Fontana.

(44).- Fontana, op. cit., pàg. 324-325.

(45).- Ibid., pàg. 243-244. També Cruells, op. cit., pàg. 35.

(46).- Fontana el presenta com "desconectado" i diu que la prefectura de F.E.T. de Lleida no va tenir mai "un sólo jefe conecedor del país" (op. cit., pàg. 326-327).

(47).- Sobre el parentiu esmentat v. Juan Sáez Marín, El Frente de Juventudes..cit., pàg. 52. Benavent fou durant el 1939 cap local de F.E.T. y de las J.O.N.S. de Reus.

(48).- Fontana, op. cit., pàg. 50.

(49).- Fontana, op. cit., pàg. 321; BMFET núms. 17 (1-IV-1938), 22 (15-VI-1938) i 23 (1-VII-1938). Entrevistes amb Juan Ramón Masoliver cits; "Tarea anónima de nuestras camaradas. La Sección Femenina de Barcelona durante 1937-1938", "Destino", núm. 95 de 24-II-1938.

(50).- A partir de BMFET núms. 17, 19, 20, 22, 23, 39, 46 i 52; "Tarea anónima..." cit.; Fontana, op. cit., pàg. 321; i referit concretament a Sánchez, telegrama del secretari nacional de Auxilio Social a Ribas Seva de 7-XII-1938. El càrrec concret de Carlos Pastor a "Guión Nacional-sindicalista. Boletín de F.E.T. y de las J.O.N.S. de Tarragona" núm. 4, 1-XI-1938 (Documentació privada de José María Fontana Tarrats).

(50 bis).- (Sense signatura), "Tarea anónima de nuestras camaradas. La Sección Femenina de Barcelona durante 1937-1938", "destino", núm. 95 de 24-XII-1938. Continua l'article: "Ya nombrada la delegada provincial de Lérida, le fueron entregados por la secretaria provincial de Barcelona 890 metros de tela azul para camisas por valor de 2.682 pesetas y 1.000 pesetas en metálico. Así mismo se hizo en los pueblos de la provincia de Tarragona. Desde dicho momento como provinciales aparte y dependiendo por lo tanto de la Delegación Nacional, la Provincial de Barcelona se desentendió de ambas provincias, después de haber dado cuenta a dicha Delegación Nacional del trabajo realizado". Posteriorment explica com al llarg de 1938, per ordre de l'inspector regional Ribas Seva es feren viatges a Lleida i Tarragona per tal d'organitzar delegacions locals de la S.F., Auxilio Social i d'inspecció.

Sobre els noms de dues de les dones de la Delegación Nacional que actuaren a Lleida en els primers moments -Laly Ridruejo i María Teresa Gomá- v. Antonieta Jarne, op. cit., pàg. 104. Pel cognom és probable que Gomá estigués afiliada a la Territorial.

(51).- "En el mes de mayo [del 1938], solicitadas por el Jefe Provincial de Tarragona de acuerdo con el Organizador para Cataluña de 'Auxilio Social' salió para los pueblos de dicha provincia un equipo de 12 camaradas que estuvo prestando servicios durante 3 meses y organizó los servicios de 'A.S.' en los pueblos de Santa Bárbara, San Carlos de la Rápita, Ulldecona, Alcanar, Casas de Alcanar, Requés y La Cenia, teniendo que luchar y vencer grandes dificultades, lo que hicieron con gran espíritu.

Marcadament es digna de elogio la labor executada per las hermanas Molins, las dos hermanas Canela, Mc Lean y Pardo, como ya se ha hecho constar en sus expedientes": "Tarea anónima..." cit.

(52).- Fontana, op. cit., pàg. 321.

(53).- Elaboració pròpia a partir de BMFET nùms. 17, 18, 19, 20, 21, 23, 33, 34, 44, 48 i 51; Mezquida, op. cit., pàg. 72-73, 77-78 i 132; Document de la Comisión Carlista de Asuntos de Cataluña d'agost del 1938. Arxiu Fal Conde; Documents varis de la Documentació privada de José Ribas Seva.

Antonieta Jarne (op. cit., pàg. 79-80) cita alguns càrrecs que poden completar el nostre llistat: F. García Terán, cap local de la ciutat de Lleida i després secretari provincial i Elvira Arrufat Griñó, primera secretària provincial de la S.F., el 1939 reemplaçada per Consuelo Franco de Gaminde.

(54).- Al Document de la Comisión Carlista (...) d'agost del 1938 cit. es diu, abans de fer una forta desqualificació del susdit: "hijo de honradísima familia y de gran prestigio en la montaña de la provincia de Lérida".

(55).- Document de la Comisión...cit.

(56).- Sobre Vilalta, Mezquida, op. cit., pàg. 148. Sobre Porcioles, Graus, op. cit., pàg. 26. Porcioles havia nascut a Amer (Girona) però des del deu anys vivia a Balaguer (Jaume Fabre i Josep M. Huertas, "Porcioles, "ministre" de Franco a Barcelona", "L'Avenç", pàg. 16. Porcioles seria posteriorment delegat provincial de Auxilio Social de Lleida (1939-1940) i president de la Diputació (1940-1943). I més endavant, alcalde de Barcelona.

No es cita el càrrec a A.S. de Porcioles a l'entrevista de Xavier Barbé publicada a "Avui", 16-IX-1990.

(56 bis).- També ho eren les dues dones citades per Antonieta Jarne que hem recollit a la nota (53).

(57).- Document de la Comisión...cit.

(58).- A Areilza, "Informe de la Inspección Regional..." cit., pàg. 9, es diu: "Este muchacho, nacido en la Argentina pero hijo de españoles, sublevado el 18 de Julio en Somosierra, herido y en posesión de una Medalla Militar colectiva, ha solicitado reiteradamente ser reconocido como súbdito español y únicamente debido a dificultades de orden burocrático no ha podido conseguir que le fuera reconocida su nacionalidad". Mora Sádaba, ja aleshores "entusiasta de las cuestiones sindicales", arribaria posteriorment a ésser cap sindical provincial de Barcelona.

(59).- Finalitzada la guerra obtingueren càrrecs vells falangistes lleidatans fins aleshores enquadrats en l'exèrcit franquista com el secretari provincial del 1939 Francisco Pons Castellá, antic militant de F.E. de las J.O.N.S. i voluntari de la Segunda Centuria catalana, que arribaria a ésser alcalde de

Lleida durant els anys 1957-1966 (Graus, op. cit., pàg. 91 i ss.; Mezquida, op. cit., pàg. 73) o Carlos Cava de Llano y Pintó, inspector provincial (Carlos Cava de Llano y Pintó, La aportación de los catalanes a la Guerra de Liberación y a la paz española, Madrid, Ediciones del Movimiento, 1975, pàg. 8).

(59 bis).- En relació a les xifres d'octubre citades, podria ésser que aleshores la F.E.T. lleidatana estigués ja molt igualada amb la tarragonina. La cosa és així si apliquem la ratio afiliat masculí/afiliat femení i afiliat juvenil que hem calculat per la província de Barcelona (excepte la capital) en el mes de setembre de 1940, d'1 afiliat-home per cada 1'66 dones i joves (nois i noies). Aplicada la regla a Tarragona el 1939 ens donaria que dels 28.000 afiliats 10.527 eren masculins i 17.474 femenins i joves. No gaire allunyada la xifra masculina del 9.200 lleidatans (3.000+les 6.200 sol.licituds). Tot i que la xifra és purament especulativa, la tendència sembla ésser correcta ja que el setembre de 1940 els afiliats a Lleida-capital (809) superaven en 247 als de la ciutat de Tarragona (562): v. Jefatura Provincial de F.E.T. y de las J.O.N.S. de Barcelona, "Documentos correspondientes al presupuesto", caps 51, núm. 66. Fons Delegación Nacional de Provincias (Barcelona), A.G.A..

(60).- Les tres centúries tarragonines a Fontana, op. cit., pàg. 324. La lleidatana a "El acto de Almenar" article publicat a "Destino" núm. 74 de 30-VII-1938. Referències a l'acte a "Destino" núm. 73 de 23-VII-1938.

En un aspecte fonamental com era el de propaganda escrita es produïren importants mancances a Lleida en els primers temps de la gestió de Bañeres: v. Escrit del governador civil Ventalló a Ribas Seva de 23-IV-1938 on es reclama que als pobles de la província es faci propaganda, ja que fins aleshores no se n'ha fet en absolut. Documentació Privada de José Ribas Seva.

(61).- A partir d'Areilza, "Informe de la Inspección Regional..." cit., pàg. 9-11.

(61 bis).- Ibid.

(62).- Orden circular núm. 28 de 23-III-1938: BMFET núm. 18 de 15-IV-38, pàg. 221-222.

(63).- Ordre Circular núm. 35 de 20-VI-1938, article setè: BMFET núm. 23 de 1-VII-1938, pàg. 322-324. L'Ordre continua a la Circular núm. 37: BMFET núm. 30 de 10-IX-1938, pàg. 391-392.

(64).- Fontana, op. cit., pàg. 303.

(65).- Document de la Comisión Carlista de Asuntos de Cataluña d'Agost de 1938.

(66).- Ibid.

(67).- A causa de l'ocupació militar no era vigent l'ordre del Governador General del Estado a tots els governadors civils de 30-X-1937 (BMFET núm. 8 de 15-X-1937, pàg. 94-95) segons la qual

els distints governadors civils eren els qui proposaven les juntes gestores amb assessorament obligatori de la F.E.T. y de las J.O.N.S. provincial i local i de la Guàrdia Civil. Textualment, les propostes del governador havien d'ésser acompanyades de "el juicio que dichas personas le merezcan y que deberá ser formado con el suyo personal y asesoramiento de los señores jefe del puesto de la Guardia Civil, Jefe local de F.E.T. del pueblo a que afecte el cargo a cubrir y jefe provincial de la misma organización, así com el de otras personas que por su independencia puedan ofrecer garantía en el asesoramiento (...) habrá de hacerse de entre las de reconocida solvencia moral y conducra intachable (...) bien entendido que las propuestas nunca podran recaer sobre personas que hayan pertenecido a organizaciones politicas integradas en el frente popular".

(68).- Document carlí cit.

(69).- Fontana, op. cit., pàg. 42.

(70).- Ibid., pàg. 303.

(71).- Els citats són: A Tarragona: Ascó, Gandesa, Batea, La Fatarella, El Pinell de Brai, Corbera, La Galera, Santa Bàrbara, Jesús, La Sènia, Flix, Miravet, Bot, Riba-roja d'Ebre, Sant Carles de la Ràpita, Ulldecona i Móra d'Ebre; a Lleida: Lleida, Almenar, Torrefarrera, Serós, Alfarràs, Os de Balaguer. Document carlí d'agost 1938 cit..

(72).- Ibid.

(73).- Això era així almenys a la comarca del Pallars: Gimeno, op. cit., pàg. 116.

(73 bis).- Les prefectures de Propaganda crearen dos òrgans a Lleida i Tarragona. El primer fou el diari "Ruta", aparegut l'abril de 1938, que aquell mateix any es convertí en "Hoja Informativa del V Cuerpo del Ejército de Aragón" i els últims dies de desembre en "La Mañana" (Barallat, La repressió...cit., pàg. 63-64; Conxita Mir, "Lleida, línia de front", "L'Avenç" núm. 126, maig 1989). Tarragona només comptà amb un òrgan quinzenal, "Guión", del qual aparegueren només vuit números, a partir del 15-IX-1938. El gener de 1939, conquerida la capital de Tarragona, aparegué "El Diario Español".

(74).- Quant al conjunt d'actes celebrats per diferents departaments, que n'inclouen molts de més petita envergadura, disposem tan sols a hores d'ara de xifres procedents de la prefectura provincial de F.E.T. de Tarragona: Fins al 15-XII-1938 Propaganda com a mínim havia celebrat 63 actes, 40 conferències i 20 retransmissions del front; les O.O.JJ. 26 actes i 44 conferències; la S.F. 42 conferències: "Guión" núm. 8, sense data (l'anterior, núm. 7, porta data del 15-XII-1938).

(74 bis).- "Destino", núm. 60 de 24-IV-1938.

(75).- "Destino", núm. 74 de 30-VII-1938.

- (76).- "Destino", núm. 73 de 23-VII-1938.
- (77).- "Destino", núm 73 de 23-VII-1938. Solé i Villarroya, al seu llibre Catalunya sota les bombes no citen el fet sinó tan sols un bombardeig realitzat la matinada del 19 de Juliol, que afectà la cúpula de Santa Eulàlia de la Catedral: pàg. 83-84
- (78).- "Destino" núm. 82 de 25-IX-38.
- (79).- Ibid.
- (80).- "Destino" núm. 84 de 8-X-38.
- (81).- "Destino" núm. 85 de 15-X-38.
- (82).- Decret de 16-XI-38: BMFET núm. 37 de 20-XI-1938, pàg. 474.
- (83).- "Destino" núm. 93 de 9-XII-38.
- (83 bis).- "Guión" núm. 5 de 15-XI-1938.
- (84).- Ibid. pels actes de La Sènia i Sant Carles.
- (84 bis).- "Destino" núm. 88 de 5-XI-38 i "Destino" núm. 91 de 26-XI-38.
- (85).- La seu del mateix, situada en una finca de la família xampanyera Raventós, li fou oferta per aquella; un dels membres de la qual, Magín, com sabem, era un destacat falangista de Sant Sebastià. Entrevista amb el Sr. Ricardo Ribas Seva cit.
- (86).- "Destino" núm. 91 de 26-XI-38.
- (87).- En l'acte hi participaren Ribas Seva i Fontana: "Destino" núm. 90 de 19-XI-38.
- (88).- "Destino" núm. 95 de 24-XII-38.
- (89).- Mezquida, op. cit., pàg. 74.
- (90).- Ibid., pàg. 77-78.
- (91).- Ibid.
- (92).- José Ribas Seva, "Viaje efectuado por el Inspector General de Cataluña de Falange Española Tradicionalista y de las J.O.N.S. a las provincias de Tarragona y Lérida durante los días 4 al 15 de agosto de 1938". Documentació Privada de José Ribas Seva.
- (93).- José Ribas Seva, "Viaje efectuado por el Inspector General de Cataluña de Falange Española Tradicionalista y de las J.O.N.S. a las provincias de Tarragona y Lérida durante los días 2 al 19 de septiembre de 1938". Documentació Privada de José Ribas Seva.
- (94).- Carta de Calafell a Ribas Seva de 24-IV-1938. Documentació

Privada de José Ribas Seva.

(95).- "Viaje...agosto de 1938" cit. També n'hi havia un a Fabara: "Guión" núm. 8 cit.

(96).- Ibid.

(97).- Fontana, op. cit., pàg. 328 i 325.

(98).- "Guión" núm. 8 cit.; Fontana, op.cit., pàg. 331.

(99).- Document sense títol de la C.C. de A. de C. de maig de 1938. Arxiu Fal Conde.

(100).- Mezquida, op. cit., pàg. 78.

(101).- Document carlí d'agost del 1938 citat.

(102).- cit. a Servicio Histórico Militar (Ponente: José Manuel Martínez Bande), La batalla del Ebro (Monografías de la Guerra de España número 13), Madrid, Sanmartín, 1988, pàg. 127.

(103).- Carta de Jesús Elizalde cit.. L'escrit proseguia, dient: "y sin embargo no se destituyó al Jefe Provincial autor y por lo tanto responsable de todos aquellos nombramientos".

(104).- Luis María Mezquida y Gené, La batalla del Ebro. Asedio y defensa de Gandesa en sus aspectos militar, económico, demográfico y urbanístico, Tarragona, Diputación Provincial de Tarragona, 1973, pàg. 24. A Benissanet no hi hagué resistència de cap tipus, tampoc de militar (pàg. 30); a La Fatarella tampoc (pàg. 34); ni al Pinell de Brai (pàg. 37).

(105).- "Destino" núm. 79 de 4-IX-1938.

(106).-Fontana, op. cit., pàg. 331; Mezquida, op. cit., pàg. 57- Només en una zona, la de Prat del Compte, hem trobat -a l'obra de Mezquida- una referència a una possible col.laboració de població civil: "servíanles [als republicans] de guías hombres prácticos conocedores del terreno" (op. cit., pàg. 57).

Fontana escriví posteriorment que els rumors propagats pels carlins sobre una col.laboració entre caps falangistes de la zona de l'Ebre i tropes republicanes "me fastidiaron bastante" (op. cit., pàg. 303). Tanmateix la seva referència a les acusacions carlines és exagerada ja que diu que aquests acusaren als caps locals i a ell mateix d'haver organitzat el pas de l'Ebre, la qual cosa no figura a la denúncia esmentada.

(107).- Martínez Bande, La batalla del Ebro cit., pàg. 132 i ss.

(108).- Des del mes d'abril, quan el terç estava estacionat a Mazarete (Guadalajara), havia recorregut el següent itinerari: el 27 de maig fou traslladat a Mirabueno (Guadalajara); el 12-VI a Riaza (Segòvia); el 23-VI a Muñana (Avila); el 30-VI San Esteban de los Patos (Avila); el 15-VII a la província de Badajoz per prendre part en operacions a la comarca de La Serena: Nonell,

El Tercio de Requetés..cit. , pàg. 101-123.

(109).- Nonell, op. cit., pàg. 127 i ss.; Luis María Mezquida y Gené, La batalla del Ebro. Asedio y defensa de Villalba de los Arcos en sus aspectos militar, económico, demográfico y urbanístico. Reducción de la bolsa Fayón-Mequinenza y combates en la Sierra de Pándols, Tarragona, Diputación Provincial de Tarragona, 1974, pàg. 39 i ss; Casas de la Vega, op. cit., vol. II, pàg. 816-817.

(110).- Nonell, op. cit., pàg. 169 i 143; Mezquida, op. cit., pàg. 69-70.

(111).- Nonell, op. cit., pàg. 175; Mezquida, op. cit., pàg. 144 i ss.

(112).- Nonell, op. cit., pàg. 179 i 198; Mezquida, op. cit., pàg. 180.

(113).- Nonell, op. cit., pàg. 171.

(114).- Ibid., pàg. 185-193.

(115).- Les inspeccions es realitzaren del 4 al 15 d'agost ("Viaje efectuado por el Inspector General (...) Agosto 1938" cit.); del 2 al 19 de setembre ("Viaje efectuado (...) Septiembre 1938" cit); a partir del 17 de desembre (Ofici de Ribas al secretari general de F.E.T. y de las J.O.N.S. de 16-XII-1938. Documentació Privada de José Ribas Seva; i a partir del 10 de gener de 1939 (Notes manuscrites de Ribas Seva. Documentació Privada de José Ribas Seva).

(116).- En el seu viatge d'agost Ribas ordenà l'establiment d'un dipòsit general de queviures per a la Vall d'Aran i menjadors a Esterri d'Aneu i Sort: "Viaje (...) Agosto 1938" cit..

(117).- No sabem si s'acabà fent: "Viaje (...) Agosto 1938" i "Viaje (...) Septiembre 1938" cits..

(118).- Paral·lelament al que es féu al setmanari sobre la I Bandera de Catalunya. Sobre aquesta qüestió i les visites de Ribas Seva v. Oficis de Ribas Seva al Comandant del terç de Montserrat de 14 i 16 de desembre de 1938. Documentació Privada de José Ribas Seva.

(119).- A partir de "Plantilla del personal de la Delegación Territorial de Cataluña de Falange Española Tradicionalista y de las JONS" (Documentació Privada de José Ribas Seva); la referència a un tal Alós com a encarregat de les centúries catalanes a Ciutat de Mallorca prové de la Carta de Rafael Gay de Montellá a Ribas Seva de 9-XII-1937 (Documentació Privada de José Ribas Seva).

Cal esmentar que tot i el seu abast territorial (és a dir, bàsicament sobre els refugiats catalans de Barcelona i Girona), alguns dels càrrecs citats en el quadre tenien un nomenament oficial d'àmbit provincial -de Barcelona, concretament-,

explicable per la inexistència (excepte per a l'organització de Catalunya) d'estructures d'abast regional al si del partit únic. A part de María Josefa Viñamata, des del 1937 nomenada delegada de Barcelona de la S.F. hi apareix citat com a provincial al Butlletí oficial de F.E.T. Alberto Avilés (BMFET núm. 11 de 1-I-1938). Així com d'altres caps menors com María Font de la Vall (regidora provincial de Enfermeria de Barcelona. BMFET núm. 17 de 1-IV-1938); Gonzalo Ojeda Guillelmi (asesor sanitario provincial de O.J. de Barcelona. BMFET núm. 19 de 1-V-1938); i Ramón Solsona Ribas (sots-delegat provincial de Transportes de Barcelona. BMFET núm. 23 de 1-VII-1938).

(120).- "Plantilla del personal (...)" cit. El document en qüestió inclou també les retribucions mensuals que percebien els components assalariats de la Delegación. Cap dels responsables o secretaris, excepte Puig Griera (250'-), Gutiérrez González (Id.), Sañé (id.) i Ignacio Agustí (300'-), percebien retribució. La resta del personal, excepte els de Transportes i la majoria de les dones de la S.F., sí. El pressupost mensual per retribucions ascendia a 4.290 pessetes, de les quals la partida més important l'absorvia el servei de Información (1.150), amb cinc persones retribuïdes.

(121).- Carta de Calafell a Ribas Seva cit.; Telegrama del secretari nacional de Auxilio Social a Ribas Seva de 7-XII-1938. Documentació Privada de José Ribas Seva.

(122).- Com es tracta en el capítol 6.

(123).- "Tarea anónima de nuestras camaradas" cit.

(124).- Ibid.

(125).- Ibid.

(126).- Sobre activitats de la O.J. v. "Destino", núm. 93 de 10-XII-1939.

(127).- "Destino" núm. 83 de 1-X-1938 i "Destino" núm. 85 de 15-X-1938. El curs degué realitzar-se en aquella comarca per les facilitats donades pel governador militar, un oncle de Ribas Seva, el tinent coronel Seva.

(128).- Vergés s'encarregava a més a més de la propaganda de l'organització: Carta de Ribas Seva a Encarnación Tohá, responsable de Premsa i Propaganda de la S.F. de Lleida de 27-VIII-1938. Documentació Privada de José Ribas Seva.

(129).- Es tornaria a editar, sense dependre orgànicament de F.E.T., el 24-VI-1939, seguint la numeració anterior. Bo i essent que el setmanari ja no pertanyia a la Falange, continuà gaudint de l'empar de l'organització, com veurem al capítol 7.

(130).- Signant, recordem, amb els pseudònims de "Gustavo Riff", "Gerardo Juan", "GIN" i "G.R.", el primer; "Mascaró", "FOG", "Jorge Villa" i "J.V.Matas", el segon; i "Baderín de Cantor" o

el seu propi nom en el cas de Benítez de Castro.

(131).- La identificació dels pseudònims: entrevistes amb Vergès i Masoliver cits. i Geli-Huertas, op. cit., pàg. 14. Cal fer notar que aquests autors confonen el nom real de Bartrina amb el seu pseudònim.

(132).- El Instituto de España l'havia fundat ell mateix a "Zona Nacional", amb l'objectiu d'agrupar els components de les distintes Acadèmies -de la Llengua, etc.- presents a l'Espanya rebel. La institució havia heretat les competències de l'antiga Junta de Ampliación de Estudios.

(133).- Sáinz Rodríguez, op. cit., pàg. 260-261. Mossèn Griera, en les seves memòries (op. cit., pàg. 283), conta una malintencionada anècdota referida a d'Ors cap de Bellas Artes, i al seu secretari Joan Antoni Maragall.

(134).- Aquesta hipòtesi es deriva de la que planteja Hipólito Escolar Sobrino a la seva obra La cultura durante la Guerra Civil, Madrid, Alhambra, 1987, pàg. 220. Sáinz Rodríguez, a les seves memòries, no en fa cap menció (Testimonio cit., pàg. 260 i ss).

(135).- Ridruejo, op. cit., pàg. 118.

(136).- Agustí, op. cit., pàg. 42.

(137).- N'hem trobat dos en aquesta època: als núms. 63 (de 14-V-1938) i 89 (de 12-XI-1938).

(138).- Agustí, op. cit., pàg. 42.

(139).- Una de les actuacions més destacades d'Ors el 1938 fou presidir la delegació "nacional" que es presentà a la XXI Biennial de Venècia. La rellevància que volgué donar a aquesta estava destinada, segons Escolar, a "contrarrestar la publicidad del pabellón español de la Exposición Internacional del verano de 1937 en Paris" (op. cit., pàg. 220). S'hi portaren obres dels escultors Pérez Comendador i Quintín de la Torre i quadres dels "siete grandes pintores partidarios de los nacionalistas: Fernando Alvarez de Sotomayor, Ignacio Zuloaga, Gustavo de Maeztu, José Aguiar, José de Togores, Pedro Pruna y Mariano Fortuny" (Ibid.). Sobre la presència de Pruna -recordem, enquadrat aleshores en el Servicio Nacional de Propaganda- a Venècia v. Agustí, op. cit., pàg. 68 i Carta de Pedro Pruna a Ribas Seva s/d.

(140).- El primer article que he localitzat es titula "El traslado de industrias", signat per Samuel Congost, al núm. 63, de 14-V-1938.

(141).- La identificació d'Eugeni Matons rera els distints pseudònims que utilitzava l'he basada en la informació subministrada pel Sr. Josep Vergès; l'article publicat a "Destino" núm. 76 de 13-VIII-1938 titulat "Una política del

libro" i signat per Samuel Congost; i la resta d'articles, la majoria sobre temàtica agrícola i industrial.

(142).- Molas, El sistema de partidos...cit., pàg. 142. No resultà elegit.

(143).- v. Carta de Ribas Seva al ministre de Industria y Comercio Suanzes de 31-V-1938 fent-li arribar un projecte d'exportació col·lectiva de prunes obra "de nuestro Camarada Augusto Matons". Documentació Privada de José Ribas Seva. No sabem a hores d'ara quina evolució política havia seguit Matons durant els anys 1933-1936. Si havia seguit el camí d'alguns notables del P.C.R. -Jaume Bofill i Mates, Ramon d'Abadal i d'altres, ingressant a la Lliga; o si havia continuat lligat al partit -denominat a partir del 1933 Acció Catalana Republicana-, i per tant formant part de la coalició electoral denominada Front d'Esquerres als comicis de febrer del 1936. D'haver seguit vinculat a l'A.C.R. el seu ingrés a F.E.T. y de las J.O.N.S. podria ésser estatutàriament més problemàtic. La normativa del partit únic prohibia l'accés a l'organització, "ni siquiera como adheridas, las personas que hayan desempeñado cargos directivos en los partidos del frente popular, incluidos los nacionalistas-separatistas y las sindicales. Tampoco podrán serlo los que sin haber desempeñado aquellos cargos directivos, hayan ocupado cargos políticos precisamente por su condición de afiliados a aquellos partidos o sindicales" (Circular núm. 28 de la Secretaría General cit.).

(144).- Veure nota (140).

(145).- La xifra de tres mil apareix a la documentació del 1939 facilitada a l'autor pel Sr. Vergès. Al primer número de la segona època de "Destino", del 24 de juny de 1939, s'afirma que "el número total de la tirada en los últimos tiempos era de cuatro mil ejemplares".

(146).- "Destino", núm. 62 de 7-V-1938.

(147).- "De las Emisiones Catalanas de los días 1, 27, 30 de Abril de 1938 por Radio Zaragoza", "Destino", núm. 72, de 18-VII-1938.

(148).- "Destino", núm. 77 de 30-VIII-1938. Una mostra d'article despectiu amb la burgesia catalana refugiada a "Zona Nacional" escrit durant el 1938: José Luis de Galinsoga, "Glosas actuales. Sobresalto y huída de fenicios", "El Faro de Vigo", (Vigo), 13-X-1938; cit. a Benet, op. cit., pàg. 125-127.

(149).- Una estimació recent dels catalans enquadrats dins l'exèrcit franquista durant la guerra els xifra en vint mil: Borja de Riquer, "Burgos 1937: Divergències..." cit.

(150).- "Cataluña y el Movimiento" cit.

(151).- "Destino", núm. 88 de 5-XI-1938.

(152).- Fontana, op. cit., pàg. 243; Entrevista amb el Sr. Joaquín Encuentra Morer cit.; Casas de la Vega, op. cit., vol. II, pàg. 820.

(153).- Entrevista cit.; Fontana, op. cit., pàg. 243. Casas de la Vega, (op. cit., vol. II, pàg. 980) cita molt poques baixes en la unitat, que segurament corresponen a les produïdes a Terol el desembre anterior, fruit, com sabem, que alguns membres de la Bandera es trobaven casualment a la ciutat aragonesa quan es produí l'atac republicà.

(154).- Fontana, op. cit., pàg. 242.

(155).- Gimeno, op. cit., pàg. 98 i ss.

(156).- Casas de la Vega, op. cit., vol. I, pàg. 446-447.

(157).- Ibid., vol. II, pàg. 662.

CAPITOL SISE.- F.E.T. Y DE LAS J.O.N.S. DE CATALUÑA DURANT LA
SEGONA OFENSIVA SOBRE EL PRINCIPAT.

I. L'ofensiva de Catalunya i la preparació política de la
conquesta de Barcelona.

La segona ofensiva dels exèrcits "nacionals" contra territori català s'inicià el 23 de desembre de 1938. En finalitzar, un mes i mig, després -el 10 de febrer de 1939-, les tropes atacants havien arribat a la frontera pirenenca. A partir d'aquell moment, per tant, el conjunt de les terres catalanes formava part de l'Espanya franquista. La rapidesa amb què la maniobra nacional assolí els seus objectius es degué, en bona part, al desgastament de l'Exèrcit Popular, molt debilitat des de la seva derrota a la Batalla de l'Ebre, finalitzada el mes de novembre anterior (1).

L'ofensiva franquista es desenvolupà en diferents fases. La primera abastà temporalment des del dia de l'inici dels atacs fins al dia 6 de gener següent i es concentrà en dues extenses àrees al nord i al sud del curs del riu Segre. En finalitzar, els atacants havien avançat la línia del front significativament en direcció a Ponts, per la part nord, i cap a l'Espluga de Francolí i Falset, a la meridional. Tot i la resistència oposada pels efectius republicans -molt diferent en intensitat que la mantinguda arran de la primera ofensiva sobre territori català els mesos de març/abril de 1938-, no pogueren aturar la

maniobra, tan sols ralentitzar-ne el desenvolupament en alguns punts. La segona fase de l'atac "nacional" començà el dia 7 de gener i durà tota la setmana següent. Estigué caracteritzada per un fort avanç, dirigit des de les posicions assolides en l'etapa anterior i des del front sud i sud-oest de la província de Tarragona (Tortosa). En acabar la maniobra en aquestes dues àrees, els "nacionals" havien conquerit poblacions com Tarragona -ocupada el dia 15 de gener de 1939- Reus, Valls, Montblanc i moltes d'altres localitats més petites; a l'àrea més septentrional, però, el progrés fou més lent i s'arribà solament fins a Tàrraga. La tercera fase de l'ofensiva franquista culminà el dia 26 de gener de 1939, data que registrà l'entrada de les tropes franquistes a Barcelona. L'ocupació d'aquesta ciutat només hagué de vèncer una molt dèbil resistència republicana. En finalitzar aquella històrica jornada -recordem que Barcelona era aleshores, a més de la capital de la Catalunya autònoma, la capital "de facto" de l'Espanya republicana, ja que era la seu de la presidència de la República i del govern central- el front seguia una línia quasi paral·lela als Pirineus, que anava des de Badalona (a la costa mediterrània) fins a Solsona, passant per Terrassa, Manresa i Cardona. En la fase posterior, i última, tota la línia s'avançà en direcció a França, incorporant poblacions com Girona, l'última capital de província catalana en mans republicanes (que caigué el dia 4 de febrer), Vic o Berga. El dia 10 d'aquell mes les tropes franquistes arribaren a la ratlla fronterera, completant la conquesta del territori català (2).

La progressió dels atacants arreu del Principat anà

acompanyada, a l'altre bàndol, d'un important èxode de població civil. De fet, l'emigració era conseqüència de l'ordre d'evacuació dictada per les autoritats republicanes en els primers moments de l'ofensiva (3). Tot i que, en molts casos, els habitants de diferents pobles i ciutats es limitaren a deixar els seus habitatges i a refugiar-se als camps circumdants a l'espera d'esdeveniments, al llarg del mes i mig que durà l'avenç una part de la població fugí cap a l'àrea encara no ocupada. Composaven aquest conjunt de gent tant les persones que es limitaven a complir les directrius superiors com tots aquells que temien viure -o morir- sota el nou règim. L'èxode esdevingué un allau de fugitius cap a la frontera francesa sobretot arran de la caiguda de Barcelona, la ciutat que a més d'ésser la més poblada de Catalunya havia acollit durant els dos anys anteriors gran nombre de refugiats procedents de Madrid, del nord d'Espanya, de Màlaga i, a partir de principis del 1938, també de les terres catalanes i aragoneses conquerides pels nacionals. Tot i les vacil·lacions inicials del govern del país veí en autoritzar l'entrada dels centenars de milers de persones que arribaven a la línia divisòria, l'acabaren permetent. D'aquesta manera, aproximadament mig milió de persones entraren a França entre el 28 de gener i el 10 de febrer de 1939 (4). Durant la marxa cap a la frontera -com durant tota la segona ofensiva de Catalunya- continuaren produint-se nombrosos "raids" de l'aviació "nacional" sobre les terres catalanes encara en mans republicanes, que afectaren en bona part a població civil. Especialment cruents foren els bombardejos i metrallaments de ciutats (Girona, Figueres) i pobles per on passaven els fugitius

camí de França (5).

Un dels factors que intervingueren en la massivitat de la fugida de la població fou la por als atacants. Temor que havia estat destacat per la propaganda pròpia i que, en bona part, es justificà a partir de l'inici de l'ofensiva "nacional" si tenim en compte les accions violentes que cometeren les tropes franquistes sobre elements civils -que inclogueren morts i violacions, així com nombroses destruccions de béns. En les xifres publicades per Solé Sabaté i Villarroya es pot apreciar que aquesta nova onada de repressió arbitrària provocà cent vint-i-dues morts (6) al llarg de la campanya esmentada. Aquests autors, en parlar de les característiques que revestí aquesta violència n'assenyalen tres:

-Afusellaments 'in situ', sense cap tipus de judici, a mans de soldats, amb el consentiment o la indiferència dels caps de la tropa, sota l'acusació directa de ser "roig" per part d'alguna persona de la població.

-Assassinats a mans d'elements de la tropa ocupant, preferentment mercenaris del nord d'Àfrica que la gent identifica com a moros. Preferentment violentaven dones i el mòbil solia ser el robatori.

-Morts de persones que, quan entren les tropes, fugen per por d'algun tiroteig. (7)

D'aquest conjunt de fets només les violacions i els assassinats que sovint els acompanyaven foren castigats pels caps militars (8). Si, a més a més, tenim en compte els nombrosos saquejos i destrosses comesos pels "nacionals" a moltes de les poblacions que en el moment de l'entrada trobaven buides (9), podem

concloure que la segona ofensiva de Catalunya fou, com l'anterior, i pel que fa a la població civil, força violenta. Un cop acabada la conquesta començaria la repressió "legal", és a dir, a l'empara de l'aparell jurisdiccional del règim. Durant el mateix any de 1939 s'executaria la major part de les tres mil tres-cents vuitanta-cinc persones que foren mortes per la justícia militar franquista a Catalunya (10).

D'aquesta manera, la realitat de la segona fase de la conquesta del Principat, diferí bastant d'una ordre dictada pel general Dávila, responsable de les tropes que actuaven a territori català, en els primers temps de la seva realització, en la qual, en línia amb la instrucció dictada per Franco durant la maniobra de març-abril del 1938, el cap del Ejército del Norte afirmava que calia protegir les persones i els béns de les zones que s'anessin ocupant, "ahorrando a las poblaciones toda vejación, que inutilmente se añade a los dolores que la guerra lleva consigo"; deia també Dávila en el seu escrit que "sería injusto considerar a la región catalana en bloque como enemiga de España, confundiendo los sentimientos naturales de esta comarca [sic] con la deformación que ha sufrido su espíritu a consecuencia de la larga acción disolvente a que libre e impunemente la ha sometido una política falta de fe y de patriotismo" (11). La directiva del general potser estava influïda -com la dictada anteriorment per Franco- pels punts de vista de la Delegación Territorial de Cataluña de F.E.T. y de las J.O.N.S., que, amb el seu posicionament contrari a aquells que demanaven un tracte de càstig contra el Principat pel fet d'haver

format part del bàndol republicà, s'identificava amb l'opinió de la colònia catalana refugiada a "Zona Nacional".

Precisament la preparació política de la conquesta de la Catalunya encara republicana era l'activitat dominant dels falangistes catalans a finals de 1938. Aquesta tasca tenia dos escenaris ben diferenciats: d'una banda, la mateixa organització falangista; de l'altra, els aspectes relacionats amb el ministeri del Interior. Així, en l'àmbit del partit, s'havien de resoldre qüestions com el muntatge de les prefectures provincials de Barcelona i Girona -amb la subsegüent desaparició de la Territorial, ja mutilada per la separació de les prefectures provincials de Lleida i de Tarragona-; i la coordinació per part de l'inspector general Ribas Seva dels diferents "servicios nacionales" que actuaven tot d'una després de l'avanç militar o que esperaven la conquesta de Barcelona per començar a intervenir -com era el cas dels Servicios Técnicos (12), Auxilio Social o d'altres. En el marc del ministeri del Interior, s'havien d'abordar els temes de propaganda com també la constitució dels ajuntaments de les capitals de província i les diputacions provincials. En la resolució de tots aquests temes es palesaren novament les bones relacions existents entre els homes de la Territorial catalana amb el secretari general de F.E.T. Raimundo Fernández-Cuesta i amb el ministre del Interior Serrano Suñer.

Tractarem primer de la preparació de la conquesta en l'àmbit del partit. A finals de 1938 la Secretaria General continuà posant en pràctica -com havia fet anteriorment en la conquesta

de part de les províncies de Lleida i Tarragona- les recomanacions que la Territorial havia concretat en el seu report de principis d'aquell any referit a càrrecs i a estratègia del partit a Catalunya. Com s'havia demanat, Mariano Caviño, el secretari territorial, fou designat cap provincial accidental de F.E.T. de Barcelona (13). Amb el nomenament quedà clara un altre cop la voluntat de Franco, Serrano i Fernández-Cuesta de posar el partit únic de Catalunya en mans dels falangistes. Alhora, i per contra, continuà l'exclusió dels tradicionalistes. D'altra banda, el nomenament de Calviño, palesa com el manresà s'havia anat convertint amb la seva actuació com a sots-cap falangista de Catalunya, en l'home més important de l'organització. En el seu ascens -Calviño no era un "camisa vieja": provenia políticament de la "Unión Social Hispánica" de Barcelona i havia ingressat a F.E. ja a "Zona Nacional"- hi coadjuvaren factors tan diversos com la seva capacitat política (14) i, sobretot, la relació amb els alts comandaments del partit, especialment amb Raimundo Fernández-Cuesta (15). En segon lloc, fou important en l'ascens de Calviño el fet d'haver-se allunyat de la Territorial altres quadres que gaudien de major antiguitat i semblant qualificació, com Carlos Trías Bertrán -antic secretari de Roberto Bassas i a qui precisament Calviño havia succeït en el càrrec de secretari territorial a Burgos, aleshores enquadrat a l'exèrcit com a oficial provisional-; José María Fontana, instal·lat a la prefectura provincial de Tarragona -la seva màxima aspiració política d'aquell temps-; o Vicente Lupo, destacat a Saragossa com a assessor de milícies de Catalunya (16). I, per últim, ajudà moltíssim la designació de Calviño com a cap

provincial, el desig de Ribas Seva de passar a formar part de l'Ajuntament de Barcelona tan bon punt es conquerís la ciutat. Ribas, antic cap de la F.E. de la capital catalana i home de confiança del cap territorial de Catalunya, Roberto Bassas, havia considerat sempre que ocupava els seus càrrecs de delegat territorial, d'inspector regional i de conseller nacional en representació d'aquest altre. En els seus dos anys de prefectura dels falangistes catalans havia mostrat la seva capacitat administradora, una austeritat extremada i un tarannà obert pel que fa a la integració de catalans en l'organització. Però les grans línies polítiques seguides per la Territorial en aquest període -obtenció del control del partit únic, afirmació pública dels punts de vista falangistes sobre el tema de Catalunya, disseny d'una política específica pel moment de la conquesta- es devien més a homes com Fontana, Salas o el mateix Calviño que a ell. De cara al moment de l'entrada a Barcelona, Ribas, home més gestor que polític i que se sentia molt barceloní, aspirava a formar part del govern municipal de la seva ciutat natal. Volia "treballar per Barcelona" (17). I, com veurem més endavant, realment ho aconseguiria, esdevenint tinent d'alcalde del primer consistori franquista de la capital catalana.

Descartat, doncs, el cap territorial de Catalunya, el camí de la prefectura provincial de Barcelona estava completament obert per a Mariano Calviño. Les úniques ombres que podien aparèixer en aquesta perspectiva eren les de Roberto Bassas i Luís Gutiérrez Santamarina, tots dos amb la "jerarquía" falangista -de F.E. de las J.O.N.S.- de "consejero nacional". El

primer, que havia estat designat per José Antonio Primo de Rivera per dirigir la Falange catalana durant els anys 1934-1936, si era trobat en vida en ocupar-se la ciutat, tenia moltes possibilitats de disputar amb èxit la prefectura a Calviño. Bassas podria comptar amb el suport incondicional de Ribas Seva i de tots els components de la tendència encapçalada per ell mateix abans de la guerra -que era la que comptava amb major presència en la prefectura territorial de Burgos. Potser podria tenir també, en tant que "camisa vieja", l'ajut de Raimundo Fernández-Cuesta. Tanmateix, l'antic cap territorial, que havia passat tota la primera part de la contesa amagat a Barcelona amb el seu germà Andreu sense participar en cap grup de la Cinquena Columna havia estat detingut pel S.I.M. republicà sembla ésser que a finals del 1938 (18). Nogensmenys, la mateixa raó, el tema de les tendències internes dins la F.E. de pre-guerra i atesa la força inferior a la de Bassas de la de "Luys Santa Marina", feien improbable una prefectura provincial en mans de l'escriptor, sempre que fos trobat en vida (19). El nomenament de Calviño concità reaccions negatives dins la pròpia organització falangista catalana. Una de les persones que se sentiren afectades fou l'antic secretari de Bassas i ex-secretari territorial a Burgos, Carlos Trias, en aquell temps tinent de Regulars, el qual a finals del 1938 anticipà l'oposició que plantejaria al nou cap provincial de Barcelona durant l'any següent, i recomanava a Ribas per carta i en referència indirecta a Calviño que, en la qüestió de la designació dels nous càrrecs "en la medida de lo posible procures eliminar a los arribistas, que son muchos, y han de ser muchísimos más, y que recaigan los puestos de responsabilidad en

hombres no [paraula il.legible] que sólo piensen en España y no en su provecho personal" (20).

Quant a la prefectura provincial de Girona, la Secretaria General del partit, per compensar els tres nomenaments anteriors de caps provincials de Catalunya -tots ells en mans falangistes- es decidí a designar per ocupar-la un carlí, Luís de Prat Roble (21). Tanmateix, aquesta designació tindria una curta vigència: quatre mesos després, el 25 d'abril de 1939 Prat fou cessat "para el mejor servicio" i el seu càrrec acumulat per l'aleshores governador civil de Girona, António F. de Correa Veglison (22).

L'establiment i el muntatge del partit únic a la província de Barcelona es prepararen a Burgos durant el novembre de 1938. En aquell mes fou presentat per Calviño un conjunt de directrius sobre aquesta qüestió a Secretaria General (23). Raimundo Fernández-Cuesta les aprovà a principis de gener del 1939 (24). Pel que fa a la ciutat de Barcelona, es preveia la immediata confiscació d'un local de gran capacitat per instal·lar-hi tant la prefectura provincial com la inspecció de Catalunya de F.E.T.. Concretament, es pensava -com realment s'esdevingué en entrar a Barcelona- en el Círculo Equestre, un casino situat a la part baixa del Passeig de Gràcia que estava incautat, llavors, pel Partit Socialista Unificat de Catalunya (25). En aquell local residirien també les seus de tots els serveis del partit, excepte el Auxilio Social, que s'ubicaria al Palau Comillas, propietat de la família Güell que l'havia cedit per a aquesta finalitat i la Organización Juvenil. Es reservarien les dependències més

grans del casino per al servei de Informació e Investigación, un departament que ja a "Zona Nacional" donava feina aleshores a cent vint persones i que comptava amb més de cent seixanta mil fitxes de catalans. D'aquestes últimes, a part de les dels afiliats, la immensa majoria corresponien a filiacions polítiques individuals o d'informació i eren el resultat de la tasca del departament dirigit per José Lluch Bonastre des d'abans de la unificació. Recordem que per elaborar-les els falangistes havien fet buidatges sistemàtics de la premsa de Barcelona, de la d'altres localitats i del Diari Oficial de la Generalitat i havien utilitzat la informació proporcionada ja fos pels propis agents ja fos pels refugiats que havien ingressat a "Zona Nacional" durant la contesa.

A part de la prefectura provincial, l'organització falangista de la ciutat de Barcelona preveia l'existència de deu delegacions de districte que es correspondrien territorialment amb la divisió municipal (26), al front de cada una de les quals hi hauria un cap, un secretari, un tresorer i els diferents delegats dels serveis. Com a intermediari entre aquest caps i el provincial es comptava amb un responsable general dels districtes. Fora de Barcelona, a la província, el partit s'organitzava d'acord amb la divisió dels partits judicials. Es creaven dotze organitzacions "de partit" -a Berga, Vic, Manresa, Igualada, Granollers, Mataró, Arenys de Mar, Sabadell, Terrassa, Sant Feliu de Llobregat, Vilafranca del Penedès i Vilanova i la Geltrú-, els responsables de les quals serien alhora caps locals de F.E.T. de les ciutats capçaleres de cada partit. Per al

muntatge de l'organització als pobles que englobava cada una d'aquelles circumscripcions es preparaven ja el mateix novembre de 1938 a "Zona Nacional" equips de militants. Estructuralment l'organització es configurava extremadament centralitzada: cada dia els responsables provincials dels diferents serveis, dels districtes de Barcelona-ciutat (mitjançant el cap de districtes) i dels partits judicials havien de remetre un "parte" al cap provincial amb el resum de les activitats efectuades i còpia de tota la documentació rebuda o tramesa. Per reforçar el control de l'organització a la província es preveia, a més a més, la creació d'uns inspectors provincials de la prefectura de Barcelona i de la Inspecció General (27).

De les instruccions donades per la prefectura provincial als caps dels districtes (28), coneixem quines eren les activitats que es pensava serien més massives en els primers temps de l'ocupació, així com els criteris amb què el partit es disposava a abordar-les. D'aquelles, dues eren les més citades. En primer lloc l'admissió d'afiliats. En aquest tema -i, en general, per al funcionament de cada organització- s'havia preparat pel servei de Información e Investigación una còpia de totes les fitxes referides a afiliats, elements afectes, desafectes, d'informació, etc. corresponents a cada districte. Així, en iniciar la seva actuació el partit partia d'una base de coneixement d'almenys una part dels habitants de cada zona. Els criteris d'admissió, per la seva banda, tot i seguir les directrius generals del partit, incorporaven matitzacions i ampliacions importants. De fet, l'ocupació de Barcelona significà una restricció d'aquella

normativa. Així, si la Secretaria General de F.E.T. prohibia amb caràcter general l'accés a l'organització de tots aquells directius dels partits o sindicats que haguessin participat en el pacte del Frente Popular, "incluidos los partidos nacionalistas-separatistas" i els afiliats que haguessin ocupat càrrecs polítics (29), les directrius dictades per la prefectura provincial de Barcelona per ésser aplicades en els primers temps de l'ocupació prohibien l'admissió de sol·licituds d'entrada, "hasta nueva orden y como medida propia de precaución" a tots aquells,

que con anterioridad al 18 de julio de 1936 pertenecian a cualquiera de los partidos políticos que formaban parte del "Frente Popular", así como los que hubieran desempeñado cargos de responsabilidad o confianza en los partidos u organizaciones de marcado matiz catalanista, incluso los considerados de "derecha", tales como la "Lliga Catalana", "Palestra", "Unión [sic] Democrática" etc.. (30)

És a dir, s'inclouïa en la prohibició tots els afiliats dels partits del Frente Popular i tots els qui haguessin tingut responsabilitats en partits catalanistes, inclosos els de dretes. Si bé el redactat era força confús -la versió catalana del Frente Popular, el Front d'Esquerres de Catalunya, havia inclòs els partits catalanistes d'esquerra-, la directriu falangista barcelonina significava un considerable enduriment de les condicions d'admissió generals vigents a F.E.T. y de las J.O.N.S.. Quant a les forces d'esquerra, ja que no es podien afiliar els seus antics militants, en contra de la consigna estatal; i quant a les forces catalanistes perquè s'inclouïen en la prohibició als quadres de partits que no s'havien integrat en

l'aliança electoral del 16 de febrer de 1936. Aquest era el cas de la U.D.C., un partit que en aquells comicis s'havia declarat neutral, i, ben paradoxalment, de Lliga Catalana, ja que aquesta organització havia encapçalat la coalició dretana que s'havia enfrontat a l'esmentat Front d'Esquerrres en les circumscripcions catalanes.

La normativa de la prefectura de Barcelona, en canvi, es limitava a aplicar el criteri vigent al conjunt de F.E.T. quant a la possible admissió d'antics afiliats a sindicats esquerrans afiliats abans de l'inici de la guerra:

En cuanto a los que pertenecían a las organizaciones obreras o sindicales con anterioridad a la iniciación de nuestro glorioso Movimiento, debe establecerse la distinción entre los que fueron directivos o militantes. A los primeros, no deben ser tan sólo rechazadas sus solicitudes, sino proceder a una amplia información sobre sus pasadas actividades a fin que la Jefatura Provincial pueda dar cuenta de ellas a la autoridad competente. Respecto de los segundos, sus solicitudes deben ser examinadas y comprobadas con sincera imparcialidad, sin influencias ni prejuicios de ninguna clase, pues es sabido que la inmensa mayoría de obreros de Barcelona lo fueron bajo la coacción de las pistolas o del hambre y no por verdadera y sentida profesión de fé anarcosindicalista. Por tanto, el hecho en sí mismo de haber militado en la C.N.T. u otras organizaciones sindicales no debe ser motivo suficiente para rechazar de plano una solicitud de ingreso; deben analizarse estas solicitudes con el mayor interés, pues entre estos elementos hay, sin duda, personas que a través de la dramática experiencia sufrida sentirán sinceramente nuestro Movimiento, cuya adhesión hemos de apreciar en su justo valor. (31)

El mateix criteri se seguia per a l'admissió dels afiliats a partits i a sindicats obrers amb posterioritat al començament del conflicte:

las solicitudes correspondientes a los afiliados a dichos partidos u organizaciones obreras, con posterioridad al 18 de Julio, deberán ser objeto de un detenido examen, rechazándose todas aquellas pertenecientes a personas que hayan desempeñado en las mismas cargos de responsabilidad o confianza, así como los que hayan ocupado puestos de carácter oficial y de confianza del Gobierno rojo-republicano, cuyos nombres y antecedentes serán comunicados a la Jefatura Provincial para su inmediato traslado a la Autoridad competente.

¿Quina és l'explicació de la duresa dels criteris d'accés al partit dictats per la Falange de Barcelona? En primer lloc, cal fer esment que les directrius esmentades es formulaven amb caràcter de caució i abast temporal. És a dir, es plantejaven per ésser aplicades inicialment, en els primers moments de l'ocupació, i amb un cert caràcter defensiu ja que es devien voler evitar infiltracions de militants esquerrans. En segon lloc, existia el precedent de la campanya endegada per la Comisión Carlista de Asuntos de Cataluña l'estiu d'aquell 1938 contra els caps provincials de Tarragona i Lleida arran de la designació de caps locals i de gestors municipals procedents de partits d'esquerra. Com la designació de Calviño significava una nova marginació dels tradicionalistes, els caps falangistes barcelonins devien esperar una resposta d'aquests en la forma de nous atacs, i es volien curar en salut d'acusacions d'"esquerranisme". A més a més, l'afer de les acusacions dels carlins sobre els caps locals i els alcaldes de Tarragona i de Lleida de l'estiu de 1938 havia finalitzat amb una destitució massiva de responsables locals en la qual no s'havia filat gaire prim -reglamentàriament només haguessin estat incorrectes les designacions de persones d'esquerra amb la condició d'ex-dirigents o d'antics càrrecs públics-, i això degué

exacervar les precaucions davant d'una possible repetició de les acusacions esmentades. De fet no els mancava raó als falangistes barcelonins de sospitar de les intencions dels carlins (32).

Respecte de l'exclusió explícita de persones que haguessin tingut càrrecs en partits catalanistes de centre o de dreta com Unió Democràtica de Catalunya o Lliga Catalana (33), les explicacions possiblement són distintes en cada cas. La referència a la primera, l'organització demòcrata-cristiana catalana, era lògica i apareixia com a una ampliació de la normativa general del partit únic a fer des de l'organització falangista de Catalunya: la U.D.C. no havia participat en el Front d'Esquerres, però s'havia adherit al bàndol republicà en el conflicte. A més a més, l'ésser una força catòlica havia dificultat, de la mateixa manera que succeïa en el cas del Partit Nacionalista Basc, la pretensió de l'Estat franquista de presentar-se com a l'únic paladí de la religió catòlica. També les conviccions nacionalistes dels militants d'Unió eren incompatibles amb el règim. Per tant, la inclusió de la U.D.C. en el llistat era una continuació de la política "nacional" contra aquest partit; venia després de l'afusellament a Burgos del seu líder Manuel Carrasco i Formiguera i era anterior a la referència explícita als militants de l'organització que faria la Ley de Responsabilidades Politicas de 9 de febrer de 1939. Per la seva banda, l'exclusió dels socis de la Lliga que haguessin tingut càrrecs pot tenir d'altres causes. Segons diria el 1939 Calviño, el mateix cap nacional del partit, Franco, li havia donat instruccions "particularmente de no admitir afiliados de la procedencia

indicada [partidos de derecha de tipo catalanista]". En paraules del cap provincial "aceptar su entrada en el Partido y la concesión del carnet era tanto como entregarles una patente de limpieza política que estaban muy lejos de merecer" (34). És factible pensar que, a l'hora d'aplicar la indicació "no oficial" del "Generalísimo", força irrealitzable (pensem que tots els oficials i classes de l'Exèrcit "Nacional" eren membres del partit per dret propi i que entre ells n'hi havia d'ex-lliguers; i que també tenien dret a ingressar-hi els ex-captius, entre els quals també n'hi havia d'antics socis de la Lliga (35)) i donada l'exigüitat dels efectius de les forces polítiques unificades pel decret del 19 d'abril de 1937 al conjunt de la província, Calviño decretés d'admetre solament als sol·licitants que no haguessin tingut càrrecs en l'organització catalanista (36). Podem veure, doncs, com abans d'ocupar-se Barcelona, les directrius generals del partit sobre afiliació havien estat modificades pels responsables de l'organització provincial. L'enduriment de les condicions d'entrada a F.E.T. respecte de les forces d'esquerra estava en relació tant amb els fets de Tarragona i de Lleida com també amb la depuració que des del mes de Juny de 1938 estava portant a terme el conjunt del partit (37); la dels dirigents de partits catalanistes de centre i dreta mostrava l'animadversió contra U.D.C. i alhora el rebuig a la Lliga, la qual és vista com un doble enemic, pel seu regionalisme i pel poder econòmic i la influència que se li suposava arreu del Principat. El projecte de F.E.T. de conformar un nou bloc de poder dirigit pels falangistes -amb els alfonsins i carlins que assumissin el "estilo" de l'organització- i aconseguir l'adhesió de bona part

de les capes mitjanes i baixes de la població al règim mitjançant la realització d'una política nacional-sindicalista era, des del seu punt de vista, no tan sols incompatible amb les esquerres sinó també amb un "pulpo" al qual es considerava encara viu i que el partit únic volia substituir (38).

Una segona activitat que el partit considerava molt important en el moment de l'ocupació de Barcelona era el control de la població. A la Memòria de preparació s'encomanava a cada districte la ràpida elaboració d'un cens i es donaven instruccions sobre com tramitar les sol·licituds de certificats "d'adhesión al Movimiento Nacional" -els avals, que serien tan necessaris als presoners-, sobre denúncies i sobre registres domiciliaris. Es parava molt l'atenció que les funcions de tipus policial haurien de comptar sempre amb l'autorització de les autoritats militars d'ocupació, a través de la prefectura provincial. En aquesta normativa es feia esment del propòsit de fer una entrada no hostil:

Estos servicios [els registres] se llevarán a cabo con la máxima corrección, procurando evitar que cualquier acto de servicio de la Falange pueda inspirar recelos o temores de venganzas personales. La Falange no tiene ánimo de revancha sino de estricta justicia. Dentro de lo posible es necesario dar un tono a nuestros actos de amor y comprensión. (39)

La Memòria finalitzava tocant aspectes de propaganda. Demanava al secretari general Fernández-Cuesta que dirigís una allocució per ràdio a la població en el moment de l'entrada de les tropes "nacionals" a la província de Barcelona; i anunciava

que la prefectura provincial estava preparant un manifest per repartir durant l'ocupació de la capital. Es preveia a cada districte l'existència d'un grup de propagandistes amb la missió limitada a la "colocación de banderas, carteles murales, pasquines y por medio de "planchas" siluetas de Franco, José Antonio y emblemas de F.E.T. y de las J.O.N.S.. Asimismo procederán al reparto de octavillas con discursos de Franco, José Antonio y Fernández-Cuesta, en la forma que la Delegación Nacional de Propaganda determine" (40).

Tanmateix, en el camp de la propaganda, aquestes iniciatives foren només una part dels preparatius que el partit acabà realitzant abans de la conquesta de Barcelona. Sabem de les reunions mantingudes entre els caps falangistes catalans i els dels serveis de propaganda -dirigits per Dionisio Ridruejo i per Javier de Salas- per tal de preparar-ne l'entrada. Almenys en una de les reunions hi participà, amb Ribas, Calviño i Ridruejo, Ramón Serrano Suñer, responsable suprem de la propaganda de l'Estat i del partit, ministre del Interior i delegat nacional d'aquell servei (41). En elles es decidí de treballar per tal que "a las pocas horas de ocupada, aparezca Barcelona y su provincia cuajada de banderas y colgaduras con los colores nacionales y del Movimiento, a fin de que un toque alegre y de fiesta presida el hecho histórico de su definitiva incorporación a la España verdadera, la España de Franco" (42). Tal i com ha deixat escrit Ridruejo amb respecte al seu punt de vista sobre l'ocupació del Principat,

Me parecía a mí entonces (...) que Cataluña podía soportar muy bien la revocación del Estatuto de autonomía pero no la interdicción o el despojo de pertenencias fundamentales como la lengua o el estilo de vida. Por lo que se refería a los obreros, entendíamos algunos que la llegada a los grandes centros industriales sería la prueba de fuego de los sindicatos que 'augurábamos. Si los obreros los rechazaban optando por un desamparo desdeñoso, ya podíamos ir borrando la palabra sindicalismo de nuestras banderas. Así pues, las ideas que traían los equipos de propaganda incluían, aparte de los triunfalismos inevitables, la introducción del catalán en textos y oraciones de carácter oficial y la celebración de actos públicos sindicalistas en los barrios obreros. (43)

Tot i aquesta versió, cal tenir en compte que, com hem explicat en el capítol 4, la idea originària d'una tasca de propaganda referida específicament al tema català havia sorgit de la Territorial de Catalunya i li havia donat suport Ridruejo (que, recordem, tenia com a "segon" un home de la Territorial, Javier de Salas), i, en última instància, el mateix Serrano; i, de la preparació dels materials concrets se n'encarregava, des de la primavera de 1938, Masoliver, cap de la Oficina de Ocupación y Avance del departament de propaganda als fronts del Servicio Nacional de Propaganda (44). De cara a l'ocupació de Barcelona, la ciutat i la província més importants de Catalunya i la ciutat més gran mai ocupada pels "nacionals", es prepararen diversos tipus de materials: fulls impresos que havien d'ésser repartits entre la població i que estaven redactats totalment o parcial en llengua catalana, i un manifest -escrit en castellà- titulat "Primer discurso de la Falange a Cataluña" molt probablement escrit per Ridruejo però que finalment aparegué sense signatura (45). Es preveia també la realització de petits mitings sindicalistes a les barriades obreres de la capital (46). Amb

aquest conjunt de mesures els falangistes perseguïen contrarestar la política de propaganda contrària realitzada per la Generalitat i pel govern republicà, continuar la política de la Territorial sobre el tema de Catalunya i aconseguir que el règim tingués un bon començament a Barcelona.

Durant la preparació política de l'ocupació de Barcelona l'alt dirigent franquista que tingué més protagonisme fou Serrano Suñer. Si bé Calviño havia proposat a Fernández-Cuesta la preparació d'un manifest, com hem dit, aquest acabà apareixent sense signatura. Endemés, l'únic pronunciament realitzat per una autoritat del "Nuevo Estado" sobre temes de Catalunya en el temps immediatament anterior a l'ocupació de Barcelona en fou un de realitzat pel ministre del Interior (47). En efecte, el dia 1 de gener de 1939 i ben probablement tenint com a referència contrària les declaracions del president Companys dels dies 24 i 29 de desembre anterior (48), aparegué a "El Diario Vasco" de Sant Sebastià una entrevista amb el ministre, realitzada per Manuel Aznar, dedicada a tractar del "problema de Cataluña", on es pot apreciar en primer lloc la influència que en aquesta qüestió havien exercit sobre el ministre els falangistes catalans. Així, a grans trets, Serrano Suñer seguia el punts de vista de José Antonio Primo de Rivera sobre Catalunya, és a dir, parlava en sintonia amb la línia seguida per "Destino" des de la seva aparició. I, després de referir-se profusament al tema de la "Unidad", podia dir:

Cataluña no cede en ninguna otra tierra de España en esencial españolidad. Cataluña es una gran emoción de España

en marcha hacia un futuro indefectible. Contra la labor monstruosa del separatismo, del sectarismo, se produjo en el ambiente catalán la enfermedad del patriotismo y la fácil retórica del patriotismo, del centralismo a la antigua. El secesionismo ha vivido como un parásito del patriotismo y viceversa. Esto es grotesco. (49)

Ara bé, tota l'entrevista es movia en una calculada ambigüitat. Una postura que buscava de dulcificar, pensant en la població de la Catalunya encara republicana, el retorn a l'estructura uniformitzada que significaria la instauració de l'Estat franquista. Des de la suposada posició "intermèdia", tant cara al Falangisme, el ministre podia declarar que "la palabra 'centralismo' no tiene, a mi entender, ningún sentido"; o anunciar que "el Gobierno está ahora mismo, mediante una comisión nombrada al efecto, tratando de ordenar la vida española municipal y provincial. Frente a tan grandes problemas nuestra posición no consiste en colocarnos 'a priori' en un punto de vista centralizador o descentralizador". Tanmateix, d'altra banda, en les paraules de Serrano quedava clar el punt de partida del règim: "Se trata simplemente de estructurar a España en su vida municipal en función naturalmente de la primacía del Estado (...) que cada entidad pública cumpla la función que le corresponda como propia dentro de la jerarquía del orden nuevo del Estado Español". Conseqüentment, cap referència a un marc administratiu regional o a mancomunitats de províncies. Pel que fa a Catalunya, els límits quedaven clars:

Frente al virus secesionista y a las fáciles fórmulas del viejo centralismo hacemos la siguiente afirmación: Nosotros reconocemos la "autarquía moral" de Catalunya como la de cualquier otra gran región española. Respetaremos la vida íntima, el "substractum" profundo de Cataluña, familiar,

social, económic.

És a dir, Catalunya tenia una especificitat, però no es reflectiria de cap manera en el camp polític. Quant a la llengua catalana, l'ambigüitat continuava, deixant-se la porta oberta a una possible autorització del seu ús com a llengua literària:

¿El lenguaje catalán? ¿Por que no? Si el catalán es un factor y un vehículo de separatismo, lo combatiremos. Imagínese que el castellano, aunque esto no pueda suceder, llegara a ser algún día un factor contrario a la grandeza de España. ¿No estaríamos obligados a combatirlo? Si el catalán es un elemento de la grandeza de la Patria, ¿Porque no respetarlo como respetó Francia los versos de Mistral y España los de la "Atlantida"? Un lenguaje puede ser expresión de Hispanidad o de antihispanidad. Si lo primero, ¿porqué no hemos de considerar que las formas de expresión forman parte del destino histórico y nacional de España? Si lo segundo esté usted seguro de que se nos encontrará siempre en el puesto del más implacable combate.

El ministre finalitzava dient:

Tenemos hoy a Cataluña en la punta de nuestras bayonetas. La cuestión de dominio material es cosa de poco tiempo. Yo estoy seguro de que la incorporación moral de Cataluña a España se producirá tan rápidamente como la incorporación militar. Desde luego, el problema es muy importante y hay que hacerse al sentido de la responsabilidad. Ha llegado la hora de actuar. Yo creo que de las ideas que le acabo de exponer podrá deducirse una política.

Les declaracions de Serrano, a part de buscar de dulcificar la imatge anticatalanista del règim davant la població de l'àrea encara no conquerida, mostraven per primer cop a "Zona Nacional" la coincidència -producte de la relació existent des d'un any abans- entre els punts de vista dels falangistes catalans i els

del ministre més important del règim. Per tant, servien doblement a la Territorial: d'una banda coadjuvaven el seu propòsit que el Nou Estat fes una "bona entrada" al territori català -mostrant un cert respecte per la idiosincràsia dels seus habitants-; de l'altra, s'oposaven a les posicions més tancadament anticatalanes presents a la "Zona Nacional". En aquesta ocasió, a més a més, no havia estat un no gaire conegut setmanari de refugiats el portaveu d'aquelles idees, sinó el mateix Serrano Suñer. El comentari del periòdic de la Territorial a les declaracions esmentades era exultant, s'hi deia, entre d'altres coses:

Como representantes de Cataluña en esta conciencia nacional renaciente y como batalladores en vanguardia con las armas por el ideal de la unidad de destino española nos sentimos interpretados con una fidelidad milagrosa por el Gobierno de España que habló en este sentido el primero de enero.

(50)

En l'àrea de les competències estrictes del ministeri del Interior, la preparació de la conquesta de Barcelona (51) consistí en la participació en la formació tant del primer Ajuntament franquista de la capital com de la Diputació Provincial. Sabem que Calviño i Ribas col.laboraren amb Serrano Suñer en aquesta tasca (52). El criteri seguit a Burgos a la conformació de cada una de les corporacions fou diferent. En la restauració de la provincial -durant vuit anys desapareguda i amb les competències absorvides per la Generalitat (53)- es pretengué, precisament pel caràcter restablidor que tenia, d'enllaçar amb l'època de la Dictadura de Primo de Rivera, l'únic moment en què la corporació havia estat en mans de la dreta

espanyolista. Per aquesta raó en fou designat president un home emblemàtic d'aquell període: José María Milá y Camps -comte del Montseny-, que l'havia presidida els anys 1925-1930. En aquest nomenament hi coadjuvaren tant l'explícita demanda de la Territorial (54) com les probables maquinacions del propi interessat (55) el qual, ostentava, com sabem, la presidència de la Comisión de Incorporación Industrial y Mercantil Número 2. Junt a Milá, entraren a la Diputació dos altres monàrquics alfonsins, antics membres -com el mateix Comte del Montseny- de Derecha de Cataluña/Renovación Española durant el període republicà: Juan Claudio Güell Churruca -Comte de Ruiseñada-, antic vocal de la Comisión de Industria y Comercio de la Junta de Defensa Nacional, posteriorment ingressat a l'exèrcit (56); i Angel Traval y Rodríguez de Lacín, ex-president de la Diputació de Lleida i membre de l'Asamblea Nacional Consultiva durant la Dictadura (57) -i home, a més a més, relacionat familiarment amb Calviño (57 bis). També amb anterioritat havia estat vinculat al règim primoriverista a Barcelona un altre component de la corporació, José de Peray y March, antic integrista, degà del Col·legi d'Advocats després del conflicte entre aquesta institució i el Dictador pel tema de la llengua (58). Posteriorment Peray ingressà -com tots els integristes- a la Comunió Tradicionalista i durant la guerra ocupava la direcció de la delegació local de "Frentes y Hospitales" a Fuenterrabia i mantenía contactes amb la Territorial de Burgos (59). Tot i que no en coneixem concretament la trajectòria anterior, també havia d'ésser espanyolista la de José M. Segarra de Montoliu, igualment del consell de govern provincial.

El segon criteri seguit en la formació de la Diputació de Barcelona fou el de donar entrada als falangistes, el nou grup espanyolista sorgit durant la República i, sobretot, durant la guerra. Concretament, hi accediren quasi tots els elements -d'adscripció burgesa- que a principis del 1938 havien treballat en l'elaboració d'una sèrie d'estudis tècnics amb l'objectiu d'aconseguir la ràpida normalització industrial de Barcelona sota el nou règim i que, en última instància, estaven interessats -com tota la Territorial- en el desplaçament de la Lliga de la situació hegemònica que abans de la contesa tenia sobre el conjunt de la burgesia catalana. D'aquesta manera, per a la vicepresidència fou designat el cap dels Servicios de Cataluña falangistes de Sant Sebastià, Felipe Batlló Godó; com a ponent de Agricultura Magín Raventós Fatjó; i com a encarregat de Enseñanzas Técnicas, Francisco Luis Rivière Manén (60). Per tot això podem dir que la Diputació de Barcelona quedava absolutament en mans de forces nítidament espanyolistes, provinents tots els seus components de dues grans forces: l'alfonsisme -amb la presidència i, com a mínim, amb dos llocs més- i el falangisme -amb la vicepresidència i també amb dos càrrecs més. Finalment, es donava entrada a la Comunió Tradicionalista, però en la persona d'un home que, en provenir de l'integrisme, era poc representatiu dels carlins de Barcelona. Es feia clara, doncs, la voluntat de marginalitzar les forces dretanes regionalistes, com era el cas tant de la Lliga com del carlisme. Per una altra banda, la connexió amb l'època de la Dictadura era reflectida també en la composició burgesa de la corporació. En efecte,

aquesta adscripció social era la majoritària entre els designats: Milá, Güell, Batlló, Raventós i Rivière, procedien de l'alta burgesia barcelonina (61). Això, si no eren més.

En la formació del primer consistori franquista de la ciutat de Barcelona se seguí un criteri més obert quant a la participació de forces polítiques. El presidiria l'industrial metal·lúrgic Miguel Mateu Pla, un antic monàrquic regionalista esdevingut militant de F.E.T. y de las J.O.N.S. per designació del mateix general Franco, de qui era amic personal (62). Mateu era nebot del bisbe de Salamanca, Enrique Pla y Deniel, l'home que cedí el seu palau al "Generalísimo" per tal que l'ocupés com a vivenda i seu del quarter general. Segurament per aquesta via, en l'època que Franco s'estigué a Salamanca, el futur alcalde havia entaulat relació amb el cap de l'Estat (63). Amb ell, era nomenat primer tinent d'alcalde Antonio María de Simarro Puig, advocat, afiliat també a F.E.T. durant la guerra (64). La "vella" Falange, estava representada dins les tenències d'alcaldia pel propi Ribas Seva. Els alfonsins, per la seva banda, comptaven amb Aurelio Joaniquet Extremo -el calvosotelista més important de Barcelona després del ja molt ancià Alfonso Sala- i amb José Quadras Veiret -Baró de Quadras. Com tinent d'alcalde d'adscripció carlina es buscà un home que, com havia passat en la Diputació, fos poc representatiu de la Comunió. En aquest cas l'elegit no fou un integrista sinó un antic mellista, José Bonet del Río, que havia ocupat el mateix càrrec durant la Dictadura de Primo de Rivera (65). La novetat de la composició de l'Ajuntament respecte de la de la Corporació Provincial, era

l'entrada d'antics socis de Lliga Catalana, com era el cas de Ignacio Ventosa Despujol, fill de Joan Ventosa i Calvell, el segon dirigent del partit després de Cambó. Completaven les tenències d'alcaldia, fins al nombre de deu persones, gent com el metge Lorenzo Garcia Tornel, l'empresari Guillermo Azcoitia (66); i aristòcrates com José Sagnier -marquès de Sagnier- o Carlos de Montoliu -Baró d'Albí- dels quals en desconeixem qualsevol filiació política anterior (67).

Dels onze regidors que, amb els anteriors tinents d'alcalde, completaven el consistori, en destacaven els antics militants de F.E. de las J.O.N.S.. En efecte, tenien aquesta adscripció Carlos Trias Bertrán, Raimundo Frouchman Roger i Wifredo Ricart Medina, l'enginyer de motors i antic soci de Felipe Batlló que havia passat gran part de la guerra a Itàlia a les fàbriques Alfa Romeo; els tres actuaven, aleshores, com a oficials en l'exèrcit franquista. Proper a la Falange, però en l'època de la guerra, hi havia un altre regidor, Victoriano Muñoz Oms, col.laborador del ministre de Obras Públicas Peña a Burgos (68). Hi havia també un ex-diputat al Parlament de Catalunya de la Lliga, Tomás Carreras Artau (69), i un home d'Acció Popular, Jorge de Camps Casanova, marquès de Camps (70). Completaven el llistat: Joaquín Puig de Càrcer, Domingo Castellar Pich, Jacinto Bassols Genís, José A. Soler Urgell i Manuel Sanllehy Girona -Comte de Caldes de Montbui (71). En la composició d'aquest primer ajuntament franquista de Barcelona hi podem observar, doncs, un més gran interès en agrupar forces polítiques, ja que s'integren alguns lliguers addictes i un de cedista; si bé, alhora, continua la

marginació dels carlins provinents del jaumisme, els més regionalistes. D'altra banda, quant a l'estructura socio-professional, hi observem el predomini d'elements professionals sobre els burgesos, tot i que hi són presents, així com la noblesa (72).

Precisament, coincidint amb l'època en què s'estava procedint a la formació de les dues corporacions barcelonines, fou quan Ramón Serrano Suñer incrementà el seu poder dins del govern. Arran de la mort, el dia 24 de desembre de 1938, del ministre de Orden Público general Severiano Martínez Anido, desaparegué aquest departament i, les seves competències, s'agregaren al de Interior, que passà a denominar-se "De la Gobernación" (73). D'aquesta manera acabaren els conflictes que, per qüestions de competències entre els dos ministeris, havien tingut el vell militar i Serrano (74). Un cop assolides les atribucions d'ordre públic, el cunyat de Franco procedí a reestructurar els serveis d'ordre públic. Dissolgué les delegacions provincials de l'estingit ministeri i traspassà llurs funcions a unes noves Secretarías de Orden Público depenents del governadors civils. I, com a cap de tota aquesta nova rama del seu ministeri, amb rang de sots-secretari, hi situà un militar, antic conegut seu, el general Eliseo Alvarez Arenas (75). El nomenament era, concretament, de subsecretario de Orden Público, cosa que ha portat alguns autors a creure que el general havia estat sots-secretari del ministeri de Martínez Anido (76).

La desaparició de "Don Severiano" de l'escena política i

l'assumpció de les competències d'ordre públic per Serrano Suñer, degueren facilitar en aquest últim -en desaparèixer les possibles friccions amb el militar- la presentació al consell de ministres d'una proposta de creació d'un "mando único cívico-militar" (77) per al moment de l'ocupació de Barcelona, el qual retindria tots els poders de l'Estat a la província "para evitar interferencias y cuestiones de competencia entre autoridades improvisadas, y ante la situación tan compleja que se iban a encontrar" (78). La mesura era insòlita i l'hem de relacionar amb la importància de Barcelona, la ciutat més gran mai conquerida per l'exèrcit franquista, on residien el govern central, les institucions republicanes i les autonòmiques i, per aquest fet, més important aleshores que la pròpia capital de l'estat; amb el pes econòmic de la província, la de major volum industrial de tot l'estat i proveïdora gairebé única de moltes manufactures; i amb els problemes de "seguretat" que el règim esperava afrontar a la província -tant quant a la repressió que preparava com a d'altres aspectes policials (79). El fet de la designació d'un militar per presidir els "Servicios de Ocupación" que es creaven s'ha d'explicar en funció tant dels problemes que es plantejaven en l'ocupació com amb el fet d'ésser enmig d'una guerra i del paper predominant de l'exèrcit en tal situació. Cal fer esment, també, que la Territorià catalana havia sol·licitat a principis del 1938 que a la conquesta de Catalunya es designés un governador general en la persona d'un militar (80). A l'hora de nomenar el general que havia d'ésser el responsable efectiu, Serrano Suñer posà un home que coneixia d'abans i a qui podia considerar, d'alguna manera, com a "seu". Tanmateix, l'autonomia que

disposaria Alvarez Arenas i, el mateix fet d'ésser un general de l'exèrcit, provocarien, com veurem en el següent capítol, actuacions no sempre conjuntades dels dos personatges.

NOTES AL CAPITOL 6

(1).- Referències a la divisió existent entre els alts comandaments militars franquistes sobre la conveniència de dirigir l'atac vers Catalunya o, pel contrari, cap a València i Madrid: Servicio Histórico Militar (Ponente: José Manuel Martínez Bande), La Campaña de Cataluña, Monografías de la Guerra de España Núm. 14, Madrid, Sanmartín, 1979, pàg. 14-16. Sobre l'ofensiva v.: Luís María Mezquida y Gené, La batalla del Ebro. Asedio de Tortosa y combates de Amposta. Del río Guadalupe al Gayá, con las ocupaciones de Falset, Montblanc, Valls, Reus i Tarragona (1938-39), Tarragona, Diputación Provincial de Tarragona, 1970; Carlos Rojas, La guerra en Cataluña cit.; Josep Pernau, Diari de la caiguda de Catalunya, Barcelona, Ediciones B. 1989; C. Torre Enciso y D. Muro Zegri, La marcha sobre Barcelona, Barcelona, Editora Nacional, 1939; Solé-Villarroya, L'ocupació militar...cit., Solé-Villarroya, Catalunya sota...cit., General Sagardía, Del Alto Ebro...cit.

(2).- Martínez Bande, op.cit., pàg. 57 i ss.

(3).- Ibid., pàg. 113.

(4).- Javier Rubio, La emigración de la guerra civil de 1936-1939, Madrid, Sanmartín, 1977, pàg. 72; Louis Stein, Más allá de la muerte y del exilio, Barcelona, Plaza & Janés, 1983.

(5).- Solé-Villarroya, Catalunya sota...cit., pàg. 151-180. Sembla que Franco havia ordenat al general Dávila, a través del responsable d'Aviació -general Kindelán-, que "no se hagan bombardeos sobre los pueblos más que cuando sea imprescindible" ja que tal cosa "conviene tanto a nuestra riqueza como a nuestra política" (Martínez Bande, op. cit., pàg. 113). La persistència d'actuacions aèries a poblacions que no eren clarament objectius militars s'haurà d'estudiar tant en el marc dels criteris generals d'actuació de l'aviació "nacional" com també en el de les relacions entre els comandaments espanyols i els seus aliats.

(6).- Hem obtingut aquesta xifra a partir de la relació publicada per aquests autors al seu llibre L'ocupació militar de Catalunya cit. (pàg. 75-83 i 119-130), i restant del conjunt les morts produïdes abans del 23-XII-1939.

(7).- Ibid., pàg. 93. També les tropes republicanes en la seva retirada mataren elements civils.

(8).- Era corrent l'afusellament sumaríssim dels culpables: Ibid., pàg. 95 i ss.

(9).- Un cas concret: Montblanc. v. Andreu Mayayo i Artal, La Conca de Barberà (De la Crisi Agrària a la Guerra Civil), Montblanc, Centre d'Estudis de la Conca de Barberà, 1986, pàg. 478-480.

(10).- Durant el període 1938-1953: Solé Sabaté, La repressió franquista cit., pàg. 97-99 i 203.

(11).- Martínez Bande, op. cit., pàg. 53.

(12).- Ofici de Federico Valenciano, secretari nacional de Servicios Técnicos de F.E.T. y de las J.O.N.S. a Ribas Seva de 11-X-1938. Documentació Privada de José Ribas Seva.

(13).- El primer document oficial en el qual apareix Calviño com a cap provincial accidental de Barcelona és la "Memoria sobre la ocupación de Barcelona y su Provincia elevada por ésta Jefatura Provincial a la Secretaría General del Movimiento y aprobada por ésta con fecha 4 de Enero. III Año Triunfal" (Arxiu Fal Conde) Veure l'Apèndix número 9; la data del document presentat, en el qual apareix la signatura de Calviño, és la de "Noviembre de 1938".

(14).- José María de Areilza, "Informe de la Inspección Regional de F.E.T. y de las J.O.N.S. de Cataluña, elevado a la consideración del Secretario General del Partido. 9 Octubre de 1939. Año de la Victoria" (Documentació Privada de Carlos Trias Bertrán); Fontana, Los catalanes..., pàg. 283.

(15).- Una part dels testimonis recollits entre protagonistes d'aquell temps destaquen tant l'extraversió i la capacitat de relació de Calviño com la seva ambició política: v. Entrevista amb Raimundo Fernández-Cuesta cit. i amb Montserrat Romañá cit.. D'altres, contràriament, fan esment del seu oportunisme (Consuelo Trias Bertrán, Barcelona, 22-III-1986) i, amb això, la seva manca d'esperit falangista (Casilda Cardenal de Salas, Barcelona, 14-XI-1986).

(16).- Javier de Salas no era pròpiament un "camisa vieja", ja que era només simpatitzant de F.E. abans de la guerra. Per la seva trajectòria personal i professional Salas estava segurament poc interessat en càrrecs de comandament directe al partit. Aleshores ocupava ja la secretaria nacional de Propaganda i el 1939 seria designat cap de la Junta de Museus de Barcelona.

(17).- Entrevistes amb Carmen, Rosa i Josep Ribas Sanpons cits. i amb Ricardo Ribas Seva cit..

(18).- Fontana, op. cit., pàg. 31. La denunciant fou una dona i el mòbil segurament un robatori: entrevista amb Blanca Bassas Carbó i amb Josep Planas Bassas, nebots de Roberto Bassas (Castelló d'Empúries, 20-IV-1986). Contrasenyes trobades a la Documentació Privada Ribas Seva amb data 23-IX-1938 mostren que aleshores Bassas continuava amagat, sense haver estat encara detingut.

(19).- Com hem explicat en el treball, Luís Gutiérrez Santamarina es trobava empresonat des de principis de la guerra i havia estat condemnat tres vegades a mort.

(20).- Carta de Trias a Ribas de finals de 1938: Documentació Privada Ribas Seva.

(21).- Nomenament amb data 23-XII-1938, BMFET.núm. 42 de 10-I-1939. El secretari provincial que el cap designà era un falangista, Francisco Armengol Fontbernat (Nomenament de 7-I-1939, BMFET 42 de 10-I-1939). Armengol era segurament un falangista procliu a l'enteniment amb els carlins, ja que havia estat proposat com cap de Girona a la "Propuesta que se eleva para una rápida aplicación del Decreto de Unificación en Cataluña" d'Octubre del 1937 que presentaren Trinxet, Sentís i Rentería.

(22).- Correa, un militar santanderí que, tot i procedir políticament del Tradicionalisme, havia esdevingut un entusiasta de F.E.T. y de las J.O.N.S.. Correa, que gaudia de la confiança de Serrano Suñer, a partir de 1940 acumularia també les dues prefectures esmentades a la província de Barcelona.

(23).- Amb el vist-i-plau de Ribas Seva en qualitat d'inspector general.

(24).- El 4 de gener de 1939: v. "Memoria sobre la ocupación...cit. Els caps de cada un dels distints serveis provincials havien presentat una memòria semblant als seus delegats nacionals respectius.

No coneixem cap document semblant preparat per a Girona, segurament perquè es preveia que n'ocuparia la prefectura un carlí.

(25).- Es denominava aleshores "Casal Carles Marx". El local del "Ecuestre" havia estat inaugurat el 1926 per Alfons XIII. Segons la "Memoria" (op. cit.) el casino era una "entidad recreativa virtualmente en quiebra antes del Movimiento". Com a alternativa estava prevista la incautació de l'Hotel Colón, aleshores seu de la U.G.T.

(26).- Ofici Valenciano cit..

(27).- "Memoria"...cit..

(28).- Tot sembla indicar que per a les altres prefectures de la província eren les mateixes.

(29).- Ordre Circular num. 35 de 20-VI-1938 cit..

(30).- "Memoria"... cit..

(31).- Ibid..

(32).- L'exemplar de la "Memoria" que estem analitzant procedeix de fonts carlines, la qual cosa significa que hi havien tingut accés, tot i ésser un document oficial d'ús intern de F.E.T.; i hi apareixen assenyalades un seguit de qüestions susceptibles d'ésser aprofitades en contra dels dirigents barcelonins.

(33).- "Palestra" era una entitat juvenil fundada el 1930 per J.M. Batista i Roca que pretenia educar el jovent en l'esperit catalanista, per damunt de les diferents opcions polítiques.

(34).- Escrit de Calviño a la Secretaria General 28-VIII-1939. Delegación Nacional de Provincias, Barcelona. S/r. A.G.A..

(35).- Segons Decret d'1-X-1938: Ricardo Chueca, El fascismo en los comienzos...cit., pàg. 189n.

(36).- En bona lògica, els qui havien tingut càrrecs i eren ex-combatents o ex-captius degueren ésser admesos. A més a més, com ja havia passat durant els dos anys anteriors a "Zona Nacional", es feren excepcions en aquesta norma.

Pel que fa als lliguers en general deia José María de Areilza en el seu informe de 9 d'octubre de 1939 referint-se a Barcelona: "Actualmente hay muchos "lligueros" de buena fé ocupando puestos en Ayuntamientos y aún en cargos de Falange" (José María de Areilza, "Informe de la Inspección Regional de F.E.T. y de las J.O.N.S. de Cataluña, elevado a la consideración del secretario general del Partido, 9 de Octubre de 1939. Año de la Victoria" (Documentació Privada de Carlos Trias Bertrán).

Parlant sobre el conjunt de la Falange catalana Fontana diu que "muchas jerarquías locales y provinciales (...) salieron de los cuadros "lligueros" (op. cit., pàg. 101).

(37).- v. Ordre Circular núm. 35 de 20-VI-1938 cit.

(38).- Deia Areilza en el seu "Informe" d'Octubre de 1939 : "La Lliga regionalista, enorme artilugio político-económico, probablemente uno de los más fuertemente organizados de España, subsiste en determinados aspectos en un invisible tacto de codos que a veces es dable apreciar al observador tenaz".

Un any després, en el seu "Informe" de novembre de 1940 escrivia Trias referint-se a les causes de la mala situació de la Falange a Barcelona: "La situación económica por la que ha pasado (y ahora más que nunca pasa) la provincia, teniendo en cuenta que lo económico es uno de los ejes en torno al cual gira la vida de la provincia, siendo el otro el cultural (casi totalmente abandonado en todos sus aspectos hasta el presente) y que si no es de tan acuciante urgencia como el problema económico, es seguramente de mayor peligro y de más fatales consecuencias por el porvenir su irresolución. En torno a estos dos ejes había girado y sobre ellos habían montado su política, con singular destreza, aquellos a quienes nosotros pretendemos sustituir...". (Carlos Trias Bertrán, "Informe Político de Barcelona. Barcelona, noviembre de 1940", Documentació Privada Carlos Trias Bertrán).

(39).- Tanmateix, les sancions previstes per incompliment no eren gaire dures: "Los camaradas que se extralimiten en el cumplimiento de los servicios que se les encomienden, y todos contra la disciplina del Partido, serán sancionadas inmediatamente, pudiendo incluso imponerse arrestos que se cumplan en la "Sala de Arrestos" que deberá habilitarse en cada Delegación de Distrito (...). Estos arrestos deberán ser

comunicados en el acto a la Jefatura Provincial para su superior aprobación, indicando la falta que los motivó: "Memoria"...cit.

(40).- Ibid. El pressupost global de la instauració del partit era d'un milió de pessetes.

(41).- Fontana, op. cit., pàg. 343-344. Segons Ridruejo el secretari general Fernández-Cuesta aprovava també les iniciatives del seu servei quant a l'entrada a Barcelona: op. cit., pàg. 170.

(42).- Sol·licitud de Calviño a Fernández-Cuesta de què demani autorització a Franco perquè mitjançant la Intendència General de l'Exèrcit, la prefectura de Barcelona pugui adquirir 100.000 metres de tela blava, 10.000 de negra i 10.000 de vermella: Escrit amb data 4-I-1939. Doc. núm. 24. Fons Delegación Nacional de Provincias, Barcelona. A.G.A.

(43).- op. cit., pàg. 168-170.

(44).- Sobre la labor de propaganda de guerra realitzada durant 1938 per l'Oficina de Ocupación y Avance que dirigia Masoliver v. Entrevistes cits.; l'article de Lluís Permanyer "Juan Ramón Masoliver. Un agitador cultural en plena Guerra Civil" cit.; i Fontana, op. cit., pàg. 326. També els fullets "La Falange y Cataluña" y "José Antonio y Cataluña" cits.

(45).- La propaganda preparada en català incloïa un full de grans proporcions escrit íntegrament en aquesta llengua i que constava d'unes declaracions fetes per Serrano Suñer a "El Diario Vasco" (1-I-1939) i de les quals parlarem en les pàgines següents; textos de Franco i de José Antonio Primo de Rivera i un acudit de Valentí Castanys -un exemplar d'aquest full es pot consultar a la Biblioteca Figueras de Barcelona; un full bilingüe on apareixien també les declaracions de Serrano traduïdes i textos de José Antonio Primo de Rivera en català i en castellà -un exemplar del qual es pot trobar a l'arxiu del Centre d'Estudis Històrics Internacionals de la Universitat de Barcelona); i una variació d'aquest últim, només amb les declaracions de Serrano, en castellà i en català, amb la seva fotografia i l'acudit de Castanys -un exemplar d'aquest, del qual no n'hem trobat cap exemplar a Barcelona, apareix reproduït a les memòries de Serrano (Entre el silencio y la propaganda. La historia como fue cit., pàg. 435). Potser algunes de les octavetes, escrites algunes d'elles íntegrament en català, conservades a l'Arxiu de Fulls Volants de l'Arxiu Històric de la Ciutat (Barcelona) siguin del moment de l'entrada a Barcelona. Tanmateix, una part almenys, sembla ésser propaganda de guerra que l'oficina de Masoliver preparà durant tot el temps que Catalunya formà part del front.

La propaganda falangista escrita en castellà per al moment de l'entrada a Barcelona constava sobretot del manifest esmentat, exemplars del qual es troben als arxius del C.E.H.I. i al de Fulls Volants.

(46).- Ridruejo, op. cit., pàg. 170. No sembla que existissin fullets escrits en català, com afirma: Entrevistes amb J.R. Masoliver cits.

(47).- En les seves declaracions del 31-XII-1938 a Manuel Aznar, Franco no féu cap referència políticament rellevant sobre Catalunya: v. Palabras del Caudillo (19 abril 1937 - 7 diciembre 1942) cit., pàg. 561 i ss.; sobre aquestes declaracions, en les quals el "Generalísimo", utilitzà -sense citar-ne la font- la famosa frase d'Unamuno sobre la necessitat de convèncer, v. L. Suárez Fernández, Francisco Franco y su tiempo cit., tom II, pàg. 326 i ss.

Tampoc en l'al·locució de Franco radiada el dia 16 de gener de 1939 amb motiu de la presa de la ciutat de Tarragona sembla haver referències polítiques especials sobre el tema català. Un petit extracte a Josep Pernau, op. cit., pàg. 140.

(48).- Notícia d'aquests discursos (el del dia 24 fou acompanyat d'un altre del president Negrín) a J.M. Solé Sabaté [coord.], Cataluña en la Guerra Civil Española cit., pàg. 321-322. El 20 de gener de 1939 el president Companys pronuncià una nova al·locució en la qual deia: "En aquesta guerra, catalans, ens ho juguem tot, fins el nostre nom. Sento la vergonya i el dolor immens que em revolten amb glopades de coratge i de ràbia, en pensar que la gran extensió de terra catalana de les comarques lleidatanes i tarragonines que està ja en poder dels invasors. Em tremola el cor de pensar-hi. Però, catalans, no han d'anar més endavant. Cap de nosaltres no ha de restar inactiu: totes les hores, totes les forces, totes les inquietuds, totes les energies humanes i sobrehumanes per barrar el pas a l'invasor" (Pernau, op. cit., pags. 164-165).

(49).- "Destino" núm. 97, 8-I-1939. Veure l'Apèndix número 10, on s'inclou també el comentari que feu en el discurs "Destino".

Apareixen extractes del discurs de Serrano a Benet, op. cit., pàg. 230-231.

(50).- "Destino" cit.

(51).- No coneixem en absolut la realitzada per la ciutat i província de Girona.

(52).- Al·lusió al fet en una carta de Trias Bertran a Ribas, S/d (Documentació Privada Trias Bertrán); entrevista amb Consuelo Trias Bertrán cit..

(53).- Ordre de 15-I-1939 del ministeri de la Gobernación que desenvolupa la llei de 5 d'abril del 1938.

(54).- "Informe de Falange Española Tradicionalista y de las JONS sobre las delegaciones"...cit.

(55).- En l'extens "Informe Político" redactat el novembre de 1940 per l'aleshores cap provincial accidental de F.E.T. de Barcelona, Carlos Trias Bertrán, feia una anàlisi de les diferents tendències alfonsines a la província i, en referència al grup de Milà, deia: "El segundo grupo o sea los que tuvieron la dirección política de esta provincia en tiempo de la Dictadura, están en actitud de franca oposición, pues entendían

que el motivo fundamental de la guerra -por lo que a esta provincia respecta- era la reposición en los cargos que habían ocupado durante aquel periodo, considerándose por lo tanto decepcionados y creyendo necesario un profundo cambio político. Se caracterizan por sus protestas de lealtad al Caudillo y por sus críticas acerbas a la mayoría de los mandos nacionales del Partido y del Estado": (Carlos Trías Bertrán, "Informe Político ...Noviembre de 1940" cit:).

(56).- I ferit: Currículum d'oficials ex-combatents (Documentació Privada de Carlos Trías Bertrán); també Carme Molinero i Pere Ysàs, "La Diputació de la postguerra 1939-1949" cit., pàg. 12. Els Güell havien cedit el Palau Moja -"Can Comillas"- al Auxilio Social: "La Vanguardia Española", 29-I-1939, pàg. 6: "D. Juan Claudio Güell, Conde de Ruiseñada, comunicó ayer a los periodistas, en nombre de su padre el Conde de Güell, que el palacio de su propiedad, situado en la Rambla, esquina a la calle de Puertaferriá, tradicional residencia en nuestra ciudad de los marqueses de Comillas, ha sido puesto a disposición de 'Auxilio Social'".

(57).- Molinero-Ysàs, Ibid.

(57 bis).- Era oncle de la seva esposa: Currículum Vitae de Calviño cit..

(58).- Sobre la filiació de Peray v. Molinero-Ysàs Ibid.

(59).- v. Correspondència amb Ribas Seva: Documentació Privada Ribas Seva.

(60).- Els qui havien treballat directament en la labor esmentada del 1938 havien estat Batlló, Rivière (recordem, cunyat de Ribas) i Mas Bagá.

(61).- Sobre el caràcter burgès i espanyolista de la Diputació primoriverista v. E. Ucelay Da Cal, "La Diputació durant la Dictadura" cit., pàg. 243. També en un òrgan com la C.I.I.M. número 2 les dues forces polítiques més representades eren R.E. i F.E..

(62).- L'accés a la militància falangista a BMFET núm. 32. de l'1-X-1938, pàg. 410. Miquel Mateu, regionalista el 1925, havia estat amic personal d'Alfons XIII (Ramon Muntanyola, Vidal i Barraquer. El cardenal de la paz., Barcelona, Estela, 1971, pàg. 166); desconeixem la seva filiació durant la República; potser seguí l'evolució del seu pare, Damià Mateu i Bisa, antic membre de la Federació Monàrquica Autonomista passat a la Lliga i, el 1932, a Derecha de Cataluña, però no consta als llistat d'antics membres de Renovación Española de Barcelona que hem pogut consultar (Documentació Privada de Carlos Trías Bertrán). [Sobre Mateu i Bisa durant la Dictadura de Primo de Rivera: Ucelay Da Cal, "La Diputació durant la Dictadura" cit., pàg. 196. Durant la República: Molas, Lliga Catalana cit., vol. I, pàg. 331].

Miquel Mateu havia heretat, arran de la mort del seu pare el 1935, les empreses familiars, entre les quals destacava "La

Hispano Suiza, Fábrica de Automóviles S.A.", amb una important factoria a Barcelona. Si bé surt de l'abast del present treball, cal fer notar la relació que sembla haver-hi a Barcelona entre empresaris del ram del metall i actituds polítiques de signe espanyolista. No deu ésser casual que Miquel Mateu, Francisco Luís Rivière, Felipe Batlló i Godó, Wifredo Ricart i d'altres, lligats a empreses metal·lúrgiques o mecàniques (automobilístiques o de motors d'aviació) acabin essent falangistes quan ja abans havien estat en diverses opcions espanyolistes -en alguns casos- o s'havien mantingut al marge de la Lliga. ¿N'és l'origen la dependència d'aquestes empreses envers l'Estat per la via militar o per la de les obres públiques?. Un dels cercles en el qual es veuen lligams entre empresaris d'aquests rams és el de l'aviació catalana: hi trobem a Mateu, Ricart, Batlló i al comandant Julio de Rentería (Josep Canudas, Història de l'aviació catalana (1898-1936); Barcelona, La Magrana, 1986, pàg. 134 i pàssim). Un altre és el de l'automobilisme: en ell hi apareixen Mateu, Ricart, Batlló, i dos homes, també futurs falangistes, un del sector del ciment, Joaquín Molins Figueras i un important propietari, José Pons Ferrer ("La historia del automovilismo en Cataluña", "La Vanguardia", 21-X-1990 (Extra Dominical)).

El 1923 Miquel Mateu havia adquirit el castell de Peralada, que restaurà, potenciant alhora la producció vinícola de la propietat.

(63).- També el confessor de Franco era català: mossèn Bulart. En paraules de Serrano Suñer (Entrevista 26-XI-1986 cit.): "[el nomenament de Mateu] consecuencia de la presencia que tenia en el Cuartel General el obispo de Salamanca Pla y Deniel. Buen hombre, incondicional de Franco. Cedió su palacio. Mateu era sobrino suyo. Entre esto y el cura catalán que teníamos allá, el padre Bulart, un poco enredador i uno de los "familiares" del obispo, Mateu se presentó como indiscutible". Mateu mateix ha explicat que el dia 22 de gener de 1939 fou cridat urgentment a Saragossa des de París i que allí Serrano Suñer li comunicà per encàrrec de Franco, que acabava d'ésser designat alcalde de la Ciutat Comtal ("Miquel Mateu i Pla, señor de Peralada": "Coleccionistas de Cataluña", "La Vanguardia").

(64).- Apareix a la "Relación de oficiales del Ejército, afiliados a esta Delegación Territorial" cit. com a capità del Cuerpo Jurídico Militar.

(65).- L'escissió mellista a Barcelona, produïda el 1919, havia tingut un contingut clarament antiregionalista. Els escindits protestaven de la política de pactes electorals entre el jaumisme i la Lliga. v. capítol primer del present treball. Sobre Bonet del Río v. "Delegados de servicio de la etapa Calviño-Infornes" cit.

(66).- La professió d'aquests a Jaume Fabre/Josep Maria Huertas, "Quaranta anys d'Ajuntament sense eleccions municipals democràtiques", "L'Avenç", 58, març de 1983, pàg. 60.

(67).- Les ponències encarregades a cada un dels tinents

d'alcalde eren: Simarro (primer tinent): Gobernación; Bonet (segon): Cultura; Ribas (tercer): Transportes; Quadras (Quart): Beneficencia; Joaniquet (cinquè): abastecimientos; Montoliu (sisè): Cementerios; Ventosa (setè): Reconstrucción; García (vuitè): Sanidad; Azcoitia (novè): Hacienda; Sagnier (desè): Obras y Ensanche: "La Vanguardia", 30-I-1939, pàg. 5).

(68).- Fontana, op. cit., pàg. 278.

(69).- Per Girona: Molas, El sistema...cit., pàg. 150.

(70).- Ibid., pàg. 35. Un llistat complet del nou ajuntament a Pernau, op. cit., pàg. 177.

(71).- De tots ells en desconeixem la filiació política.

(72).- El comentari de Cambó sobre les designacions de components de la Diputació i de l'Ajuntament és el següent: "[25 de gener de 1939] (...) Al comunicar-me avui En Ventosa aquestes notícies m'ha informat que el seu fill Ignasi i en Carreras Artau eren nomenats tinents d'alcalde de Barcelona [sic] [Carreras fou designat regidor]. M'ha llegit la llista completa dels que formaran la Diputació de la "província" i l'Ajuntament de la ciutat de Barcelona. Presideix la Diputació En Milà i l'Ajuntament En Mateu. Entre els regidors i diputats provincials hi ha falangistes, carlins, antics monàrquics de "penya blanca" i alguns de la Lliga i neutres que hi simpatitzen. En conjunt, menys dolent que en temps de la Dictadura: no hi ha En Viver i és segur que no hi haurà En Barrera ni En Milans del Bosch dirigint la Croada anti-catalanista. La nota oficiosa que publica els noms dels designats, al parlar dels fills d'En Ventosa i d'En Güell, diu algunes coses desagradables als seus pares i a ells els anomena els representants de la "segunda generación"! Els fàstics que dedica als pares afirmant que per haver errat molt han d'estar exclosos del poder, segurament que em són aplicables en grau superlatiu en el judici del que redactà o inspirà la nota. Poc pensarà aquest quant fonament agraeixo aquest ostracisme!

El que temo i m'inspira terror és que vingués un dia en què les circumstàncies obliguessin a aixecar-nos el veto i elles fossin tals que no ens donessin dret al refús de participar en la vida pública del nostre país.

Jo no renuncio a treballar per Catalunya i per Espanya i no sols en el camp cultural sinó també en el camp polític. En aquest camp, però, estic ben decidit a no actuar més que com a "eminència grisa" i entre bastidors. Una actuació pública no la vull de cap manera, passi el que passi". (Dietari cit., pàg. 480).

(73).- La Ley de Modificación de la Administración del Estado de 29-XII-1938 [BOE del dia 31-XII-1938] creava el ministeri esmentat, que perdia les competències sobre Abastecimientos y Transportes (passaven al de Industria y Comercio) així com part de les que l'antic ministeri de Orden Público tenia sobre la Guàrdia Civil. A partir d'aquells moments aquella força dependria de Gobernación i de Defensa Nacional.

Uns dies abans de la publicació de la llei esmentada havia aparegut en el "Boletín" (22-XII-38) una ordre de Interior per la qual es creava una comissió encarregada de demostrar la il·legitimitat dels poders actuant en la República Espanyola el 18 de juliol de 1936. Dels seus 21 membres, dos eren catalans: Eduardo Aunós i José María Trias de Bes. El primer, antic alfonsí; el segon, ex-lliguer.

(74).- Segons la llei de 30-I-1938, per la qual s'havia creat el primer govern, "los delegados de Orden Público en las provincias, en cuanto se refiere a la gestión de los problemas específicos de orden público, dependerán de aquel Ministerio, pero en todos aquellos asuntos de las provincias respectivas que aún siendo concernientes al orden público trasciendan a la acción política, y demás competencias de los gobernadores civiles, dependerán también de éstos. Si en algún caso el gobernador civil de una provincia asumiera las funciones de delegado de Orden Público, dependerá a este efecto del Ministerio de Orden Público". Aquesta qüestió havia estat una font de conflictes entre els dos ministres. Sembla que el moment més àlgid dels enfrontaments és el mes de juliol de 1938: segons Javier Tusell, que ha consultat el diari del vicepresident del govern, general Gómez-Jordana, Martínez Anido volia dimitir per les seves diferències amb Serrano (Javier Tusell i Genoveva García Queipo de Llano, "El Nuevo Estado Franquista" cit., pàg. 54).

(75).- Serrano Suñer, Memorias cit., pàg. 239; la restructuració i el nomenament en el BOE de 8-I-1939.

(76).- Per exemple: Riquer, El Franquisme...cit., pàg. 40. Serrano mateix s'equivoca a les seves memòries quan escriu, incorrectament: "Constituido el primer Gobierno -1938-, en atención al tacto y sentido de la medida que en ocasiones anteriores había acreditado, fue mi Subsecretario de Orden Público [Ho fou el 1939, no el 1938]: Ibid., pàg. 239.

En el moment d'ésser nomenat, Alvarez Arenas actuava com a cap de la Direcció de Movilizació, Instrucció i Recuperació de l'exèrcit, n'havia estat designat responsable el 14 de desembre de 1938. Durant els dos anys anteriors havia estat cap de la Circumscripció Oriental de Marruecos i comandant militar de Melilla.

(77).- Ibid., pàg. 239.

(78).- Ibid..

(79).- El temor a l'existència d'una cinquena columna deixada a Barcelona pels republicans estava present entre els "nacionals" en l'ocupació de Barcelona: això digué Serrano a J.A. Giménez-Arnau, aleshores cap del servici nacional de Premsa, a la ciutat de Barcelona, poc temps després de l'entrada dels franquistes: J.A. Giménez-Arnau, Memorias de memoria...cit., pàg. 106. No queda molt clara, però, a hores d'ara, l'existència d'un nucli organitzat de resistència republicana a Barcelona organitzat abans de la retirada. No es desprèn ni de les informacions citades per Carme Molinero i Pere Ysàs (L'oposició antifeixista

a Catalunya (1939-1950), Barcelona, La Magrana, 1981, pàg. 29-30) ni de les contingudes a la "Nota de la segunda secció del Cuartel General del Generalísimo" de 5-VI-1939 (núm. 29, capsa 30, Fons Delegación Nacional de Provincias, Barcelona, A.G.A.).

Les ordres del general Dávila sobre l'ocupació, que incloïen mesures per evitar la dispersió dels soldats v. Martínez Bande, La campaña de Cataluña cit., pàg. 164.

(80).- "Informe de Falange...sobre las delegaciones" cit.. Durant els primers mesos del 1939, el fet que no es designés governador civil donà més poder al cap provincial de F.E.T. del que hauria tingut si hagués existit aquell càrrec a Barcelona, de la qual cosa Calviño se n'aprofità.

CAPITOL SETE.- PRIMERS TEMPS DE LA JEFATURA PROVINCIAL DE F.E.T.
Y DE LAS J.O.N.S. DE BARCELONA. L'ETAPA DE MARIANO CALVIÑO
(GENER-NOVEMBRE DE 1939).

1.- L'ocupació de Barcelona.

La ciutat de Barcelona fou ocupada per tropes dels cossos d'exèrcit de Navarra i Marroquí a partir del migdia del dia 26 de gener de 1939. Per part del comandament republicà, tot i estar previst un dispositiu defensiu de la plaça, la manca d'efectius militars per portar-ho a terme féu que la nit anterior a l'entrada dels franquistes, la del dia 25, es donés ordre de retirada als defensors (1). L'arribada dels "nacionales" a Barcelona anà acompanyada de les mostres d'entusiasme d'almenys una bona part de la població que hi havia restat, i no havia emprès la fugida cap a la frontera francesa. Per aquesta causa, un "parte" militar dictat durant aquella jornada pels ocupants podia fer referència a l'"ambiente (...) de entusiasmo indescriptible" (2) trobat. Les mostres d'alegria esmentades les protagonitzaren destacadament els sectors pro-franquistes de la població, però segurament també una franja més àmplia, que sentia un gran alleujament davant de l'entrada dels franquistes a Barcelona, cosa que significava "de facto" l'acabament de la guerra. Una guerra que havia portat als barcelonins unes duríssimes condicions de vida i privacions que, pels volts del mes de gener de 1939, havien esdevingut ja gairebé insuportables: a més a més de les dificultats derivades de la manca d'aliments,

de productes bàsics i de fluid elèctric, s'hi havien afegit les provocades per l'allau de refugiats arribats des del sud i l'oest del territori català.

La rebuda sorprengué als caps militars de l'exèrcit ocupant. La primera allocució dirigida a la població per un alt comandament de l'exèrcit franquista des d'una emissora barcelonina -Ràdio Associació de Catalunya- n'és una bona prova. A les dinou hores del dia 26, el general Juan Bautista Sánchez, un dels caps de divisió del cós d'exèrcit de Navarra, deia:

Os diré en primer lugar a los barceloneses, a los catalanes, que agradezco con toda el alma el recibimiento entusiasta que habéis hecho a nuestras fuerzas. También digo a los españoles que era un gran error eso de que Cataluña era separatista, de que Cataluña era antiespañola. Debo decir que nos han hecho el recibimiento más entusiasta que yo he visto y ¡cuidado que he tenido el honor y la gloria (...) de asistir a actos semejantes! (...) en ningún sitio, os digo, en ningún sitio nos han recibido con el entusiasmo y la cordialidad que en Barcelona. (3)

Per la seva banda, Franco, el mateix dia de l'entrada, dictà el ban que feia efectiu l'acord del consell de ministres sobre l'establiment temporal d'una prefectura única dels Servicios de Ocupación de Barcelona en la persona d'Eliseo Alvarez Arenas, general de brigada i sots-secretari de Orden Público del ministeri de la Gobernación (4). Les seves atribucions abastarien totes les forces i serveis -militars i civils- que havien d'actuar a la Ciutat Comtal i a la província. En aquest ban, es feia esment, específicament, de la dependència, envers del general, dels caps de les diferents forces policials (Columnas

de Orden y Policía de Ocupación, Servicio de Información y Policía Militar, Servei de Seguridad), dels departaments de Prensa y Propaganda del Estado, del conjunt del partit únic F.E.T. y de las J.O.N.S., dels serveis de recuperació de documents, dels d'organismes oficials de caire econòmic, i, per últim, de la banca (5). Tot i no ésser citada expressament, la Comisión de Incorporación Industrial y Mercantil Número 2 del ministeri de Industria y Comercio, l'òrgan presidit pel Comte del Montseny, quedava també subordinat en les seves actuacions al general en cap dels Servicios de Ocupación.

El dia 27 de gener de 1939 Alvarez Arenas feia públic el seu primer ban adreçat a la població barcelonina (6). En el preàmbul d'aquesta disposició hi trobem reflectits els punts de vista que sobre Catalunya havien expressat anteriorment Franco i, sobretot, Serrano Suñer, en sintonia i probablement també per influència d'allò que deien els falangistes catalans. Deia el general:

Persuadido de que Cataluña siente a España y la unidad española, pese a la maldad de algunos y a los errores de muchos, el Caudillo Franco formula la promesa solemne de respetar en ella todo lo auténtico e íntimo de su ser y de su autarquía moral que no aliente pretensiones separatistas ni implique ataques a aquella sacrosanta unidad. Estad seguros, catalanes, de que vuestro lenguaje en el uso privado y familiar no será perseguido; de que vuestras costumbres y tradiciones a través de las cuales expresais los ricos matices de una raza fuerte y firmemente sensible, hallarán en el nuevo régimen los más calurosos asensos, de que vuestra economía, piedra angular de la economía española, con la que forma un todo indivisible, será urgentemente reconstruida y Barcelona volverá a ser inmediatamente el emporio de riqueza y trabajo que le dió hace siglos el primer lugar en el Mediterráneo. (7)

De fet, el text representava un doble èxit per als homes de la Territorial. D'una banda perquè responia a la seva política de demanda del que ells creien havia d'ésser el "respecte per a la idiosincràsia" dels catalans; i de l'altra perquè també estava connectada amb el seu interès en què el règim fes una "bona entrada" a Barcelona. I és que el preàmbul fixava en bona part en el lloc que els falangistes havien demanat el punt de partida de la política descatalanitzadora i anorreadora de tota mena de sentiment nacionalista que el "Nuevo Estado" venia a aplicar al Principat. És a dir, el tirar endavant un desarrelament total del catalanisme però sense destruir les característiques "regionals" catalanes, considerades també espanyoles. És a dir, guarir el malalt de la seva malaltia sense matar-lo, ja sigui pel que fa a l'ús del català en privat, les seves tradicions, com també, en un pla estrictament econòmic, que no es traslladessin les seves indústries (8).

La part dispositiva del ban de 27 de gener de 1939 començava informant de la prefectura única d'Alvarez Arenas i de l'extensió de la situació de "estado de guerra", vigent a l'Espanya "Nacional", al territori català "liberado". De l'anàlisi de l'articulat de l'ordre en general, es poden deduir les principals línies d'actuació que el règim es disposava a emprendre a partir d'aquell moment a Barcelona. En primer lloc apareix la prevenció davant d'una possible presència a Barcelona de "cinquenes columnes" resistents. Així, la disposició ordena la requisita de tot tipus d'armes, vehicles, impremtes o estacions ràdio-emissores i anuncia que tots els delictes contra l'ordre es

sometran a la jurisdicció de guerra. En segon lloc, s'expressa una clara voluntat d'iniciar una repressió de llarg abast sobre els vençuts: es disposa tant la incautació de tota la documentació oficial, així com la dels partits polítics o dels sindicats i tots els elements de propaganda; i que els registres i les detencions només podran fer-les les forces dependents de la prefectura dels Servicios de Ocupación. Un tercer aspecte present en el ban és el tema econòmic, d'on es desprèn la intenció dels ocupants de normalitzar ràpidament l'economia barcelonina, al nivell del seu normal funcionament i, també, respecte a la inserció dins dels nou marc estatal -l'Espanya franquista- en què havia quedat incorporada: s'ordena la immediata represa del treball industrial i la intervenció de totes les existències dels comerços. Això últim, probablement, per tal d'evitar ocultacions d'stocks i especulacions que la imposició dels preus "nacionals" -molt més baixos que els republicans- podia provocar. També en aquesta direcció cal fer esment que, entre els molts casos per als que l'ordre en qüestió preveia judici sumaríssim, hi apareixen els d'aquells que tendissin a "impedir o dificultar el abastecimiento de artículos de primera necesidad, eleven injustificadamente los precios de los mismos, o de algún modo contribuyan a su encarecimiento" o als qui "coarten la libertad de contratación o de trabajo o abandonen éste, ya se trate de empleados, patronos u obreros" (9).

Quant a les activitats polítiques, el ban disposava primerament la prohibició de "todas las actividades políticas o sindicales que no se desarrollen dentro de Falange Española

Tradicionalista y de las J.O.N.S.". I, esmentava que "en cuantas manifestaciones y actuaciones de ésta [F.E.T.] se promuevan deberá presidir la más completa fidelidad al espíritu de unificación y de hermandad, quedando prohibido cuanto a ello se oponga o de cualquier manera contribuya a sembrar discordias o desavenencias entre los españoles, lo que sancionaría fulminantemente como el más grave delito de traición". Es posava de manifest la prevenció davant possibles activitats autònomes dels carlins. Ara bé, tot i que els tradicionalistes, efectivament, crearen tensions importants, si les primeres jornades d'ocupació de la ciutat de Barcelona no tingueren el caire que els serveis de propaganda i falangistes havien previst, no fou per la seva causa, ja que el vessant volgudament festiu i polititzat que els falangistes havien pretès donar a l'entrada a Barcelona fou tallat en el brot per Alvarez Arenas. Tal com ha deixat escrit Dionisio Ridruejo, el militar decidí que:

nada de usar el catalán -los camiones que llegaron cargados de manifiestos y folletos en este idioma habían sido secuestrados-, nada de organizar actos políticos o sindicales, nada de sardanas o de "aplecs" populares. (10)

La decisió era expressió, en primer lloc, de la mentalitat militar del general. Era un no a "la política". Això es veu clar en examinar el criteri que aquest adoptà sobre els actes públics. Segons la mateixa font (Ridruejo):

Barcelona había sido una ciudad pecadora y religiosamente desasistida y lo que había que hacer, durante semanas enteras, era organizar misas de campaña en todas partes y actos religiosos expiatorios. A esto sólo se debía añadir la apertura al público de un par de checas de fantasía

truculenta, montadas en la ciudad por los técnicos rusos.
(11)

Per consegüent, es permetia només la realització de grans actes patriòtics oficials, de signe religiós-militar (les misses citades) i, paral·lelament, es prohibien els actes públics "polítics" -ho i essent que l'organitzador fos F.E.T.. En tot això podem apreciar la voluntat d'Alvarez Arenas de mostrar a la població barcelonina un "Nuevo Estado" molt oficialitzat, amb diverses institucions funcionant alhora (Servicios de Ocupación, F.E.T., en certa manera també l'Església) i, per damunt de tot, sense fisures. El rebuig als actes esmentats era de fet un refús als potencials elements trencadors de la imatge unitària que volia donar. La prohibició de l'ús del català en la propaganda venia a reforçar l'esmentada representació, presumptament unívoca i apolítica, ja que per a la majoria dels franquistes no catalans, emprar el català era un fet polític, i, segons ells, susceptible en gran mesura de produir diferències i alteracions d'un ordre públic que calia mantenir a tota costa. Un no, per tant, a les actuacions que poguessin generar "discordias o desavenencias entre los españoles".

Per una altra part, l'ús públic de la llengua dels catalans que la propaganda esmentada significava entrava en contradicció amb l'explícita prohibició de l'ús públic del català continguda en el ban de 27 de gener, cosa que devia desagradar al general. De fet, no coneixem el pensament d'Alvarez Arenas. Era un home ja gran i que fos designat per Serrano significa segurament que

era respectuós amb el ministre -civil- de la Gobernación, i, si hem de creure el propi cunyat de Franco, era personalment abnegat i honrat. Però tot això no obsta per a què, com a militar que era, fos personalment reticent a l'ús del català en públic. Tampoc cal rebutjar la possibilitat que rebés indicacions sobre el tema de companys d'altres armes, ja que la mentalitat dels caps militars "nacionals" era ultranacionalista espanyola, i, en conseqüència, anticatalanista. Fins i tot l'acceptació de l'ús privat de la llengua catalana que havia fet el règim, tot i ésser poc menys que inevitable, devia ésser per bona part de l'oficialitat un os difícil de rosegat. Endemés, dins d'aquest conjunt existia un sector especialment interessat en l'aplicació d'una política inflexible a Catalunya: el dels comandaments lligats a la Capitania de Barcelona el període 1917/1918-1930, els homes que Ucelay Da Cal ha denominat "el partit militar". És possible que homes com el general Barrera o el canonge Montagut -aquest últim, recordem, ja ho havia fet a principis del 1938, en dirigir-se a Pilar Primo de Rivera (12)- es bellugessin prop d'Alvarez Arenas en saber les intencions dels falangistes per tal d'evitar la distribució de la propaganda en català (12 bis).

Per tant, en ocupar-se Barcelona, ni els fulls propagandístics escrits en la llengua pròpia del Principat -o bilingües- no foren repartits, com estava previst (13); ni es realitzaren els mítings sindicalistes preparats per a l'ocasió. En resum, no fou possible la realització de l'entrada "política" que havien dissenyat els falangistes per a la ciutat de Barcelona, primer pas cap al seu objectiu d'aconseguir l'adhesió

al "Nuevo Estado" d'una part majoritària de la població, bàsicament la de classe mitjana i l'obrera. L'obertura explícita del règim cap a "la gran masa expectante que, [desengañada] de sus dirigentes, estaria bien dispuesta a entregarse en cuerpo y alma a aquello que, como algo nuevo, [fuera] para ellos esperanza de solución a todos sus problemas" (14) amb la que pensava la Territorial el 1938, no havia començat gaire bé. Tot i això, en una allocució radiofònica realitzada el segon dia d'ocupació, el 27 de gener, Rídruejo es referia a "ese intenso amor que inspira a España el pueblo catalán, amor que vive en todas las demás regiones españolas" i aprofitava per fer una crida imperialista "a esa Cataluña tan amada":

Quando ella se una en la empresa común española, para su gloria, y para gloria de la Patria -que tiene ya su hora señalada en el juego del mundo y de la historia-, de nuevo el mundo entero sentirá la presencia española, y naves con su emblema navegarán en los mares, y aviones surcarán su cielo; todo ello a la invocación terminante de aquellas tres llamadas de la Falange, que viene por la Patria, el Pan y la Justicia. (15)

Quant a la realització o no d'iniciatives de propaganda falangista en l'ocupació de la ciutat de Tarragona cal dir que no en tenim gaires d'informacions. ¿Estava previst de repartir en aquesta ciutat i a Reus els diversos materials preparats per a l'entrada a Barcelona? En realitat no ho sabem del cert (15bis). Sembla, però, seguint a Rídruejo, que a l'antiga Tarraco es feren alguns gestos per part dels de F.E.T. que pretenien mostrar el seu propòsit de respecte envers la "Cataluña Española". Ocupada la ciutat el dia 15 de gener de 1939 per

tropes dels cossos d'exèrcit Marroquí i de Navarra, hi arribaren el mateix dia les noves autoritats. Aquestes eren, a part de Fontana (cap provincial de F.E.T. des de principis del 1938) el coronel Antonio Aymat Jordá -tarragoní- i el nou governador civil Antonio Iturmendi Bañales, un carlí de Baracaldo (Biscaia) nomenat uns dies abans (16). També era present a Tarragona el comandant José María Sentís Simeón, el tradicionalista unionista que havia pugat amb Fontana per la prefectura del partit únic a la província (16 bis).

Cinc dies després de l'entrada, el 20 de gener, es celebrà, segons Ridruejo, "un pequeño acto en el que se escuchó indicativamente el catalán" i que acabà en manifestació (17). Es molt probable que l'orador principal fos el propi Fontana. El mateix dia es realitzà un acte a Reus, on sembla que es tornaren a pronunciar algunes frases o fragments en català (18). El dia 22 el secretari general de F.E.T. i ministre de Agricultura visitava Tarragona junt amb el ministre de Industria y Comercio - Suanzes-. Val la pena de reproduir part de les manifestacions que realitzà Fernández-Cuesta a Reus:

Catalanes!

He sentido uno de los momentos más emocionantes al pisar la tierra catalana, incorporada a España rotundamente, categóricamente, libre de la tiranía roja y separatista. De esta Cataluña que no volverá a ser nunca más de los Companys, de los Negrín y de los Comorera que os ha oprimido y sí que lo será de los Ramón Lulio, de los Verdaguer y de los Balmes que le direon días de prosperidad y de grandeza. (...) Nosotros no queremos enfrentar la lengua castellana contra la lengua catalana. Porque ¿que tiene que ver esto con la Patria? ¿No teníais antes vuestros reyes y vuestros príncipes y fuísteis artífices gloriosos de la grandeza de España?.

(...) España necesita a Cataluña y Cataluña necesita a

España. Todos hemos de crear esta Patria que nos una y nos comprenda.

Por esta España que anhelamos y conseguiremos, gritad conmigo con todas vuestras fuerzas, incluso si quereis en catalán, pero gritad conmigo ¡Arriba España!.

El nou diari falangista de Tarragona, "Diario Español", postil.lava aquestes manifestacions dient:

¿Que voces de amistad y de comprensión habíamos oído antes en nuestra tierra que tuvieran alguna semejanza con las palabras nobles y sinceras de la Nueva España? ¿Que hombres antes de estos nos habrán traído la buena nueva de una Patria unida por la hermandad efectiva, en la que no fueran incompatibles nuestra lengua, nuestras tradiciones, con la lengua y las tradiciones de los demás?. (18 bis)

No obstant, enmig dels actes falangistes citats se'n celebrà un altre, el dia 21, que tingué com a escenari la Catedral i l'Ajuntament de Tarragona i on -com a mínim en la seva part religiosa- es féu present als tarragonins d'un tarannà força més tancat, respecte a Catalunya, que la "comprensió" de què parlaven els de F.E.T.. En efecte, durant el tedèum que oficià aquell dia a la Seu el canonge de la de Salamanca José Artero -una celebració que volia significar la reconciliació del temple, tot i que aquest no havia estat mai profanat durant la guerra (19)- arribà a dir: "¡Perros catalanes! ¡No sois dignos del sol que os alumbra!" (20). Hi eren presents, a part dels caps militars i civils, Ribas Seva, Calviño, Ridruejo i Fontana; i, el cap provincial de Falange de Tarragona fou un dels qui, després de l'acte litúrgic, feren parlaments des de l'Ajuntament i davant de la població congregada (21). Segons el seu testimoni, parlà "de Poblet, de Cataluña, de las ermitas, de los catalanes, del

cielo azul..." i afegí, "y la gente rugía con voz de trueno que me ponía la carne de gallina. Ridruejo me animaba con sus gestos y sus gritos. Todavía me enorgullezco de haber señalado aquel día la diferencia entre la España que no nos gustaba y tanto cuesta de enterrar" (22).

Tot i aquestes distintes actituds que hem esmentat, cal remarcar que, com hem dit al llarg del treball, existia una coincidència fonamental entre els diversos sectors franquistes pel que fa a la necessitat d'anorrear tot tipus de catalanisme del Principat, i l'urgent necessitat d'una profunda labor espanyolitzadora. La tensió es podia, tal vegada, generar entre diferents tarannàs, mai al voltant dels objectius finals.

2.- Els "staffs" provincials de la prefectura de F.E.T. de Barcelona.

Tornant a Barcelona, i deixant de banda la prohibició de fer actes i de distribuir la propaganda que utilitzava d'alguna manera la llengua catalana, cal dir que la implantació de F.E.T. y de las J.O.N.S. a partir del dia 26 de gener de 1939 seguí els passos previstos a la memòria de preparació que hem comentat. Així, fou incautat com a seu provincial de l'organització el "Círculo Equestre" del Passeig de Gràcia i s'hi instal·là la direcció. Alhora, s'implantaren les delegacions de Falange de districte, de partit judicial i algunes de les locals, amb personal que venia ja designat des de la "Zona Nacional". Per una altra banda, dos dies abans d'entrar-se a la capital, Calviño era

refermat a la prefectura provincial per una ordre de Fernández-Cuesta segons la qual se li conferien "todas las atribuciones de Jefe Provincial del Movimiento" com a "único Delegado de la Secretaría General para la organización del Partido y sus servicios en Barcelona y su provincia" (23). De fet, el manresà ja no seria mogut del càrrec fins al mes de novembre següent, en què fou destituït pel general Muñoz Grandes, el secretari general de l'organització que succeí Fernández-Cuesta (24). Roberto Bassas, l'home que l'hauria pogut substituir d'haver estat trobat en vida en entrar els "nacionals" a Barcelona, fou mort pel S.I.M. republicà en retirada a les immediacions de l'antic seminari de Nostra Senyora del Collell, habilitat com a presó, prop d'Olot. L'antic cap territorial dels anys 1934-1936 havia estat traslladat, poc abans de l'ocupació de la ciutat de Barcelona, juntament amb un contingent d'alguns milers més de presos polítics, al vell seminari. Allí havia estat inclòs en un grup de cinquanta persones significades políticament -bé com a caps de grups quintacolumnistes (José Aluja Roca, Jesús Pascual, Rafael Sánchez Mazas, Osete, Felman, entre d'altres) bé per ésser coneguts com dirigents dretans (l'alfonsí Pedro Bosch-Labrús o el mateix Roberto Bassas) i afusellats col·lectivament (25). La segona persona amb possibilitats de fer ombra a Calviño, Luis Gutiérrez Santamarina, es trobava aleshores a la presó de València. En retornar a Barcelona, com veurem més endavant, participaria activament en la lluita per desbancar Calviño de la màxima responsabilitat falangista.

L'equip de la prefectura provincial que començà a actuar a

Barcelona el 26 de gener de 1939 era el següent:

LLISTAT NUM.5.- "STAFF" DE LA PREFECTURA PROVINCIAL DE F.E.T. Y DE LAS J.O.N.S. DE BARCELONA DURANT ELS PRIMERS TEMPS DE L'ETAPA CALVIÑO (MARÇ DE 1939) AMB EXPRESSIÓ DE LA SEVA ADSCRIPCIÓ POLÍTICA ANTERIOR A LA GUERRA.

Cap provincial.- Mariano Calviño de Sabucedo Gras. (U.S.H.)

Secretari provincial.- Felipe Batlló Godó. (F.E.)

Secretari provincial de despacho.- Manuel Torras Ventosa. (desconeguda).

Secretaris polítics.- Pedro Conde Genové (R.E.) i Pablo Figuerola-Ferretti Pena (espanyolista de dreta, sense partit).

Delegat provincial de Administración.- Francisco Salvans Corberó. (Descon.).

Delegat provincial de Servicios Técnicos.- Joaquín Molins. (Descon.).

Delegat provincial de Sanidad.- Alberto Avilés Cucurella. (espanyolista de dreta, sense partit).

Secretari.- Francisco de Paula Sala Morgades. (R.E.)

Delegat provincial de Información e Investigación.- José Lluch Bonastre. (espanyolista de dreta, sense partit).

Secretari de Información.- (*) Abelardo Alemany. (A.P.C.)

Secretari de Investigación.- (*) Capità (Guàrdia Civil) Manuel Bravo Montero. (Descon.).

Delegat de Justicia y Derecho.- Jaime Soler de Murillo. (Descon.).

Secretari.- Francisco Ferrer Lavas. (Descon.).

Delegada provincial de la Sección Femenina.- María Josefa Viñamata Castañer. (F.E.).

Secretària.- Montserrat Romañá Pujo. (Sense filiació política).

Delegada local.- Consuelo Trías Bertran. (F.E.)

Delegat provincial de Auxilio Social.- Javier Conde Garriga. (espanyolista de dreta, sense partit).

Delegat provincial de Transportes.- José Pons Ferrer. (F.E.)

Asesor político de Milicias.- Vicente Lupo Lupo. (F.E.)

Delegat provincial de Organizaciones Juveniles.- Vacant.

Secretari.- Gonzalo Ojeda Guillemf. (Descon.).

Delegada provincial de Frentes y Hospitales.- Asunción de Llanza. (Descon. Molt probablement Comunió Tradicionalista).

Secretari.- (*?) Gibernau. (Descon.).

(*).- Accés al càrrec amb posterioritat a l'entrada de les tropes franquistes a Barcelona

--Font: (26)

A part que, com era lògic, la immensa majoria dels caps provenien de "Zona Nacional", vàries característiques més apareixen amb claredat a l'hora d'analitzar la composició política i social del grup dirigent. Així, quasi tots els caps esmentats eren persones que ja anteriorment havien ocupat càrrecs a la Territorial de Burgos o en les seves sots-delegacions; destaca però, l'ascens de dues persones: Felipe Batlló, el cap dels "Servicios de Cataluña" de la Falange catalana a Sant Sebastià en marxar Fontana a Tarragona, esdevingut ara el "número dos" de F.E.T. de Barcelona; i el de Pedro Conde, que de treballar en els esmentats "Servicios" passava ara a ésser un dels secretaris polítics (27). D'altra banda, en correspondència amb el creixement experimentat tant per F.E. com per F.E.T. de Catalunya a "Zona Nacional" des del començament de la guerra, tan sols deu dels dirigents de 1939 tenien antecedents polítics partidaris anteriors al seu ingrés a Falange (Calviño, Batlló, Pedro Conde, Lupo, Viñamata, Pons, Sala, Alemany, Consuelo Trías i, probablement, Asunción de Llanza) i atenent a les seves organitzacions de procedència, la majoria dels citats eren antics

militants de F.E. (Vicente Lupo, María Josefa Viñamata, Felipe Batlló, José Pons i Consuelo Trías); dos procedien de Renovación Española (Pedro Conde i Francisco de P. Sala); un a la Unión Social Hispánica (Calviño); un a Acció Popular Catalana (Alemany); i un a La Comunió (De Lianza) (28). Tot i ésser només deu, entre ells es trobaven els càrrecs més importants de la prefectura de Barcelona, com els que ocupaven Calviño, Batlló, Pedro Conde, Lupo o Viñamata.

Un altre tret destacat de la primera prefectura falangista de Barcelona, i que s'ha de relacionar també, en part, amb les característiques generals de la població catalana refugiada a l'Espanya "Nacional", és la forta presència d'elements de procedència burgesa. En efecte, hi trobem dos membres de la família comerciant Conde, dos homes relacionats amb la indústria tèxtil (Batlló i Salvans), dos propietaris (Pons i Romañá), un dels propietaris d'una de les fàbriques de ciment més importants de Catalunya (Joaquín Molins) i la filla d'un important comerciant blader (Consuelo Trías). També hi trobem -de vegades coincidint en les mateixes persones d'origen burgès- una important presència de professionals liberals o lligats a l'Administració, com el mateix Molins (enginyer) (29), els metges Avilés, Sala o Ojeda i els advocats Lluch i Soler (30).

Quant als responsables de Frentes y Hospitales, val a dir que constituïen una fracció dins del partit, gairebé independent. La delegada -nomenada per la responsable nacional del Departament, Casilda Ampuero (31)- era Asunción de Lianza, una

descendent directa de l'antic cap carlí de Catalunya de començaments de segle, Duc de Solferino (32). El secretari, Gibernau, era advocat.

Rastres semblants als dels caps provincials, de no afiliació anterior, de procedència política espanyolista i, a més a més, d'adscripció social burgesa, els podem trobar en la composició de les prefectures de districte de la ciutat de Barcelona, que expressa la següent relació:

LLISTAT NUM. 6.- LES PREFECTURES DE DISTRICTE DE BARCELONA DE F.E.T. Y DE LAS J.O.N.S. EL MES DE MARÇ DE 1939: RESPONSABLES, LOCALS QUE OCUPAVEN I ADSCRIPCIÓ POLÍTICA ANTERIOR A LA GUERRA.

Cap general dels districtes.- Santiago Márquez del Castillo. (*)
 Local de la prefectura provincial.

Districte I.- Felipe Ravell.
 Rambla de Santa Mònica 15 i 17.

Districte II.- José María Sabater.
 Local del "Dancing Estambul".

Districte III.- Miguel Pantaleoni.
 Muntaner, 406.

Districte IV.- José de la Riva.
 Diputació, 260.

Districte V.- Fernando Magaz.
 Rambla del Centre, 20.

Districte VI.- Agapito Vallmitjana.
 Consell de Cent, 263.

Districte VII.- Emilio Oliver Fernández. (P.N.E.)
 Consell de Cent, 18.

Districte VIII.- Emilio Campañá Valldeperas. (Lliga Catalana)
 Salmerón, 75.

Districte IX.- Lufs Par Espina.
 Besalú, 14-20.

Districte X.- José Villardell Puig.

L'Aliança del Poble Nou.

Districte XI.- José Parés Esteban. (F.E.)
Mar, 20. Badalona.

(*).- En ésser mort Márquez a Santa Sussanna el 30 de gener de 1939 per tropes republicanes en retirada passà a ocupar la prefectura dels districtes José de la Riva.

Font: (33)

D'aquesta manera, dels dotze responsables -tots ells, com els anteriors, procedents de la "Zona Nacional"- sis, com a mínim, eren importants industrials o comerciants barcelonins: Márquez, el primer cap de districtes, era comerciant del ram de l'automòbil en ésser representant de la firma alemanya Mercedes Benz a Barcelona-ciutat. Ravell, era el propietari de l'armeria del mateix nom. Pantaleoni ho era de la "Sastrería Modelo". De la Riva, de la indústria tèxtil "Riva y García"; Campañá, de l'empresa "Sedas Ros y Campañá"; i Vilardell, de la casa comercial homònima. Políticament, la majoria no havien militat anteriorment, i els qui si que ho havien fet, dos procedien de l'ultradreta espanyolista. Pares, un antic carlí espanyolista, havia estat fundador de les J.O.N.S. a Badalona, posteriorment havia ingressat a F.E. i durant el 1938 havia fet de secretari particular del primer governador civil de Lleida, Ventailló. Oliver era un antic albiñanista ingressat al partit unificat. Un altre, Campañá, procedia de la Lliga, partit en el qual havia ocupat càrrecs de direcció al principi de l'època republicana (34). Durant la contesa havia actuat com a cap del Servicio de Pasaportes y Salvoconductos del Govern Militar de Sant Sebastià, on li fou requerida per part de Batlló la seva col.laboració de

cara a l'entrada a Barcelona (35).

A grans trets, doncs, les característiques polítiques i sociològiques de les primeres "jerarquías" provincials, així com les locals de Barcelona-ciutat o de les capitals de comarca de les quals comptem amb informació -com Terrassa i Sabadell (36)- eren molt semblants a les de la prefectura Territorial catalana de "Zona Nacional": majoria de persones sense militància política anterior, presència majoritària d'elements procedents de la dreta espanyolista entre els que sí que havien estat afiliats; i poca incidència dels membres de partits de la dreta catalanista (Lliga Catalana) o foralista (Comunió Tradicionalista). Aquestes composicions havien correspost a una situació caracteritzada tant per l'existència d'una guerra en la qual Catalunya havia estat republicana (amb una part dels antics militants dels partits "unificats" atrapats en ella i d'altres enrolats en l'exèrcit franquista) com per la presència d'una nombrosa colònia refugiada a la "Zona Nacional" en bona part benestant. I, des d'un punt de vista polític, per la voluntat deliberada de marginalitzar de la direcció política de F.E.T. als tradicionalistes, considerats elements de veleïtats regionalistes i antiquats quant a les doctrines "socials" i, sobretot, als antics lliguers. No obstant, a partir del 26 de gener de 1939, la nova situació en què es trobà el partit (així com d'altres raons que anirem exposant) provocaren continus canvis en la prefectura barcelonina. D'aquesta manera, en els últims temps del mandat de Calviño, la composició del "staff" provincial de F.E.T. y de las J.O.N.S. a Barcelona era la següent:

 -
LLISTAT NUM. 7.- "STAFF" DE LA PREFECTURA PROVINCIAL DE F.E.T. Y DE LAS J.O.N.S. DE BARCELONA AL FINAL DE L'ETAPA CALVIÑO (NOVEMBRE DE 1939), AMB EXPRESSIÓ DELS ANTECEDENTS POLITICS ANTERIORS A LA GUERRA I DE LA SEVA SITUACIÓ I LLOC DE RESIDENCIA DURANT AQUESTA DELS SEUS DIFERENTS COMPONENTS.

Cap provincial.- Mariano Calviño de Sabucedo Gras. (Unión Social Hispánica)("Z.Nac.").

Secretari provincial.- Felipe Batlló Godó. (F.E.)("Z.N.").

Secretaris polítics.- Guillermo Palau Royo (*) (F.E.) (Barcelona); Pablo Figuerola-Ferretti Pena (No milit. però simpaties espanyolistes) ("Z.N."); i José María Escofet (*) (Comunió Tradicionalista) (Desconeguda).

Secretari local.- José de la Riva (No milit., però simpaties espanyolistes) ("Z.N.").

Delegat provincial de Administración.- Pedro Conde Genové (R.E.) ("Z.N.").

Secretari.- Manuel de Mas (*) (C.T.) (Barcelona. Ex-captiu).

Delegat provincial de Servicios Técnicos.- José María Cornet (*) (J.A.P.) (Barcelona. Ex-captiu).

Delegat provincial de Sanidad.- Alberto Avilés Cucurella (No milit., però simpaties espanyolistes) ("Z.N.").

Secretari.- Francisco de P. Sala Morgades (R.E.) ("Z.N.").

Delegat provincial de Información e Invest.- Pedro Armenteros Urbano (*) (F.E.) ("Z.N.". Ex-combatent).

Secretari.- Abelardo Alemany (*) (A.P.C.) (Barcelona. Ex-captiu).

Delegat de Justicia y Derecho.- Vacant. Amb anterioritat, i en substitució de Soler, havia ocupat el càrrec el fiscal Carlos Acquaroni Fernández (*) (Desc.) (Desc.) (1).

Secretari i del. prov. acctal.- Alfonso Ibáñez Farrán (*) (C.T. dissident) (Barcelona).

Delegada provincial de la Sección Femenina.- Teresa Argemí (*) (2).(Descon.) (Descon.).

Delegat provincial de Auxilio Social.- José María Poblador Alvarez (*) (J.O.N.S.-P.E.N.S.-F.E.) (Barcelona. Ex-captiu). Anteriorment, i amb posterioritat a Javier Conde Garriga, havia ocupat aquest càrrec Francisco González García (*) (Desc.) (Desc.) (3).

Delegat provincial de Transportes.- José Pons Ferrer (F.E.) ("Z.N.").

Secretari.- Dalmacio Torrellas Ribas (*) (U.P.) (Barcelona, alguna col.laboració amb la Cinquena Columna).

Cap provincial de Milicias.- Comandant Enrique de Monteys Carbó (4)(C.T.) ("Z.N.". Ex-combatent).

Secretari.- Juan Pich. (*) (Descon.) ("Z.N.", ex-combatent).

Asesor político de Milicias.- Vicente Lupo Lupo (F.E.) ("Z.N.", ex-combatent).

Delegat provincial de Segunda Línea.- Ramiro Vizán (*) (F.E.) ("Z.N.", ex-combatent).

Delegat provincial de Organizaciones Juveniles.- Andrés Rodríguez Villa. (*) (F.E.) (Barcelona).

Secretari.- Eugenio Fuentes Martín. (*) (F.E.) (Barcelona. Ex-captiu).

Delegada provincial de Frentes y Hospitales.- Servei Nacional i delegació extingides el 24 de maig de 1939 per ordre del cap nacional del partit (5).

Delegat provincial de Ex-combatientes.- Tomás Ketterer García (*) (F.E.) ("Z.N.", ex-combatent).

Secretari.- Enrique Salazar (*) (F.E.) ("Z.N.", ex-combatent).

Delegat provincial de Ex-cautivos.- Jesús Pascual Aguilar (6).(*) (No adscripció) (Barcelona. Ex-captiu).

Delegat provincial de Educación Nacional.- José Bonet del Río (C.T.) (Descon.).

Secretari.- José María Junyent Quintana. (*) (C.T.) (Barcelona, ex-captiu).

Delegat local.- José Raja. (*) (C.T.) (Barcelona, ex-captiu).

Delegat provincial del S.E.U.- Jorge Carreras Ribas (*) (F.E.) ("Z.N.", ex-combatent). Anteriorment havia ocupat aquest càrrec Miguel Casals Colldecarrera -i Carreras n'havia actuat com a secretari provincial (7). Casals (Desc.) ("Z.N.").

Delegat Provincial de Agricultura.- Pedro Cabot Puig (*) (dirigent de la Unió de Sindicats Agrícoles de Catalunya durant la República (8)) (Desc.; Desc.).

(*).- Accés al càrrec amb posterioritat a l'entrada de les tropes

franquistes a Barcelona.

- (1).- Nomenament al BMFET núm. 54, de 10-V-1939, pàg. 625.
 - (2).- "Solidaridad Nacional", 17-X-1939.
 - (3).- González actuà aproximadament entre l'abril i l'octubre de 1939. Cessà el 6-X-1939 (BMFET núm. 70, de 20-X-1939, pàg. 759).
 - (4).- "Solidaridad Nacional", 2-V-1939, pàg. 4.
 - (5).- Per haver finalitzat la guerra: BMFET núm. 56, de 1-VI-1939, pàg. 636.
 - (6).- "Solidaridad Nacional" 17-XI-1939, pàg. 1.
 - (7).- Ambdós havien pres possessió el dia 2-VIII-1939: "Solidaridad Nacional" 3-VIII-1939. En els mesos següents Carreras substituí a Casals.
 - (8).- Molas, Lliga Catalana cit., vol. II, pàg. 224.
-

Font: "Delegados de servicio de la etapa Calviño-Infornes" cit. i fonts citades a les notes del quadre.

Com podem veure, els canvis en la composició del "staff" foren notables. Deixant de banda el fet que la prefectura s'havia ampliat -passant de vint-i-quatre a trenta-tres membres- a causa de completar l'organigrama regular del partit, interiorment diferia profundament del dels primers temps de l'ocupació. Vint-i-tres nous responsables n'eren la prova (37). Políticament, enfront de la majoria sense antecedents de la prefectura designada a Burgos, vint-i-cinc dels quadres del mes de novembre de 1939 n'havien tingut abans de la guerra. La majoria d'ells -disset-, com en la direcció provincial anterior, procedien de l'extrema dreta espanyolista, és a dir, a forces com la F.E., R.E., la U.S.H. o la U.P.. Dins d'aquest grup majoritari, però, havien augmentat considerablement els "camises velles" de F.E.: ara n'eren dotze enfront dels cinc de l'anterior direcció. Els antics alfonsins passaven a ésser-ne tres, en afegir-se Ibáñez als dos ja existents. Continuava el procedent de la Unión Social Hispánica -el propi Calviño- i s'afegia al "staff" un antic "pupí", Torrellas. Fora d'aquest conjunt majoritari, els carlins

havien augmentat llur presència -de dos a sis càrrecs, tot i que cal tenir en compte l'especificitat del cas de Bonet, que ja hem comentat- si bé continuaven en una posició molt minoritària. S'incrementava en menor quantia -en un i fent un total de dos- el nombre d'antics afiliats a Acció Popular Catalana, la força més espanyolista de la dreta parlamentària del Principat. Per la seva banda, la Lliga seguia totalment marginada de la prefectura provincial falangista. Quant a l'adscripció social dels responsables barcelonins, les coses també havien variat. Ben al contrari que en el "staff" inicial, pocs caps de novembre del 1939 procedien de la burgesia industrial o comercial (38). En canvi, havien augmentat els caps amb titulació mitjana o superior (39) i els qui no tenien professió. Per a aquests últims -i potser també per alguns titulats- el càrrec era la seva única font d'ingressos.

També en les prefectures de districte de F.E.T. de la ciutat de Barcelona hi hagué nombrosos "relevos" en les responsabilitats al llarg dels mesos del comandament de Calviño. Canvis que seguien, si no totes, almenys en bona part les línies mostrades en parlar de la prefectura provincial. Així, pel novembre de 1939, el "staff" de l'organització de la capital tenia una major proporció d'elements amb antecedents polítics que l'anterior: almenys cinc dels deu caps eren vells militants de F.E. de las J.O.N.S. (40), i l'adscripció burgesa, tan notable el gener de 1939, s'havia rebaixat notablement. Cap dels cinc promocionats tenia aquesta adscripció, ben al contrari, tots ells eren empleats (41) i, per tant, el càrrec en el partit podia ésser

considerat clarament com un "modus vivendi".

¿Quines foren les causes del moviment de "mandos" dins la Falange de Barcelona en l'època de la prefectura de Calviño? Primerament, cal partir del fet que l'ocupació de Barcelona -i, dies després, la de la resta de la Catalunya republicana- significà l'acabament de la guerra al Principat i, per tant, el retrobament o l'arribada a la província i a la capital de tota una sèrie d'antics afiliats a F.E. de las J.O.N.S. (o d'altres forces polítiques afectades pel Decret d'Unificació) fins aleshores en diferents situacions: enquadrats en l'exèrcit franquista, presoners dels republicans, o amagats. En retornar o en reaparèixer, tots ells es trobaren amb un partit la direcció del qual estava en mans de persones molts cops no falangistes abans de la guerra -començant pel mateix Calviño- i que en gran part ni havien estat empresonats ni havien combatut. Davant d'això i recolzant-se en els seus "servicios prestados" -reals o imaginaris (42)- es posaren a reclamar les "jerarquías" a les quals deien que hi tenien dret. En segon lloc, una part dels caps vinguts de "Zona Nacional", sobretot els que tenien professions liberals o negocis, en retornar al seus llocs de residència i a l'activitat habitual, tendiren a deixar els seus càrrecs en el partit per dedicar-se als seus propis assumptes. Aquest fou el cas, per exemple, de caps provincials de servei com Javier Conde, Joaquín Molins, Francisco Salvans, José Lluch o Gonzalo Ojeda; o, als districtes, de responsables com Ravell, Pantaleoni o Par, entre d'altres. També els enfrontaments foren la causa de canvis, com el que es produí entre María Josefa Viñamata i Montserrat

Romañá, llargament l'arvat durant la contesa, en virtut del qual la primera retornà a treballar al departament femení del Servicio Exterior, ara a Madrid, mentre Romañá quedava com a responsable efectiva de la S.F.. El setembre de 1939, però, ella mateixa marxà a "la Nacional" -la delegació nacional de la Sección Femenina- a muntar les escoles de Hogar, de les quals en fou iniciadora (42 bis). Per últim, també fou causa de canvis dins la prefectura falangista de Barcelona la voluntat de Calviño de donar una imatge de major unitat de la que realment existia amb els altres partits afectats pel decret de 19 d'abril del 1937, mitjançant la incorporació en el seu "staff" de membres d'aquests o, fins i tot, d'antics militants de la dreta parlamentària més espanyolista de l'època republicana, d'Acció Popular Catalana. Tanmateix, com diem, les substitucions afectaren en major mesura a les prefectures i secretaries dels diferents serveis i districtes que als càrrecs políticament més rellevants. El nucli central del comandament de la F.E.T. barcelonina, format per Mariano Calviño, Felipe Batlló, Pablo Figuerola i Pedro Conde, es mantingué quasi intacte fins a la destitució del primer del seu càrrec de cap provincial. Per cobrir les noves prefectures creades o, en general, a l'hora d'efectuar "relevos", Calviño promocionà més que res a falangistes antics. Essent conscient, com era, del descontentament contra ell existent en determinats ambients de la "vieja guardia", procurà d'afalagar amb nomenaments almenys a una part dels opositors "interiors". Aquesta fou la raó de l'ascens del grupet Armenteros-Fernández Ramírez-García-Teresa, un nucli extremadament intrigant ja des d'abans de la guerra (43), o del cap de fila dels antics

jonsistes, José María Poblador. Per contra, no reeixí en el seu intent de frenar l'actitud crítica d'altres sectors de la "vieja guardia": Ni Carlos Trias Bertran ni Luis Gutiérrez Santamarina es contentaren amb els càrrecs d'inspector provincial o de director del diari de F.E.T. y de las J.O.N.S. de la ciutat de Barcelona -"Solidaridad Nacional" (44)- que respectivament els assignà Calviño en els primers mesos de la seva prefectura (45). Els dos, oposats durant la pre-guerra al si de la F.E. barcelonina (Trias pertanyia al grup de Bassas i "Luys" n'encapçalava un altre), estigueren al front de dues de les més actives tendències del partit que treballaven per aconseguir la destitució del manresà. El primer com a un dels representants més actius de l'oficialitat provisional o de complement ex-combatent afiliada a F.E.T.; l'altre agrupant rera seu molts ex-captius (46).

3.- Els carlins i el partit únic.

Si dins dels ambients falangistes -de militants de la F.E. i/o de la F.E.T. de "Zona Nacional"- existien lluites pel poder, aquestes tendien a passar en un segon pla en tractar-se de la qüestió del repartiment del poder amb els altres partits "unificats" (47). Els falangistes d'abans de la guerra i els ingressats durant aquesta coincidien en considerar-se els únics cridats a dirigir la nova F.E.T. y de las J.O.N.S.. No veien, per tant, la necessitat de donar quotes de poder significatives als membres de les altres forces. Aquesta postura, que els

falangistes venien mantenint des de l'estiu de 1937 i que es fonamentava en el fet de veure's ells mateixos com l'únic personal polític amb la capacitat i el "estilo" necessaris per dirigir l'organització (i que s'havia reforçat durant el 1938 per la negativa del gruix dels carlins en sol·licitar l'ingrés), continuà durant tota l'època de la prefectura de Calviño, i, de fet, també durant el llarg de l'any 1940. Per una altra banda, aquest cap provincial, per tal de consolidar-se en la prefectura, no estava tampoc interessat en promocionar a ningú que, en funció d'un cert pes polític específic, li pogués fer ombra. Així, en donar entrada al seu "staff" a polítics de fora de la F.E.T., ho féu en minça proporció i amb personatges de segona fila. No ens estranyarà gaire, doncs, que en resultessin descontents els alfonsins i, almenys inicialment, els carlins. Descontentament que provenia ja des de l'època de la promulgació del Decret d'Unificació i que havia portat a diverses peticions a les més altes autoritats del règim i del partit únic durant la guerra en pro d'un repartiment equitatiu dels càrrecs dins la F.E.T. y de las J.O.N.S. de Catalunya. D'aquesta manera, la prossecució, un cop finalitzada la contesa, del control falangista del partit únic que havia caracteritzat la dinàmica política catalana durant aquesta, fou un dels elements que estigueren a la base de les tensions entre els sectors franquistes de Barcelona durant el 1939 i el 1940. Tensions que posaven de manifest la manca de cohesió dels vencedors de la guerra i que debilitaven la imatge de "unidad" que el "Nuevo Estado" volia donar d'ell mateix a Barcelona, a la província i arreu de Catalunya.

La positura dels carlins barcelonins pel que fa al tema del partit únic varià fonamentalment al llarg del 1939. Durant els mesos immediatament posteriors a l'ocupació, estigué marcada per la continuïtat amb la política mantinguda per la Comisión Carlista de Asuntos de Cataluña a "Zona Nacional". És a dir, la de l'esforç en pro del manteniment de l'organització tradicionalista i per la reclamació de les prefectures de F.E.T. y de las J.O.N.S.. Amb la designació de Calviño com a cap provincial, trobaren un nou motiu. No obstant, durant la primavera d'aquell any, l'enviament per part de l'antic cap-delegat de la Comunió, Manuel Fal Conde, a Franco d'un escrit on es presentava el programa carlí com a alternativa organitzativa al règim i es rebutjava clarament el partit únic, féu variar completament la línia dels catalans. Després d'un temps d'aquella presentació, cessaren les reclamacions i la majoria de l'organització girà l'esquena a la Falange.

Anem per parts. Com hem explicat en els capítols anteriors, durant l'última fase de la conquesta del Principat l'organització dels carlins catalans refugiats havia perseverat en la demanda del compliment de l'acord del Secretariado Político de F.E.T. del 1937 de concedir a persones procedents del Tradicionalisme la direcció del moviment a les quatre províncies catalanes. I també havia continuat amb l'estratègia d'erosió dels comandaments falangistes iniciada arran de la Batalla de l'Ebre (48). De fet, des de principis de 1938 els carlins s'havien negat a demanar l'ingrés a F.E.T.. Durant la primera ofensiva de Catalunya, al contrari, havien iniciat la reconstrucció i represa de la seva

organització a les zones conquerides -aprofitant per fer-ho el control que exercien sobre les delegacions provincials de Frentes y Hospitales de Lleida i Tarragona i les facilitats que els havien estat concedides per al reclutament de voluntaris del terç de Montserrat (49). En la segona ofensiva, qui actuava com a delegat de requetés, l'ex-cap regional de Catalunya dels anys 1934 i 1935 Mauricio de Sivatte, havia arribat a demanar facilitats per portar a terme aquesta labor al cap nacional de les milícies del partit únic, general Monasterio, basant-se en els antecedents familiars carlins que tenia. Monasterio, després de consultar amb el propi Franco, prohibí les activitats autònomes dels carlins catalans. Tanmateix, tot i la negativa i la prohibició, Sivatte prosseguí la seva labor (50). Amb aquests antecedents arribà el 26 de gener de 1939 i l'entrada a Barcelona. El coneixement previ per part de les autoritats de l'actitud contestatària de la Comunió degué ésser, com ja hem anotat, un dels factors que estigué a la base de què el general Alvarez Arenas, en el ban dictat el dia següent al de l'entrada de les tropes franquistes a la ciutat de Barcelona, fes referència l'obligatorietat de "la más completa fidelidad al espíritu de unificación y de hermandad" en les actuacions polítiques del moviment. No obstant aquesta prevenció del cap dels Servicios de Ocupación, els carlins reobriren els seus antics locals a Barcelona -dotze- i procediren al repartiment de propaganda pròpia. La reacció d'Alvarez Arenas fou la de clausurar aquests centres i desterrar a Sivatte fora de Catalunya (51).

En la nova conjuntura creada arran de l'ocupació de Barcelona i de l'estranyament de Sivatte, l'home que esdevingué representant a la província de Manuel Fal Conde i del regent carlí, Don Xavier de Borbó-Parma, fou Luís Ortiz y Estrada. Ortiz havia estat durant la República president del Cercle Tradicionalista de Lleida i membre de la Junta de la Comunió d'aquella província; durant la guerra havia romàs empresonat i condemnat a mort a Barcelona, on fou alliberat amb l'arribada dels franquistes. Tot i que no en tenim constància directa, és probable que procedís políticament -com el mateix Fal- de l'integrisme (52). Amb ell al capdavant i durant el període que va des del 26 de gener al 10 de març de 1939, data de la presentació d'un nou escrit de Fal Conde a Franco (i "Dia dels Màrtirs de la Tradició"), l'actuació dels carlins barcelonins seguí la línia de reclamació de les prefectures de F.E.T., i alhora d'abstenció en l'ingrés i de crítica als responsables falangistes -focalitzada ara en la figura de Calviño. I, tot això, combinat amb un posicionament doctrinal de rebuig a la idea de l'existència d'un règim de partit únic i d'aquest mateix. Si bé, com havia passat anteriorment i per les mateixes raons d'aleshores -ésser vistos com a antiquats en qüestions sindicals i com a regionalistes pel seu foralisme, temor a les seves relacions amb els lliguers- els carlins no aconseguiren tampoc en aquesta ocasió fer-se amb la prefectura de Falange, el seu rebuig a l'afiliació i la campanya que feren contra Calviño -a qui acusaven d'haver pertangut al Partido Radical i d'ésser antic company de despatx del conseller Selves de la Generalitat (53)- crearen força dificultats al responsable falangista de la

provincia i acabaren contribuint a la seva destitució.

La iniciativa política més important que la Comunió catalana emprengué abans de la presentació per part de Fal Conde de la seva "Exposición" de 10 de Març del 1939 a Franco fou també la tramesa d'un escrit al "Caudillo". En efecte, el dia 1er de març de 1939, els carlins adreçaren al cap de l'Estat un document en el qual, de bell nou, reclamaven la direcció de F.E.T. y de las J.O.N.S. de tota Catalunya. L'escrit s'envià a Franco coordinadament amb una carta del asesor polític nacional de Primera Línea de F.E.T., el carlí navarrès Jesús Elizalde, que formulava una altra queixa sobre la marginació dels tradicionalistes catalans del moviment unificat (54). Els catalans, en el seu document, després de referir-se a la història del carlisme al Principat, a la seva participació en la rebel·lió del 19 de Juliol de 1936 i a l'acord del Secretariado Político de concedir la prefectura de Falange als tradicionalistes, parlaven de com no s'havia posat en pràctica aquesta última resolució:

razones que desconocemos, aunque las tenemos por respetables, han cambiado tan fundamentalmente ese designio que se ha llegado en Cataluña a fijar una norma que parece concebida para el extrañamiento sistemático de todo lo carlista. Mientras se han dado facilidades peligrosísimas a los rojos, a los anarco-sindicalistas, se ha producido el apartamiento general de los carlistas de todos los cargos de la organización política. (55)

Seguidament, manifestaven la seva "estrafieza porque haya querido hacerse sin guardar para los carlistas aquella

consideración a que son acreedores, si no fuera por otras razones, al menos por los derechos que tienen, dimanantes del Decreto Constitucional de F.E.T. y de las J.O.N.S.". A més a més de la reclamació de les prefectures, els carlins aprofitaven per criticar directament la instauració del partit únic a terres catalanes:

En ninguna parte como en Cataluña requiere el momento inicial una alta política de gobierno que tenga capacidad para resolver los pavorosos problemas de la paz interior, del orden público, de la justicia y de la reconstrucción económica. En ninguna parte como en Cataluña el partido carlista ha podido aportar a la política del Estado Español soluciones amplias y eficaces, porque es esta región la más inasequible a fórmulas de partidismo político y la más preparada, en cambio, para una alta concepción del gobierno y para la más amplia aportación de capacidades a esa obra ingente. De ahí es la observación unánimemente apreciada hoy día de la general repulsión hacia las estructuras partidistas de lo nuevo y del desconsolador vacío que se aprecia en algo fundamental que pueda recoger a las masas rurales sanas y a esa enorme población intoxicada de la urbe barcelonesa.

Más, aunque la política unificadora fuera recomendable para Cataluña, el propósito quedaría malogrado en manos de los dirigentes -de procedencias políticas en algunos casos bien turbias- porque a lo más genuino y característico de españolismo y de sacrificio, los carlistas, los que tienen ideales definidos y amores ardientes, quedan sistemáticamente apartados de la unificación a virtud del despego más frío, del apartamiento sistemático y del desengaño más cruel.

L'escrit el signaven quinze antics dirigents de la Comunió. En primer lloc ho feia Joan Maria Roma, antic diputat provincial carlí a la Mancomunitat i membre durant la Segona República membre de la Junta Nacional Suprema de l'organització (56). Després firmava Ortiz y Estrada, com hem dit l'home de Fal Conde al Principat, i, seguidament hi figurava Pedro Roma Campi, antic secretari regional. De la resta dels signants destaquen Mauricio

de Sivatte; José María Cunill Postius, ex-cap regional de requetès des del 1934; José Bru Jardí, antic cap provincial de Tarragona en l'època de la prefectura regional de Tomàs Caylà (1936) i destacat ex-membre dels Sindicats Lliures (57); i Ramón Gassió Bosch, de la Comisión Carlista de Asuntos de Cataluña (58). Per la personalitat dels signants i pel text que redactaren es fa clar que aquest era el sector majoritari de la Comunió barcelonina i que coincidia amb el que durant la República i la guerra s'havia mostrat partidari del manteniment del màxim grau d'autonomia de l'organització envers la resta de forces polítiques, seguint les directrius de Fal Conde.

Nogensmenys, l'actitud de la Comunió respecte del partit únic varià en conèixer-se a Barcelona la tramesa el dia 10 de març de 1939 per part de Fal Conde d'un important document al cap de l'Estat. La "Exposición" en qüestió, constava d'un escrit i de tres voluminosos annexes titulats respectivament "El criterio tradicionalista sobre el partido político único", "Bosquejo de la futura organización política española inspirada en los principios tradicionales" i "Sucesión dinástica en la monarquía española" (59). Aquesta tramesa s'inseria en la mobilització que es féu en els ambients monàrquics espanyols, tant carlins com alfonsins, durant la primavera del 1939 amb l'objectiu d'aconseguir la institucionalització d'un règim d'aquest tipus, aprofitant l'imminent acabament de la guerra. Del contingut del document tradicionalista es desprèn que el primer moviment en la direcció esmentada fou l'inspirat pels alfonsins -que propugnaven l'entronització del fill petit d'Alfons XIII, Don

Joan de Borbó i Battemberg- probablement acompanyats en la seva iniciativa pels sectors carlins més proclius a l'entesa, com eren els "rodeznistes". Un indicatiu de la col·laboració entre ambdues tendències es pot veure en el fet que els alfonsins parlaven de la restauració d'una monarquia de tipus "tradicional", un dels referents dels carlins pro-unionistes. El document enviat per Fal Conde a Franco, buscava aturar aquesta iniciativa i presentava el seu propi model específic de monarquia com alternativa al règim. Per això contenia tant un al·legat sobre la "il·legitimitat" de la "dinastia liberal" -la de Don Joan, en tant que descendent d'Isabel II- com una extensa crítica a l'existència del partit únic. Però també explicava l'estructuració del model de monarquia carlina i les mesures de transició cap a ella. Quant a aquestes, l'escrit concedia a Franco un paper fonamental en el moment de "dar la orden de marcha" i com "garantía de que tendría remedio cualquier error o despistamiento" en la nova institucionalització. L'òrgan polític de la transició havia d'ésser una regència, en la preparació legal de la qual i per a la designació de persones es reservava un paper fonamental a Don Xavier. Aquesta regència, unipersonal o plural, seria la que junt amb un govern "formado sin estructura liberal", prepararessin la convocatòria d'unes corts orgàniques que designessin el nou monarca legítim.

Creiem que val la pena de reproduir els arguments de Fal Conde en alguns dels temes citats. Així, en l'annex tercer, en fer referència a la dinastia "liberal", resumia els punts de vista tradicionalistes sobre el tema i afegia:

Si la restauración ha de hacerse con garantías de estabilidad y acierto -y no son momentos propicios a ensayos- sólo puede realizarse con el apoyo de los auténticos monárquicos: los requetés, que en el frente se baten con tanto heroísmo como eficacia.

Por eso la restauración según normas carlistas y en un Rey acatado por los carlistas, será la pacificación de la España que renace. Una restauración alfonsina o juanista -que en suma sería lo mismo- mantendría la división por la resuelta actitud de la lealtad carlista (...).

[Comunión Tradicionalista] En otra parte no pueden buscarse monárquicos; no en la Falange, que no ha sido monárquica, ni en Renovación Española que ha demostrado la falta absoluta de una juventud con espíritu militar capaz de apoyar en la guerra la candidatura de su príncipe.

Todos sabían lo que al ir a esta guerra defendían los carlistas; su resuelta actitud a este respecto. Instaurar una dinastía contra la que lucharon en tres guerras, de la que sufrieron agravios, persecuciones y daños sin cuento, sería el escarnio de los millares y millares de Mártires de la Tradición. (60)

Però que fa a l'estructuració interna de la futura monarquia es feia igualment un resum de la doctrina de la Comunió sobre la qüestió i aquesta era presentada com alternativa a l'existència i a la funció del partit únic:

Dijimos que el instrumento de gobierno apto es el conjunto de organismos del Estado mismo. En orden al movimiento de abajo arriba, las organizaciones sociales, gremios o corporaciones, ya las públicas o del Estado, Región y Municipio, ya las propiamente sociales o gremiales. Y de arriba abajo, la jerarquía de la autoridad y sus Cuerpos.

El partido es instrumento de división social, divorcio de la autoridad y el pueblo, y fuente de graves males.

No hace falta el partido y estorba todavía más: es por naturaleza disolvente y contrario al fin de la sociedad.

No se debe tratar de sustituirlo sino abrogarlo en el modo y manera que aconseje la prudencia.

Esa misión que al partido se atribuye corresponde a los órganos mismos del Estado y principalísimamente a los de la Nación, a las Corporaciones y asociaciones gremiales de la sociedad en las que se encuadran todos, por deber y por amor, según su respectivo ser social, sin mirar las ideas que profesen pero sí observando -y esto circunstancialmente y por terapéutica social- no las que hoy declaren, sino las

que sirvieron antes, porque ese análisis arroja exclusiones de necesidad de defensa del orden social. (61)

El partit únic era vist -i de fet tots els partits- com una conseqüència derivada del protestantisme i contrari al dret públic cristià i a la Tradició. A això s'hi afegia el fet d'ésser una realitat importada de països "totalitaris" forans. Calia "su desaparición para la salvación de la Patria". Però la cosa no quedava aquí, l'advocació carlina per la desaparició de F.E.T. y de las J.O.N.S. incloïa una prohibició "de facto" a l'ingrés en l'organització. Criticant aquells que sostenien que "conviene introducirse, infiltrarse para cambiar el partido y mejorarlo e incluso hacerlo desaparecer" deia Fal:

No se olvide que contra ese propósito de posible incorporación al partido, militan estas tres gravísimas razones:

El partido, dijimos, corrompe. Nadie debe entrar donde vea probable su corrupción.

El partido, con la aquiescencia de la autoridad, ha atentado contra las ideas y sentimientos más caros de los carlistas. ¿Habremos de acudir a socorrerle?.

Si la autoridad no se da al convencimiento con fuerza de razones, servidas noblemente desde fuera, ¿se dejará convencer porque desde dentro se las repita?. No hay razón más poderosa para convencer de que el partido estorba, que hacer ver al gobernante que fuera de él está lo más genuino español y lo más abnegado, los que podrían colaborar en obra de gobierno si no lo impidiera la condición sine qua non de estar unificado. (62)

Tot i que Fal Conde havia mostrat anteriorment al cap de l'Estat el seu desacord amb la unificació i amb la formació de F.E.T. y de las J.O.N.S. (63), mai fins aquell moment havia expressat tan clarament la necessitat de la dissolució del partit únic. Possiblement era el fet de la proximitat de la finalització

de la guerra el que permetia al Cap-Delegat manifestar-se tan rotundament. Aleshores ja no eren possibles les acusacions de propiciar la divisió del bàndol "nacional" que se li haguessin pogut formular durant la contesa. Per una altra part el mes de març de 1939 era un moment en què ja es tenia una perspectiva dels resultats de la "unificació", és a dir, del control del moviment pels falangistes a la major part de la "Zona Nacional" -amb casos tan flagrants com el de Catalunya, on tres de les quatre prefectures provincials de F.E.T. es trobaven en mans dels falangistes malgrat l'enorme superioritat carlina d'abans de la guerra. En paraules de Fal, "la Comunion Tradicionalista fue disuelta como partido e integrada en un compuesto heterogéneo que no ha logrado ni la unificación que se propuso como medio, ni la concepción de soluciones políticas que eran su fin" (64). En acostar-se el final del conflicte bèl·lic era el moment de trencar amb aquest passat i d'instaurar la monarquia tradicional.

El "Generalísimo" no féu cap cas de les demandes de Fal Conde. Els seus projectes d'institucionalització d'una monarquia es plantejaven només a molt llarg termini, i, en tot cas, les divisions entre els monàrquics espanyols l'ajudaven a consolidar-se encara més com a primer mandatari. No obstant, tot i no tenir efectivitat, l'escrit de l'antic Cap-Delegat circulà als ambients carlins en els mesos següents a la seva presentació. A Barcelona, com hem avançat, tingué l'efecte de produir un canvi radical en la política que fins aleshores era portada a terme pels tradicionalistes, que deixaren de reclamar les prefectures de F.E.T. y de las J.O.N.S.. Tanmateix, quan s'adoptà la nova

política, el carlisme barceloní ja estava esquerdat.

Uns dies després de celebrar-se a Barcelona el funeral oficial -organitzat per F.E.T. (65)- del "Dia dels Màrtirs de la Tradició", Calviño, molt probablement assabentat de la tramesa per part dels carlins catalans del seu escrit del primer de març a Franco, procedí a integrar alguns tradicionalistes en el seu "staff". Es probable que abans de fer les designacions pactés amb alguns dels notables de la Comunió més oberts a la col.laboració amb el partit únic -cap dels quals havia signat el document enviat al "Caudillo"- com Bartolomé Trías Comas, l'antic jaumí, ex-senador, ex-diputat, ex-inspector de la Junta Nacional de Guerra carlina i pare del falangista Carlos Trías; Francesc Gambús Rusca, també antic jaumí, banquer; i un antic mellista i col.laborador de la Dictadura, Manuel Puigrefagut (66). Amb tots tres s'entrevistà Calviño abans i després de l'esmentada celebració (67). Els primers designats pel cap provincial falangista per ocupar càrrecs dins la prefectura (68) foren José María Escofet (69) (gendre de l'advocat, ex-diputat i ex-senador Lluís Argemí i Martí) com a un dels secretaris polítics del cap provincial; i l'antic mellista Bonet del Río, tinent d'alcalde de cultura de l'Ajuntament de Barcelona, nomenat cap provincial de Educación Nacional. Posteriorment van ésser designats José Raja i Manuel de Mas (70). En conjunt, els nous caps de F.E.T. y de las J.O.N.S. de procedència carlina eren persones poc destacades, coneguts més pels seus cognoms que per la seva activitat dins la Comunió, la qual cosa no ens ha d'estranyar si tenim en compte que l'acció de Calviño havia estat motivada en

bona part per qüestions d'imatge. Tanmateix, cal afegir-hi el fet que la no incorporació de la massa dels tradicionalistes a F.E.T. privava aquesta organització de bona part de molts dels seus "militants" potencials, cosa que, en incidir en la qüestió numèrica, molestava als dirigents falangistes (71).

La fisura produïda en els rengles dels carlins per Calviño no era molt important. Una part dels incorporats eren ex-mellistes, és a dir, membres d'un petit grup dissident reingressat en la Comunió el 1931 i a Barcelona caracteritzat pel seu anticatalanisme. Tanmateix, l'anàlisi de la procedència dels incorporats ens permet veure que hi havia també un sector de l'antic jaumisme disposat a col·laborar amb F.E.T., i, si no ho feia en major mesura era per no haver-los donat major participació arran de la constitució de la prefectura provincial de F.E.T..

L'existència d'aquest últim sector s'aprecia amb més claredat si tenim en compte la lluita entre distints corrents falangistes que hi havia dins del propi partit únic el 1939. Quan a la primavera d'aquell any i arran del seu retorn a Barcelona, Luís Gutiérrez Santamarina es convertí en un dels caps visibles de la contestació de la gestió de Calviño al front de l'organització, féu ofertes de càrrecs als carlins si l'ajudaven a desbancar el seu adversari. "Luys Santa Marina" havia tornat a Barcelona amb una aurèola d'heroi en raó de les seves condemnes a mort per haver jugat un paper destacat en la presa del control de la ciutat de València pels partidaris dels "nacionals" abans

que arribessin les tropes franquistes (72). Era, a més a més, l'únic conseller nacional de l'època de la primitiva Falange catalana que encara vivia. Al seu retorn, s'havia trobat amb un cap provincial de F.E.T. d'origen polític no falangista i que havia passat la contesa a la reraguarda, però que estava fermament recolzat dins Secretaria General. Davant d'això, l'escriptor, erigint-se en portaveu de molts "camises velles" descontents i de bona part dels ex-captius, aspirà a substituir Calviño. I fou en aquest context quan feu arribar propostes d'acord als tradicionalistes, prometent-los càrrecs si li donaven suport. Davant d'això, Luís Ortiz y Estrada, temé que una part dels caps tradicionalistes les acceptessin. Com escriví el mateix Ortiz a Fal Conde aleshores:

Si las cosas no hubieran cambiado a partir de la presentación del documento de los carlistas catalanes, claro es que nuestra posición sería muy clara: porque la masa, las personas capacitadas y el derecho estan de nuestra parte el gobierno de F.E.T. nos corresponde de lleno. Y no hablo de que somos los auténticos representantes del espíritu del Alzamiento y los que mas carne hemos puesto en el asador. Pero después de nuestro documento en virtud del cual reclamábamos los mandos de F.E.T., se ha presentado otro por la Comunión que sitúa el problema en otro plano. Ni sin mandos ni con mandos queremos nada con partido alguno, sino la supresión de los partidos. Por tanto se impone que nos demos de lleno al servicio de la Patria en la resolución de los gravísimos y urgentes problemas que están planteados, liberando la atención pública de la preocupación de la creación o refuerzo de un partido como medio indispensable, que acaba por ser el fin único, como ya lo está siendo. Pero ¿no podría ser medio indispensable para llegar a la supresión, que tomen el mando del partido en cierne quienes tienen la firme convicción de que es absolutamente indispensable la supresión, para hacerla con menos perturbación y sin que diera lugar a posibles rebrotes que temporalmente pudieran estorbar?. Esto es lo que no sé y por ello nada he de decidir si se diera el caso posible, aunque no probable, de que se pusiera al carlismo catalán en el caso de que mandara en F.E.T., para quebrantar su intransigencia. Si consulto a las personalidades de aquí me temo que me encontraría con una aquiescencia a tomarlo y

tengo yo poca autoridad para pesar sobre ellas. La masa es sana y estoy persuadido de que si de arriba se da la orden de abstención la acatarán con entusiasmo, siempre que entre las personas de reconocida reputación carlista no haya murmuraciones por lo bajo o por lo alto. Por esto antes consultaría con V. pero preferiria que alguien con más autoridad que yo resolviera esta papeleta. (73)

Tanmateix, la qüestió que preocupava Ortiz no s'arribà a suscitar (74). Per una banda perquè Gutiérrez Santamarina no fou designat cap provincial i qui succeïren Calviño durant el 1939 i el 1940 seguiren marginant als carlins del comandament del partit, en funció més que res pel temor que de la seva mà els antics lliguers tinguessin influència en l'organització i en l'administració local. Després, perquè la resposta a les inquietuds d'Ortiz (la negativa total de Fal Conde a autoritzar la integració en el partit) estava ja implícita en la "Exposición" enviada per Fal a Franco, exemplars de la qual arribaren a Barcelona a finals de maig del 1939 (75). Tanmateix, l'existència d'aquests nuclis era un fet: tot i que el representant de Fal Conde -i a partir del seu retorn, el propi Mauricio de Sivatte- controlaren i orientaren a la majoria de l'antiga Comunió catalana en línia amb les directrius de rebuig al partit únic de l'antic Cap-Delegat, durant aquests anys, quan des de la prefectura provincial de F.E.T. de Barcelona -com ocorregué a partir de finals del 1940 amb l'accés a la prefectura d'Antonio F. de Correa Veglisson- s'oferiren càrrecs a carlins, aquests els acceptaren i s'"unificaren" (76). D'aquesta manera, com havia passat durant la II República, un sector majoritari del carlisme barceloní continuà el 1939 la línia extremadament gelosa

de la seva autonomia i del seu ideari i, malgrat les dificultats, s'esforçà en mantenir-se viu a la província. D'acord amb aquest posicionament, els tradicionalistes es negaven a ingressar al partit únic (77), si bé acceptaven de fer-ho en les milícies del partit, quasi totes en mans d'oficials carlins, com ho estava la prefectura provincial d'aquesta secció de F.E.T. (78). Per la seva banda, en qüestions de premsa i propaganda, els carlins foren de fet privats del control del seu antic òrgan a la Ciutat Comtal, el diari "El Correo Catalán", en el qual, en virtut de la Ley de Prensa de 1938, les autoritats imposaren una direcció aliena a l'organització tradicionalista (79). Per obviar aquesta manca de premsa, els tradicionalistes s'esforçaren en fer arribar a la ciutat de Barcelona el diari carlí de Pamplona "El Pensamiento Navarro", que després "cridaven" pels carrers (80). La posició autònoma mantinguda pels de la Comunió i llur voluntat de portar endavant els objectius de l'organització -l'assoliment de la monarquia "legítima"- els dugué també a elaborar unes "Memorias de carácter económico" que volien fer servir de base del seu futur programa de govern a nivell regional i provincial (81).

Per una altra banda i ben lògicament, la línia seguida per la majoria de la Comunió a Barcelona generà importants tensions amb els falangistes. Conseqüentment amb la línia que seguien, els carlins tendiren a mostrar llur identitat específica i la seva política diferenciada enfront del partit únic en els actes públics oficials en els quals participaren. Així, en la gran manifestació que organitzà F.E.T. a Barcelona el 28 de març de

1939, dia de l'ocupació de Madrid pels nacionals (82), els carlins tingueren una actuació conflictiva. La demostració es desenvolupà en tres fases. S'inicià davant de l'edifici de la Jefatura falangista -recordem, l'edifici del "Equestre", al Passeig de Gràcia-, sota la presidència de Calviño i de Ribas Seva com a màximes autoritats de F.E.T., cap provincial i conseller nacional respectivament; des d'allí es dirigí a la Plaça de Sant Jaume, on incorporà a l'alcalde de la ciutat i al president de la Diputació. L'últim tram del recorregut s'inicià allí i acabà davant de l'actual Palau Robert, seu de la comandància de la IV Regió i de la prefectura dels Servicios de Ocupación, ambdues dirigides pel general Alvarez Arenas, que comptava amb el general Yeregui com a governador militar (83). Un cop arribats a Comandancia, es dirigiren al públic aplegat l'alcalde Mateu, el cap de F.E.T. Calviño, el president de la Diputació, Milá, i, per últim, el propi Alvarez Arenas. Doncs bé, en passar la manifestació per la Plaça de Sant Jaume, es trobà amb un contingent de requetés format "cubriendo carrera" en aquell indret i carrer de Jaume I. I, en desfilant les autoritats, els carlins cridaren "¡Franco y Rey!". Poc després, el contingent esmentat fou atacat per falangistes, produint-se importants incidents (84).

També el 8 de Juny de 1939 següent, festivitat del Corpus Christi, es feu una manifestació carlina a Barcelona (85). Un nou incident, que acabà en demostració per les Rambles, es produí el dia del 18 de juliol de 1939. Aquella primera commemoració del "Alzamiento" a la capital s'havia volgut iniciar en un dels

escenaris dels combats del 19 de Juliol de 1936: la caserna de les Drassanes; el lloc on resistiren els últims militars i civils rebel·lats, que pel 1939 es trobava derruïda. La celebració incloïa una "missa de campanya" en el solar esmentat i, posteriorment, el trasllat d'autoritats a bord del "Uruguay", el vaixell on s'havien celebrat els consells de guerra contra els caps de la sublevació i que posteriorment s'havia fet servir de presó. Els actes tenien un marcat caràcter teatral: estava prevista la presència d'un contingent militar, amb oficials que portarien tres estendards negres que volien representar els generals revoltats i morts -Goded, Burriel i Legorburu- a conseqüència del fracàs de la rebel·lió, representacions de les diferents armes revoltades, i dels distints grups polítics que els havien donat suport. Precisament per preparar la participació de les organitzacions polítiques revoltades en la concentració, Gutiérrez Santamarina, que actuava de cap de la "vieja guardia" falangista, avisà als tradicionalistes que concentrassin supervivents de la rebel·lió i d'altres afiliats en la mateixa quantitat dels que efectivament s'havien revoltat el 19 de Juliol a la ciutat. Davant l'avís, els carlins s'apressaren a convocar-ne cinc-cents dels seus. No obstant, la xifra en qüestió semblà exagerada a "Luys Santa Marina" que només autoritzà la presència de cent vint tradicionalistes. Alhora, l'escriptor convocà vuitanta falangistes, segons ell, el número dels d'aquesta organització que havien sortit als carrers la matinada del 19 de Juliol a Barcelona. La disparitat de criteris entre carlins i "Santa Marina" era tan gran -els carlins només estaven disposats a acceptar la presència d'una cinquantena de falangistes, la

xifra, segons ells, dels efectivament revoltats aleshores- que la Comunió amenaçà en no participar en l'acte sinó s'acceptaven els seus cinc-cents o si es presentaven més de cinquanta falangistes.

D'aquesta manera s'arribà al matí del 18 de juliol, i, en confirmar-se per part de les autoritats militars i del partit que no s'acceptava el número de requetès esmentat, els carlins es retiraren de la concentració, marxant a peu cap a la catedral, on assistiren a una missa pels seus "caiguts". Pel camí, a les Rambles, cridaren les consignes pròpies del seu partit (86), enmig de l'estupefacció dels vianants que aleshores hi circulaven. Les autoritats, per la seva banda, intentaren evitar la marxa dels requetès. El cap provincial de milícies de F.E.T., el tradicionalista comandant Monteys, maldà per convèncer almenys alguns carlins perquè estiguessin presents a l'acte, sense aconseguir-ho. Tot i que la concentració continuà, es temé que els carlins assaltessin la prefectura provincial de F.E.T., cosa que no ocorregué (87). Durant l'acte, acabada la missa de campanya, dirigiren la paraula als congregats Martín de Riquer, de la delegació provincial de Propaganda (88) i dos militars. Després, com estava previst, es traslladaren les autoritats a bord del "Uruguay", on parlaren Calviño, el comte del Montseny (que hi havia estat pres durant un temps), el nou governador civil González Oliveros, acabat d'arribar (88 bis), i el governador militar Yeregui (89).

Hi hagueren nous conflictes a finals de setembre del 1939, amb motiu d'uns funerals celebrats en honor de Don Alfons-Carles

de Borbó a Barcelona, fent-se per part dels carlins assistents crítics hostils a la Falange i visques al rei. Finalment, el 8 d'octubre de 1939, amb motiu de l'ofrena que féu el terç de Montserrat de la seva senyera a la Mare de Déu de Montserrat i on també els supervivents de la Primera Centúria catalana de F.E. lliuraren la seva insígnia, es produïren tensions en el moment de fer l'ofertament aquests últims (90).

L'actitud de rebuig a F.E.T. adoptada per la majoria de la Comunió els comportà aviat conseqüències negatives. El servei de Información e Investigación del partit únic, així com la pròpia policia, estaven força obsessionats amb la idea de conspiracions polítiques promogudes pels tradicionalistes. El mes de maig de 1939 fou detingut un tal Busquets, carlí, antic enllaç de la "Cinquena Columna" tradicionalista de Barcelona que havia estat durament torturat arran de la seva detenció pel S.I.M.. Ara Busquets havia facilitat credencials als seus antics companys de guerra per tal que poguessin demostrar llur "adhesión al Movimiento". Se l'acusà d'organitzar "una pretendida organización clandestina de carácter tradicionalista" (91). També fou detingut en aquella època el cap dels carlins de Reus, Sugrañes (92). A més a més, la policia visitava freqüentment Ortiz y Estrada, interessant-se per les seves activitats (93). Possiblement en aquest mateix context hem d'anotar els cessaments, efectuats durant els mesos d'abril i maig de 1939 respectivament, de Prat (cap provincial de F.E.T. de Girona) i del cap provincial de milícies de Lleida (94).

Abans de cloure aquesta exposició sobre els carlins el 1939 cal fer referència als contactes que establí el governador civil González Oliveros, poc temps després d'haver pres possessió del seu càrrec a Barcelona amb Ortiz y Estrada, el representant de Fal Conde. En aquests contactes es féu palesa la voluntat de la nova autoritat civil d'iniciar amb bon peu la seva gestió. González era l'home que Serrano Suñer, ministre de la Gobernación, enviava per dirigir políticament la província en el moment de la supressió del Régimen Especial de Ocupación i de la marxa del general Alvarez Arenas a Saragossa per fer-se càrrec de la prefectura de la V Región Militar, després d'ésser substituït pel tinent general Orgaz al capdavant de la de Catalunya (95). Almenys pel que fa al governador i durant un cert període, es pot dir que les relacions entre carlins i autoritats milloraren a Barcelona a partir del mes de juliol de 1939. Fins aleshores havien estat pèssimes tant amb Alvarez Arenas (que havia desterrat Sivatte), com amb Calviño, els màxims responsables polítics des del gener de 1939. Les coses anaren de la següent manera: dies després de la retirada dels requetés de la concentració commemorativa del "Alzamiento", el governador cridà Ortiz y Estrada i Cunill Postius per tal d'entrevistar-s'hi. En aquestes trobades -de les quals també en sortiren lleugeres i amistoses sancions per als convocats (quinze dies de reclusió domiciliària) (96)- Ortiz pogué exposar àmpliament els punts de vista dels carlins sobre la situació política general i la de Barcelona en particular, i, específicament, sobre l'enfrontament amb F.E.T.. Trobà una actitud dialogant i en certa manera comprensiva respecte dels seus arguments per part del

governador. Ortiz li reiterà el rebuig dels carlins al partit únic però recalçà:

Con nosotros se ha podido contar siempre y con mayor satisfacción desde este momento. Para el interés de España, en servicio del Estado, el Generalísimo; Vd. y el General que tienen su autoridad delegada, pueden contar en absoluto con nuestro concurso, en la seguridad de que lo prestamos con la misma lealtad, abnegación y espíritu de sacrificio que en la guerra. Nuestro único fin es ser útiles a España en momentos de tanta gravedad. (96 bis)

No obstant el que acabem d'explicar, el fet que Sivatte fos de bell nou desterrat després de retornar a Barcelona l'estiu del 1939 ens fa pensar que, com hem deixat indicat, el bon clima creat entre González i els carlins fou tan sols transitori. Si bé el governador mantindria al llarg del seu mandat una posició tensa respecte la prefectura provincial de F.E.T., degut probablement a conflictes de competència entre autoritats i des de la qual podia coincidir a la pràctica amb els tradicionalistes (oposats al partit únic), en realitat els de la Comunió tenien una concepció del règim (Estat de transició cap a la monarquia tradicional) oposada a l'oficial que representava a la província el governador civil (97).

El governador era un zamorà (de Toro, concretament) de quaranta-nou anys i catedràtic de Filosofia del Dret a la Universitat de Salamanca. Durant la Dictadura de Primo de Rivera havia estat governador de Jaén, director general de Enseñanza Media y Superior i governador del Banco Exterior de España (1929-1930). En finalitzar aquell període polític i com a conseqüència

de la seva actuació estigué un temps exiliat a França (97 bis). En una obra publicada el 1937, "Falange y Requeté, orgánicamente solidarios" (98), s'havia declarat seguidor de Calvo Sotelo i del Bloque Nacional durant la República i proper a la Falange abans del 18 de juliol de 1936. Però, per damunt de tot, es reclamava home de la Dictadura (98). Val la pena de detenir-nos en l'anàlisi del pensament de González Oliveros contingut en aquest llibre, ja que hi són presents algunes de les claus del seu nomenament com a governador de Barcelona per part del ministre de la Governació. En l'obra, el catedràtic explica que la nova etapa política iniciada amb la guerra ha de significar la continuació i l'aprofundiment de l'obra del general Primo de Rivera: millorar les condicions econòmiques del país i, sobretot, aconseguir la "unidad cultural":

Así como la Dictadura de Primo de Rivera significó para España, en orden al progreso material, un salto de cinco lustros, así la del general Franco debe implicar en el primer lustro el avance de medio siglo. Pero en el orden espiritual, la Dictadura de Primo de Rivera no pudo restaurar, íntegra y resueltamente, la unidad cultural de España. Acaso faltó entonces, en el alma popular española, el terrible adoctrinamiento de una guerra. Acaso, también, aquella Dictadura dió demasiado -en este orden del espíritu- la sensación de querer acerse perdonar. Lo cierto es que no se habían producido entonces, en nuestro suelo, las condiciones necesarias para la eclosión arrolladora de la Falange y el Requeté. La redención total, entonces, hubiera parecido más delirio y megalomanía de un iluminado o un místico, que necesidad biológica apremiante. Mas ahora, puestas ya todas las condiciones, el rescate del espíritu español puede ser y será absoluto. (99)

L'ideari espanyol és per a ell l'únic que no ha fracassat al món: l'alternativa al liberalisme, el democràticisme i el

marxisme es troba en doctrines ja formulades per pensadors espanyols de l'època imperial, com Lluís Vives. Presentant les seves propostes com a derivades del pensament hispànic, González Oliveros demana una economia amb intervenció estatal -expressió d'una "economia moralizada"-; una organització sindical o gremial -sense entrar en la polèmica que en aquell temps enfrontava carlins i falangistes-; noves relacions laborals inspirades per la doctrina social de l'Església -els fonaments de l'encíclica "Quadragesimo Anno" es trobaven, segons ell, a "pensadores hispánicos del Siglo Imperial español", com Vitoria, Vives i Báñez, entre d'altres- amb l'Estat com a element "dirimente"; i el redreçament dels "fets diferencials" ("regionals") en "hechos asociantes". Cal, a més a més, no només espanyolitzar Espanya sinó també Europa i el món sencer. L'aliança amb els règims feixistes d'Alemanya i d'Itàlia és interpretada igualment en funció dels seus antecedents de l'època de Carles I i de Felip II. I la puixança de Falange i de la Comunió el primer any de guerra és vista com un fet fonamental per la raó de gaudir les dues forces d'un ideari d'arrels hispàniques. Com a conseqüència, González Oliveros demana la unió voluntària d'ambdues i l'oferiment de la prefectura de l'organització resultant a Franco. Val a dir també que les diferents parts de què consta el llibre que comentem foren escrites principalment entre els mesos d'octubre de 1936 i de gener de 1937. Encara que només sigui per aquesta causa és ben segur que té molt a veure en la formulació de la idea de la unificació en la persona de Franco i més tard, quan arribà a la "Zona Nacional", de Serrano Suñer. I és ben probable que servissin al catedràtic per iniciar la segona etapa

de la seva carrera política, interrompuda, com hem vist, per l'època republicana (100).

A "Falange y Requeté" es troben referències a la burgesia catalana ("los 'fenicios' de Cataluña") -i també a la basca ("los 'filisteos' de Vizcaya")-, en termes negatius. Segons González aquestes burgesies, en llur actuació anterior a la guerra, no havien intentat desallotjar progressivament el capital estranger actuant a Espanya. Ben al contrari, hi havien pactat. Havia estat necessari, per tant, que el general Primo de Rivera declarés la "guerra de independència econòmica de España" per a què la situació comencés a canviar. Ambdues tenien, a més a més, un criteri de les relacions laborals excessivament "metalizado". El catedràtic veia bé, però:

la Vasconia y Cataluña espirituales, románticas, perfumadas de tradición; a esas que yo, castellano, he podido entrever y sentir como propias; a las que, más o menos a hurtadillas, se han sonreído irónicamente de los "hechos diferenciales", y ahora pagan, como siempre, las petulancias y rencores de sus improvisados y risibles "estadistas"; sobre todo, a esa Cataluña no adulterada, capaz de esperar ahora, con la ansiedad del hijo pródigo, el amanecer del día en que "serem tots uns" verdaderamente, incumbe tomar el desquite (101)

Per una altra banda, González es referia en el seu llibre, específicament, a un projecte seu de creació, l'any 1931, d'una "Institución Hispánica de Alta Cultura", com alternativa catòlica a la "Institución Libre de Enseñanza", a la qual ell s'hi havia enfrontat com a director general durant la Dictadura i per la qual cosa havia estat atacat posteriorment. La idea l'havia proposada al cardenal-primat Reig i, segons ell, s'acabà

frustrant la seva posada en pràctica per la mort del purpurat poc temps després (102). Per tot això es fa plausible de pensar que, junt amb la vehemència amb què González Oliveros argumentava sobre els "hechos asociantes" (103) i amb les seves crítiques a la burgesia catalana, la idea de la formació de la institució citada degué ésser a la base de la decisió de Serrano Suñer de designar-lo primer governador civil de Barcelona. I és que l'encàrrec del ministre de la Gobernación de convertir l'Institut d'Estudis Catalans en un nou "Instituto Español de Estudios Mediterráneos" esdevingué una de les tasques prioritàries de González durant l'any i mig que romangué en aquest càrrec. Es probable que la idea de la transformació sorgís del mateix ministre o del servei de Propaganda de Barcelona -o, el que és el mateix, el grup d'intel·lectuals que es movien al voltant de "Luys Santa Marina". De fet, la primera al·lusió pública al projecte la féu Serrano a Barcelona quinze dies abans de nomenar González (104). En el moment d'ésser designat governador, González era vocal del Tribunal de Responsabilidades Polítiques. Amb la trajectòria política que hem explicat i pel càrrec que detentava aleshores podem veure que no era un obscur funcionari el nostre home. I com a persona amb idees definides sobre Catalunya el designà Serrano.

4. Els alfonsins i F.E.T..

L'actitud dels alfonsins envers el partit únic durant l'època de la prefectura de Calviño estigué marcada en gran

manera pel fet de sentir-se -i d'ésser- marginats globalment del comandament de l'organització a nivell provincial. Tot i que els membres de Renovación Española refugiats a "Zona Nacional" havien ingressat massivament a F.E.T. durant la guerra, i que arran de l'ocupació de Barcelona s'hi afiliaren els que havien romàs a la província, només dos homes d'aquesta adscripció estigueren presents dins el "staff" de Calviño. Cal tenir en compte també que aquests dos -Pedro Conde i Francisco de P. Sala- havien ingressat a F.E.T. abans que s'autoritzés l'ingrés al partit únic del conjunt dels alfonsins (el febrer de 1938). Si bé algun d'ells procedia d'una família de gran influència dins l'alfonsisme barceloní -els Conde- cap dels dos no eren representatius d'aquella força política. Aquesta marginació "de facto" dels dirigents de Renovación Española del partit únic era conseqüència tant de la visió que els falangistes tenien de l'alfonsisme en general, com de la voluntat de Calviño de no promocionar cap persona que li pogués fer ombra dins el comandament de l'organització (105). Nogensmenys, aquest refús del cap provincial de F.E.T. envers els alfonsins -de la mateixa manera que el practicat respecte dels carlins- prosseguí després del cessament de Calviño i fou practicat -en part per diferents motius- pels següents caps provincials de Barcelona fins a finals de l'any 1940. Només l'accés a la prefectura provincial falangista d'Antonio F. de Correa Veglißon canvià la situació (106).

De la marginació a nivell provincial dels de R.E. en l'època de Calviño s'escapà un notable del sector calvosotelista del

partit monàrquic (el grup considerat pels falangistes catalans com el més capaç d'assimilar el "sentido social del Movimiento"): Aurelio Joaniquet Extremo. Aquest fou promocionat a una "jerarquía" de rang estatal arran de constituir-se, el 9 de setembre de 1939, el II Consejo Nacional de F.E.T. y de las J.O.N.S.. En efecte, el principal seguidor de Calvo Sotelo a Barcelona després d'Alfons Sala fou designat per formar part del denominat "Consejo de la paz" (107). Respecte d'aquesta renovació del màxim òrgan col·lectiu del partit, val a dir que amb ella s'hi incrementà notablement el nombre de catalans presents. I en major proporció a l'augment general del nombre de consellers. Mentre el Consejo Nacional de 1937 tenia cinquanta membres, el de 1939 en tingué noranta-sis; els consellers catalans passaren d'ésser dos -Aunós i Ribas Seva- a cinc -Aunós, Carceller, Joaniquet, Mateu i Gutiérrez Santamarina-. Dels nous, a part de Joaniquet, n'hi havia dos més amb antecedents parcialment o totalment alfonsins: Demetrio Carceller, home lligat a Sala i a Calvo Sotelo (com el propi Joaniquet) però posteriorment, durant la II República, ingressat a la F.E. de Madrid i en bona relació amb José Antonio Primo de Rivera. Carceller formà part, a més a més, de la nova Junta Política. Eduardo Aunós Pérez, de llunyans antecedents regionalistes, ex-ministre de Treball de la Dictadura, alfonsí de pro durant la República, com sabem, s'arreglerà dins F.E. en l'època d'Hedilla. Conseller nacional de F.E. i després de F.E.T., Aunós, tanmateix, tindria poca actuació en el II Consell, ja que des de l'abril de 1939 exercia d'ambaixador espanyol a Bèlgica (108).

Els altres dos consellers de Catalunya foren, com hem dit, Gutiérrez Santamarina -que substituï en el càrrec a Ribas Seva- i Mateu Pla, alcalde i amic personal del "Generalísimo" (109). L'artífex del nou Consejo fou, com havia passat amb l'anterior, Serrano Suñer. El ministre de la Gobernación ja aleshores s'havia convertit en president de la Junta Política de F.E.T., esdevenint l'home més important del partit després de Franco. Es pot pensar, doncs, que la promoció de persones com Joaniquet o Gutiérrez Santamarina -a banda de les raons derivades del seu propi pes polític específic (110)- en ésser elements aferrisadament enfrontats a Calviño -"Santa Marina"- o marginats de les prefectures provincials -Joaniquet- anunciava la voluntat de Serrano de desfer-se de Calviño, cap provincial de Barcelona per designació de Fernández-Cuesta.

Al contrari de l'actitud favorable adoptada pels seguidors de Calvo Sotelo, els altres sectors alfonsins de Barcelona -els quals seguien Darío Rumeu o José María Milá (arreglerats durant la República dins del "goicoecheisme") o els de la més antiga aristocràcia (111)-, prengueren al llarg del 1939 postures d'oposició al partit únic i a determinats aspectes del règim. Oposició, però, compatible amb l'adhesió al "Generalísimo". Per una banda, una crítica efectuada davant de Serrano per Milá y Camps referida als negatius efectes de la política econòmica intervencionista i autarquitant del règim sobre l'indústria catalana li comportà la destitució de president de la Diputació (111 bis). Fins aleshores probablement el Comte del Montseny no havia comprès que el règim franquista no era la continuació de

la Dictadura de Primo de Rivera, amb el seu moderat intervencionisme i la seva no ruptura absoluta amb el liberalisme polític; i que el seu retorn a la presidència de la Corporació provincial no havia estat més que un gest de reconeixement dirigit als sectors més espanyolistes de la burgesia catalana. D'aquesta manera, quan la situació de crisi profunda en què entrà la indústria catalana -en bona part a causa, com analitzarem més endavant, de la política econòmica del "Nuevo Estado"- féu que Milá s'erigís en representant del conjunt de la burgesia (112) i n'exposés els greuges, però es trobà amb una resposta tallant per part d'un Serrano totpoderós i disposat a fer complir la política del règim. La destitució de Milá mostrà que els nous governants volien una ruptura molt més radical amb "la vieja política" que la que havia portat endavant el general Primo de Rivera i que a més a més no estaven disposats a acceptar cap mena de pressió.

Per una altra part, el mateix Milá, així com Rumeu o sectors de l'antiga noblesa de Barcelona -com els agrupats entorn de la Duquesa de Santàngelo (113)- pretenien que com a conseqüència de la finalització del conflicte es produís una ràpida restauració de la dinastia d'Alfons XIII. El fet que aquesta no es plantegés el 1939 més que com una possibilitat a llarg termini tendí també a situar-los progressivament cap a actituds crítiques. La Falange, amb la seva apel·lació al nacionalsindicalisme i al règim de partit únic, apareixia als seus ulls com el paradigma d'allò que més rebutjaven del "Nuevo Estado".

5.- Establiment i actuació del partit únic.

Els primers temps de l'actuació de F.E.T. y de las J.O.N.S. a Barcelona estigueren marcats tant per una intervenció "de xoc" del conjunt del partit estatal com pel muntatge de la xarxa falangista arreu de la província i de la seva capital. En ambdues tasques la prefectura barcelonina comptà amb l'ajut de quadres falangistes vinguts de la resta de províncies de l'Estat. Així, i de la mateixa manera que havia passat sempre que els franquistes conquerien un territori, però encara més per la importància de la província de Barcelona i pel fet d'ésser coneguda la mala situació alimentària dels seus habitants, serveis com Auxilio a Poblaciones Liberadas i el mateix Auxilio Social en general hi feren un important desplegament: els primers dies de l'ocupació arribaren a Barcelona mil cinc-cents camions i varis vaixells carregats amb queviures i es repartiren vuit-cents mil dinars (114). Amb els subministraments arribaren també tots els delegats provincials de A.S. de l'Estat, per tal d'organitzar la xarxa d'aquest servei a la província (115). De manera semblant, la Organización Juvenil i la Sección Femenina estatals contribuïren al bastiment d'aquests serveis a Barcelona i a tota la província. Per aquesta raó un mes després d'haver-se ocupat la ciutat de Barcelona, la O.J. comptava amb set mil nois i quatre mil cinc-centes noies afiliades (116). Quant a l'organització falangista masculina, ja des del mateix moment de l'entrada s'establiren terminis d'inscripció, en les dues modalitats, de "militantes" i de "adheridos". Alhora, la implantació del partit portà la requisita, incautació o la pura i

simple expropiació dels locals que havien d'aixoplugar-la. En la norma dictada per Calviño i referida a l'organització local s'especificava:

Debes procurar que el edificio que vayas a ocupar haya pertenecido a alguna sociedad afecta al Frente Popular o de tipo separatista, aunque en este caso fueran sus finalidades de tipo cultural o recreativo; si el edificio fuera propiedad de los antiguos socios, gestionarás el traspaso de dicha propiedad a la Organización ya sea por cesión de los derechos de los mismos a Falange, ya poniéndote de acuerdo con el Comandante Militar respectivo para su incautación en último extremo. (117)

Paral·lelament al seu assentament, F.E.T. començà a exercir les funcions de control de la població -recordem l'elaboració d'un cens a cada districte de Barcelona prevista en la "Memoria" de preparació- i a col·laborar amb el seu aparell d'informació en la tasca repressiva portada endavant per les autoritats militars i governatives. Si bé en aquest camp estava prevista més que res una labor auxiliar d'informació de F.E.T. respecte a la policia

-mitjançant la utilització dels importants arxius del servei (118)- en realitat Falange comptà amb un important servei d'investigació (119) que s'encarregà d'organitzar Manuel Bravo Montero, un capità de la Guàrdia Civil, fill del famós ex-comissari de policia de l'època del pistolisme Bravo Portillo (120). Bravo Montero havia passat tota la guerra presoner a Barcelona. Aquest nou aparell tingué una actuació important (120 bis). El 13 de març de 1939, quan fou dissolt i integrat dins les forces de policia de l'Estat que dirigia Luís Martí Olivares, marquès de Rebalso, home anteriorment molt lligat al Sometent,

Bravo podia parlar de mil detencions practicades. Un cop integrat en la prefectura superior de policia, Bravo Montero gaudí d'un cert grau d'autonomia, constituint el "Rondín Antimarxista", grup especial repressiu que ell mateix dirigia (121).

Quant al funcionament de l'organització als districtes de Barcelona i deixant de banda les labors ja esmentades, segons un dels seus caps, Campañá -que dirigia la F.E.T. a Gràcia-, una de les activitats fonamentals dels primers temps fou la d'atendre a la molta gent que cada dia feia cua al carrer per tal d'afiliar-se o gestionar avals per a presoners (122). Tinguem en compte que a finals d'abril de 1939 només a Catalunya hi havia, segons la Jefatura [militar] del Servicio de Clasificación de Prisioneros y Presentados, cent trenta mil presos, la majoria dels quals romanien al camp de concentració "central", situat a la barriada d'Horta (Barcelona), i la resta a d'altres de Tarragona, Lleida i Girona (123). Pel que fa a l'afiliació, sembla que les sol·licituds d'ingrés formalitzades en els primers mesos foren nombroses entre els que simpatitzaven amb el bàndol nacional arreu de la província. L'existència d'aquestes demandes, junt amb els ingressats a departaments com la Organización Juvenil i també amb una part dels inscrits a la C.N.S., permeté que en les grans concentracions que es realitzaren a la ciutat de Barcelona fins a mitjans del 1939 -a les quals ens referirem més endavant- hi participessin prop de cent mil persones. Calviño parlava de "cerca de cien mil camaradas" a l'acte de Montjuïc del dia 2 d'abril de 1939 -commemoració de la victòria franquista (124)-; de cent dotze mil en la rebuda a Serrano Suñer del 14 de

juny (125); i de "cien mil" en la rebuda al comte Ciano, ministre d'Afers Estrangers d'Itàlia, el 10 de juliol de 1939 (126). Val a dir, però, que ni l'afiliació a la C.N.S. ni a la O.J. suposava l'ingrés al partit. Les xifres d'afiliació de què disposem al conjunt de F.E.T. arreu de la província, principalment corresponents a l'any següent al que tractem (és a dir, el 1940) ens mostren una organització que agrupava entre noranta i cent mil homes, dones i joves d'ambdós sexes:

QUADRE NÚM. 6: AFILIACIÓ MASCULINA, FEMENINA I JUVENIL DE F.E.T. Y DE LAS J.O.N.S. DE BARCELONA (ESTIMACIÓ).

	<u>Masc.</u>	<u>O.J. Masc.</u>	<u>S.F.</u>	<u>O.J. Fem.</u>
Ciutat de Barcelona (*) 11.757 (inclou S.F.)	(**)	7.000		(**)
				4.500
TOTAL BARCELONA	25.257			
<u>Partit Judicial de: (***)</u>				
Arenys de Mar	2.160	1.539	858	1.007
Badalona	709	567	376	487
Berga	908	784	546	483
Granollers	2.079	1.261	843	865
Igualada	2.124	1.125	819	744
Manresa	2.707	1.199	1.025	924
Mataró	1.699	2.230	663	1.141
Sabadell	1.873	4.081	584	1.956
Sant Feliu de Llobregat	5.381	3.022	1.606	1.755
Terrassa	2.286	2.403	684	1.488
Vic	1.757	1.025	876	835
Vilafranca del Penedès	1.544	950	655	904
Vilanova i La Geltrú	726	436	214	548
TOTAL PARTITS JUD.	25.953	20.632	9.749	13.137
CONJUNT PARTITS JUD.	69.472			
TOTAL GENERAL (+Bcna)	37.710 (****)	27.632	9.749 (*****)	17.637

CONJUNT DEL PARTIT (estimació)= 92.729

(*).- La xifra de l'afiliació és del setembre de 1940.

(**).- Xifres del febrer de 1939.

(***).- Xifres del novembre de 1940.

(****).- La xifra inclou les afiliades adultes de la ciutat de Barcelona.

(*****).- No inclou les afiliades adultes de la ciutat de Barcelona.

-- Font: (127)

Tot i el seu caràcter merament aproximatiu -en barrejar xifres de diferents moments dels anys 1939 i 1940-, si contrastem les dades d'afiliació amb el cens de 1940 observem com, comparativament, l'adhesió masculina i femenina adulta al partit era molt inferior a la capital que a la resta de la província: un afiliat/da per cada 91'9 habitants a la ciutat de Barcelona davant d'un per a cada 23'8 a la resta (128). Si ens atenim a l'afiliació adulta (masculina i femenina) a les diferents capitals de província catalanes, de les quals tenim dades corresponents al mes de setembre de 1940, podem veure que la ràtio més alta d'afiliació en relació a la població la tenia la ciutat de Lleida, seguida, per aquest ordre, per les de Tarragona, Girona i Barcelona.

QUADRE NÚM. 7: AFILIATS MASCULINS I FEMENINS ADULTS A F.E.T. Y DE LAS J.O.N.S. A LES QUATRE CAPITALS DE PROVINCIA CATALANES EL SETEMBRE DE 1940.

<u>Ciutat</u>	<u>Població</u>	<u>Afiliats</u>	<u>Ratio af/hab.</u>
Lleida	41.464	809	1/51'2
Tarragona	35.648	562	1/63'4
Girona	29.632	414	1/71'5
Barcelona	1,081.174	11.757	1/91'9.

Font: (129)

Per una altra banda, l'afiliació a les capitals de província

catalanes el 1940 era més baixa que la d'altres capitals de l'Estat, com podem veure en el quadre que segueix:

 -
QUADRE NÚM. 8: AFILIATS MASCULINS I FEMENINS ADULTS A F.E.T. Y DE LAS J.O.N.S. A ALGUNES CAPITALS DE PROVINCIA ESPANYOLES EL SETEMBRE DE 1940.

<u>Ciutat</u>	<u>Població</u>	<u>Afiliats</u>	<u>Ràtio af/hab.</u>
Pamplona	61.188	9.000	1/6'7
Oscà	17.730	682	1/25'9
Palma	114.405	3.620	1/31'6
Saragossa	238.601	6.763	1/35'2
Logronyo	46.182	1.195	1/38'6
Teroí	16.172	344	1/47

 -
 Font: (130)

Comparant l'afiliació adulta, masculina i femenina, en el conjunt de la província de Barcelona amb la de l'única província catalana de què disposem de dades, el resultat no marca sensibles diferències:

 --QUADRE NÚM. 9: COMPARACIÓ DELS EFECTIUS MASCULINS I FEMENINS ADULTS DE F.E.T. Y DE LAS J.O.N.S. DE LES PROVINCIES DE BARCELONA I GIRONA.

<u>Província</u>	<u>Població</u>	<u>Afiliació (h+d)</u>	<u>Ràtio af/hab.</u>
Barcelona	1,931.875	47.459	1/40'7
Girona	322.360	8.881	1/36'2

 -
 Font: (131)

Per tot això es pot dir que l'afiliació falangista adulta

a les capitals de província catalanes un any i mig després de finalitzar la guerra al Principat tenia unes pautes numèriques inferiors a les d'altres capitals que -amb l'excepció de Terol- havien romangut durant tota la contesa en mans dels franquistes. I que, quant al conjunt de l'afiliació adulta provincial, no hi havia importants diferències entre les de Barcelona i les de Girona. Tanmateix, amb els coneixements actuals, no podem saber si les ratios calculades per aquestes dues províncies són altes o baixes en relació amb les de la resta de l'Estat. Tot i això, en la seva interpretació caldrà tenir en compte factors com el rebuig de bona part de la Comunió Tradicionalista a ingressar en l'organització, de la qual tenim referències sobretot a Barcelona; el poc pes dels partits ultradretans espanyolistes a Catalunya (amb l'excepció d'aquesta força tot just citada) abans del conflicte; els criteris restrictius que es seguiren en l'admissió d'afiliats, que coneixem en el cas de Barcelona (132) i que afectaven tant a elements procedents de la dreta catalanista com de totes les esquerres (pels vols de l'octubre de 1939 només s'havien lliurat deu mil carnets definitius a adults d'arreu de la província (133)); l'existència d'un importantíssim cens obrer a Barcelona, clarament reticent a l'ingrés en l'organització; i, per últim, l'actitud de rebuig que bona part de la població podia sentir envers una força política que significava tant la negació de la nacionalitat catalana com del règim democràtic.

Durant els primers temps es realitzaren per part de la prefectura provincial de F.E.T. alguns negocis, com la venda d'un

dipòsit de peces de vestir trobat en uns magatzems propietat de Felipe Batlló (134), i també es feren exaccions forçoses. En la seva circular als caps locals deia Calviño:

El prestigio de nuestro Movimiento exige en todos nuestros actos el máximo de ponderación que no se opone a nuestro estilo audaz. En la cuestión de ingreso para atender a nuestros justificados gastos, debes proceder plenamente dentro del espíritu y la legalidad creada por la Organización Nacional que encarna y dirige nuestro Caudillo y Jefe Nacional, mirándole a él y al prestigio del Movimiento.

Los Jefes Locales se abstendrán absoluta y definitivamente para la obtención de fondos de cualquier método que no sea digno del gran empeño a que nos entregamos con el entusiasmo de nuestra juventud y heroísmo. (135)

La situació econòmica de l'organització falangista barcelonina degué ésser a la base del fet que la prefectura provincial autoritzés l'operació de traspàs del setmanari "Destino" des de l'extingida Delegación Territorial de Cataluña de F.E.T. a les mans particulars de tres persones: el seu antic director, Ignacio Agustí; un dels redactors, José Vergés (135 bis); i el cap provincial de Propaganda, Juan Ramón Masoliver. Tots tres havien portat fonamentalment la revista en la fase final de la guerra. El setmanari de la Territorial catalana de Burgos s'havia publicat fins a l'entrada dels franquistes a Barcelona. L'últim número, el 100, havia aparegut el dia 28 de gener de 1939. Després d'uns mesos, però, tornà a publicar-se, segons els seus propietaris "a instancias del Servicio Nacional de Propaganda" i després que "la (...) Jefatura Provincial de F.E.T. [de Barcelona] se desentendió del semanario, dejando en completa libertad a sus directores" (136). Tot i això, la independització

legal del periòdic no significà en absolut un trencament amb el partit, sinó més aviat el contrari: no tan sols continuà apareixent com un periòdic falangista sinó que la prefectura provincial de F.E.T. de Barcelona es comprometé a adquirir, mitjançant la utilització de tota la seva xarxa a la capital i a la resta de ciutats i pobles de la província, el quaranta per cent del total de la tirada (deu mil dels vint-i-cinc mil exemplars), destinada obligatòriament als afiliats falangistes (137). A cada prefectura local se li assignava un determinat número d'exemplars, amb caràcter de "suscripción automática", que havia d'adquirir i distribuir entre els afiliats, quedant-se amb el 10% de l'import de les vendes (138). L'operació de suport no tingué els resultats esperats. Sis mesos després el seus propietaris, en reclamar el deute acumulat pel partit, escrivien:

El número de Jefaturas que liquidaron ya el primer mes fue reducidísimo. Se realizaron numerosas visitas a todas las localidades, cursándose infinidad de comunicaciones (...). Se insistía particularmente en todas ellas sobre la reducción en el cupo de ejemplares asignados según las posibilidades de cada pueblo. Una parte considerable de Jefaturas no ha contestado siquiera nuestras comunicaciones. Otras lo han hecho al cabo de varios meses de espera. A cada Jefatura hemos reducido el envío conforme los deseos que expresaban, dejando impagado la mayoría el importe de los números atrasados. Muchos prometieron saldarlo paulatinamente pero en los distintos cambios de Jefes Locales, nadie ha querido hacerse cargo de las promesas de sus antecesores.

El envío a las Jefaturas Locales iniciado como queda dicho en 10.000 ejemplares semanales, hemos ido rebajándolo hasta llegar a esta fecha a 4.000. Posiblemente tendremos que dejar reducida la remesa a los quince o veinte pueblos que desde un principio y sin la menor dificultad han atendido lo dispuesto en la circular núm. 17 estando en buena relación con nosotros. (139)

Aquest deute de l'organització local falangista ascendia a finals de 1939 a cinquanta mil pessetes (140). Val a dir que es cobrà durant 1940, gràcies als bons oficis de l'aleshores cap provincial, Demetrio Carceller (140 bis). Per tot això es pot dir que l'ajut que es pretenia donar amb la compra de part de la tirada pel partit esdevingué una càrrega onerosa pel setmanari en la seva nova època. Segons els seus propietaris, l'única que havia d'afrontar el periòdic. I és que aquests aviat comprovaren que, contràriament a les seves suposicions inicials, el periòdic tenia un considerable èxit quant a vendes i subscripcions entre el públic en general (141). A causa del fracàs esmentat, és de suposar que la relació amb F.E.T. en el tema de les vendes -tant directa en els primers mesos- disminuï sensiblement en els posteriors. Des del punt de vista ideològic, cal tenir en compte que, com hem dit, "Destino" no era ja específicament un òrgan falangista en la seva segona època. Tanmateix en els primers anys, hi aparegueren articles sobre temes falangistes; i, quant al seu posicionament envers els contendents de la Guerra Mundial, el setmanari es mantenia en posicions principalment germanòfiles. Tanmateix, arran del tomb que es va produir en el conflicte el 1942, "Destino" es començà a decantar cada cop més clarament per la causa dels aliats (142). Aquest arrenclerament costaria al periòdic: una precipitada marxa del seu director, Agustí, a l'estranger -a Suïssa concretament, on tractaria a D. Joan de Borbó i d'on tornaria fet un fervent monàrquic alfonsí-; l'empresonament d'un dels seus redactors, Santiago Nadal, pel governador Correa, i, un assalt a la redacció per part de joves falangistes (143).

La solució del problema de finançament de l'organització falangista barcelonina arribà el mes de juny de 1939, quan la prefectura provincial decidí posar en marxa una mena d'impost propi, denominat "Cuota Industrial", que gravava els industrials i comerciants. Aquesta "aportación económica" de "obligatoriedad moral", segons els termes utilitzats pels falangistes, consistia en l'aplicació d'un tant per cent progressiu (amb un 14% de mitjana) sobre la contribució que pagava cada empresari o cada societat anònima de la província, a lliurar directament a la tresoreria del partit. Les estimacions de "Jefatura" sobre les perspectives de recaptació parlaven de 866.198'05 pessetes mensuals durant el segon semestre de 1939. Tanmateix, la quota tingué una curta vigència ja que només funcionà fins al mes d'octubre d'aquell any, en què fou taxativament suprimida per la Secretaria General del partit. Val a dir que si bé ja el 29 de juliol el secretari nacional de Administración de F.E.T., Agustín Orbegozo, s'havia dirigit a Fernández-Cuesta denunciant la "indisciplina de la Jefatura Provincial [de Barcelona]" -per haver creat aquest impost- i exigint la resolució de "asunto tan trascendental" -la supressió de l'esmentat pagament, contrari a les normes de financiació del partit-, no fou sinó a finals de l'octubre de 1939, quan ja Fernández-Cuesta havia estat desplaçat de la Secretaria, que fou ordenat pel nou secretari general Muñoz Grandes la seva suspensió total (144). A partir d'aquell moment l'organització provincial barcelonina restà obligada a dependre bàsicament de les quotes dels seus afiliats i començà a ressentir-se de la manca de fons (145).

Segons els propis falangistes, l'aspecte més deficient del funcionament de la prefectura provincial de F.E.T. y de las J.O.N.S. de Barcelona en l'època de Calviño fou l'organització local. El fet de no comptar amb quadres suficients i, sobretot, la mala gestió del seu responsable general, Felipe Batlló, secretari provincial, foren assenyalats per José María de Areilza, l'inspector enviat a Barcelona per Muñoz Grandes l'octubre de 1939, com els causants de la mala situació. En el seu report (145 bis), Areilza es referia concretament a la "incuria del secretario provincial" i l'assenyalava com un dels "funestos" col.laboradors de Calviño a cessar immediatament. Informes elaborats posteriorment pel delegat provincial del departament de Falanges Locales i referits a l'estat de la xarxa local de F.E.T. a la província de Barcelona fins a principis de 1940 deien:

Los pueblos estaban abandonados a manos de los Jefes Comarcales, que sin control de ningún género actuaban en forma independiente, nombrando y destituyendo a su placer a la jerarquías locales, sin dejar rastro de sus determinaciones ni de los motivos que las impulsaban (...)

Con estos procedimientos se observó (...) que la mayor parte de las designaciones de jerarquías se hacían a capricho, sin tener en cuenta antecedentes y capacidad de los designados; en su mayor parte lo fueron por influencias caciquiles o sorprendiendo la confianza de los Mandos Provinciales (...).

En casi todos los pueblos, la Jefatura de nuestra Organización mantenía difíciles relaciones con los Alcaldes y Gestores y desgraciadamente cuando se observaba acuerdo entre unos y otros era debido a obedecer tanto nuestras Jerarquías como los Ayuntamientos a una influencia caciquil por la que habían sido impuestos (...).

La mayor parte de las Jefaturas de pueblo funcionaban como antiguos casinos políticos, hasta el punto que no era cosa desusada verles emplear los términos de "presidente" y "socios" para designar al Jefe Local y a los afiliados de la Organización. (146)

Tanmateix, segons les mateixes fonts, aquesta situació no era la que hi havia a ciutats com Sabadell, Terrassa, Mataró i d'altres nuclis de població importants de la província, on F.E.T. funcionava satisfactòriament (147).

Quant a l'organització sindical, que a nivell estatal fins a la modificació del estatuts del partit i de l'administració de l'Estat operada l'estiu de 1939 no s'articulà com a tal dins F.E.T., sabem que la prefectura provincial de sindicats de Barcelona desplegà una forta activitat des del moment de la conquesta, dirigida per Fermín Sanz Orrio, un falangista de Pamplona. No disposem de xifres d'afiliació per al 1939 però, segons fonts falangistes, l'octubre d'aquest any el nombre d'obriers enquadrats era "muy elevado" (148). L'allau d'acomiadaments que es produí a Barcelona a partir de l'entrada dels nacionals, motivat tant per qüestions polítiques com econòmiques -que molts cops la patronal portava a terme sense tenir en compte les normes ni els organismes existents- provocà que el diari falangista de la ciutat publicés articles on es criticava aquesta burgesia i els seus mètodes, mentre feia apel·lació del nacionalsindicalismo. Tanmateix, si algun interès inicial havia provocat entre sectors obrers barcelonins la instauració del sindicalisme vertical, pels falangistes estava clar l'octubre de 1939 que "de corazón la masa obrera se halla desencantada y de espaldas al Régimen" (148 bis).

6.- El fracàs de les expectatives falangistes envers Barcelona.

Durant els primers mesos d'actuació a Barcelona, els falangistes creieren que les seves expectatives d'aconseguir en poc temps l'adhesió de la majoria de la població al règim es faria realitat. Les mostres d'entusiasme mostrades a les tropes franquistes per una part dels habitants de la ciutat de Barcelona els primers dies de l'ocupació, els refermà -malgrat la impossibilitat de fer l'entrada que havien dissenyat per la prohibició d'Alvarez Arenas- en el convenciment que tenien raó quan a principis del 1938 havien afirmat que trobarien una gran massa -fonamentalment de les capes mitjanes i obreres- desenganyada dels seus dirigents i disposada a acceptar el nou estat de coses. Com deia la prefectura provincial en un escrit adreçat a la Secretaría General de F.E.T., mesos després de la conquesta, en referir-se a l'actitud de la població en aquells moments:

Fue un hecho notorio y sorprendente el cálido y sincero entusiasmo con que Cataluña y singularmente Barcelona acogieron al Ejército liberador y se adherieron al Régimen de la España Nacional. Cualquier observador imparcial podía comprobar el alto significado de aquella calurosa recepción (expansión desbordada de una espera repleta de ilusiones y largamente contenida). Por un lado, era la seguridad de la muerte definitiva del separatismo y nacionalismo, que se hundían con el desastre de los ideales extremistas; por otro, era una incorporación integral a la nueva España y un ferviente deseo de colaborar en la obra de su engrandecimiento. (149)

Per la seva banda, unes poques setmanes després d'aquell 26 de

gener del 1939, Raimundo Fernández-Cuesta, secretari general del partit, parlava a Barcelona de les línies generals de l'actuació falangista amb aquestes paraules:

Nosotros aspiramos a edificar de nuevo la Unidad de España sobre premisas nuevas; a devolver a España la estructura natural con que Dios la hizo para misiones universales concretas. España no es Madrid, pero tampoco Barcelona. España es una Unidad de Destino en lo Universal (...)

El problema social de España, en estos momentos sobre todo, es un problema de desintoxicación espiritual. Desintoxicación relativamente fácil, habida cuenta del fracaso estruendoso de lo que el marxismo prometía a los obreros. Con la revolución marxista, los obreros no han obtenido satisfacción física alguna. Y en cuanto a satisfacción de otro tipo, a lo sumo el marxismo les ha dado la falsa creencia de sentirse los amos. Desintoxicados del bacilo marxista, nutridos con la mística de nuestra Revolución Nacional-Sindicalista, premisa del Nuevo Estado, cuando el nacionalsindicalismo haya dotado a todos los españoles de los elementos necesarios para llevar a cabo una vida digna y mejor y les haya dotado también del orgullo de sentirse miembros de una gran Patria española, grande y libre, económica y espiritualmente, entonces no será ya posible hablar del problema obrero o del problema social. (150)

D'aquesta manera, completar l'establiment del "Nuevo Estado" arreu d'Espanya després de destruir el sistema representatiu i l'autonomia catalana; "nacionalitzar" la classe obrera, dotant-la d'una nova "mística" "nacional" i assegurar-los-hi unes condicions de vida suficients eren, segons Fernández-Cuesta, els factors del retrobament d'Espanya amb el seu "substractum" original, així com les bases del seu ressorgiment i potenciament a nivell interior i també en l'esfera internacional.

D'acord amb aquests propòsits generals, una actuació política fonamental de la prefectura provincial de F.E.T. de

Barcelona durant els primers sis mesos posteriors a l'ocupació fou -al costat del muntatge i desenvolupament de l'organització a la capital i a la província- la participació en els grans actes de masses que es muntaren a la capital en aquell temps (151). Les desfilades de militars i falangistes en commemoració de la victòria franquista o les rebudes multitudinàries a personalitats celebrades els mesos d'abril, maig, juny i juliol de 1939, amb una important presència del partit, tenien, junt al caire estrictament celebratiu, la finalitat de "crear ambient" al "Movimiento Nacional" entre els barcelonins (152). L'organisme encarregat de totes les qüestions de propaganda, la prefectura provincial del Servicio Nacional de Propaganda, estava dirigida -per designació de Dionisio Ridruejo, cap estatal del servei- per Juan Ramón Masoliver, l'home que des de la Oficina de Ocupación y Avance s'havia encarregat de la preparació de la propaganda de guerra durant tota la conquesta de Catalunya. El març de 1939, en unificar-se les seccions de propaganda dels diferents organismes oficials -incloses les de F.E.T.- en aquella prefectura (153), devia ésser el moment en què Ignacio Agustí, l'antic director de "Destino" a Burgos, va ésser nomenat responsable de la propaganda de F.E.T. dins la "jefatura" dirigida per Masoliver (154). En alguns dels actes públics organitzats per aquest últim a Barcelona el 1939 (155), es pot apreciar, a banda del caràcter exaltador dels símbols del "Nuevo Estado", del "Caudillo", de l'Exèrcit i de la Falange, l'interès de la seva prefectura per portar endavant un programa espanyolitzador, en línia amb la labor ja realitzada per la Oficina de Ocupación durant l'avenç militar. Així, Masoliver

muntà el dia 26 de març de 1939 a la ciutat de Barcelona un "Festival de las Regiones de España" -amb la celebració del qual, a més a més, es posà de bell nou en funcionament el Palau de la Música Catalana, rebatejat com "Palacio de la Música". L'acte, al qual assistiren totes les autoritats, tingué un important caràcter simbòlic: s'inicià amb el trasllat -per falangistes joves i per soldats- de la senyera de la ciutat des de l'Ajuntament al Palau, amb la qual cosa es palesava la voluntat de substituir el caràcter del Palau, de símbol nacional de Catalunya al de local estrictament barceloní. Durant l'acte -considerat "un homenaje solemne a la Patria, una y varia"- entre d'altres actuacions, es ballaren vàries dances regionals d'arreu de l'Estat i el "galop de cortesia" del Pallars en representació de Catalunya (156).

La lloança de la idea de "unidad", tan cara als franquistes, estigué també molt present en la tasca desenvolupada pel cap de propaganda de Barcelona. Així, en les celebracions de la victòria, el programa-tipus que dissenyà Masoliver incloïa -segurament sobre la base d'un programa d'abast estatal de signe semblant-, "aportaciones regionales a la alegría nacional", és a dir, concerts per les diferents cobles, sardanes, cançons i dances populars -"cavallins, galops de cortesia, el drac, cotonines, etc., según la comarca"- (157). A la ciutat de Barcelona els actes esmentats es celebraren el dia 21 de maig de 1939 i inclogueren també balls regionals (158). A banda d'aquest tipus d'activitats, la labor espanyolitzadora de Masoliver s'adreçà també a d'altres camps, com el literari, amb treballs

com l'organització d'un cicle de conferències sobre Cervantes l'abril de 1939, arran de la Festa del Llibre, que comptà amb la participació d'Ignacio Agustí, el propi Masoliver, Maximiano García Venero, Fernando Valls Taberner, "Luys Santa Marina", Bonet del Ríó, i d'altres (159). També se li ha d'atribuir la confecció de la primera junta rectora de l'Ateneu barceloní sota el règim franquista, a principis d'aquell mateix mes d'abril, amb bona part dels més importants col.laboradors del "Destino" de Burgos: Augusto Matons, Agustí, Javier de Salas, Carlos Sentís, Pedro Pruna i ell mateix. Per presidir-la el cap provincial de Propaganda situà primer al tinent general Despujol i, poc després, en dimitir aquest, a Gutiérrez Santamarina, veritable cap espiritual del nucli literari barceloní de l'entorn de Falange (160).

Tanmateix, ni l'organització del conjunt d'actes esmentats ni tampoc l'actuació del partit aconseguiren el seu objectiu de guanyar en poc temps l'adhesió de la majoria de la població al "Nuevo Estado". Ben al contrari, bona part de la població es considerava vençuda no tan sols militarment sinó també políticament amb la supressió de l'Estatut, del règim democràtic i de les llibertats que comportava la imposició del règim. A aquest sentiment cal afegir-hi el temor generat per la posada en funcionament d'un enorme aparell repressiu que incloïa des de tribunals militars fins a depuracions professionals i "responsabilidades políticas", l'actuació de diferents forces policials -entre les quals, com hem dit anteriorment, també cal comptar als serveis falangistes- i l'aparició d'una

importantíssima població penal a Catalunya. Aquesta repressió tindria el seu màxim grau d'activitat, pel que fa a execucions, aquell any de 1939 (161). A aquesta realitat fonamental cal sumar-hi l'impacte que sobre els barcelonins tingué la prohibició de l'ús públic de la llengua catalana continguda implícitament en el ban del cap dels Servicios de Ocupación de 27 de gener de 1939. Prohibició que, en primer lloc, suposava la posada en pràctica efectiva a la "provincia" de la interdicció del català com a llengua oficial, continguda també implícitament en la llei de 5 d'abril del 1938 de supressió de l'Estatut d'Autonomia (162): és a dir, la desaparició de la llengua pròpia de l'administració pública, de la justícia i de l'ensenyament (163). El ban esmentat venia també a implantar la supressió del català de tota mena d'actes públics, dels mitjans de comunicació i radiodifusió, així com de tota mena de retolació (164). Per la seva banda, molts llibres escrits en llengua catalana, afectats per altres disposicions franquistes que establien la prohibició, lliurament a les autoritats i depuració de biblioteques dels llibres de "tendencia marxista", "pornográfica", "y cuantos contradigan el espíritu del Movimiento Nacional" (165) foren trets de circulació (incautats o exclosos de consulta) (166) o destruïts. Per a bona part de la població, el caràcter i l'amplitud de la política repressiva aplicada pel règim també en el terreny lingüístic i cultural i adreçada directament a la destrucció de la identitat nacional catalana, s'afegiren al fet de la derrota, al de la supressió de l'Estatut i de la República que la desfeta militar havia significat, i a la repressió que contra les persones s'estava portant a terme.

Davant de tot això, la política dissenyada per la Territorial pel que fa a la "questió catalana" no tenia possibilitats de reeixir. En primer lloc perquè partia del supòsit erroni que el catalanisme era solament un vernís superficial aplicat sobre la societat catalana i, per tant, fàcil d'esborrar. I també perquè els falangistes creien que la guerra i la derrota tenien un efecte alligador sobre la població que els facilitaria -a ells, els "apóstoles del Nuevo Estado"- la tasca de fer aflorar el substracte profund de Catalunya: que no era d'altre, per a F.E.T., que l'espanyol, producte d'una "unidad de destino" comuna a totes les "regions" de l'Estat des de temps enrera. El respecte per la idiosincràsia dels catalans tal com la Territorial l'havia concebut no tenia prou elements positius per oferir davant del trauma brutal que suposava per a molts catalans la destrucció de l'estat de coses anterior. Si bé la implantació del "Nuevo Estado" significà, a nivell de les tradicions catalanes, la represa de les festes religioses -amb una forta tradició popular i interrompudes durant la guerra-, la integració de les dances i balls propis del Principat com a "regionals" espanyoles (167), i el 1940 l'autorització -en comptats casos- d'obres teatrals de signe religiós representades en la llengua pròpia (com fou el cas de les "Passions" d'Olesa de Montserrat, d'Esparreguera, de Molins de Rei i de Mataró (168)), el pes de la subversió de la normalitat anterior quan a l'ús de la llengua, en totes les seves expressions, fou molt superior per a una població que havia viscut l'època republicana. Aspectes que podien enllaçar amb aquella -com l'autorització

d'edicions en català, a la qual Serrano Suñer s'havia referit específicament, però sense comprometre's, abans de l'entrada a Barcelona- foren durant els primers anys gairebé inexistents, tret d'unes poques obres permeses el 1940 i 1941, amb força restriccions (169). Ara bé, tot i que hi hagué diferències entre el projecte dels falangistes catalans i el que realment s'esdevingué -quant a la no autorització de la propaganda escrita en català o en el tema de l'ús del català com a llengua literària (170)-, la política aplicada a Barcelona respecte del tema "català" coincidí a grans trets amb la visió que tenia la Falange catalana durant la guerra. I, com insuficient que era, el preu que hagué de pagar el partit únic i el règim en general fou la manca de quotes d'adhesió.

Junt amb les causes citades, un altre factor fonamental del fracàs de les expectatives de la Territorial de reeixir a Barcelona fou la qüestió econòmica. El suport que esperaven trobar els falangistes entre la població barcelonina es basava en bona part en aquest tema. El 1938, com hem esmentat en el capítol 4 (171), havien escrit:

No hay duda que a la entrada de nuestras tropas en Cataluña (...) encontraremos una gran masa expectante que, desengañados de sus dirigentes, estará bien dispuesta a entregarse en cuerpo y alma a aquello que, como algo nuevo, sea para ello esperanza de solución a todos los problemas.

Esta masa expectante podemos afirmar rotundamente que no la encontraremos ni en el intelectualismo catalán ni en la clase adinerada o capitalista, aunque estos últimos, por afán de conservar sus privilegios, finjan momentaneamente entusiasmo y colaboración. La clase capitalista, no sólo la catalana sino en general toda la española, no podrá venir nunca voluntariamente a un Régimen fuerte que somete a su gran señor el dinero a deberes para con la Patria; el dinero es mercancía internacional y los Nacionalismos [feixismes]

representan la pèrdua de sus dretos, que converteixen en debers. Esta masa, decimos, la encontraremos en la clase obrera y en la clase media y no es posible defraudarla (...). No se puede negar que socialmente hablando aquellas provincias [Catalunya] van delante, y por lo tanto tienen conseguidas mejoras, tanto en el campo benéfico como en el cultural y social, que sería error destruir por el hecho de que el personal que las rige sea separatista o regionalista. (172)

D'aquestes paraules se'n pot deduir un interès genèric per aconseguir que la implantació del règim a Catalunya signifiqués el manteniment de les condicions de vida de la majoria de la població existents abans del conflicte. Un primer pas de cara a aconseguir-ho, així com també d'una ràpida posada en marxa de l'economia catalana un cop fos incorporada a l'Espanya "Nacional", a principis de 1938, la Territorial de Burgos havia preparat,

unos laboriosos estudios y con los mejores asesoramientos y una voluntad entusiasta y altruista de un grupo de técnicos de reconocida competencia, (...) un informe y una serie de monografías sobre las principales industrias, que sometió a conocimiento de quien correspondría en los tres puntos de tener previstos unos mínimos stocks de materias primas, arbitrar una fórmula para movilizar el crédito y establecer un medio de subsidio eventual al paro forzoso. (173)

L'àgil "normalització" de l'economia dins del règim interessava a F.E.T. també en la mesura que elements de la burgesia catalana -d'adscripció espanyolista- hi estaven integrats. Hem vist també en el capítol 4 que en l'època que es feren aquests estudis -finals del 1937/primers mesos de 1938- la F.E.T. catalana estava intentant de convertir-se en la intermediària entre les forces econòmiques refugiades del Principat i les autoritats estatals,

i això enmig d'una maniobra més àmplia per la qual els falangistes -entre els quals es comptaven els elements burgesos citats- pretenien desarticlar el bloc econòmic dominant a Catalunya abans de la guerra -el controlat per homes de la Lliga- i esdevenir ells mateixos representants del conjunt. La maniobra havia fracassat per l'oposició dels altres i per la reducció del camp d'actuació que la major complexitat adquirida per l'Estat arran de la formació del primer govern havia significat. Els estudis preparats pels falangistes no foren tinguts en compte pel ministeri de Industria y Comercio. I tampoc tingué èxit l'intent del Comte de Montseny, com a president de la Comisión de Incorporación Industrial y Mercantil número 2, per tal de preparar la posada en marxa de la indústria del Principat, de gestionar una importació de cotó dels Estats Units amb destinació a la indústria catalana, en aquest cas per la intervenció del propi Franco (174).

Nogensmenys, en contra de les expectatives dels falangistes, tenim moltes evidències de les gravíssimes conseqüències que suposà per a la indústria catalana l'aplicació de la política intervencionista i autarquitzant del "Nuevo Estado". Es pot afirmar que si bé les destruccions d'establiments fabrils durant la guerra foren en realitat inferiors a les que s'havien temut des de la "Zona Nacional", des de poc temps després del completament de l'ocupació franquista del Principat l'activitat d'aquest sector econòmic tingué uns ritmes força inferiors a les seves possibilitats. Quant al tema específic de l'estat de l'aparell industrial, el Comte del Montseny, com a president de

La Comisión de Incorporación, deia el mes de maig de 1939:

Al llegar la liberación de Barcelona y con la ciudad, y casi simultáneamente con ella, la de todo [sic] Cataluña, esta Comisión que actuó en constante sesión permanente, pudo percibir, a través de sus Vocales y de los [sic] miles de personas que a ella acudieron al organizarse inmediatamente las oficinas de la misma, una impresión menos trágica de lo que todos habíamos presumido: contrariamente a lo supuesto, la destrucción de fábricas era en junto [sic], aunque lamentable, limitada a un porcentaje que no afectaba esencialmente la potencia industrial de la zona. (175)

Els falangistes, per la seva banda, xifraven en un deu per cent del total les "industries totalment arruinades, sin saldos activos en los bancos por haber dilapidado las cuentas corrientes los comités de control, sin stocks de materias ni de manufacturas y con maquinaria desaparecida, averiada o muy descuidada" (176). Ara bé, tot i aquesta situació inicial esperançadora la conjunció de factors com les restriccions en les importacions de matèries primeres, la distorsió del sistema de distribució per la intervenció del Servicio Nacional de Abastecimientos y Transportes, l'acció incautadora de la Junta (militar) de Fabricación de Cataluña, les dificultats en els transports i el bloqueig dels saldos i dels crèdits anteriors al juliol de 1936 (o d'operacions realitzades durant la guerra per les empreses), provocaren, entre d'altres causes, una lenta posada en marxa de l'aparell industrial català i, de fet, el seu parcial funcionament durant l'any 1939 (177). Segons el president de la C.I.I.M. Núm. 2, pel mes de maig la població obrera realment ocupada representava el seixanta per cent del total i treballava en jornada "por lo menos, alterna". En aquells moments, el rams

de la construcció i metal·lúrgic tenien "paralització notoria y agudísima" (178). Per la seva banda, el diagnòstic efectuat des de la prefectura provincial de F.E.T. era encara més negatiu: només un terç del cens obrer treballava en règim de jornada normal (179). Segons l'organització sindical, la xifra d'aturats global de Barcelona -inclosos tots els sectors econòmics- els mesos d'octubre-novembre de 1939 era de 140.000 (180).

El fet que la "normalització" de la indústria catalana dins del règim significués un funcionament només intermitent i amb la possibilitat del col·lapse generalitzat per manca de matèries primeres i que això fos conseqüència directa de la política econòmica franquista provocà diverses reaccions entre les autoritats barcelonines. José María Milá y Camps, responsable màxim de la C.I.I.M. Núm. 2 i alhora de la Diputació, en l'escrit de maig del 1939 que venim tractant, dirigí al ministre de Industria y Comercio una crítica a les directrius seguides, fent un al·legat força rotund:

Asegurar un régimen de suministro de primeras materias; dejar en libertad el trabajo para que en su intensificación halle el camino seguro de la baratura; y dejar libre también al comercio para que desenvuelva y multiplique sus iniciativas y actividades, suprimiendo a la vez entorpecimientos inútiles que asustan a los buenos y despiertan a los maliciosos; sería seguramente la mejor orientación en el momento que vivimos.

Sean cuales sean los planes para el futuro hay que reconocer que no cabe improvisar los resultados de un plan de autarquía, por amplio y completo que éste sea; y es preciso advertir que en todo caso se tardarán, por lo menos, dos o tres años en notar los efectos de las medidas más fulminantemente adoptadas y en su virtud, sería engaño pueril imaginar que puedan, desde ahora, implantarse restricciones y limitaciones que sólo serán posibles como consecuencia del éxito que aquellas lleguen a tener.

Quiérese decir con ello que es del todo indispensable

proveer en ese lapso de tiempo, de una manera normal y regular, a las necesidades de la industria catalana -que es base y sostén y zócalo obligadode la economía general española- si no se quiere que el periodo renovador que ahora iniciamos, comience con una era de miseria y en un ambiente de fracaso que prepararía mal el esfuerzo enorme que la autarquía requiere (...)

Bien está el criterio de que al país le cuadra hoy una economía dirigida, que defienda y haga prevalecer el verdadero interés colectivo contra los egoísmos y extralimitaciones particulares, pero no olvidemos que lo primero y lo primordial para dirigir un tren es haberlo puesto en marcha. (181)

Un mes més tard, el 15 de juny, el mateix Milá, en el discurs que pronuncià davant Serrano Suñer al palau de la Diputació -discurs que li costà la seva destitució mesos més tard (182)- arran de l'estada del ministre de la Gobernación a Barcelona després del seu retorn d'Itàlia, digué:

Yo he notado en las masas obreras, a través del entusiasmo en que se manifiestan [es referia a la rebuda dispensada al ministre], un deseo que se adivina en los ojos de ellos: el deseo de cada "Arriba España" vaya acompañada del "¡Arriba España!" de las chimeneas humeantes y de las máquinas trepidantes. Esto quiere nuestra tierra para ofrecerlo a España. Nuestra tierra quiere el trabajo, la producción, y con ello poder decir al Generalísimo: "Tú has ganado la guerra por designio de Dios. Nosotros queremos la España que tú persigues. Y para ello pondremos todo nuestro esfuerzo y todo nuestro genio mercantil. (183)

La resposta del ministre, destacant "la preponderancia y el valor superior de la fe y el espíritu sobre el dinero y la materia" era en ella mateixa tot un programa. Venia a mostrar la voluntat de Serrano i, en darrera instància, de Franco, de posar els interessos polítics -disminució de la dependència envers els països democràtics, conformació d'un Estat amb voluntat totalitària- per damunt dels estrictament econòmics. Hores

després del discurs de Milá, Felix Ros (l'escriptor i periodista del grup intel·lectual de Falange d'abans de la guerra que havia estat empresonat a Barcelona per pertànyer a la Cinquena Columna falangista l'últim any del conflicte), en una entrevista exclusiva amb el ministre Serrano Suñer per a "Solidaridad Nacional", recollia l'opinió "off the record" del propi Serrano, escrivint: "el excepcional discurso político de la Diputación - en que, por responder tal vez a ciertas intempestivas impaciencias de ciertos sectores económicos [el subratllat és nostre], fué, a un tiempo, el camarada asombrosamente nacional-sindicalista y el Ministro de sentido constructor que ya esperábamos todos ¡maravilloso discurso!" (184). I és que el "Nuevo Estado" assegurava a la burgesia la pau laboral, el control i l'enquadrament de la classe obrera, i uns salaris resituats al nivell del 1936, però, no estava disposat a acceptar qüestionaments a la seva política general (185).

La prefectura provincial de F.E.T. y de las J.O.N.S. de Barcelona, per la seva banda, veia com l'atonía industrial i les seves conseqüències, com l'atur, les dificultats d'abastiment, l'aparició del mercat negre i, en general, la penúria creixent i les males condicions de vida de la majoria de la població barcelonina, infligia un cop mortal als seus utòpics projectes d'aconseguir en poc temps l'adhesió d'aquella al règim. Alhora, com a nucli polític amb una important participació burgesa (recordem a Batlló -secretari provincial- i a Pedro Conde -secretari polític-, entre d'altres, a banda dels qui tenien càrrecs a la Diputació -el mateix Batlló, Rivièrre, Raventós-)

"Jefatura" tendí a fer-se ressò de les preocupacions dels industrials. En l'informe sobre la situació econòmica catalana (186) que els falangistes adreçaren a la Secretaria General, es presentava una anàlisi de les causes "de la paralización progresiva del trabajo fabril" i es reclamaven mesures d'urgència per tal de pal·liar-la. Aquestes es referien en primer lloc a la necessitat de simplificar i agilitzar els mecanismes de gestió econòmica ja existents:

Simplificación y celeridad necesarias.- A juicio de esta Jefatura, se impone un procedimiento de urgencia y eficaz, que acabe con el mar de papeleo, consecuencia de la existencia de encontrados organismos representando a distintos y a veces a un mismo departamento Ministerial y con tramitación engorrosa, que amenazan burocratizarlo todo. Se impone, pues, en primer término, la simplificación y celeridad en facilitar materias, dar normas de fabricación, autorizar las ventas, etc. (187)

Per tal de portar-la a terme, sol·licitaven "una delegación temporal y con plenas facultades", en la forma de comissió o unipersonal, "representación de todo el Gobierno y no de un sólo Ministerio", amb "competencia para resolver las cuestiones, cualquiera que fuese el Departamento Ministerial a que afectase", "plenamente autorizada para llevar la dirección de los asuntos económicos", reunint sota la seva autoritat tots els organismes econòmics existents com la C.I.I.M., delegació de la Comissaria General de Abastecimientos y Transportes, Jefatura de Fabricación, Junta Mixta de Incautaciones, delegació de la Subcomisión del Algodón i Comitès Sindicals. La seva actuació hauria d'atendre qüestions bàsiques com el tema del subministrament de matèries primeres:

Para la cuestión de materias primas, la Delegación del Gobierno, habría de estar revestida de las máximas atribuciones y sería aconsejable exigiera el concurso de las Organizaciones [creiem que es refereix als organismes citats anteriorment] antes existentes, para proponer las operaciones de adquisición a base de contenerse en los límites señalados por las conveniencias de nuestra política de divisas.

En segon lloc, hauria "[de] arbitrarse el medio de organizar un subsidio eventual aunque fuese modesto, para atender a los obreros en paro forzoso y hoy en situación verdaderamente angustiosa". A més a més, pensaven, "las atribuciones de la Delegación deberían ser muy amplias para resolver en cuanto fuese menester, para la más rápida normalización del trabajo, regulación de la producción, puesta en venta de productos". D'aquesta manera, i davant la situació precària de l'economia catalana, els de Falange, convençuts del paper d'intermediaris entre la societat i l'Estat que els estatuts del partit els concedien s'adreçaven -pel canal orgànic- a les autoritats en demanda de la creació d'un poder econòmic específic, d'àmbit regional (188).

El cap provincial de F.E.T., al seu escrit, en funció del paper mitjançer i de representant que volia jugar, i responent tant a la presència en llocs destacats de l'organització d'elements de la burgesia com a la voluntat populista de l'organització, sense criticar la política econòmica del règim -com feia Milá- recollia demandes de la burgesia i, en insistir en la realitat de l'atur i en la demanda d'un subsidi per als

afectats, expressava la inquietud de l'organització per l'èxit del seu projecte d'aconseguir un ampli consens entre la població.

Com deia ell mateix:

El desencanto hace progresos entre las masas obreras hambrientas y la clase media sometida a privaciones y miserias; de ello se aprovechan nuestros enemigos; no es necesario registrar hechos bien sintomáticos que confirman lo dicho. Las Autoridades seguramente no lo ignoran y frente a esto la política de rigor no basta. La España del CAUDILLO y de la Falange, aspiran a reunir todas las adhesiones por el convencimiento y es muy difícil convencer cuando la ruina se extiende, cunde la miseria y el pueblo padece hambre (...)

Las contrariedades y malestar de ahora aún podrán excusarse por los trastornos consiguientes a un cambio tan radical y a la liquidación del desastre dejado por la horda; pero si el decaimiento industrial continua y se agrava, podría debilitarse la adhesión y la fé en un Gobierno en el que la Nación ha puesto todas sus esperanzas.

Tanmateix, només una de les peticions de Calviño es feu realitat. A mitjans de l'any següent (1940) i davant la persistència de la manca de matèria primera per a les indústries cotoneres, el govern prohibí els acomiadaments derivats d'aquesta situació i creà un subsidi d'atur per als afectats d'aquest ram (189).

Per tot això, podem veure com el partit únic, des de poc temps després de la seva implantació a Barcelona, es trobà enganxat entre, per un costat, la plasmació real que feia el règim del vague ideari nacionalsindicalista de F.E.T. y de las J.O.N.S. -que això significava la política econòmica intervencionista i autarquitant del govern- i el funcionament a la vora del col.lapse de la indústria que l'aplicació d'aquella política significava. Davant la fermesa amb què el govern dirigia

la seva acció, de poc serviren les demandes d'un tracte diferenciat per a l'economia catalana fetes per la burgesia que ocupava llocs de direcció a la província -els alfonsins- o per la pròpia Falange -també amb burgesia al seu si-. Les conseqüències foren tant el descontentament de la pròpia burgesia com, sobretot, la penúria de la major part de la població. I és que si bé la burgesia mostraria la seva capacitat per adaptar-se al nou estat de coses (funcionant parcialment dins del mercat negre i creant mecanismes de corrupció o d'amiguisme a l'Administració), la classe obrera i bona part de les capes mitjanes comprovaren aviat que mentre el nacionalsindicalismo quedava en no gaire més que el "Subsidio familiar" i d'altres serveis semblants, se'ls aplicaven dures càrregues impositives -com el "Plato Unico", el "Día sin Postre" o, sobretot, l'onerosa "Prestación en favor del Estado"- que venien a minvar encara més la seva escassa capacitat adquisitiva. D'aquesta manera, podem veure com a Barcelona, una província industrial i depenent de les importacions de matèries primeres, es palesaren amb major cruessa que a d'altres de diferent estructura econòmica les servituds de l'opció autarquitant del "Nuevo Estado". En aquest context és on hem d'inserir la contradicció entre la política general estatal

-en la formulació de la qual la voluntat del propi Franco i de Serrano Suñer jugaven un paper fonamental- i els interessos dels representants polítics barcelonins, alfonsins o falangistes. Dins d'aquest marc serà destituït Milá i també s'hi ha d'entendre l'acció del governador González Oliveros, que a partir de la seva arribada el juliol de 1939 significarà un reforç per la política

estatal. No cal dir que la mala situació econòmica contribuï d'una manera destacada al fracàs de les ja de per si utòpiques expectatives falangistes de crear en poc temps un ampli consens al règim a Barcelona. F.E.T. havia posat moltes de les seves expectatives en la ràpida "normalització" de l'aparell industrial i en l'aplicació per part de l'Estat d'una (indefinida) política nacionalsindicalista. I es trobà amb una fortíssima crisi econòmica. No ens estranyarà, doncs, que per bona part de la població barcelonina, el partit únic no aparegués com l'avançada d'una "revolució", sinó -i aquest seria el seu veritable paper- com un aparell d'enquadrament i de control, que sovint exercia directament funcions repressives.

Per tot el que acabem d'explicar, se'ns fa avinent que, uns mesos després de l'ocupació de Barcelona, la realitat de F.E.T. y de las J.O.N.S. estava ben lluny de semblar-se a la que la Territorial de Burgos havia imaginat un any abans, el 1938. En paraules de José María de Areilza, el "consejero nacional" enviat l'octubre de 1939 pel secretari general Muñoz Grandes a fer una inspecció de la prefectura provincial:

La Falange no tiene hoy en Barcelona prestigio alguno. Todo el sector de la burguesía liberal está por lo menos de espaldas a ella y en situación también de resignada pasividad se halla la enorme masa obrera encuadrada teóricamente en la C.N.S. (...).

La Falange es hoy una organización burocrática bastante brillante en cuanto a lo externo y a la mecánica interior de alguno de sus servicios; pero carece de espíritu propio, se halla a falta de vigor y personalidad y fisonomía acusada. En este sentido, las opiniones son unánimes (...)
(190)

Quant a les causes d'aquesta situació, assenyalava com la fonamental la situació econòmico-social: "Es preciso atribuir en un 80% por lo menos la impopularidad de la Falange al fracaso de la política general del Estado en los problemas que atañen a la vida económica e industrial de la región catalana, como por ejemplo: abastos, paro obrero, materias primas, transportes". I, afegia: "La Falange quiso torpemente arrogarse desde el comienzo de la Liberación una exclusividad en la orientación política de la provincia que, fatalmente, había de acarrearle con mayor rapidez las críticas de los desaciertos que los elogios de sus éxitos". A l'hora de les solucions per a la F.E.T. apuntava a la necessitat d'una "enérgica realización y acometida de los problemas de carácter general (paro obrero, abastecimiento de materias primas, transportes, precios) que son seguramente la clave y el verdadero origen del malestar presente". En realitat, però, la situació econòmico-social de Barcelona no millorà en els últims mesos de 1939 ni tampoc en els anys següents, marcats per la continuació de la política econòmica i per la Segona Guerra Mundial. Fou la Falange de Barcelona la que canvià de projecte polític.

7.- La fi de Mariano Calviño com a cap provincial de F.E.T. y de las J.O.N.S..

La destitució de Calviño com a cap provincial de Falange, "para el mejor servicio de la misma", fou decidida pel secretari general del partit, general Muñoz Grandes, després de la inspecció realitzada per José María de Areilza l'octubre de 1939.

I es féu efectiva el 17 de novembre d'aquell any (191). Tanmateix, si bé el cessament del cap provincial es produí en raó de la inspecció citada, aquesta, a la vegada, fou l'últim episodi d'una lluita contra Calviño entaulada per diferents sectors franquistes des de mesos abans. Com ja hem citat a principis del present capítol, el cap provincial hagué de fer front durant el seu mandat a diverses oposicions. Per una banda, la que li plantejaren grups de "camisas viejas" de Barcelona que reclamaven llocs de comandament per trobar-se més legítimats per ocupar-los que "els de Burgos". D'aquests reclamants, però, si bé la majoria aspirava a desplaçar el responsable provincial del seu càrrec, en realitat una part fou neutralitzada per Calviño mitjançant la concessió de prefectures d'inferior rang (de servei o de districte). Aquests foren el casos de José María Poblador, cap de fila dels antics jonsistes, que al final de l'època de Calviño fou designat delegat provincial de Auxilio Social i de José Fernández Ramírez, nomenat cap d'un districte barceloní. Tanmateix, els altres dos falangistes opositors -Carlos Trías Bertrán (secretari de Bassas durant els anys 1934-1936 i secretari de la Territorial a Burgos abans d'enrolar-se a l'exèrcit i de participar com a oficial provisional en la guerra) i Luís Gutiérrez Santamarina (cap dels esquifits sindicats falangistes barcelonins dels anys 1934-1936 i "consejero nacional" de l'època republicana) continuaren qüestionant la prefectura provincial al manresà i acabaren contribuint decissivament en la seva destitució final.

Concretament, l'activitat desplegada per Trías per tal

d'aconseguir el canvi en la "Jefatura" barcelonina fou considerable. El barceloní, adunant la seva doble condició d'antic quadre de F.E. de las J.O.N.S. i de "excombatiente", s'erigí, en els mesos posteriors a l'ocupació, en el representant del nucli d'oficials provisionals i de complement (ja desmobilitzats) de Barcelona de simpaties falangistes (191 bis). Aquests, imbuïts alhora de la mística guerrera i de la feixista, es consideraven els únics capacitats per portar la direcció del partit, i veien Calviño i el seu "staff" com una colla de "emboscados" de reraguarda. Si bé Trías (192) havia estat compensat per Calviño amb una regidoria a l'Ajuntament de Barcelona i, més tard, amb una de les inspeccions provincials de F.E.T., això no el feu desistir de la seva postura oposicionista. El juliol de 1939 l'ex-tinent de Regulars s'entrevistà amb el general falangista Juan Yagüe, exposant-li la seva visió, força radical, del paper del partit únic i el dels oficials dins d'ell. De fet, a la vista del guió de la conversa que sostingueren, és possible pensar que l'activitat de Trías i dels oficials de Barcelona estigués d'alguna manera coordinada amb la d'altres nuclis militars de l'Estat o que, en tot cas, fos una representació més d'un estat d'opinió força extès entre l'oficialitat falangista. En la conversa, Trías esboçà un programa de govern per aplicar a les zones conquerides des del 23 de desembre de 1938 fins a la finalització de la guerra; formulà una crítica a la situació de F.E.T. y de las J.O.N.S. i reclamà un canvi radical en la direcció i en l'acció d'aquesta organització, amb l'objectiu fonamental de preparar al país per al "gran juego imperial de la política". Per a ell era necessari

"vitalizar" el partit mitjançant els ex-combatents; sector que "[desitjava] hacer efectiva con su inteligencia y su trabajo la victoria que han obtenido con las armas" (193). I, alhora, posar al front de la Falange a un nou responsable directe (194).

La qüestió de què la iniciativa de Trías no era un moviment aïllat i responia a un estat d'opinió més ampli entre els sectors militars de simpaties falangistes s'aferma si tenim en compte que va ser precisament durant els mesos de juliol i d'agost de 1939 quan es produí un important canvi en la direcció general i en alguns aspectes de l'organització de F.E.T. y de las J.O.N.S., el caire del qual pot ben bé palesar una certa entesa entre Serrano Suñer i generals pro-falangistes com el mateix Yagüe o Muñoz Grandes. En efecte, el 31 de juliol d'aquell any es publicaren els nous estatuts de F.E.T. (195), en els quals es creava un nou càrrec intermedi entre el de Jefe Nacional i el de secretari general, la presidència de la Junta Política. Uns dies després era designat per ocupar-la el mateix Serrano Suñer (196). Alhora, Raimundo Fernández-Cuesta fou substituït a la Secretaria General pel general Agustín Muñoz Grandes, que tindria com a vice-secretari Pedro Gamero del Castillo, un home de l'entorn pròxim de Serrano Suñer (197). Quant al significat d'aquests canvis, es veu clara la voluntat del ministre de la Gobernación i delegado nacional de Prensa y Propaganda de tenir un major control del partit -tant des de la Junta Política com des de la vice-secretaria- després de l'etapa en què havia permès a Fernández-Cuesta jugar el paper principal (198). Mitjançant aquest control i el del seu ministeri, Serrano Suñer tenia en la

seva mà els principals ressorts civils del règim i feia oficial la seva situació real de "segon" de Franco (199). Començava una nova època per al partit únic que inclouria, en una primera fase, iniciatives com la creació del Instituto de Estudios Políticos (200); la designació del II Consejo Nacional (201); i la de Gerardo Salvador Merino com a delegado nacional de Sindicatos (202); i amb això es pretenia continuar i incrementar la conformació feixista del "Nuevo Estado", sota un major control del cunyat de Franco.

Paral·lelament a aquests canvis -i en consonància amb ells- es produí la designació del segon govern. L'objectiu d'aquesta era el de permetre "de una manera rápida y eficaz, se realice la revolución nacional y el engrandecimiento de España" (203). En la seva conformació i composició es pot apreciar tant la influència de Serrano Suñer al si del règim com la dels militars. Quant a la primera, desapareixien ministres com el general Gómez-Jordana, el Comte de Rodezno, Amado o Suanzes, que havien tingut freqüents topades amb el ministre de la Gobernación en l'anterior govern; eren promocionats alguns falangistes de l'entorn de Serrano, com Gamero del Castillo -representant dels nous falangistes- i Sánchez Mazas -de la "vieja guardia"-, designats ministres sense cartera; i eren nomenats ministres dos generals de simpaties falangistes, el propi Muñoz Grandes (ministre-secretari general de F.E.T.) i Yagüe, per a la nova cartera del Aire. Quant a la influència de l'exèrcit com corporació, se'ns fa clara en constatar que foren nomenats sis ministres militars (204). Els altres partits integrats dins

F.E.T. y de las J.O.N.S. foren menys afavorits que els antics falangistes: els carlins, si bé comptaven amb un general simpatitzant dins del govern (Varela, a Ejército), obtingueren només un ministeri, el de Justicia, ocupat per un home, Esteban Bilbao, de menor personalitat que el seu predecessor (Rodezno). Els alfonsins, només mantingueren la cartera de Obras Públicas, ocupada per Peña Boeuf, un home considerat més que res un tècnic. Tres antics cedistes, en canvi, formaven part del nou govern: Larraz, reputat especialista en la matèria, a Hacienda; Ibáñez Martín, a Educación Nacional; i Alarcón de la Lastra, militar, a Industria y Comercio (205). Una altra característica del nou govern era la desaparició del ministeri de Organización y Acción Sindical, passant les seves competències sobre sindicats a l'organització de F.E.T. y de las J.O.N.S. (206) (a la Delegación Nacional de Sindicatos) i la resta, al nou ministeri de Trabajo.

Tornant a Barcelona, cal esmentar que Trías efectuà un altre moviment per tal d'aconseguir la destitució de Calviño i l'accés dels ex-combatents al poder el 14 de setembre de 1939, quan s'entrevistà a Burgos amb el secretari general de F.E.T. general Muñoz Grandes. En la trobada, el barceloní es referí a la situació econòmica i política de la província. Començà tractant del tema dels abastiments, a la seva escassetat i al funcionament generalitzat del mercat negre d'aliments -situació aquesta última que Trías qualificava d'"estraperlismo integral" (207). Passà a la paràlització de la indústria cotonera i de la construcció: "los trabajadores (...) llevan desde la liberación ocho meses sin trabajar, sumados a otros tantos, por lo menos, en tiempo de los

rojos, suman 16 meses de vida de milagro"; i també a la desproporció "entre los salarios, el estado real de los precios y los nuevos impuestos (plato único y prestación personal)". Alhora féu esment al fet que "se hace una política de tipo capitalista (v. gr. desbloqueo de divisas, pago de alquileres, devolución de propiedades incautadas, pago de intereses de los títulos del Estado, etc.)" (208) i al "problema de orden público provocado por el hambre. La masa está cada día más levantada". Trias es referí també a la "inexistencia del partido (hay una organización y una masa, pero sin conexión, sin vida, sin sangre y sin fé)", així com a el "envilecimiento de las Jerarquías (por haber caído estas en manos de afeminados, arrivistas [sic] y cobardes, que montaron el tinglado mientras estábamos en el frente)", a la "falta de contenido del partido" i, per últim, a la "pugna y entorpecimiento mútuo entre las Jerarquías y las Autoridades". A l'hora de les solucions, Trias al·ludia, tractant específicament de la situació econòmica, entre d'altres, a la necessitat de reformar la política d'abastiments, la d'efectuar requisites de navilis per tal de transportar el cotó ja adquirit als EE.UU. i que no arribava a Barcelona, i, també, a la necessitat que es planifiqués un ampli programa d'obres públiques per tal de donar feina. Quant al tema del partit a la província, per a l'antic tinent de Regulars, la solució passava, en primer lloc, per la substitució dels seus responsables: "no pueden infundir vida y fé en la masa si ellos mismos no tienen; para ello es preciso haber luchado y ser auténticamente nacional sindicalista. Hay que dar paso a los combatientes, entre los cuales hay de un 5 a un 10 por ciento que estan perfectamente

preparados" (208 bis).

La pugna entre les distintes autoritats civils, s'havia de resoldre adoptant una d'aquestes opcions: "o bien delimitar muy claramente la competencia y funciones de cada una o acumular en una misma persona la Jefatura Provincial y el Gobierno Civil, pero es indispensable que sean combatientes y falangistas auténticos de capacidad". Respecte de l'organització falangista, calia reformar-ne l'estructura i l'acció política, a nivell general y provincial:

La propaganda debe estar basada en cosas realizadas y soluciones posibles; cuando el pueblo coma debe hacerse una política de masas (desfiles, grandes manifestaciones deportivas y teatrales: Italia y Alemania).

Es preciso que el servicio de información por una parte recoja el sentir y la reacción del pueblo ante cada hecho, situación o actuación; y por otra que ello vaya trabado con una portentísima policía política (...)

Dar la máxima importancia a las O.J. (doctrina platónica de la educación). Organizar sindicatos con función social y económica. Crear la milicia -fuerza personal del Caudillo- al estilo de Italia y Alemania (sinó desembocaremos en una Unión Patriótica).

La radicalització del programa feixista que feia Trías el portava a pronosticar davant Muñoz Grandes -com havia fet anteriorment amb Yagüe- que, de no avançar-se pel camí assenyalat, es podria arribar a una "revolución violenta y asalto del poder [dels ex-combatents] en el mejor de los casos, sinó el caos".

Sens dubte la trobada del falangista amb el secretari general de Falange estigué a la base no només de la destitució

de Calviño, sinó també del seu propi ascens com secretari provincial el novembre de 1939. I també és l'antecedent del predomini dels oficials ex-combatents dins del "staff" de la prefectura de F.E.T. de Barcelona a partir de finals d'aquell mateix any. Tanmateix, com hem dit, el cessament de Calviño tingué més motius, com la labor contrària realitzada per "Luys Santa Marina". L'escriptor, retornat a Barcelona a principis d'abril de 1939 amb una aurèola d'heroi (209), des de poc temps després de la seva arribada es convertí en el capdavanter del sector majoritari dels ex-captius, que es sentien marginats de la direcció falangista. L'escriptor, específicament, es considerava postergat pel fet que Calviño ocupés la prefectura i aspirava a substituir-lo. La ubicació concreta de Gutiérrez Santamarina dins F.E.T. arran del seu retorn es degué per una part al sector intel·lectual que s'agrupava dins del servei de Propaganda, que depenia en últim extrem de Serrano: "Reaparegut" després de tres anys, reprengué el contacte amb els seus "camaradas" d'abans de la guerra -Dionisio Ridruejo, Rafael Sánchez Mazas i Eugenio Montes, entre d'altres- i començà a col·laborar en les seves iniciatives editorials i literàries (210). Al mateix temps, continuà a Barcelona el seu paper de cap espiritual del grup d'escriptors de l'entorn de la Falange d'abans de la guerra

-Salas, que havia deixat d'ésser secretari nacional de Propaganda per convertir-se en cap de museus de Barcelona, Félix Ros-, ara ampliat amb Masoliver, Ignacio Agustí i Carlos Sentís, entre d'altres. Fou en consonància amb aquest posicionament, quan Masoliver, cap provincial de Propaganda (211) ideà la designació

de Gutiérrez Santamarina com a president de l'Ateneu (212). I per la via dels serveis de Prensa y Propaganda es produí la designació de l'escriptor -contemporàniament a la presidència de l'Ateneu- com a director de "Solidaridad Nacional", el diari falangista de Barcelona (213).

Per una altra banda, en la designació de "Luys" com consejero nacional en la renovació d'aquest organisme feta el setembre de 1939 s'hi ha de veure la mà no només del grup intel·lectual falangista sinó també la de Serrano Suñer, i, potser, la del mateix Franco, que sembla que apreciava l'escriptor (214). Amb aquest nomenament Gutiérrez adquiria la més alta categoria falangista. Probablement fou quan ja estava designat com a conseller quan, segons la versió que ha donat Masoliver, "Luys", el propi cap provincial de Propaganda, el cap dels sindicats -Fermin Sanz Orrio- i l'advocat Gil Senís redactaren una denúncia contra Calviño i l'enviaren al secretari general Muñoz Grandes. Denúncia que amb molta probabilitat fou un dels desencadenants directes de la inspecció realitzada pel conseller Areilza per encàrrec del general (215). A més d'aquestes iniciatives contra Calviño procedents de sectors falangistes de Barcelona -a les quals cal afegir-hi, recordem, les crítiques dels carlins, que acusaven el cap provincial d'haver petangut al Partit Radical i d'haver tingut vinculacions professionals amb el conseller Selves-, hem de tenir també en compte l'erosió que davant del comandament "nacional" pogué significar per Calviño l'assumpte de la "Cuota Industrial", el "donatiu" (exacció o impost de fet) que la prefectura de

Barcelona recaptava dels industrials i comerciants per tal de subvenir el sosteniment de l'organització, de l'existència de la qual s'havia queixat a Fernández-Cuesta -el juliol de 1939-, com hem explicat, Orbegozo, secretari nacional de Administración de F.E.T.. Tanmateix no fou sinó el 18 d'octubre d'aquell any, essent ja Muñoz Grandes el secretari, quan s'ordenà la suspensió (216).

Per tant, fou arran del cessament de Fernández-Cuesta i de l'ascens de Muñoz Grandes quan es posaren les condicions per a la destitució de Calviño: mancat del suport del primer, el manresà no pogué superar ni les activitats contràries de Trias i Gutiérrez Santamarina, ni les crítiques carlines, ni tampoc les seves pròpies errades. Fou en aquest context quan, el mes d'octubre de 1939, Muñoz Grandes ordenà a José María de Areilza, conseller nacional i membre de la Junta Política, la realització de la inspecció a la Falange de les quatre províncies catalanes. José María de Areilza y Martínez de Rodas era un alfonsí autoritari, militant de Renovación Española (217), que el 1937 havia estat nomenat alcalde de Bilbao i posteriorment, durant el mandat de Suanzes com a ministre de Industria y Comercio, cap del servei nacional -direcció general- de Industria (218), per la qual cosa havia mantingut contactes amb industrials catalans i tenia coneguts a Barcelona (219). De fet, en els temps anteriors a la formació del segon govern, Areilza havia sonat com nou responsable de la cartera de Industria (220). El mateix octubre viatjà a Barcelona, on, després de mantenir diversos contactes amb autoritats i persones particulars de la ciutat i de la província,

elaborà un report que presentà al ministre-secretari general -i que aquest, a la vegada, féu arribar a Franco (221). En ell, com hem explicat en tractar del fracàs de l'estratègia del partit, s'atribuïa la major part de la responsabilitat de la manca de prestigi i de suport a la F.E.T. a Barcelona als problemes econòmics existents a la regió. Alhora, però, Areilza criticava Calviño per haver marginat els ex-captius i els carlins. Pel que fa a aquests últims, feia seva la tesi dels falangistes de què calia marginar-los pel fet d'ésser una mena de "cinquena columna" de la Lliga:

La Lliga regionalista, enorme artilugio político-económico, probablemente uno de los más fuertemente organizados de España, subsiste en determinados aspectos en un invisible tacto de codos que a veces es dable apreciar al observador tenaz. La Lliga mantiene entre los industriales y la gran burguesía un espíritu de suave protesta contra las dificultades económicas actuales y avanza rápidamente en el terreno cultural (cátedras, centros de cultura, enseñanza, etc.) así como en el terreno religioso. Actualmente hay muchos "ligereros" de buena fé ocupando puestos en Ayuntamientos y aún en cargos de Falange. (222)

Quant al cap provincial de F.E.T., deia:

Una crítica de la labor realizada por el actual Jefe provincial Mariano Calviño, no puede ni debe hacerse como de hecho se ha llevado a cabo, con una campaña de difamación bastante extendida por sus enemigos, a base de pequeños chismes que le atribuyen una filiación radical anterior al 18 de julio y una vinculación profesional a Selvas [sic], el Consejero de la Generalidad, imputaciones ambas que a juicio de esta Inspección carecen en absoluto de fundamento. La crítica que puede hacerse de la Jefatura actual ha sido más bien la de no haber atraído con bastante vigor los núcleos aprovechables de la vieja Falange o del carlismo y de la Quinta Columna. La de haber dado a la Organización un aire más aparente que real, de plenitud y aparato exterior. La de haber montado, quizás con excesivo lujo, los servicios del Partido en forma ostentosa y en circunstancias que para el resto de la población barcelonesa son de privación y angustia. La de haberse rodeado de un núcleo de gentes para

los mandos subalternos que, aparte tres o cuatro excepciones, carecen en general de aptitud y categoría. La de haber atendido más a su afianzamiento personal con intrigas, rodeos y recomendaciones, que a la propia eficiencia y buena marcha de la organización. Tales son a nuestro juicio las bases en que puede fundarse un análisis crítico de la labor realizada por Mariano Calviño, que es, en todo, una persona recta, de buena fe, de capacidad indudable y, sin excepción, lo mejor de la actual Falange barcelonesa, aseveración ésta confirmada incluso de un modo unánime por sus propios enemigos.

Respecte a la relació entre les distintes autoritats Areilza anotava que "es deplorable en extremo; la actuación del Gobernador Civil, estridente y desproporcionada es objeto de unánimes censuras y motivo de constante roce e interferencia con los funcionamientos propios de la Falange". A l'hora de les solucions, el conseller feia referència a la necessitat de "dar en Barcelona una sensación de plenitud de mando que sólo puede conseguirse con una total coordinación y armonía entre las autoridades (militar, civil y de Falange) y la enérgica realización y acometida de los problemas de carácter general (paro obrero, abastecimiento de materias primas, transportes, precios)" (223). Quant a la primera qüestió postulava el nomenament d'Aurelio Joaniquet, alfonsí autoritari com ell i també conseller nacional com a nou governador civil. Referint-se específicament al partit, Areilza proposava diverses solucions, totes elles basades en la substitució del responsable provincial, immediata o a curt termini ("dos o tres meses"). En opinió del conseller, era fonamental destituir tot d'una a Batlló, el secretari polític -"Hay (...) gran malestar en los pueblos, en los que la incuria del Secretario Provincial y la imposibilidad material en algunos casos, han entregado los mandos

de la Falange a individus insolventes y desafectos al Movimiento Nacional"-; a Poblador, delegat de Auxilio Social -"Poblador, fundador de las J.O.N.S. de Barcelona, es persona que aunque de gran solvencia política, no tiene buena fama administrativa ni económica"-; i als secretaris polítics -Palau, Figuerola i Escofet-.

Quant a substituïts de Calviño, Areilza parlava de la possibilitat que el nou cap provincial fos Gutiérrez Santamarina, si bé, però, recomanava que no hauria de tenir com a lloctinent un carlí pro lliguer. I és que era sabut que "Luys" havia mantingut contactes amb alguns antics jaumins, oferint-los la secretaria provincial a canvi de què col·laboressin en el muntatge de l'organització i de gestores municipals en els pobles de la província. En canvi, l'inspector proposava que el secretari fos un home d'espanyolisme provat, com Trias o algun altre. Tanmateix, Areilza no s'estava d'explicar els inconvenients que, en la seva opinió, generaria el donar la màxima responsabilitat falangista provincial a l'escriptor. Entre d'altres motius es referia al fet que "Santamarina, con sus extraordinarias cualidades y virtudes, carece seguramente de un criterio definido y es exceso manejable y de una terca infantilidad. Probablemente se estréllaría a los tres meses de su función, no sin antes haber llevado a cabo alguna idea original y detonante". Una altra alternativa era, per a ell, el nomenar directament a Trias, del qual deia que tenia "menos personalidad que este [Gutiérrez Santamarina] pero mayor serenidad". Altres solucions a la qüestió de la prefectura eren proposar a militars en actiu. Citava a

l'aleshores cap de Fortificaciones de Girona, comandant d'Infanteria José María Brusés Danís; al tinent coronel d'Estat Major Francisco Mut Ramón; o al capità jurídic Martínez Lage, aquests dos últims persones íntimament lligades a la rebel·lió del 19 de juliol de 1939 a la ciutat de Barcelona. Tanmateix, segons ha explicat Areilza posteriorment i referint-se a una informació que no apareix a l'esmentat informe, la proposta més important que exposà de paraula a Muñoz Grandes en una entrevista que tingué amb ell, es referia al seu company del Consell Nacional i de la Junta Política i home vinculat a Alfonso Sala, Demetrio Carceller Segura (224). Segons ell, aquest, pel fet d'ésser obrer i de tenir importants vinculacions amb la burgesia era l'home que millor podia "crear ambiente" al règim a Barcelona (225).

Un mes després de la inspecció d'Areilza, el 17 de novembre de 1939, Calviño fou destituït. Aquest apartament marca una fita, ja que amb ell es pot dir que, a grans trets, es tanca la primera fase de la història del partit únic de Barcelona, iniciada ja a la "Zona Nacional i caracteritzada pel control de l'organització per part de falangistes "de Burgos".

La segona època s'iniciaria tot seguit i duraria fins al desembre de 1940. Fins aleshores la F.E.T. de Barcelona passà per una època de provisionalitat en la prefectura. En efecte, l'home que substituï Calviño fou Javier Saldaña, en un nomenament que era de circumstàncies, fet a l'espera de la designació d'una figura de més gran pes. Saldaña era un oficial de la Marina de

Guerra, fins aleshores cap provincial del partit a Santa Cruz de Tenerife. Es sabia interí i efectivament tingué una curta estada en el seu càrrec (226). El seu accés a aquesta prefectura -i això és realment el significatiu de la nova fase- va anar acompanyat de l'ascens al "staff" provincial del grup dels ex-combatents: Ben segurament en compliment de consignes sortides de la Secretaria General -detentada per Muñoz Grandes i, després de la dimissió d'aquest, controlada per Pedro Gamero del Castillo-, Saldaña designà secretari provincial a Carlos Trias Bertrán. Poc temps després, una part significativa dels comandaments provincials estaven també en mans d'ex-oficials de l'exèrcit, la majoria d'ells provisionals o de complement. Aquest grup seria el que tindria realment el poder dins "Jefatura" durant 1940, des d'on reestructuraria el partit i creant una xarxa organitzativa que perviuria durant tota l'època de la Segona Guerra Mundial. Saldaña, uns mesos després del seu nomenament, seria substituït per un home d'un més gran pes específic, Demetrio Carceller, el qual, tanmateix, exerciria molt poc el càrrec, a causa de la seva dedicació a afers d'Estat -acompanyant Serrano Suñer en els seus viatges a Alemanya- i, el mes d'octubre d'aquell 1940, en raó d'ésser designat ministre de Industria y Comercio.

Trias exerciria durant bona part de l'any la prefectura accidental del partit, formulant a Secretaria General propostes polítiques generals i elaborant tot un projecte polític específic per a Barcelona. Durant aquesta fase continuaria la política d'exclusió dels membres de les forces no falangistes afectades pel Decret d'Unificació de les prefectures de F.E.T. practicada

ja a "Zona Nacional" i durant l'època de Calviño, així com les tensions entre les diferents autoritats de l'Estat -capità general, governador i Jefe Provincial- a la província. Al mateix temps, la situació hegemònica dels ex-combatents encetaria una nova època de lluites pel poder entre els distints grupets falangistes de Barcelona.

Una tercera fase s'iniciaria arran del nomenament, els últims dies del 1940, de Correa Veglison, el primer que detentaria conjuntament la prefectura del partit i el govern civil de la província durant cinc anys. Amb Correa el "Nuevo Estado" situava a la fi a Barcelona -i no n'eren gens alienes les demandes que des d'allí se li havien fet- amb perspectives de continuïtat un home amb un fort pes específic propi, que seria capaç de crear un cert "ambient" al règim, segurament el màxim del que podia gaudir ateses les circumstàncies econòmiques i repressives a què estava sotmesa la població. Correa significaria també la finalització dels enfrontaments entre autoritats que havien estat moneda corrent els dos anys anteriors. Alhora, a nivell del partit, la seva gestió marcaria una nova època, en coincidència amb l'evolució general de F.E.T. a partir del moment de l'ascens d'Arrese a la Secretarí General i del progressiu apartament de Serrano Suñer i del seu equip de les prefectures màximes de l'organització.

NOTES AL CAPITOL 7

(1).- Martínez Bande, La Campaña...cit., pàg. 167. El 26 coincideixen a carrers paral·lels tropes republicanes en retirada i tropes franquistes que avancen, sense establir contacte.

(2).- Ibid., pàg. 170. Per la seva banda, un dels últims caps militars republicans en abandonar Barcelona, Tagüeña, s'ha referit posteriorment a aquest fet, dient que les tropes franquistes, en entrar, foren "aclamadas por la multitud": Ibid., pag. 168.

(3).- Citat a Torres Enciso-Muro Zegri, op. cit., pàg. 187-188; abans de començar a parlar el general demanà que es radiés una sardana. "Pero que sea muy patriótica", afegí: Pernau, op. cit., pàg. 196.

(4).- Reproduït a Benet, op. cit., pàg. 224.

(5).- Ibid..

(6).- "Boletín Oficial de la Provincia de Barcelona" de 4-II-1939.

(7).- Ibid.

(8).- Encara el mes de juny de 1939, cinc mesos després de l'ocupació de Barcelona, la primera qüestió formulada per Felix Ros a Serrano en una entrevista exclusiva publicada a "Solidaridad Nacional", el nou diari falangista de Barcelona, era: "¿Tenderá el Nuevo Estado a que la Industria, hoy adscrita de forma especial a Cataluña, se reparta por toda España, a cambio de una mayor intensificación agrícola en las cuatro provincias? ¿O respetará la diferenciación que tantas circunstancias motivaron? ¿O -lo que es más- protegerá esa diferenciación?". I la resposta de Serrano, tranquil·litzadora: "Creo que sería antieconómico arruinar sin razón la industria catalana, o aplicar un criterio de represalia industrial que sería injusto porque lesionaría muchos intereses, principalmente de gentes modestas, sin beneficiar a nadie. Pero creo también que hay que huir de la hipertrofia industrial en determinadas zonas, no sólo por motivos económicos, sino también por motivos de orden político y estratégico". Amb les seves paraules, el ministre mostrava el seu desacord amb els que demanaven els susdit trasllat, però anunciava la política del règim de fomentar la diversificació territorial de la indústria, en bona part basada en la voluntat d'evitar que es repetís una situació com la viscuda durant el conflicte, en què gairebé sectors complets de la indústria -com el tèxtil- havien quedat en mans republicanes. En aquesta voluntat degué jugar un paper l'exèrcit, temerós d'una iteració de l'experiència passada. És factible pensar que darrere les peticions de desmantellament o trasllat d'indústries fora de Catalunya hi hagués sectors de l'exèrcit, així com determinats nuclis econòmics d'altres àrees que en poguessin sortir

beneficiats.

Sobre el tema de la descentralització industrial, són interessants les declaracions fetes pel ministre de Indústria y Comercio, Suanzes, en una reunió de la "Comisión Algodonera" a Bilbao: "Otro problema en realidad de la autarquía es desplazar el centro de gravedad de las industrias que han radicado casi exclusivamente en una sola región. Pensemos en extremos extraordinarios que puedan situarnos ante un caso parecido al de la guerra pasada, en que la situación geográfica de la industria cró un problema grave. La industria del algodón debe ajustarse a las necesidades nacionales". I, a continuació, demanava "a los reunidos, que se desprendan de todo espíritu regionalista" ("Solidaridad Nacional", 8-VIII-1939, pàg. 5).

Sobre aquest mateix tema, en els temps finals de la Segona Guerra Mundial (1944), vegeu l'article de Pedro Gual Villalbí, Un problema de la postguerra: Dónde y cómo se emplazarán las industrias, Barcelona, Fomento del Trabajo Nacional, 1945(?).

(9).- Ban del 27-I-1939 cit.. Les cometes que segueixen pertanyen totes a la mateixa font.

(10).- Ridruejo, op. cit., pàg. 170. Com hem dit en el capítol anterior, no sembla que realment existissin fullets escrits en català.

(11).- Ibid.. De les txeques que realment havien funcionat a Barcelona des de la tardor de 1937 -moment en què el govern central es traslladà a la ciutat- i controlades pel S.I.M. sembla que s'elegí per mostrar al públic aquelles que tenien instal·lacions de tortura més elaborades, com les dissenyades pel tècnic Laurencic (Vallmajor i Saragossa). La fantasia de què parla Ridruejo està en relació segurament amb els muntatges fets pels franquistes a l'hora d'obrir-les al públic, com, per exemple, la instal·lació d'una presumpta sala de judicis, presidida per l'escut de la República, on el banquet dels acusats havia estat substituït per una cadira elèctrica de les que realment havien funcionat: v. fotografia de portada de l'obra de Francisco Gutiérrez González, La República del crimen... cit.. Sobre les txeques a Barcelona v. Solé Sabaté/Villarroya Font, La repressió a la rera guarda cit., volum I, pàg. 286-292; Gutiérrez González, op. cit., pàg. 105 i ss; i R.L. Chacón, Laurencic ante el consejo de guerra. Por que hice las chekas de Barcelona, Barcelona, "Solidaridad Nacional", 1939.

(12).- v. capítol 4 del present treball.

El setembre de 1938, la pretensió del canonge de publicar una sèrie d'articles a "Destino" on devia voler explicitar el seu posicionament sobre el tema de la llengua provocà una consulta de Ribas Seva a Ridruejo. La contestació d'aquest últim fou negativa: "te confirmo mi impresión sobre ellos diciendote: que por razones circunstanciales de política no creo oportuno se publique en los números próximos de "Destino". Creo más conveniente reservar dichos artículos para su publicación en Barcelona y en un periódico de circulación distinta de la que hoy día tiene "Destino" (Carta de Ridruejo a Ribas de 24-IX-1938, Documentació Privada Ribas Seva). Un d'aquests articles devia

ésser el titulat "El Estado Nacional frente al problema de la pluralidad de lenguas", que s'acabà publicant el 6 de setembre de 1939 a "Solidaridad Nacional" (pàg. 3), i del qual l'autor n'havia enviat, molt probablement ja el 1938, una còpia a Secretarí General de F.E.T., ja que n'existeix una còpia a l'arxiu d'aquest organisme (Delegación Nacional de Provincias (Barcelona), s/r A.G.A.).

(12 bis).- Sobre aquesta qüestió és interessant també veure Gallofré (op. cit.) pàg. 93n.

(13).- Del testimoni de Ridruejo, que afirma que fou prohibida la propaganda escrita en català, podem deduir que es repartí el "Primer discurso de la Falange a Cataluña", escrit en castellà.

(14).- "Informe de Falange...sobre las delegaciones" cit..

(15).- "La Vanguardia Española", 29-I-1939, pàg. 5.

(15 bis).- Ridruejo es refereix a Tarragona però en absolut en relació amb la propaganda escrita: op. cit., pàg. 164. Tampoc tenim cap referència sobre propòsits falangistes a Girona.

S'hi s'havia llançat propaganda de guerra, "incitant a la rendició, tot prometent serenitat i misericòrdia per als vençuts", des de l'aire, en català i castellà, en les setmanes anteriors a l'ocupació de Reus: Pere Anguera, "Notes per a la història de les actituds i de la vida quotidiana durant la revolució i la guerra" dins Pere Anguera, Menjacapellans, Conservadors i Revolucionaris, Reus, Edicions del Centre de Lectura, 1991, pàg. 187. Aquests fulls, sense dubte, eran part dels materials preparats per Masoliver a la Oficina de Ocupación y Avance.

(16).- Mezquida, La Batalla del Ebro. Asedio de Tortosa...cit., pag. 187; Iturmendi era advocat de l'Estat (com el propi ministre de la Governació) i fou designat governador de Tarragona el 8-I-39. Tres dies abans havia estat designat com a nou governador de Lleida Juan A. Cremades Royo, saragossà i advocat (Clara, op. cit., pàg. 35 i 40) antic cedista i -per tot això- segurament persona propera a Serrano.

Sobre l'Ajuntament i Diputació de Tarragona, Mezquida, op. cit., pàg. 189.

(16 bis).- Segons Sentís fou ell qui proposà al comandament militar de les tropes que actuaven en la conquesta al coronel Aymat com a governador militar. Presentà una terna i en resultà triat aquest. Alhora el comandament el designà a ell com a secretari d'Aymat. Pocs dies després fou designat governador civil de Guadalajara: Corts-Toda, "Josep M. Sentís..." cit., pàg. 24. Sentís, que havia estat en bones relacions amb el general Martínez Anido ho estava també amb Serrano Suñer: Ibid. i Fontana (op. cit., pàg. 302).

(17).- Op. cit., pàg. 164: Ridruejo diu que utilitzaren la megafonia del servei de propaganda als fronts; La referència a la manifestació i la data les he establertes a partir d'unes

notes manuscrites de Ribas Seva. En elles anota, respecte d'aquell dia: "dia 20, viernes: acto Ridruejo Tarragona, manifestación calle y en Reus mitin" (Doc. Priv. Ribas Seva). Per la seva banda, Enric Olivé i Serret, en el seu article "El Franquisme" (dins Enric Olivé [dir], Història del Camp de Tarragona. I. El Tarragonès, Tarragona, Publicacions de la Diputació de Tarragona, 1989, pàg. 253-282), afirma, referint-se als actes citats per Ridruejo que "no en tenim cap constància ni documental ni oral (...) I tenim la certesa del fet que Fontana no utilitzava mai el català, tot i ser de Reus" (pàg. 253).

(18).- Crec que Ridruejo s'equivoca en la datació dels fets quan diu (Ibid.): "Se celebró, usando los altavoces de campaña, un pequeño acto en el que se escuchó indicativamente el catalán, y lo mismo sucedió pocos días después en Reus, donde el acto se repitió más formalmente en un teatro. En el segundo hablé". Com les notes de Ribas citen un acte a Reus el dia 20 i un altre el dia 22 i a la crònica que hem pogut llegir de l'acte del 22 hem vist que es féu a l'aire lliure -una missa de campanya amb discursos en finalitzar- creiem que Ridruejo degué parlar en el celebrat en el teatre, que degué ésser el del 20. Malhauradament no hem pogut consultar els exemplars del diari falangista "Diario Español" dels dies 18 (dia en què aparegué), 19, 21 i 22 de gener de 1939. Un d'ells, el del dia 21, és fonamental per resseguir l'acte que comentem.

(18 bis).- "Diario Español" de 23-I-1939. Al mateix diari, el dia 24, portava un requadre a l'última pàgina que deia: "Si alguien hubiera gritado 'Muera Cataluña' no sólo hubiera cometido una tremenda incorrección, sino que hubiera cometido un crimen contra España. Palabras de José Antonio Primo de Rivera". Vegis també l'article, d'Alumnes del Departament, "L'anticatalanisme de les forces d'ocupació. Tarragona 1939" a "Quaderns d'Història Contemporània" núm. 1, Dpt. d'Història Contemporània, Tarragona, 1979, pàg. 34-36.

El mateix periòdic, el dia 24, recollia la ràpida visita de Serrano Suñer a Tarragona del 23 de gener, el seu trasllat el 24 a Sitges on, segons el diari "estudió la distribución de las fuerzas de Policía hace poco tiempo creadas, que han de entrar en Barcelona para atender todos los servicios necesarios", el seu retorn el mateix dia a Tarragona i la seva sortida cap a Saragossa i d'allí a Burgos. Sobre aquest desplaçament a Sitges, on s'entrevistà amb Yagüe, v. Ridruejo, op. cit., pàg. 166. Una altra versió a Fontana, op. cit., pàg. 338-339.

(19).- El dia 17 ja s'havia celebrat una missa de reconciliació a la Catedral, oficiada per Mn. Salvador Rial, vicari general nomenat pel cardenal Vidal i Barraquer: Muntanyola, op. cit., pàg. 402; la data a Mezquida, op. cit., pàg. 190.

(20).- Hilari Ragner, La Iglesia catalana bajo el franquismo, obra inèdita pàg. 122 (cit. a Solé-Villarroya, L'ocupació militar...cit., pàg. 50). Uns dies abans s'havia produït la detenció del vicari general Salvador Rial; Rial havia assistit a la missa de campanya del dia 16 de gener -celebrada junt al

monument a Roger de Llúria, al dit "Balcó del Mediterrani", amb assistència dels generals en cap de les unitats ocupants; L'actitud contrària a Vidal i Barraquer per part del règim està al darrera de la detenció de Rial, atenuada pels bons oficis de Sentís, i la seva declaració davant d'un jutge militar vingut expressament des de Burgos. Tanmateix, després de vuit dies de detenció i d'una curta estada fora de Tarragona, el vicari general es reintegrà a llurs funcions: Muntanyola, op. cit., pàg. 402-403. Mezquida, op. cit., pàg. 189 per la data de la primera reconciliació de la Seu.

(21).- Escriu Ribas: "Dia 21, sábado.- (...) Por la mañana, acto Catedral y discursos ayuntamiento, Calviño, etc."

(22).- Fontana, op. cit., pàg. 335-336. En l'ajuntament, parlaren el governador militar, l'alcalde, Fontana i, per últim, el governador civil.

(23).- Nomenament de 24-I-1939 a BMFET núm. 44 de 1-II-1939, pàg. 544.

(24).- El cessament fou el 17-XI-1939: BMFET núm. 74, de 1-XII-39, pàg. 797.

(25).- Ja iniciada l'execució, efectuada mitjançant metrallament, escaparen Sánchez Mazas i Jesús Pascual, els dos únics supervivents del grup. Un dels que escapà de la seva inclusió en el llistat esmentat, gràcies a estar malalt de les cames, fou José María Poblador, el cap dels jonsistes de Barcelona: Pascual, op. cit., pàg. 201 i ss.; Ros, op. cit., pàg. 160 i ss..

Una descripció de les últimes jornades dels presos al Collell a Luís Sulivame (?), "De mi recuerdo en el Santuario de Ntra. Sra. del Collell", document mecanografiat de vuit fulls (Documentació Privada de José María Poblador Alvarez).

La mort de Bassas fou coneguda a Barcelona arran de la presa del Collell pels "nacionales" el 8 de febrer de 1939. Franco envià un destacament amb la missió d'alliberar els presoners: Sulivame cit.; relats sobre els fets del Collell a "Solidaridad Nacional" dels dies 4 i 5 de març de 1939. José Ribas Seva fou qui donà la notícia de la mort de Roberto Bassas -així com del germà gran d'aquest, Andrés, inclòs també en el grup d'afusellats- a una de les seves germanes, amagada fins l'arribada dels franquistes al manicomí de Lloret de Mar: Entrev. amb Blanca Bassas cit.. El funeral oficial per Roberto Bassas es celebrà a Barcelona el dia 1er de juny de 1939. El presidí Ribas Seva en tant que conseller nacional: "Solidaridad Nacional", 2-VI-1939, pàg. 3.

(26).-Circular núm. 5 de la Jefatura Provincial de F.E.T. y de las J.O.N.S. de Barcelona (Documentació Privada de Carlos Trias Bertrán). La referència a Soler a BMFET núm. 44 de 1-II-1939, pàg. 547.

(27).- Tan sols no havien ocupat abans càrrecs al partit a "Zona Nacional" Molins, Soler, Ferrer, Bravo, Alemany i Llanza.

(28).- Aquest últim, promogut al seu càrrec després de l'ocupació de Barcelona, era a més a més ex-captiu: "Delegados de Servicio de la etapa Calviño-Infornes" cit..

(29).- Fontana el relaciona durant la guerra amb el ministeri de Obras Públicas: op. cit., pàg. 278. V. també (Jaime Arias) "La historia del automovilismo en Cataluña" ("La Vanguardia) cit. pàg. 35.

(30).- També era advocat Alemany, ingressat a F.E.T. arran de l'entrada a Barcelona. Bravo Montero era capità de la Guàrdia Civil i també ex-captiu.

(31).- Ampuero substituï a María Rosa Urraca Pastor en la delegació nacional de FyH el dia 2 d'agost de 1938 (Chueca, op. cit., pàg. 246).

(32).- Entrevista amb Roberto de Llanza y de Burguera cit.

(33).- Circular num. 1 de la Jefatura Provincial de F.E.T. y de las J.O.N.S. de Barcelona (Doc. Priv. Carlos Trias Bertrán); Esquela mortuòria de Márquez a "Solidaridad Nacional" de 27-IV-1939, pàg. 4; entrevista amb el Sr. Emilio Campañá cit.; Fontana, op. cit., pàg. 342.

(34).- v. "La Veu de Catalunya" 14-I-1932; Campañá, que havia estat també un dels fundadors del diari catòlic "El Matí": Josep Maria Capdevila, "La 'Història de la premsa catalana' i 'El Matí'", "Revista de Figueres", 4-III-1937.

(35).- Segons ell sense que l'acceptació del càrrec impliqués l'afiliació a F.E.T..

(36).- El primer cap de F.E.T. a Terrassa i el partit comarcal fou Martí Rossell, "industrial de gènere de punt, relacionat amb l'extrema dreta local abans del 18 de juliol [de 1936] i molt vinculat a l'Institut Industrial (...) formà part del grup de terrassencs que passà la guerra a Sant Sebastià" (Xavier Marcet i Gispert, La burgesia en la construcció del Nou Estat. El cas de Terrassa cit., pàg. 18. El cap nomenat per a Sabadell i el seu partit fou Joan Marí Corominas, "advocat monàrquic, fugaç alcalde de 1930, de família de fabricants i ben situat dins l'alta burgesia de la ciutat (...). Havia passat la guerra entre Burgos i Sant Sebastià, en els serveis tècnics del "partit únic" (1937-39), per tornar a Sabadell amb les tropes franquistes i el nomenament a la butxaca" (Martí Marín i Corbera, Franquisme i poder local cit., pàg. 60).

(37).- Eren: De la Riva, Palau, Escofet, De Mas, Cornet, Armenteros, Ibáñez, Argemí, Poblador, Torrellas, Monteys (que durant la guerra havia actuat com cap regional de milícies de Catalunya), Pich, Vizán, Rodríguez-Villa, Fuentes, Ketterer, Salazar, Pascual, Bonet, Junyent, Raja, Carreras i Cabot.

(38).- Potser eren només Batlló, De la Riva, Conde, Torrellas i Pons.

(39).- Sabem que De Mas era comptable i perit mercantil; Cornet, enginyer; Armenteros, advocat; Poblador, advocat i periodista; Junyent, publicista i escriptor.

(40).- Els nous caps eren, com a mínim, José Fernández Ramírez (Districte I); Donato Moreno (III); Antonio Alonso (V); Francisco Saenz (VI) i Fernando García Teresa (IX): "Solidaridad Nacional" 17-XI-1939, pàg. 1. Tots cinc procedien de F.E. de las J.O.N.S..

(41).- Fernández Ramírez, no tenia cap professió. Anteriorment al seu ingrés a F.E. el 1934, havia militat dins de l'albiñanisme i dins l'upetisme (Entrevista, Barcelona, 14-II-1985); Donato Moreno Prádanos el 1940 es reconeixia professionalment com "del comercio" (Doc. Arxiu Trías Bertrán); Antonio Alonso Guitart el 1940 era oficial del ministeri de Justícia (Ibid.); Francisco Saenz Iñigo era empleat de banca -el 1941- (Causa General. Barcelona cit.); i García-Teresa era perit mercantil (Entrevistes, Barcelona, 21-III i 9-V de 1985). Aquest grupet, sobretot Fernández Ramírez i García-Teresa, junt amb d'altres elements, com Pedro Armenteros Urbano -delegat provincial de Información e Investigación- estarien al darrera de moltes de les picabaralles internes de la Falange de Barcelona, com a mínim fins als anys cinquanta.

(42).- De les entrevistes amb persones que actuaren clarament en els serveis d'informació franquista a Barcelona es treu la impressió que, acabada la contesa, moltes persones que havien restat a la Ciutat o a la província tendiren a atribuir-se falsament o exageradament actuacions d'espionatge o de resistència antirepublicana: entrevistes amb els Srs. José María Arbós Batista (Barcelona, 8-IV-1987) i Gonzalo Serrallara de la Pompa (Cit.). Per la seva banda, Carlos Trías Bertrán, en el seu "Informe Político" ja citat parlava que "todo residente en zona roja [catalana] que se precie de afecto al Movimiento, lanza como primera afirmación, que pertenecía al Grupo Santamarina, lo cual casi siempre viene corroborado por un certificado de éste que debido a la bondad innata [de Gutiérrez Santamarina] a que antes se ha aludido, ha concedido a cuantos se le han presentado y le han explicado sus hazañas durante la época roja, dándolas casi siempre por buenas, pues, como es lógico, estaba en la imposibilidad física e incluso metafísica de comprobarlas, toda vez que la mayor parte del tiempo lo pasó encerrado en prisión y el número de sus certificados es casi infinito".

Un lúcid comentari sobre el tema, a Rafael Tasis, Les presons dels altres. Records d'un escarceller d'ocasió, Barcelona, Pòrtic, 1990, pàg. 152. Durant els anys 1937 i 1938 Tasis fou director general de Serveis Correccionals i de Readaptació de la Generalitat de Catalunya.

(42 bis).- L'enfrontament tenia una base de lluita del poder. En esclatar, les jerarquies del partit de Barcelona donaren suport a Romañá, marxant Viñamata: Entrevistes amb Casilda Cardenal de Salas cit. i amb Montserrat Romañá cit.. Quant a l'organització de les escoles de Llar, Romañá ja havia escrit un article sobre el tema durant la guerra: Montserrat Romañá, "Por la Patria, el

Pan y la Justicia", "Destino", núm. 66, de 4-VI-1938. Casilda Cardenal destacà en la seva entrevista l'antecedent per aquestes escoles suposà l'Escola Professional de la Dona de Barcelona.

(43).- Havien intentat enderrocar a Bassas de la prefectura territorial de F.E. de las J.O.N.S.: Segons escriví Triás al seu "Informe Político", "El (...) grupo (...) procede ya de la época anterior al Movimiento y se ha destacado siempre por sus pequeñas intrigas, lo cual les indujo a pretender la Jefatura del Partido en tiempos de José Antonio, procurando derribar al entonces Jefe, pero como es lógico jamás pudieron conseguirlo de nuestro Fundador". En un pamflet que circulà en medis del "Movimiento" de Barcelona i que es féu arribar a la Secretaria General del partit el 1949, d'autoria falangista, es deia de Fernández Ramírez, aleshores "subjefe" provincial de F.E.T., entre moltes altres coses: "Militante de F.E. en 1934 en donde se destacó por su apetencia a la intriga y cargos. Con motivo de ofrecérsele un mando en el Voluntariado Español, hizo la escisión en el Partido en los momentos de lucha más críticos. Por tal motivo fué expulsado de F.E. por José Antonio, fluctuando desde entonces en Peña Ibérica, España Club, C.E.D.A. y Antimarxistas" ("De Cabo de Sanidad a Diputado Provincial. José Fernández Ramírez", Documentació Privada Ribas Seva).

(44).- "Solidaridad Nacional" aparegué a Barcelona el 14 de febrer de 1939; era el producte de la incautació de l'antic òrgan de la C.N.T. "Solidaridad Obrera" pels franquistes. Sobre l'existència d'una publicació falangista del mateix nom que la de 1939 els últims temps abans de la guerra, de la qual s'encarregaren Maximiano Garcia Venero i Emilio de Lasarte Ronzart, veure capítol 4 nota 83 del present treball.

(45).- Sobre el nomenament de Carlos Triás com a inspector v. "Solidaridad Nacional" de 19-III-1939. Junt amb ell foren designats també inspectors Luis Fontes de Albornoz i Julián Palanca Gil.

"Santa Marina" no fou designat director del diari fins uns mesos després de l'ocupació de Barcelona a causa del seu empresonament a València. Creiem que fou nomenat entre el 15 de maig -data del cessament del primer responsable de "S.N.", Luís Ercilla ("Solidaridad Nacional", 14-V-1939)- i principis de juny del 1939.

(46).- Mostra de la barreja d'inseguretat de Calviño davant els de la "vieja guardia" i alhora de la seva habilitat per promocionar aquells que no li devien plantejar qüestions de liderat fou l'ascens de Guillermo Palau Royo a una de les secretaries polítiques. Calviño aprofità el fet que aquest havia estat condecorat per José Antonio Primo de Rivera amb una distinció al valor, la "Palma de Plata" -per la seva actuació a Madrid abans de la guerra- per nomenar-lo a Barcelona. D'aquesta manera es cobria de possibles atacs dels vells falangistes (Palau era un "heroi" falangista, "de los tiempos difíciles"). Sobre Palau v. "Delegados de Servicio de la etapa Calviño-Infornes" cit. Sobre el nomenament, Entrevista amb Pedro Conde cit.

(47).- En ocupar-se Barcelona es féu públic un llistat dels partits i organitzacions afectats pel decret de 19-IV-1937 i els militants dels quals tenien dret a ésser "militantes" de F.E.T.. Eren la F.E. de las J.O.N.S., Comunió Tradicionalista, "Renovación Española ("Peña Blanca" y "Derecha de Cataluña"), Acción Española y Partido Nacionalista Español" ("El Noticiero Universal", 20-II-1939). Tanmateix, en la documentació privada del Sr. Poblador hem trobat instàncies d'antics membres d'organitzacions com "Juventud de Acción Española", "Peña Ibérica" i J.O.N.S. adreçades a Calviño i demanant ésser admesos com a militants de F.E.T..

(48).- A finals de desembre de 1938, es produí un afer intern en la prefectura provincial de F.E.T. de Tarragona, concretament en la delegació de "Auxilio Social", del qual en desconeixem els detalls, que acabà amb la instrucció d'un expedient per part de l'Inspecció Regional i amb dues destitucions -les de Ricardo Visiedo Jiménez, delegat d'A.S. de Catalunya a Saragossa, i de José Calafell Zaragoza, l'organitzador d'A.S. per a Catalunya. A banda del contingut concret de l'afer, el cap provincial Fontana relacionava la seva sortida a la llum pública o la seva instigació a una maniobra del comandant Sentís, el seu competidor en el càrrec de cap de F.E.T.. Notícies de l'assumpte a Documentació Privada Ribas Seva. La implicació de Sentís a Telegrama de Fontana a la Delegación Territorial de Burgos. Les dues destitucions esmentades a BMFET núm. 45 de 10-II-1939, pàg. 559.

(49).- Document de 5-V-1938. Arxiu Fal Conde.

(50).- Manuel de Santa Cruz, Apuntes y documentos para la historia del Tradicionalismo español, tom I (1939) cit., pàg. 16.

(51).- Ibid., pàg. 16-17: Sivatte marxà a Cascante (Navarra). L'agost de 1939, desaparegut el règim especial d'ocupació i també Alvarez Arenas, retornà. Sembla que aviat fou de bell nou desterrat: un informe de la delegació provincial de Información e Investigación de F.E.T. de Barcelona el situa desterrat de la província de Barcelona i vivint a Riudoms (Tarragona), en una finca del comandant Sentís (aleshores governador civil de Guadalajara). v. Informe de 11-X-1939, capsa 30 núm. 17, Fons Delegación Nacional de Provincias (Barcelona). A.G.A..

(52).- Havia estat ja des d'abans de la República redactor de "El Siglo Futuro" i durant els primers temps d'aquesta havia fundat i dirigit "El Pensamiento Alavés" de Vitòria: Carta d'Ortiz al director de "La Vanguardia" de 22-V-1939. Arxiu Fal Conde. Sevilla.

(53).- Memorial d'antics dirigents de la Comunió Tradicionalista de Catalunya a Franco de 1-III-39; Luis Ortiz y Estrada, "Memoria acerca de los hechos ocurridos el 18 de julio del año 1939 y de las consecuencias que se han derivado. Barcelona, 20 de julio de 1939", ambdós documents procedents de l'Arxiu Fal Conde.

(54).- Carta d'Elizalde de 2-III-1939 a Fernández-Cuesta i

tramesa d'aquesta mateixa a Franco, per part d'Elizalde, el 3-III-1939, cits. Veure l'Apèndix Número 11.

(55).- Memorial cit. Les cites que segueixen corresponen a aquest document.

(56).- Blinkhorn, op. cit., pàg. 113.

(57).- Winston, op. cit., pàg. 272.

(58).- El llistat complet dels signants és: "Juan M. Roma, Luís Ortiz y Estrada, Pedro Roma, José Cruells Oller, Marcos Torras, Ramón Gassió, Angeles de Janer, José Bru Jardí, Ramón Piera, Miguel Marcet, Ramón Ibarz Palau, Javier Bernat, J. Lavaquial, J.M. Cunill, Mauricio de Sivatte".

(59).- El conjunt és reproduït per Manuel de Santa Cruz, op. cit., pàg. 21-100. Un document dels quatre citats, el "Bosquejo de la futura organización política española inspirada en los principios tradicionales" estava ja redacta el mes de juny de 1938: v. Tusell-García Queipo de Llano, "El Nuevo Estado franquista" cit. pag. 38.

(60).- Manuel de Santa Cruz, op. cit., pàg. 100. En un punt de l'"Exposición", Fal Conde es referia a D. Joan dient: "En el desemboque de una guerra de la que estuvo ausente su ser político, y ni un soldado le confesó, y a las puertas de una guerra europea, ese monarca sería el signo de la más negra traición al Alzamiento, y de la más servil dependencia de los Estados, nuestros enemigos de ayer. Ibid., pàg. 24.

(61).- Ibid., pàg. 44.

(62).- Ibid., pàg. 45-46.

(63).- Veure capítol tercer.

(64).- Ibid., pàg. 21.

(65).- Arreu de l'Estat el partit havia assumit l'organització oficial d'aquesta tradicional celebració carlina. Sobre l'acte de la Ciutat Comtal, en el qual pronuncià un parlament el canonge Montagut, antic carlí i després falangista, que es referí a que "la Tradición es inmutable pero se adapta a las exigencias del tiempo", v. la crònica a "Solidaridad Nacional" del dia 11-III-1939.

(66).- Sobre Puigrefagut, Ferrer, op. cit., tom XXXVIII, vol. I, pàg. 306.

(67).- Notícia de les entrevistes de Calviño amb els tres citats, celebrades a la prefectura provincial, a "Solidaridad Nacional" dels dies 10 i 14-III-1939. Es probable que al funeral no hi assistissin senyalats representants de la Comunió, possiblement tots o la majoria dels signants de l'escrit enviat a Franco. A la crònica publicada a "Solidaridad Nacional" no es cita

específicament a cap d'ells entre els assistents. És probable que la segona entrevista dels tres citats amb Calviño fos bé per disculpar les absències "dels altres", bé per excusar-se de la iniciativa (també "dels altres") d'escriure al "Caudillo", bé de les dues alhora. Però un caràcter de desagravi o de "curar-se en salut" de les possibles ofenses inferides ["pels altres"] al cap provincial té la trobada ja que la notícia que en tenim parla que els tres, "en representación de los ex-directivos más significados de la extinguida Comunion Tradicionalista de Cataluña" visitaren Calviño "para reiterarle su incondicional adhesión al Partido y a su Caudillo y Jefe Nacional".

El dia 25 de febrer anterior Calviño havia rebut una altra comissió de carlins, segurament de l'altre bàndol ja que entre els assistents es trobava un dels tradicionalistes més "falcondistes" de Barcelona, Vives. ¿Havien anat a demanar el retorn de Sivatte?

(68).- No fem referència als responsables de "Frentes y Hospitales" de Barcelona -designats ja abans de l'entrada a Barcelona pels caps -carlins- del servei- ni al comandant Monteys, cap de milícies, també nomenat amb anterioritat.

(69).- Segons el document "Delegados de servicio de la etapa Calviño-Infornes" cit. aquest fou designat a proposta "del grupo Tradicionalista".

(70).- També es trobava a prop de F.E.T. el fill de Miquel Junyent, José Maria Junyent Quintana, cap de F.E.T. de Piera (d'on era la seva família) i jutge municipal per designació. Junyent fou un dels assistents al funeral del "Día de los mártires de la Tradición" de Barcelona. Sobre Junyent i Piera, v. "Solidaridad Nacional", 12-III-1939.

(71).- En paraules d'Ortiz y Estrada a Fal Conde, "se nota que lo que quieren es a los tradicionalistas, pero no al Tradicionalismo" (Carta de 23-V-1939, Arxiu Fal Conde). Segons el mateix Ortiz y Estrada, els carlins que col·laboraven eren "unos cuantos, pocos por fortuna, que se valían de este nombre [carlins] para satisfacer pequeñas ambiciones personales": "Memoria acerca de los hechos...cit.

(72).- Nota suprimida.

(73).- Carta de 6-V-1939 (Arxiu Fal Conde).

(74).- Ortiz proposà un viatge de Fal Conde a Barcelona el mes de maig de 1939, que no es realitzà finalment per motius polítics: "Tomo nota de lo que me dice acerca de su venida a esa. Si me atreví a tomar esta iniciativa, con la que estan entusiasmados cuantos la conocen, claro es que ya contaba que su subordinación a los intereses generales, que es cosa de V., podía hacerlo de momento irrealizable. Y me alegro de que así haya sido porque ello indica que no van por mal camino los supremos intereses a que V. ha de atender" (Carta de 26-V-1939 cit.).

(75).- Ibid.

(76).- Aquest mateix sector seria el que proporcionaria la base al "carloctavisme", l'any 1943.

(77).- Pels volts del mes de maig de 1939 els responsables de F.E.T. de Barcelona es feren amb un llistat d'antics tradicionalistes i els enviaren comunicacions dient que se'ls havia admès provisionalment a F.E.T.. Segons Ortiz, "nadie contesta a la comunicación" (Carta 23-V-1939 cit.). En les mateixes dates carlins que havien acceptat càrrecs del partit a Tortosa, Valls i Terrassa, els anaren abandonant (Ibid.).

(78).- Carta de 6-V-1939 cit.

(79).- Al seu escrit de 1-III-1939 adreçat a Franco deien els carlins: "Tampoco podemos dejar de elevar a la consideración de S.E. el caso asombroso que representa la orientación dada a la prensa. Al par que se ha decretado la reaparición de "Vanguardia" (sic) recuerdo de aquel nefasto diario, y de "Solidaridad Nacional", trasunto de la no menos nefasta "Solidaridad Obrera", vemos que el meritísimo "Correo Catalán" se ve sujeto a aceptar la imposición de una dirección sin la menos intervención de sus propietarios, que no pueden encontrar acogida en la masa carlista, cuya dirección irremediabilmente determinará la muerte del diario". En la seva carta del 6 de Maig de 1939 a Fal Conde, deia Ortiz: "Prensa.- Imposible contar por ahora con "El Correo Catalán"; la propiedad no tiene energía suficiente para el rescate. Los nuestros se dan cuenta de que no es ya de la Comunion".

(80).- Carta anterior cit.

(81).- Els estudis, realitzats per Ortiz y Estrada, tractaven els següents punts: "Primero.- Importancia de la economia catalana en relación con la general española antes de la guerra. Segundo.- Estado actual de la economia catalana, daños que ha sufrido, etc. Tercero.- Si puede la economia catalana por si sola hacer frente al resurgimiento y plan de éste. Cuarto.- Si necesita auxilio, cuantía de éste y medios adecuados para obtenerlo. Quinto.- Medidas de carácter estatal que hayan de tomarse para la rápida reorganización de la economia catalana". (Carta de 26-V-1939 cit.).

(82).- "Solidaridad Nacional" de 29-III-1939. Actes semblants es celebraren també arreu de la província.

(83).- Ibid. Alvarez Arenas havia estat ascendit a general de divisió a finals de març de 1939 ("Solidaridad Nacional", 1-III-1939). A banda d'ésser cap dels serveis d'ocupació comandava també la regió militar de Catalunya.

(84).- Segons l'escrit, d'autor desconegut, "Actuación del Requeté en Barcelona. 7-IV-1939" (Arxiu Fal Conde), es produïren tres morts de falangistes. La informació però, no apareix a cap altre font, i no sembla gaire versemblant.

(85).- A la seva "Memoria acerca de los hechos..." cit., Ortiz, quan conta la seva conversa amb el governador civil, fa referència a "la manifestación del Corpus". El 1940 i també en anys posteriors es produïren enfrontaments entre falangistes i requetés als carrers adjacents de la Catedral de Barcelona en relació amb la tradicional processó del Corpus (a la qual els tradicionalistes hi havien assistit sempre, des de molt abans de la Guerra Civil), amb els seus propis emblemes. Les topades es produïen en relació amb qüestions d'uniformitat ja que els tradicionalistes hi anaven amb la boina vermella i es negaven a portar la camisa blava de l'uniforme de F.E.T.: Entrevistes amb Felio A. Villarrubias Solanes, Barcelona, 28-V-1986; 4-XI-1986 i 3-IV-1987.

Una prova més de la independència dels carlins respecte de F.E.T. es troba en el fet que en la festivitat de la Mare de Déu de Montserrat del 1939 (27 d'abril) es celebrà al Santuari del mateix nom el tradicional aplec carlí, segons un autor carlí "Es un aplech chiquito; es el del triunfo y parece el de la derrota" (Manuel de Santa Cruz, op. cit., (1939), pag. 121.

(86).-També es retirà el grup de les "Juventudes Antimarxistas" comandat per Segura Nieto (Ortiz, "Memoria de los hechos ocurridos..." cit.

(87).- "Ni en la Misa ni en el desfile [posterior] se vió un sólo requeté. Pasmados de la para ellos asombrosa actitud de nuestros requetés; ignorando que hubieran ido a oír la improvisada Misa de la Catedral; pasaron las autoridades y los falangistas mucha angustia pues creyeron que se proponían asaltar la Provincial de FET. Cuando les informaron de que estaban en la Iglesia, respiraron tranquilos" ("Memoria acerca..." cit.).

(88).- Riquer, nascut a Barcelona el 1914, era llicenciat en Filosofia i Lletres i ja aleshores havia publicat diverses obres com "L'Humanisme català" i d'altres, en català o en castellà. Durant la guerra s'inscriví en el terç de Montserrat i posteriorment ingressà al servei de propaganda als fronts del Servicio Nacional que dirigia Ridruejo, on fou ferit i mutilat.

(88 bis).- La notícia de l'arribada de González Oliveros a Barcelona a "Solidaridad Nacional" de 9-VII-1939. Havia estat designat per Serrano el 30-VI-1939 (B.O.E. de 2-VII-1939): Daniel Criach i Singla, "El Govern Civil de Barcelona (1939-1977)", treball inèdit. [Agraeixo a Daniel Criach d'haver-me'n facilitat un exemplar].

(89).- "Solidaridad Nacional" 19-III-1939.

(90).- "Incidentes con motivo de un funeral por Don Alfonso Carlos de Borbón y entregas de banderas en Montserrat", núm. 10, capsa 30, Fons Delegación Nacional de Provincias (Barcelona), A.G.A.. La data de l'entrega de banderes a Nonell, El Tercio...cit., pàg. 239-241.

(91).- Segons Ortiz, "con Busquets como pantalla y movida por mí". (Carta de 23-V-1939 cit.).

(92).- Carta de 6-V-1939 cit.. La versió falangista, de la delegació provincial de Informació e Investigación de Barcelona, increïblement mal informada a "Informe de la Delegación Provincial de Información e Investigación. 11 de octubre de 1939". Núm. 17, caps 30, Fons Delegación Nacional de Provincias (Barcelona), A.G.A..

(93).- Carta de 23-V-1939 cit..

(94).- Carta de 23-V-1939 cit.; com ja hem anotat anteriorment el cessament de De Prat porta data de 25-IV-1939.

(95).- La supressió de la prefectura dels serveis d'ocupació es féu per Decret de 10-VII-1939 (B.O.E. 31-VII/1-VIII de 1939): Criach, op. cit., pàg. 4.

Alvarez Arenas havia demanat insistentment a Serrano que es designés governador civil i deixar ell mateix el càrrec de cap dels serveis d'ocupació (entrevistes de Serrano amb l'autor cits.).

(96).- "Memoria acerca de los hechos..." cit.

(96 bis).- Ibid.

(96 bis bis).- Veure Nota (51).

(97).- ¿Arribà González Oliveros amb instruccions concretes de Serrano Suñer d'oposar-se a la gestió de Calviño, home, com sabem, designat per Fernández-Cuesta?. Existeix algun indici que sembla apuntar en aquesta direcció: en una de les entrevistes celebrades amb Ortiz el governador es referí, sembla que en referència a la situació política interna de la província, a que "tengo la seguridad de que, si Dios me dá salud para continuar en este puesto, se arreglará todo (...); para Octubre" ("Memoria" cit.). Com Calviño fou destituït el novembre i l'agost fou destituït Fernández Cuesta de la Secretaria General i Serrano ocupà la presidència de la Junta Política, és fa plausible pensar que el ministre preparava la destitució del cap provincial de Barcelona.

Cal anotar també, però, que els problemes de González amb els caps provincials falangistes de Barcelona continuaren durant la resta de 1939 i de tot 1940. A finals d'aquest any -el 14 de desembre- cessà com a governador, essent nomenat president del Tribunal Nacional de Responsabilidades Políticas: Clarà, op. cit., pàg. 51. Les dades personals que segueixen en el text provenen de la mateixa font.

(97 bis).- Wenceslao González Oliveros, Falange y Requeté, orgánicamente solidarios, Valladolid, Imprenta Católica de Francisco G. Vicente, 1937, pàg. 58.

(98).- Ibid., pàg. 217.

(99).- Ibid., pàg. 31.

(100).- Al començament de la guerra González Oliveros havia comès un error de càlcul. A Salamanca, segons Vegas Latapié, va ésser un dels instigadors de la destitució d'Unamuno com a rector de la Universitat, arran del famós incident del "Día de la Raza" amb el general Millán Astray (Vegas, op. cit., pàg. 114-115. Veure també pàg. 120-121) amb l'objectiu -frustrat- d'ocupar ell mateix el càrrec.

(101).- Ibid., pàg. 127.

(102).- Ibid., pàg. 87: "Quedó así frustrado el único proyecto de Institución verdaderamente Libre (Libre del Presupuesto y de la Política) que pudo realizarse en España en favor de los buenos estudiantes sin fortuna". V. també pàg. 198.

(103).- Jaume Fabre, Josep M. Huertas i Antoni Ribas, Vint anys de resistència catalana (1939-1959), Barcelona, La Magrana, 1978, pàg. 13-15.

(104).- Aleshores, quan, en l'entrevista publicada a "Solidaridad Nacional" i realitzada per Félix Ros que hem citat, aquest últim li havia preguntat: "Un célebre escritor francés me dijo, hace algunos años, que Barcelona era la única gran ciudad mediterránea donde la cultura era algo realmente vincular, donde la cultura era propia, absolutamente del suelo. ¿No cree vucencia que sería magnífico aprovechar esta personalidad eterna que es de civilización, y de toda Cataluña, para empresas imperiales: como vehículo para influir sobre zonas en las que en otro tiempo esa influencia existió? Zonas que hoy pertenecen a países extranjeros, como es natural. Concretamente: ¿No le parecería a Vucencia maravillosa la creación de un -gran-Centro de Estudios Occitánicos?. I Serrano havia contestat: "Acabo de decir el valor que doy a la Cultura en el concierto de voluntades de que ha de nacer y crecer la grandeza de España. Cualquier labor con esa finalidad me parece plausible. Pero apunta la pregunta a una cosa demasiado concreta -y demasiado vidriosa-, en la que mis palabras, por precisas que fueran, podrían ser mal interpretadas. Y seguramente lo serían por gentes que andan siempre a la caza del fantasma, deporte que alternan con las invenciones taimadas y truculentas bajo las que sus presas gimen. De la creación de ese gran Centro de Estudios a que Vd. se refiere, me estoy ocupando ya. Dentro de muy poco tiempo conocerán Vds. manifestaciones positivas e interesantes; la base de mi labor será la obra del "Institut d'Estudis Catalans", elevada al puesto de un GRAN Centro de cultura mediterránea". ("Solidaridad Nacional", 16-VI-1939).

(105).- Una altra incorporació al "staff" de persona propera a l'alfonsisme però no representativa del partit monàrquic seria la d'Ibañez Farran, un carlí que s'havia integrat en la candidatura alfonsina de Barcelona-Ciutat de les eleccions de novembre de 1933, essent desautoritzat per la Comunió: la candidatura i la desautorització general dels carlins que es sumaren a Molas, El sistema...cit, pàg. 26 i 157.

(106).- Sobre la marginació, v. la queixa d'Aurelio Joaniquet

continguda a la seva "Carta del camarada Aurelio Joaniquet al Ministro vicesecretario, conteniendo informe político de la provincia. 13-IX-1940". Núm. 13, caps 31, Fons Delegación Nacional de Provincias (Barcelona), A.G.A..

(107).- Decret 9-IX-1939, BMFET num. 66 de 10-IX-1939, pàg. 722.

(108).- "Solidaridad Nacional" 28-IV-1939.

(109).- Masoliver m'explicà que Serrano el volia designar a ell conseller però que s'hi negà; i que a partir d'aquell moment la seva relació es distancià (Entrevistes citades).

(110).- "Santa Marina" s'havia entrevistat amb Franco arran del seu alliberament; Joaniquet, després biògraf de Calvo Sotelo era, com sabem, un home molt proper al comte d'Egara.

(111).- En el seu "Informe Político" de 1940 Carlos Trías dividia als de R.E. entre: calvosotelistes, "los que tuvieron la dirección política de esta provincia en tiempo de la Dictadura", i, en tercer lloc, "el núcleo reducidísimo de la aristocracia, de poca preponderancia en esta provincia, que quieren ser un reflejo de los propios círculos de la capital de España (...) no teniendo otro objetivo y posibilidad de satisfacción que el restablecimiento de la Corte con sus ceremonias e intrigas palatinas, dando así motivo de ocupación a su torpeza y vida monótona, para ellos ya insoportable después de cerca de diez años de vagancia. Los más considerables jerifaltes de este grupo pertenecen al sexo femenino y recuerdan, las que poseen suficiente cultura para ello, con verdadero entusiasmo, la restauración saguntina lograda a través de sus hábiles intrigas y captaciones de preponderantes generales y políticos".

(111 bis).- La destitució no fou immediata. El discurs es pronuncià el 15 de juny de 1939 ("Solidaridad Nacional", 16-VI-1939) i el cessament es féu el setembre d'aquell any (Molinero/Ysàs, La Diputació...cit., pàg. 24).

El fill de Josep Milà, Josep Lluís Milà i Sagnier, en una entrevista de Lluís Permanyer ("La Vanguardia", 2-I-1988), relaciona la destitució del seu pare també amb un discurs crític en matèria econòmica, però situa l'acte on el pronuncià a Terrassa. Atesa la identitat dels continguts que esmenta amb els del parlament del Comte del Montseny fet davant Serrano i a la Diputació, sembla que s'equivoca en la ubicació.

(112).- Sobre aquesta representació v. Molinero/Ysàs, Ibid., pàg. 21 i ss.

(113).- Sobre aquest sector, v. Entrevista amb José María de Areilza, Madrid, 26-VI-1986.

(114).- "'Auxilio Social' ha hecho real la hermandad entre los hombres de España". "Solidaridad Nacional", 2-V-1939.

(115).- "La Vanguardia Española", 31-I-1939.

- (116).- "Solidaridad Nacional", 21-II-1939.
- (117).- Circular de la Jefatura Provincial de F.E.T. y de las J.O.N.S. núm. 5 de 3-III-1939. Documentació Privada de Carlos Trías Bertran.
- (118).- A la "Memoria" es preveia situar dos elements del servei a cada comisaria de districte de Barcelona per tal d'anar passant la informació de què disposaven.
- (119).- El servei d'investigació previst a la "Memoria" estava pensant més que res per actuar de policia interior del partit, informant dels antecedents dels sol·licitants dels carnets, etc..
- (120).- Bravo (o Brabo) Portillo, ex-comissari de policia, s'havia distingit a Barcelona per la seva persecució de sindicalistes assassinat enmig de les lluites socials de finals de la dècada 1910-1920. Allí fou assassinat (Leon Ignacio, Los años del pistolero, Barcelona, Planeta, 1981, pàg. 18 i pàssim).
- (120 bis).- Sobre la formació del grup: Manuel Tarín Iglesias, op. cit., pàg. 244. Segons Tarín, la situació del capità era difícil ja que se'l menyspreava per haver estat confident abans de la guerra del capità Frederic Escofet, comissari d'Ordre Públic de la Generalitat. L'actuació de Bravo el 1939, formant el grup esmentat, bé pogué estar motivada per la necessitat de "fer mèrits".
- (121).- "Solidaridad Nacional", 14-III-1939; Jaume Fabre, "La delació dins la repressió franquista de postguerra" a "L'Avenç", Octubre del 1984. Fabre fa referència als mètodes brutals que utilitzava el capità en els interrogatoris. Referències sobre Bravo i el famós "affaire" de la mort d'un espia en el qual es veié implicat en l'època en què era governador Correa Veglison i el consell de guerra al que fou sotmès v. Fabre cit.; Tarín, op. cit., pàg. 244 i ss.; i Josep Benet Exili i mort del president Companys, Barcelona, Empúries, 1990, pàg. 180-181 i pàssim.
- (122).- Entrev. Campañá cit..
- (123).- "Solidaridad Nacional", 30-III-1939. Els resultats de la "classificació" dels primers cinquanta mil fou: 60% de "Adheridos"; 25% "Dudosos" i 15% "Causas".
- (124).- "Solidaridad Nacional" 4-IV-1939.
- (125).- "Solidaridad Nacional" 20-VI-1939.
- (126).- "Solidaridad Nacional" 14-VII-1939.
- (127).- "Documentos correspondientes a presupuesto", setembre de 1940: capsa 51, Fons Delegación Nacional de Provincias (Barcelona), A.G.A.; "Informe sobre la actuación de la Delegación de Falanges Locales. Octubre de 1940", núm. 31, capsa 31, Fons

Delegación Nacional de Provincias (Barcelona), A.G.A.; i fonts citades a la nota anterior. S'ha interpretat que les xifres d'afiliats que apareixen a "Documentos...cit." corresponen al conjunt de l'afiliació adulta (masculina+femenina). Reforça aquesta interpretació la informació sobre la F.E.T. de Girona continguda a Josep Clarà, "Falange Española a les comarques gironines", "L'Avenç", Plecs d'Història Local, núm. 2, Barcelona, abril de 1986. Segons aquest autor l'abril del 1940 eren 353 afiliats i el juliol següent eren 550. Segons la documentació per nosaltres consultada ("Documentos presupuesto...cit.") eren 414 el setembre de 1940.

Les dades dels joves de la ciutat de Barcelona són del mes de febrer de 1939. Per tant, en la tardor de 1940 devien ésser més. La xifra de 7.000 nois i 4.500 noies a "Solidaridad Nacional", 21-II-1939.

(128).- Afiliats+afiliades a la Capital: 11.757; afiliats+afiliades a la resta de la província: 35.702. Segons el Cens de 1940: Població absoluta provincial: 1,931.875; població capital: 1,081.175; resta de la província: 850.700: "Anuario Estadístico" de 1943.

(129).- "Documentos presupuesto...cit.". Segons el Cens de 1940: Població de les capitals de província: Bcna 1,081.175; Girona: 29.632; Lleida: 41.464; Tarragona: 35.648.

(130).- "Documentos presupuesto...cit." i Anuari de 1943.

No hem pogut obtenir xifres de capitals ni de províncies que, com Barcelona i Girona, passaren tota la guerra en mans de la República, com Madrid o València. No apareix informació d'aquest tipus a l'obra de María Encarna Nicolás Marín Instituciones murcianas en el Franquismo 1939-1962, Múrcia, Editora Regional de Murcia, 1982.

(131).- La xifra de 47.459 afiliats adults barcelonins prové de la suma dels contingents que apareixen en el quadre núm. 6 el resultat de sumar a 11.757 afiliats de la Capital, els 25.953 afiliats masculins de les comarques i les 9.749 dones.

La xifra d'afiliació a Girona està extreta de l'article de Clarà, "Falange Española..." pàg. 25 i correspon a l'1-VII-1940.

(132).- "El número de solicitudes de ingreso es muy elevado, pero se criba bastante su admisión": "Informe de la Inspección Regional" cit..

(133).- "El número de carnets de militantes expedidos es de 5.060 y el de adheridos de 4.927. El insignificante número de carnets expedidos, teniendo en cuenta el gran núcleo de población que tiene esta Provincia es una demostración del cuidado que se observa en la admisión, no debiendo tener en cuenta la masa que desfila, pues son en su mayoría individuos que han solicitado su admisión pero que en la actualidad no tienen definida su instancia": Informe del Servei d'Informació i Investigació de F.E.T. de Barcelona. Octubre de 1939. Núm. 17, capsa 30, Fons Delegación Nacional de Provincias (Barcelona), A.G.A..

Tot i el compte amb què es feia l'admissió es produïren per

atres mitjans importants infiltracions d'elements esquerrans al si de l'organització barcelonina, algun dels quals, M. G. G., sense tenir carnet de F.E.T., arribà a ésser designat delegat de districte de Auxilio Social a la ciutat de Barcelona i durant 1939 detingut per la Policia per dedicar-se als Socors Roig: Informe del Servei cit. en aquesta mateixa nota.

(134).- Segons un escrit de Calviño adreçat a Secretaria General Batlló havia cedit aquests efectes a F.E.T., amb autorització del general Alvarez Arenas, i l'organització sol·licità de poder vendre'ls, mentre portava a terme la venda efectivament, a la Comisaría General de Abastecimientos y Transportes. Aquesta demanda provocà una consulta-reclamació del comissari general al nou secretari general de F.E.T., Muñoz Grandes, a qui informava dels fets i demanava que l'import de les vendes esmentades fos per a la Comisaría, argumentat que tots els efectes incautats els pertanyien i també un deute anterior de la prefectura de F.E.T. de Barcelona: Document núm. 32 del Fons Delegación Nacional de Provincias (Barcelona). A.G.A., que conté l'escrit del comissari C.G.A.T. i la contestació de Calviño al secretari general, de 2-VIII-1939.

En els ambients del partit contraris a Calviño es considerà aquesta operació mercantil de la prefectura provincial com un negoci il·lícit i de dubtosa moralitat: Entrevista amb Casilda Cardenal de Saïas cit..

(135).- Circular núm. 5 cit..

(135 bis).- El març de 1939 Vergès, junt amb Xavier Montsalvatge (antic membre de la Tercera Centuria catalana), foren expulsats de F.E.T. per haver avalat Joan Teixidor (Entrev. cits. i Geli/huertas, op. cit., pàg. 18).

(136).- Document núm. 1 dels facilitats pel Sr. Josep Vergès a l'autor. El propi Ridruejo escriví posteriorment sobre el traspàs: " 'Destino' pasó pronto a ser empresa privada -yo mismo favorecí la conversión" (D. Ridruejo, op. cit., pàg. 259). José María Fontana, un dels dos fundadors del primer "Destino", s'ha referit així al traspàs: "Si no estic mal informat, em sembla que va ser Mariano Calviño, cap provincial de Barcelona, que amb una dicisió molt personal -i jo crec que escassament legal-, va fer transferència o donació de Destino a una entitat de tipus editorial": Cruells, op. cit., pàg. 33.

(137).- "Una parte de la tirada total del semanario con carácter obligatorio se destinará a los afiliados a F.E.T. y de las J.O.N.S., siendo las Jefaturas Locales, en la provincia, las encargadas de obtener la divulgación conveniente del citado órgano en la demarcación correspondiente": Circular núm. 17 del cap de la prefectura provincial de F.E.T. de Barcelona, 11-VI-1939. Document núm. 2 del Sr. Josep Vergès.

(138).- Ibid.

(139).- Document núm. 3 dels procedents del fons del Sr. Vergès.

(140).- Ibid. El 4 de gener de 1940 el delegat provincial de

Administración de F.E.T., Pedro Conde, reconegué per escrit el deute (Ofici signat per Pedro Conde, amb el vist i plau de Javier Saldaña, el cap provincial de F.E.T. que substituï Calviño, de 2-I-1940: Document núm. 4 del fons del Sr. Vergès; també hi ha un exemplar al Fons de la Delegación Nacional de Provincias (Barcelona) A.G.A.).

(140 bis).- Entrev. cits. amb el Sr. Vergès.

(141).- "Por suerte el poco interés que han demostrado la mayoría de los pueblos de la provincia ha coincidido con el aumento constante que tanto en la venta como en la suscripción ha tenido "Destino" en Barcelona y en varias capitales. De otra forma no hubiéramos podido subsistir ya que lo que en principio se pensó sería una ayuda -10.000 suscripciones semanales- se ha convertido en un gravamen enorme para la publicación, en realidad el único que existe. La cantidad que hemos dejado de cobrar en las Jefaturas Locales coincide de una manera casi exacta con el total de nuestras deudas actuales" (Doc. núm. 3 cit.).

(142).- Geli/Huertas, op. cit., pàg. 25 i ss..

(143).- Ibid. Geli i Huertas citen (pàg. 27) una reclamació per part de la Falange de la propietat del setmanari feta al Servicio Nacional de Propaganda, que Ridruéjo desestimà. No en citen la data, la qual cosa fa difícil identificar el sector del partit que hi estava al darrera. Donada l'amistat entre Masoliver i "Santa Marina" està descartat que fos el sector dels intel.lectuals. Potser fou els dels ex-combatents, o el propi cap provincial des de finals del 1940, Correa.

(144).- Document "Cuota Industrial", núm. 11, capsa 30. Fons Delegación Nacional de Provincias (Barcelona). A.G.A..

(145).- A partir d'aquell moment i durant el 1940 foren corrents les demandes -de vegades en un to ben patètic- dels caps provincials de Barcelona de fons a la Secretaría General per tal de fer front a les despeses corrents de funcionament de l'aparell del partit.

Cal tenir en compte, però, que un dels serveis més cars, el Auxilio Social, era independent de la prefectura de F.E.T. en la major part de la seva vida econòmica, tant d'ingressos com de despeses. Altres delegacions, com la Organización Juvenil, rebien subvencions en la seva activitat més cara -els campaments d'estiu- de l'Ajuntament de Barcelona, que destinava a aquesta activitat els fons que anteriorment havia dedicat a les colònies escolars.

(145 bis).- "Informe de la inspección regional..." cit..

(146).- "Informe núm. I que sobre la Delegación Provincial de Falanges Locales remite su Delegado Justo Blasco. 9-IX-1940", Núm. 11, capsa 31, Fons Delegación Nacional de Provincias (Barcelona), A.G.A.. Fins al 1940 -i a molts indrets fins a final d'aquest any o més tard- les comissions gestores actuant a les ciutats i pobles de Barcelona eren les mateixes nomenades per les

forces militars que les havien conquerit. Durant aquest any el governador civil començà a fer una renovació dels consistoris, sol·licitant, com era preceptiu segons l'Ordre de 30-X-1937, les propostes a la prefectura de F.E.T.. Tanmateix, els falangistes es trobaren molt aviat amb l'oposició de González Oliveros a moltes de les persones que proposaven. En paraules dels de F.E.T. d'octubre de 1940, "En estos últimos tiempos hemos venido observando quedaban buen número de nuestras propuestas estancadas en aquel centro oficial y otras a las que se daba curso eran mutiladas, poniéndose el veto a los elementos que mayor confianza merecían al Partido. Tan sólo algunas de nuestras Gestoras han sido aprobadas, y ninguna de los pueblos importantes y cabezas de Partidos Judiciales, en donde las influencias e intereses creados han contrarrestado con maniobras de viejo estilo caciquil nuestro espíritu de llevar a la administración de los pueblos las normas austeras del Movimiento.

Esto ha hecho que, sin dejar de elaborar proyectos de reorganización, no les hayamos dado curso en espera de que las circunstancias nos sean propicias" ("Informe sobre la actuación de la Delegación de Falanges Locales. Octubre de 1940". Capsa 31, Fons Delegación Nacional de Provincias (Barcelona). A.G.A..

(147).- "Hay que tener en cuenta la importancia extraordinaria que el crédito y buen funcionamiento de nuestra Organización tiene en ciudades como Sabadell, Tarrasa, Mataró, etc.": "Informe núm. 3 sobre la actuación de la Delegación de Falanges Locales. 2-XI-1940", caps 31, Fons Delegación Nacional de Provincias (Barcelona), A.G.A..

Sobre la importància de l'organització local a Terrassa v. Xavier Marcet Gisbert, La burguesia...cit., pàg. 32. Sobre la de Sabadell, v. Martí Marín i Corbera, "F.E.T. y de las J.O.N.S. a Sabadell, 1939-1945: els primers temps" (Comunicació presentada al Col·loqui Interdisciplinari sobre el Primer Franquisme. Barcelona, 1990), pàg. 11.

(148).- Informe Areilza cit.. Malhauradament no hem pogut localitzar els annexos estadístics d'aquest report. En tot cas, quant a qüestions econòmiques de la C.N.S., el text parla de 44 milions de pessetes "de movimiento general".

(148 bis).- Ibid. Una mostra dels articles citats: Benítez de Castro, "PASQUIN. Las patronales y las antiguallas", "S.N." 4-VI-1939; o bé, del mateix autor, "PASQUIN. Medidas de iniquidad", "S.N.", 14-VII-1939. Vegi's també el que cita Gemma Ramos (op. cit.) pàg. 144.

Sobre la C.N.S., Miguel A. Aparicio, El sindicalismo vertical y la formación del Estado Franquista, Barcelona, Eunibar, 1980; Carme Molinero i Pere Ysàs, "Patria, justicia y pan". Nivell de vida i condicions de treball a Catalunya 1939-1951, Barcelona, La Magrana, 1985; Borja de Riquer, El Franquisme...cit., pàg. 118 i ss.

(149).- "Informe acerca de la situación económica de Cataluña", sense data. Núm. 7, caps 30, Fons Delegación Nacional de Provincias (Barcelona). A.G.A..

(150).- Entrevista realitzat per Ignacio Agustí al primer número de "Solidaridad Nacional", 14-II-1939.

(151).- A finals de juliol de 1939 una ordre de Serrano Suñer, ministre de la Gobernación, prohibint absolutament la celebració de "homenajes, banquetes y fiestas, cualquiera que sea quien las proponga. Cuando por razones de política nacional sea precisa la realización de algunos de los actos indicados, el propio ministro de la Gobernación, sin necesidad de petición o requerimiento, concederá la autorización necesaria", ja que considerava que "es hora de trabajar y de consagrar todas las energías a la satisfacción de las necesidades del pueblo": Nota del governador civil de Barcelona ("Solidaridad Nacional" 26-VII-1939. Tanmateix, el dia següent al de la publicació de la nota aparegué una "Nota aclaratoria" de González Oliveros on especificava que la prohibició no afectava a processons ni a festes populars "de caràcter regional", ni festes esportives o reunions celebrades en llocs públics per qüestions familiars, sinó que la prohibició versava sobre "fiestas de carácter político como 'aplecs', mitines, desfiles, concentraciones" no organitzades directament pel ministeri de la Gobernación; així com també sobre els homenatges, banquets o festes en honor de qualsevol persona o entitat ("Solidaridad Nacional", 27-VII-1939). Encara al dia següent aparegué una nova correcció a la nota esmentada, en la qual es deia que s'havia de substituir l'expressió "fiestas populares de carácter regional" per la de "fiestas populares de carácter tradicional" ("Solidaridad Nacional", 28-VII-1939). Es fa difícil no veure en aquesta bateria de rectificacions no tant sols l'obsessió del governador pel llenguatge sinó, sobretot, la cura -paranoide- amb què tractava el tema català.

Un dia abans de la publicació de la primera nota a Barcelona, el cap de F.E.T. de Tarragona, Fontana, n'havia fet pública una altra, ben segur que inspirada en l'ordre del ministre, en què ordenava la finalització de l'organització de concentracions i d'actes propagandístics per part de Falange. En ella deia, entre d'altres coses: "el acto celebrado el día 11 de los corrientes cierra la primera etapa del desarrollo de la Organización, consistente en una propaganda a base de concentraciones y desfiles que tendían a la creación de un clima propicio y a la popularización de uniformes y consignas; pero es ya llegado el momento de la formación y capacitación de mandos y jerarquías, relegando a segundo término las manifestaciones externas. Por ello, dispone que quedan prohibidas las concentraciones y desfiles, y que las Jefaturas Locales se habrán de abstener de solicitar permiso para ellos; las Jefaturas Locales reducirán al mínimo las fiestas y desfiles y, en cambio, canalizarán sus actitudes en una constante propaganda de los 26 Puntos, doctrina fundamental de F.E.T. y de las J.O.N.S., intensificando las escuelas de capacitación y creación de campamentos" ("Solidaridad Nacional", 25-VII-1939).

(152).- Les rebudes a Serrano i a Ciano es feren en dies feiners i inclogueren el tancament obligatori de comerços, oficines i escoles, així com l'habilitació de trens especials cap a Barcelona; en la de Ciano els de F.E.T. que hi participaren foren dispensats d'acudir als seus treballs habituals, sense perdre el

sou ("Solidaridad Nacional" de 14-VI i 9-VII de 1939).

(153).- Circular núm 6 de la prefectura provincial de F.E.T. de Barcelona, sense data [Tanmateix, correspon al mes de març ja que les 5 i la 7 són també d'aquest mes] (Documentació Privada de Carlos Trias Bertran).

(154).- Agustí apareix citat com a "secretario político de Propaganda" a "Solidaridad Nacional" del 14-V-1939 i del 31-V-1939.

(155).- S'estigué en el càrrec fins a principis del 1940: Entrev. cits.

(156).- Masoliver ha explicat que finalitzà amb el ball d'una sardana: Entrevista de Lluís Permanyer ("La Vanguardia" 17-V-1987) cit.. Tanmateix, segons la crònica de "Solidaridad Nacional" (28-III-1939), no sembla que fos així. En ella, entre d'altres aspectes, s'hi destaca que: "este Festival, formado de tres partes, constituyó un homenaje solemne a la Patria, una y varia, manifiesta en bailes y cantos regionales y en las partituras de nuestros mejores maestros. La primera parte estaba constituida por bailes regionales, magníficamente interpretados por flechas y flechas azules. Jota, galop de cortesía de Pallars, sevillanas y seguidillas. Y como intermedio casi, dos interpretaciones plásticas de un vals de Schubert y del minueto de Beethoven. La segunda parte, cantos populares, finalizando éstos con "Prietas las filas", la canción del flecha. Estas dos partes fueron dirigidas por la maestra Nieves Garí y la camarada Pilar de Sagarra, que merecen todo nuestro aplauso. Por último, la Banda Municipal de Barcelona, dirigida por el maestro Lamote de Grignon, ejecutó obras de Turina, Granados, Albéniz y Falla, y los himnos nacionales, acreditándose una vez más de implecable asociación artística. Finalizó con unas palabras de don Manuel Ballesteros, que hizo resaltar el significado del acto".

Quant a les sardanes, cal dir que en estudiar la premsa de Barcelona de 1939 i de 1940, apareixen força celebracions de festes populars d'arreu de Catalunya que n'incloïen en el seu programa d'actes.

(157).- Circular núm. 14 de la Jefatura Provincial del Movimiento de Barcelona. (Documentació Privada de Carlos Trias Bertran). Veure l'Apèndix número 12.

(158).- "Solidaridad Nacional" de 23-V-39. Segons Masoliver mateix, en un acte celebrat el 2 d'abril de 1939 a Montjuïc es ballaren sardanes per part de joves (Entrev. Permanyer cit.) de les OO.JJ. del partit. També durant la visita del comte Ciano a Barcelona hi hagué cants i balls "regionals" al Poble Espanyol ("Solidaridad Nacional" de 9-VII-39).

(159).- "Solidaridad Nacional", 22-IV-1939.

(160).- Sobre aquesta junta i les seves vicissituds (dimissió de Despujol) v. Entrevista amb Permanyer i entrevistes amb l'autor cits. Alguna referència complementària a Jordi Cassassas i

Ymbert, L'Ateneu Barcelonès. Dels seus orígens als nostres dies., Barcelona, La Magrana-I.M. d'H./Ajuntament de Barcelona, 1986, pàg. 142 i ss.

El llistat de la Junta completa que aparegué a "Solidaridad Nacional" el 6-IV-1939 era: "Presidente: don Ignacio Despujol. Vice-presidente: Dr. Juan Puig Sureda. Secretario: D. Augusto Matons. Vicesecretario: D. Antonio Navarro Sedó. Tesorero: D. Eduardo Boixaderas. Contador: D. Miguel Gallard Duboca. Bibliotecario: D. Fernando Valls Taberner. Conservador del edificio: D. Carlos Fages de Climent. Vocales: D. Ignacio Agustí, D. José María Junyent, D. Juan Ramón Masoliver, D. Santiago de Nadal, D. Pedro Pruna, Sr. Javier de Salas Bosch, D. Carlos Sentís y Rdo P. José Vives."

(161).- Solé Sabaté, La repressió...cit., pàg. 95 i ss..

(162).- Josep Benet (op. cit., pàg. 254) es refereix -sense citar-la concretament- a una disposició del 1939 en què s'instituí la desaparició del català com a "segundo idioma oficial en las provincias de Cataluña".

(163).- També s'aplicà a Barcelona la normativa del "Ministerio de Organización y Acción Sindical" de 21-V-1938, ja instaurada al País Basc, que obligava a les cooperatives, mutualitats i d'altres entitats depenents del dit ministeri, que les obligava a tenir els seus títols, reglaments, estatuts, etc. en llengua castellana: Benet, op. cit., pàg. 267-269.

(164).- L'Ajuntament de Barcelona concedí el març de 1939 una "exención de derechos para los permisos de repintado y enlucido de las fachadas de los inmuebles de la ciudad y de los establecimientos industriales y comerciales" durant tres mesos per tal de fer efectiva la norma que només podien estar retolades "en el idioma oficial". El termini finalitzava el 31 de juliol següent. El 21 de juny de 1939 el cap dels "Servicios de Ocupación", Alvarez Arenas, en nota pública, demanà que la resta d'ajuntaments de la província s'adherissin a la norma del consistori de Barcelona ciutat i es referí a sancions governatives per als que, en acabar el termini, no haguessin modificat els rètols. Sembla ésser que la norma es referia tant -i fonamentalment- als escrits en català, com també als escrits en d'altres llengües hispàniques no castellanes o estrangeres (amb l'excepció dels establiments d'altres nacionalitats: Alvarez parlava dels "establecimientos españoles" en aquest sentit): disposicions citades a Benet, op. cit., pàg., 269-273.

(165).- "Nota de la censura de llibros" del "Servicio Nacional de Propaganda" publicada a "La Vanguardia Española" de 5-III-1939: Ibid., pàg. 262-263. La nota feia referència a dues disposicions anteriors, de 23-XII-1936 i 16-IX-1937, de la "Junta de Defensa Nacional de España", és a dir, del 1936.

(166).- A l'Ateneu, segons Jordi Cassassas (op. cit., pàg. 142), la "purga" s'efectuà entre el 26-I i el 1-IV de 1939 i significà que "15.000 volums, així com la quasi totalitat de les col·leccions de publicacions periòdiques sembla que quedaren fora

de l'abast del públic".

També actuaren a Barcelona i arreu de Catalunya els "Servicio de Recuperación de Documentos" i el de "Defensa del Patrimonio Artístico" que depenien el primer del ministeri del Interior i el segon del de Educación i anaven enquadrats dins les Columnas de Orden Público y Policía de Ocupación del ministeri de Orden Público (després de la Gobernación): Alicia Alted Vigil, Política del Nuevo Estado sobre el patrimonio cultural y la educación durante la Guerra Civil española, Madrid, Ministerio de Cultura, 1984, pàg. 81 i ss..

(167).- Segons Benet (op. cit., pàg. 386) es prohibí absolutament a Barcelona i a nombroses localitats el ball de la sardana. Tanmateix, com hem esmentat a la nota (156), les sardanes són presents a moltes celebracions patronals o de fets concrets d'aquells anys: recordem que el programa-tipus dissenyat per Masoliver per a les festes de la "Victoria", que es portà a terme arreu de la província a finals de maig de 1939 incloïa "concierto por la cobla en la Plaza Mayor y sardanas".

(168).- Ramon Pinyol i Torrens- Jacint Bassó, "Les Passions d'Olesa de Montserrat i d'Esparreguera, espectacles en català autoritzats l'any 1940" -Comunicació presentada al "Col.loqui Interdisciplinari sobre el Primer Franquisme". Barcelona, 1990.

(169).- Per aquest tema és fonamental l'obra de Gallofré (op. cit., pàg. 139 i ss. i 151 i ss).

Vegi's també Albert Manent-Joan Crexell, Bibliografia catalana dels anys difícils (1939-1943), Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988, i, dels mateixos autors, Bibliografia catalana: cap a la represa (1944-1946), Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1989.

Segons Juan Beneyto ("Censura y literaturas...cit."), el criteri que havia adoptat pel ministeri de la Gobernación respecte a l'ús del català escrit el 16 de març de 1939 era el d'autoritzar-lo (així com la resta de llengües "regionales") només quan servís "propiamente a un mayor ambiente o a una particular mayor esfera de divulgación de los principios del Movimiento y de la obra del Gobierno". Beneyto es refereix igualment a un acord posterior de la Junta Política de F.E.T., "tajante" quant a la prohibició de l'ús dels "idiomas" esmentats. Recordem que Serrano Suñer presidí la "Junta" entre el 9 d'agost de 1939 i el 3 de setembre de 1942.

(170).- Hem explicat en el capítol 4 que creiem que la Territorial i, sobretot, el grup de "Destino" de Burgos n'eren partidaris, sempre partint de la, per a tots ells, fonamental labor d'espanyolització. Sembla que intel·lectuals falangistes com Eugenio Montes o "Luys Santa Marina" hi estaven també oberts. Montes, el 15 de febrer de 1939 s'havia referit a Barcelona, des de "Solidaridad Nacional", a que "El Nuevo Estado no se opondrá a que se escriba en catalán", alhora que pronosticava: "Yo me inclino a creer que será abundante una literatura lírica subjetiva en lengua catalana, pero que para las manifestaciones del pensamiento, la ideología y la ciencia cobrará auge la expresión en lengua castellana". Gutiérrez Santamarina, per la

seva banda, en un article publicat en aquest mateix diari el 9 de juliol de 1939 deia: "A la luz de la victoria (...) se ven las cosas de muy otra manera. Vuestra vieja cultura, catalanes, cuajada en vuestra lengua, la lengua de Ramón Llull y de Muntaner, la lengua de los marinos Roger de Lauria y de los voluntarios de Prim, ha dejado de ser un peligro para nosotros, para todos, para vosotros mismos, para la gran España, y no sólo ha dejado de ser un peligro, sino que es un adorno, una presea más en el tocado de la Patria. Ya lo habéis visto: en la reciente concentración de Medina del Campo, bajo la égida del Castillo de la Mota, se cantaron canciones catalanas, se bailaron sardanas y viejos bailes catalanes, formando un magnífico coro con los cantos y las danzas de las otras regiones hermanas, y fueron aplaudidas con entusiasmo y alegría. ¿Cuando hubiesen podido lograr esto los esquinados catalanes que se devanaban los sesos buscando el hecho diferencial?" (article "España y Cataluña").

Tanmateix, autoritats de l'Estat sense identificar foren les responsables de la no autorització. Donada la posició política de Serrano Suñer entre 1939 i 1942 es fa difícil no identificar-lo, tot i la relativa sensibilitat mostrada durant la guerra a les demandes de la Territorial falangista de Burgos, com un dels autors de l'esmentada prohibició.

(171).- "Informe de Falange Española Tradicionalista sobre las delegaciones..." cit. Ens permetem de tornar a reproduir uns paràgrafs ja citats anteriorment a causa de la seva importància per a la comprensió del present apartat.

(172).- En aquest document de 1938 es pot apreciar com els falangistes confiaven en trobar una Cinquena Columna nombrosa. No fou així, a causa tant del sobredimensionament de la importància d'aquests serveis d'espionatge que feia la Territorial, com també per l'acció del S.I.M. republicà, el qual, al llarg de 1938 procedí a desmuntar si no completament, almenys la majoria de les xarxes existents a Barcelona.

(173).- "Informe sobre la situación económica de Cataluña. Jefatura Provincial de Movimiento de Barcelona" cit..

(174).- Sabem que Ribas Seva no participà gaire en els treballs de la C.I.I.M. núm. 2, almenys en l'època final del 1938. Aleshores, el mes de novembre, escriví a Milá renunciant al càrrec a causa de la impossibilitat pràctica de simultanejar-lo amb les seves obligacions com a inspector general de Catalunya. Milá li contestà el 16-XI-1939 preguntant-li reconsiderés la seva proposta i anunciant que l'aniria a visitar a Burgos. Ribas retirà la dimissió (Carta de Ribas a Milá de 10-XI-1939 i contestació d'aquest de 16-XI-1939. Documentació Privada Ribas Seva).

(175).- Escrit adreçat per José María Milá y Camps al ministre de Industria y Comercio sobre l'actuació de la C.I.I.M. núm. el 12-V-1939, ref.: C.I.I.M. Núm. 2, 380-4. Arxiu Històric de la Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona. Veure l'Apèndix número 13. Sobre el tema econòmic v. Joan Clavera [et al.], Capitalismo español: de la autarquía a la

estabilización (1939-1959), Madrid, Edicusa, 1973, tom I, pàg. 167-169; i Albert Ribas i Massana, L'economia franquista sota el franquisme (1939-1953), Barcelona, Edicions 62, pàg. 70.

(176).- "Informe sobre la situación económica..." cit..

(177).- Les dificultats continuarien fonamentalment per les mateixes raons al llarg dels anys següents.

(178).- Escrit del president de la C.I.I.M. Núm. 2 cit..

(179).- La Jefatura xifrava aquest cens a Catalunya en 600.000 persones. A més a més, segons aquesta font, "las cifras de paro que registran los Centros Oficiales, no reflejan ni de lejos la realidad: Primero, porque sólo cuentan el paro total y la verdad es que casi la totalidad de las fábricas sólo trabajan cuatro y tres días por semana; segundo, porque a las oficinas de ocupación no va una gran masa de obreros que continúan manifestando su resistencia a inscribirse en Centros Oficiales; y tercero porque no se cuenta el número de obreros que están virtualmente sin trabajo, aunque sigan cobrando parte del salario a expensas del patrono o confían en una próxima reapertura del establecimiento donde trabajaban.

Lo que esta paralización representa en volumen puede apreciarse en cuenta que sobre un censo de población obrera, de ambos sexos, de unos 600.000 trabajadores, no llega a una tercera parte la cifra de los que trabajan en régimen de jornada normal". ("Informe sobre la situación económica..." cit..

(180).- "Boletín Sindical Territorial. Barcelona, Tarragona, Lérida y Gerona", núm. 13, setembre de 1939.

(181).- Escrit cit..

(182).- Molinero/Ysàs, "La Diputació de la postguerra..." cit., pàg. 25. Entrevista de Lluís Permanyer cit.

(183).- Ibid.: "Solidaridad Nacional" de 16-VI-1939.

(184).- "Solidaridad Nacional", 16-VI-1939.

(185).- Una mostra de l'actitud hostil de la premsa falangista de Barcelona -"Solidaridad Nacional"- contra les actituds "antinacionales" de la burgesia es troba a l'article "Rebeldes", publicat en aquest diari el 26-IV-1939. En ell, arran de la publicació d'una ordre oficial en contra dels especuladors, es critica amb molta hostilitat ("judíos", "traidores a la causa de España y de la Revolución") als "capitalistas" catalans refugiats a Sant Sebastià, sense anar al front i després, en retornar a Catalunya, acomiadadors d'obrers, pujant preus, retenint stocks de fabricació, etc.. El fons dels comentaris es sempre el mateix: Franco, l'exèrcit i els "nacionalsindicalistas" han salvat Espanya del comunisme; però la burgesia, desagraïda i egoïsta, mira només pels seus propis interessos. L'acció del "Nuevo Estado" passa per corregir aquestes actituds en pro de la "justicia social".

(186).- "Informe..." cit.. El títol real del document era "Informe Confidencial sobre la situación industrial de Cataluña", si bé dins l'Arxiu de la Secretaria General es convertí en "Informe sobre la situación económica de Cataluña".

També els carlins de Barcelona estaven preocupats per la situació econòmica: durant els primers mesos del 1939 Ortiz y Estrada preparà unes "Memorias de carácter económico" (Carta a Fal Conde de 26-V-1939). Es interessant també el document sobre el tema del mateix Ortiz de 28-IV-1939.

(187).- Ibid.. Els textos que es citen a continuació provenen de la mateixa font.

(188).- En argumentar que "el problema económico de Cataluña es distinto al de otras regiones" (Ibid.), ¿fins a quin punt, a banda de reflectir una realitat certa, no ens trobem davant d'un reflexe tardà de la tradició d'organismes d'ambit regional de la Mancomunitat ençà?. No coneixem la data del report en qüestió, però en el fet de redactar-lo apareix la voluntat de Calviño d'actuar com a màxim dirigent no militar de la província, sigui en concurrència amb el general Alvarez Arenas, que en el temps que actuà com a cap dels Servicios de Ocupación tenia al seu costat una Secretaria Política, o sigui ja en competència amb el governador civil González Oliveros, amb el qual el cap falangista (així com els seus successors) tingueren importants tensions, com hem dit.

(189).- Decret 13-VII-1940: Molinero/Ysàs, Patria, Justicia... cit., pàg. 120 i ss.; Ribas, op. cit., pàg. 136.

(190).- "Informe de la inspección..." cit..

(191).- BMFET núm. 74 de 1-XII-1939.

(191 bis).- El nucli d'ex-combatents carlins es mantindria al marge formant una associació -de caire religiós, per tal de burlar la legalitat- a part de l'oficial: Entrev. amb Roberto de Llanza cit..

(192).- Recordem, l'home al qual havia substituït Calviño com a secretari territorial a Burgos.

(193).- Carlos Trias, "Guión de la conversación con el general Yagüe", Documentació Privada de Carlos Trias Bertran.

(194).- "Un hombre que, además de tener ya el poder en sus manos y la confianza del Caudillo, y ellas en vías de culminación, haya demostrado sensibilidad, dureza y especial actitud para la (sic) sublime arte de la política y su científico ejercicio" (Ibid.). Sembla una referència a Serrano.

(195).- BMFET núm. 63 de 10-VIII-1939 pàg. 692-696.

(196).- Decret 9-VIII-1939 a BMFET núm. 63 de 10-VIII-1939, pàg. 696-697.

- (197).- Decrets tots ells de la mateixa data que l'anterior.
- (198).- Fernández-Cuesta fou enviat com a ambaixador a Brasil. Segons ha deixat escrit en les seves memòries, Fernández-Cuesta acceptà el càrrec esmentat a causa, entre d'altres raons, de "la falta de reacció a mi favor por parte de los falangistas, quienes -salvo honrosas excepciones- acogieron mi cese de secretario general con indiferencia, arrojándose al calor del sol que en aquellos momentos brillaba [és a dir, Serrano]. Y el desengaño que, sin duda, me produjo esa actitud de personas que yo creía me eran afectas, contribuyó a mi marcha de Madrid" (Testimonio y recuerdos...cit., pàg. 199).
- (199).- Al llarg de 1940, a més a més, Serrano Suñer ocuparia la cartera de Asuntos Exteriores sense deixar de fet la de Gobernación.
- (200).- Decret de 9-IX-1939, BMFET num. 66 de 10-IX-1939, pàg. 721-722.
- (201).- Decret 9-IX-1939, BMFET núm. 66 de 10-IX-1939, pàg. 722-723.
- (202).- Nomenament de 9-IX-1939, BMFET núm. 66 de 10-IX-1939, pàg. 724.
- (203).- Llei de 8-VIII-1939, BMFET núm. 64 de 20-VIII-1939, pàg. 704-705.
- (204).- El coronel Beigbeder -Asuntos Exteriores-; el general Varela, de simpaties carlines, -Ejército-; l'almirall Moreno -Marina-; els dos generals ja citats; i el tinent coronel Alarcón de la Lastra, anteriorment relacionat amb la C.E.D.A., -Industria y Comercio. Continuava la tradició franquista de designar un militar per aquest últim departament, atesa la seva orientació de cara a la indústria militar i a la preparació per a una futura guerra; Asuntos Exteriores continuava també en mans militars i es desglossava l'anterior ministeri de Defensa Nacional en tres departaments de signe castrense.
- (205).- Formava també part del govern Joaquín Benjumea, en la cartera de Agricultura y Trabajo-, tècnic. L'anàlisi política del govern a Tusell/García Queipo de Llano, "La España de Franco", dins La Guerra Civil-Historia 16, tom 24, Madrid, Historia 16, 1986, pàg. 50.
- (206).- Llei de 8-VIII-1939 cit.
- (207).- Carlos Trias, "Guión de la entrevista con el general Muñoz Grandes", Documentació Privada de Carlos Trias Bertran.
- (208).- A l'hora de plantejar solucions, Trias apuntava respecte d'aquesta qüestió concreta: "No sería censurable si el pueblo comiera y trabajara".

(208 bis).- La referència als oficials és clara.

(209).- L'actuació a València a "Solidaridad Nacional" de 30-III-1939 i de 12-IV-1939 i a la declaració de Gutiérrez Santamarina a Causa General cit. El dia 30 de març de 1939, Ribas, Sabina González de Carranceja i Bravo Montero l'havien anat a buscar a Burgos, on havia anat "Luys" després de participar en els fets de València: "Solidaridad Nacional" de 31-III-1939. Allí s'havia entrevistat amb Franco.

(210).- Pedro Laín Entralgo, Descargo de conciencia (1930-1960), Segona edició, Madrid, Alianza Editorial, 1989, pàg. 257 i ss..

(211).- A partir de la segona meitat del 1939 Masoliver passà a exercir com a cap territorial (de Catalunya).

(212).- Augusto Matons, antic secretari de la Cambra del Llibre de Barcelona i lligat a la Territorial de Catalunya i a "Destino" durant la guerra es convertí el 1939 en un dels col.laboradors fonamentals de Laín Entralgo -Jefe de Ediciones del S.N. de Propaganda- en la creació del Instituto Nacional del Libro Español (Laín, op. cit., pàg. 251.

(213).- Hem explicat a la nota (45) que creiem que accedí a la direcció del diari entre la segona quinzena de maig i principis de juny de 1939.

L'11 de març de 1939 havia estat designat per Serrano cap provincial de Prensa el periodista, ex-membre del Partit Radical de Barcelona, Julio Zarraluqui Villaba. Sobre Zarraluqui, la seva primitiva designació abans de l'ocupació de Barcelona com a co-responsable, junt amb Ramón Garriga, de "La Vanguardia", i la frustració d'aquesta i substitució pel tàndem Manuel Aznar-Josep Plà v. Julio Zarraluqui Villalba, Cuatro redacciones y una guerra (La vida y la época de un periodista) Memorias, Barcelona, 1968, pàg. 157 i ss..

(214).- Recordem les gestions fetes per aconseguir el seu intercanvi, el 1937, en les quals els caps de la Territorial s'entrevistaren amb Franco i l'entrevista entre "Luys" i el "Generalísimo" citada.

(215).- Segons Masoliver l'informe es referia a la implicació de Calviño en afers d'"estraperlo" de cotó (Entrev. Lluís Permanyer cit.). No he trobat cap rastre de la denúncia citada. El que sí existeix als arxius falangistes oficials, com hem esmentat anteriorment, és l'escrit del comissari de Abastecimientos y Transportes referit a la venda de gèneres tèxtils trobats en un magatzem propietat de Felipe Batlló, de 31-VII-1939, que la prefecturà provincial s'apropià amb permís del general Alvarez Arenas.

(216).- Veure nota (144).

(217).- Durant un poc temps, en l'època republicana, s'havia acostat a les J.O.N.S.: Ledesma, ¿Fascismo...cit., pàg. 123. Vegas Latapié, op. cit., pàg. 370.

(218).- Vegas, op. cit., pàg. 371. També la nota biogràfica continguda al llibre de José María de Areilza, Así los he visto, Barcelona, Planeta, 1974, pàg. 4, si bé cal anotar que s'hi inclouen dades errònies, com l'afirmació de què Areilza fou membre del I Consell Nacional de F.E.T. i de la primera "Junta Política".

És important d'anotar també que Areilza, un home conectat amb els cercles industrials de Bilbao, havia estat nomenat el 1938 pel seu correligionari Sáinz Rodríguez (ministre de Educación Nacional) cap del Servicio de Enseñanza Técnica y Profesional. Tanmateix, segons aquest últim, Areilza li pregà que el substituís i que intercedís en favor seu prop de Suanzes per tal d'obtenir un càrrec a Industria y Comercio, cosa que realment succeí: Alted, op. cit., pàg. 39.

(219).- Entrevista amb José María de Areilza cit.

(220).- Tusell/García Queipo de Llano, "La España de Franco" cit., pàg. 42.

La relació d'Areilza amb Serrano Suñer sembla que el 1939 era millor que el 1938. El "Año de la Victoria" el basc entrà al Consejo Nacional i a la Junta Política i fou nomenat -el 14-XI-1939- pel delegado nacional de Sindicatos Gerardo Salvador Merino, "Jefe de la Sección de Sindicación Industrial de la Delegación Nacional de Sindicatos" (BMFET núm. 74 de 1-XII-1939, pàg. 804). A principis del 1938 Areilza havia fet pressió sobre Vegas Latapié perquè des de dins del I Consejo Nacional de F.E.T. es posés un fre al poder del cunyat de Franco. La maniobra que tramaren ambdós acabà amb la destitució de Vegas com a conseller (Vegas, op. cit., pàg. 442-445).

(221).- Entrevista cit..

(222).- "Informe de la Inspección..." cit.. De la lectura de la part del report referida a la provincial de Barcelona en queda clara la influència que, a l'hora de l'anàlisi de la situació, tingué sobre l'inspector nacional Carlos Trías Bertran.

(223).- Entre molts altres, Areilza rebé a Joan Ventosa i Calvell, l'ex-ministre i principal prohóm de la Lliga resident a Espanya, que es queixà de la "política demagògica de Larraz en Hacienda" i del "disparate" (per "poc liberal") de la política econòmica del ministre Suanzes.

(224).- Tant Areilza com Carceller tenien càrrecs dins la nova Delegación Nacional de Sindicatos de Gerardo Salvador Merino. El mateix 14 de novembre de 1939 que Salvador havia designat Areilza cap de la secció de Sindicación Industrial havia també nomenat Carceller cap de la secció de Política Social de la D.N. de Sindicatos. La proposta d'Areilza no em sembla clara.

Donat que Areilza havia sonat mesos abans com a ministre de Industria i no n'havia estat nomenat i, donat que el 1940 seria designat per aquest càrrec Carceller, ¿quin sentit tenia la proposta de Carceller com cap provincial de Barcelona?. ¿Era un intent d'incrementar la carrera política d'aquest amb l'objectiu

de fer-lo ministre o era un intent de treure'l de la cursa per a aquest càrrec?. Segons Areilza em digué, un cop Carceller fou ministre li oferí a ell la sots-secretaria.

Un cas de proposta de nou cap provincial feta per Areilza i acceptada fou el de Lleida. Allí el conseller nacional aconsellà la designació del capità d'Artilleria José Ramón Trepas Andreu, "persona de gran prestigio social y político que podría también servir para simultanear dicho cargo con el de gobernador civil". Trepas fou designat cap provincial -no governador- dues setmanes després de la finalització de la inspecció citada, el 30 d'octubre de 1939 (BMFET núm. 72 de 10-XI-1939, pàg. 780).

(225).- Es pot veure com Areilza tendia genèricament a afavorir a persones d'origens polítics semblants als seus, és a dir, alfonsins autoritaris oberts a l'ideari de F.E.T., com era el cas clarament de Joaniquet i potser en menor grau quant a alfonsisme i major quant a falangisme de Carceller, un home vinculat a Sala però que també havia militat a F.E.. Pedro Gamero del Castillo, ministre vice-secretari general i una de les persones a què anaven destinades aquestes proposicions era igualment de simpaties alfonsines, encara que de procedència catòlica. Joaniquet i Gamero serien alguns dels procuradors en Corts signants del document joanista de 1943. Carceller no el signà.

Mitjançant aquestes propostes se'ns fa avinent de bell nou la importància del Comte d'Egara, probablement el polític d'èpoques anteriors més apreciat per les autoritats del Règim a Barcelona.

(226).- En el seu "Informe Político" de novembre del 1940 (cit.) Trias es referia al fet que Saldaña s'havia sentit "interino" en el seu càrrec.

CONCLUSIO

Ben probablement F.E. de las J.O.N.S. fou a Barcelona durant els anys 1934-1936 la major organització de la dreta radical no monàrquica. Això, però, no pot amagar que la Falange era, alhora, un partit de petitíssimes dimensions, i que, a més a més, ocupava una posició absolutament marginal dins del conjunt de les forces dretanes de la província. El pes de F.E. a Barcelona fou molt inferior no ja al de la Lliga, el partit dretà hegemònic, sinó al de la Comunió Tradicionalista, la força principal de l'ultradreta. Les causes d'aquesta realitat falangista s'han de buscar tant en la joventut i en la manca de mitjans del moviment fundat per José Antonio Primo de Rivera (organització marginal, de fet, arreu de l'Estat), com també i principalment, ésser una força ardidament anticatalanista i antiautonomista que actuava enmig d'un ambient d'explosió nacionalista com era l'existent a Catalunya en l'època republicana.

Va ésser necessari l'esclat de la Guerra Civil perquè Falange passés a ocupar un lloc destacat dins de la política catalana. Això ocorregué en unes especials condicions: lluny del Principat, a la "Zona Nacional" del període juliol del 1936/abril del 1937, i entre una singular població catalana, la que allí s'havia refugiat ja fos per conviccions ideològiques, per salvar-se de la revolució, o com a mal menor. Endemés, la F.E. es situà per darrera del partit tradicionalista, realment la força

política principal dins la colònia. El fet d'ésser aquesta última una organització militantment catòlica, conservadora i, a la seva manera, regionalista, li possibilità d'atreure una part significativa dels que genèricament s'han denominat "catalans de Burgos". Els falangistes, per la seva banda, tot i adquirir una posició important per primer cop, veieren reduïdes les seves possibilitats d'expansió a causa del seu antiregionalisme, del seu posicionament envers algunes qüestions econòmiques (considerat per molts dels refugiats, benestants, com esquerrà) i també per les reticències posades a la seva existència com a organització específica i al seu desenvolupament per alguns dels caps falangistes estatals.

Aquests jerarques eren una expressió més de l'ambient hostil als catalans vigent entre molts sectors de la població de la "España Nacional" durant la contesa. Els falangistes del Principat trobaren un punt de suport en el cap de la Junta de Mando, Manuel Hedilla. Tanmateix, aquest apadrinatge no els fou suficient per superar totalment aquest ambient al si de la seva pròpia organització estatal. Podem afirmar que aquesta fou també una de les causes del fracàs de la F.E. de las J.O.N.S. de Catalunya en el seu intent de convertir-se en la força principal entre els refugiats.

El moviment falangista de Catalunya de "Zona Nacional" ocupà el lloc predominant entre les forces polítiques catalanes a partir de principis de l'agost del 1937, pocs mesos després de la promulgació del Decret d'Unificació. Fou necessària la

desaparició -ordenada per l'esmentat decret- de la concurrència limitada de partits dretans existent fins al 19 d'abril del 1937 per aconseguir aquesta situació. La nova posició adquirida per la F.E. de Catalunya comprengué la seva conversió en F.E.T. y de las J.O.N.S. i alhora, per tant, l'assumpció de la representació oficial del partit únic entre els refugiats catalans. El canvi no fou precedit per cap mena d'integració ni de repartiment de càrrecs amb els carlins i els alfonsins, els sectors polítics igualment afectats per l'ordre. Una àmplia maniobra prop de les més altes autoritats de l'Estat i del partit únic permeté als homes de la vella Falange de Catalunya deixar sense efecte un primitiu acord de la direcció de F.E.T. en què s'ordenava la fusió dels partits catalans, i es concedia la nova direcció a un home de la Comunió Tradicionalista.

L'argument fonamental utilitzat pels falangistes per desacreditar els tradicionalistes de Catalunya i impedir-los d'ocupar la prefectura de F.E.T., fou acusar-los d'ésser una força de signe catalanista. Al mateix temps, els presentaren com una organització antiquada i incapaç de connectar amb les masses proletàries catalanes. Els de F.E., en canvi, es mostraren davant les més altes autoritats com els únics amb una doctrina capaç de resoldre el "problema catalán" i d'anar integrant al "Nuevo Estado" el gruix de la població catalana. És a dir, s'oferiren com els únics capaços de conformar el partit únic del Principat com una força per "ganar la paz". Per crear un consens envers un règim que s'hi hauria d'instaurar per la força de les armes. Per a ells, el respecte per "lo catalán" -tal com ells ho entenien-

i, sobretot, una política nacionalsindicalista, assegurarien l'èxit sobre una població que, pensaven, estava farta de República i de guerra. Aquest discurs impressionà favorablement Ramón Serrano Suñer i el general Franco. El primer específicament, home de confiança del "Generalísimo" en afers polítics, donà suport als caps falangistes catalans en les seves demandes i féu nomenar un dels dirigents, José Ribas Seva, consejero nacional de F.E.T., una "jerarquia" d'àmbit estatal.

Amb el suport donat als falangistes catalans, el cunyat de Franco promocionava un personal polític nou, en un moment, a més a més, l'any 1937, en què la ubicació personal d'ell mateix dins les estructures estatals era feble. A banda de crear-se un personal addicte i d'un interès específic pels temes catalans, Serrano Suñer utilitzà l'ascens de Ribas per frenar l'ascens polític d'un carlí, Joaquín Bau Nolla, en aquells temps el català més ben situat a la incipient administració "nacional". Els fonaments de l'oposició de Serrano a Bau es troben tant en raons d'enemistat personal com en d'altres de caire polític. El fet d'haver autoritzat Franco l'intercanvi des del territori en mans de la República de la família de Bau abans que la del seu cunyat i d'aquest mateix, i el fet que en aquell període els dos germans de Serrano Suñer, que feien gestions per treure'l, fossin morts a Madrid, creà una forta enemistat de Serrano cap a Bau. Per una altra banda, des del punt de vista polític, si Bau era un carlí pro unionista i calvosotelista amb una base de poder comarcal i provincial important que aspirava a convertir-se en el representant de la "Cataluña Nacional" davant del règim, Serrano

Suñer era un antic cedista que estava construint un règim de partit únic a partir de la seva interpretació de l'ideari falangista i no estava disposat a deixar en mans del tortosí una basa que ell mateix estava jugant -la catalana, promocionant nous polítics, com Ribas Seva- tant com una base de poder pròpia com, sobretot, una peça fonamental del seu projecte més ampli de conformació del "Nuevo Estado" sobre unes bases diferents de les que d'ordre polític i caciquil que Bau podia representar.

Serrano Suñer, que era d'origen català, tenia les seves pròpies idees sobre la política que havia de fer el règim a Catalunya. Per aquesta raó i per la importantíssima posició política que ocupà a partir de 1937, el pensament i l'acció -o, per contra, els moments de passivitat- del cunyat de Franco cap als afers polítics del Principat són eixos a tenir destacadament en compte a l'hora d'estudiar, com s'ha fet al llarg d'aquest treball, tant la política catalana de "Zona Nacional" durant la guerra com la de Barcelona en els primers temps de la postguerra.

L'ajut de Serrano Suñer als falangistes catalans s'inseria dins del marc més general de l'adopció que feren ell mateix i Franco del programa de F.E. de las J.O.N.S. i del model de partit feixista a l'hora de dissenyar la unificació. En funció d'això, des de poc temps després d'haver-se portat a la pràctica, quedà clar que els carlins estaven condemnats a la marginalització política. Serrano i el cap de l'Estat estaven interessats en la construcció d'un règim autoritari, centralista, amb un fort nivell d'enquadrament de la població i que tendís progressivament

a dotar-se de determinades quotes de "justicia social" i pel que fa a Catalunya, pretenien l'extirpació de l'autonomia i de tots els seus efectes, així com una erradicació total del nacionalisme català.

Al nou marc polític creat el 1937, els falangistes eren nítidament espanyolistes, provenien del moviment "inspirador y base del Estado" i, a més a més, disposaven d'un posicionament propi envers el "problema catalán", basant-se en escrits de José Antonio Primo de Rivera. Creien en la necessitat que la política que s'apliqués al Principat un cop aquest fos ocupat militarment, fos coherent amb la percepció com a regió espanyola que tant l'ideari falangista com el "nacional" en general tenien de Catalunya. Opinaven que la necessària, per a ells i per a tots els franquistes, "reespanyolització" dels catalans havia de partir del fet que aquests eren ja espanyols i que tenien, com tots els altres, unes característiques regionals específiques, que calia respectar. Amb aquest posicionament, a més a més, els de F.E. s'enfrontaven a sectors "nacionals" que demanaven mesures de càstig contra Catalunya -com el trasllat de l'aparell industrial fora de la "región"- i que es mostraven molt hostils envers l'existència d'una llengua pròpia a Catalunya, fins i tot al seu ús en l'àmbit privat -que s'havia arribat a prohibir a Guipúscoa en llocs públics- i que podia exemplificar la consigna "Si eres español, habla español" i que, com hem dit, impregnava fins i tot una part de la mateixa F.E. de las J.O.N.S. estatal. La posició dels falangistes catalans respecte al "problema catalán" contribuï al seu control de la nova F.E.T. y de las

J.O.N.S. i, de la mateixa manera, els serví també perquè es barrés el pas a uns carlins reputats de catalanistes encoberts, però més nombrosos entre els refugiats i més exitosos en les accions de combat als fronts que els de F.E..

Un cop assolit el control de F.E.T., els falangistes pretengueren actuar com els veritables i únics representants de la colònia catalana refugiada. Amb el suport de Serrano Suñer, a finals del 1937 i principis del 1938, prepararen una sèrie d'estudis econòmics i tècnics que havien de servir per orientar l'obra de l'Estat en el moment de la conquesta del Principat. Aquests treballs pretenien fer una aplicació a Catalunya de l'aleshores encara bastant poc formulada doctrina econòmica interventora i nacionalista del règim i, alhora, buscaven desfer les bases d'actuació del conglomerat d'interessos que, des d'èpoques anteriors, havien dirigit els homes de la Lliga -el més important dels existents al Principat. Aquesta iniciativa significava una interpretació concreta del nacionalsindicalismo falangista i hi treballaren sobretot elements burgesos d'adscripció espanyolista integrats dins F.E.T. de Catalunya. Si bé la Territorial falangista no aconseguí que els seus estudis fossin tinguts en compte, sí que pogué frenar una iniciativa que venia a oposar-s'hi dirigida per ex-socis de la Lliga. Finalment, la cura dels aspectes econòmics de la conquesta del Principat no assumida directament pel govern recaigué en gran part en catalans alfonsins, cosa coherent si fem cas de la presència majoritària de ministres d'aquest signe en el primer govern franquista. Tanmateix, dins la Comisión de Incorporación Industrial y

Mercantil Número 2, l'organisme que s'encarregà de les funcions delegades, hi foren presents alguns falangistes.

D'aquesta manera, es pot apreciar que tant la formació del primer gabinet per part de Franco com el consegüent repartiment de quotes de poder entre els diversos sectors polítics significà un fre a les expectatives de la Territorial d'actuar com a representant dels catalans davant del "Nuevo Estado" en totes les qüestions polítiques. A partir de principis del 1938, el seu àmbit d'acció es limitaria al partit -des de finals del 1937 gestionat per Raimundo Fernández-Cuesta- i, en algunes qüestions, a l'àrea de competències del ministeri del Interior, regentat per Serrano Suñer.

L'accés a la direcció de F.E.T. per part dels "vells" falangistes i l'absolut control que tingueren sobre el moviment unificat des de poc temps després de la seva creació continuaren durant el 1938. Fernández-Cuesta seguí la línia ja iniciada l'agost del 1937, afavorint els falangistes i deixant de banda als carlins en les designacions que portava a terme. Així, en ocupar-se part de les províncies de Lleida i de Tarragona el març del 1938, trià homes provinents de F.E. per dirigir les consegüents prefectures provincials. Ribas Seva, per la seva part, fou designat inspector general de Falange a Catalunya.

L'actuació dels tradicionalistes es caracteritzà per la reclamació del compliment del primer acord de la direcció de F.E.T. (que els havia concedit la prefectura) així com per la

denúncia i el subsegüent fustigament de l'actuació política dels falangistes en els territoris conquerits i, per últim, es caracteritzà per la reafirmació de l'especificitat catalina, tendint a refer l'organització en les esmentades zones. El 1938, i contrastant amb la marginació que eren objecte els tradicionalistes, el terç de Montserrat protagonitzà de bell nou accions de combat heroiques.

La Territorial va créixer durant el 1938, aixoplugada per la seva situació d'únic partit legal i oficial. Paral·lelament a aquest desenvolupament, els falangistes, a través de "Destino", incrementaren la reivindicació, que venien fent des de feia temps, del paper jugat pels catalans en els fronts i en la reraguarda. S'oposaven d'aquesta manera a l'ambient anticatalà existent a la "Zona Nacional" i a aquells que demanaven un càstig pels habitants de Catalunya. Fins i tot els falangistes catalans estaven oberts a un possible ús literari de la llengua vernacle -sempre deixant clara la necessitat fonamental de la labor espanyolitzadora- si bé en aquest camp els capdavanters semblen haver estat els homes de "Destino", on s'agrupaven falangistes -com Salas o Agustí- i no falangistes -com Masoliver. Des d'abans de l'inici de la primera ofensiva sobre Catalunya dels mesos de març/abril del 1938 els de la Territorial treballaren per tal d'aconseguir que l'ocupació militar no fos hostil als catalans com a tals. Amb els seus homes integrats dins del Servicio Nacional de Propaganda -com Salas o Agustí- i d'altres catalans, com Masoliver, i amb el suport de Serrano Suñer (ministre del qual depenia aquest servei), es preparà propaganda

totalment o parcial escrita en català a fi d'ésser utilitzada durant l'avenç, cosa que feren. Més tard, de cara a la ciutat de Barcelona dissenyaren un tipus d'entrada "política", amb la que pretenien iniciar, enmig d'un ambient festiu i de celebració - que incloïa la utilització de textos escrits en català, la realització d'aplecs i la de mitings sindicalistes- la "liberación" de Catalunya i el començament de la "reespanyolització" de la població.

Amb aquestes iniciatives els falangistes catalans volien plasmar la seva doctrina del "respecte per la idiosincràsia" que venien propugnant des de principis de la guerra i que havia estat aprovada per Serrano Suñer i ben probablement en última instància per Franco. Aquesta política, conjuntament amb la "normalització" administrativa i, sobretot, amb l'actuació nacionalsindicalista que esperaven que portaria endavant el règim un cop s'imposés a Catalunya, els feia vaticinar la prompta adhesió de la major part de la població al "Nuevo Estado". Tanmateix, els seus errors d'anàlisi i d'expectativa sobre la realitat dels catalans i sobre la inserció del Principat dins del nou marc polític franquista afloraren aviat, a partir de finals de febrer del 1939, data on es completà l'ocupació del territori català.

Pot afirmar-se que la realitat del desig d'un bon inici del règim a terres catalanes fóu a molts indrets ben migrada. La dura repressió que s'exercí sobre els vençuts fou acompanyada, durant l'ocupació del Principat, per incidents violents -de vegades gravíssims- pel tema de la llengua. A les zones de Lleida i de

Tarragona en mans dels franquistes durant el 1938 sembla que la realitat del "respecte per la idiosincràsia" tal com l'entenia la Territorial fou pitjor a la capital del Segrià. A Barcelona, arran de l'ocupació de la capital, la propaganda escrita totalment o parcial en llengua catalana fou prohibida per Alvarez Arenas, el general en cap dels serveis d'ocupació. Com a factor de signe favorable, però, cal situar el fet mateix de la designació d'aquest militar per dirigir la "región", ja que era un home proper a Serrano Suñer i subordinat seu, la qual cosa el feia parcialment controlable pel ministre. El ban, sense dubte per inspiració del propi Serrano Suñer, que publicà Alvarez Arenas el dia següent al de l'entrada dels franquistes, expressava una actitud envers els habitants del Principat força sintonitzada amb les demandes de la Territorial, ja que feia promeses concretes de no traslladar l'aparell industrial fora de Catalunya i anunciava un respecte per la "autarquía moral" dels catalans. En línia amb aquesta declaració i amb la política de la Territorial -no cal oblidar que el cap provincial de Propaganda era el propi Masoliver- s'assistí a Barcelona el 1939 a una certa utilització -en celebracions "patrioticas" o en festes religioses i tradicionals- d'elements de la cultura popular catalana -com dances i cançons- desprovistos d'un signe catalanista específic. En canvi, en el tema de l'autorització de l'ús del català com a llengua literària, les expectatives encetades per Serrano Suñer a principis del 1939 no es portaren a terme. La línia que separava l'ús privat i l'ús públic no es volia passar.

En general es pot dir que, a grans trets, triomfà la concepció de Catalunya com a regió espanyola -amb una llengua de relació privada- enfront d'aquella que, pel fet de considerar tots els catalans com catalanistes (i, per tant, paradoxalment, acceptar implícitament l'existència d'una nació catalana diferent de l'espanyola, a la qual calia sotmetre) demanava una política més dura, de represàlia i de persecució contra tot tipus de senyal d'identitat "diferencial" dels catalans.

A Barcelona, tot i el compliment parcial d'algunes de les seves demandes, els falangistes fracassaren globalment en el seu objectiu d'aconseguir una ràpida i majoritària adhesió de la població al "Nuevo Estado". El fiasco s'ha d'entendre tant en funció de l'errònia percepció del "fet català" que tenien, com de l'anàlisi equivocada que feien de l'efecte que la guerra i la derrota militar estava tenint sobre els habitants del Principat. També s'ha de relacionar amb la difícil situació econòmica que provocà la implantació del règim a Barcelona, continuació de l'existent durant la contesa. La imbricació del sentiment nacional català dins de bona part dels habitants de Catalunya -producte, entre d'altres factors, del procés d'expansió del catalanisme polític iniciat a les acaballes del segle anterior i que havia culminat amb l'obtenció de l'Estatut del 1932- era prou forta com perquè la minça oferta del règim franquista en aquest camp pogués despertar d'una manera general cap mena d'entusiasme. Tampoc el fet que els habitants del Principat estiguessin cansats de guerra i de privacions significava que es disposarien a acceptar l'enemic triomfant com un salvador. Ben

al contrari, molts d'ells es consideraven vençuts políticament el 1939 per haver perdut les llibertats democràtiques i l'autonomia, i es trobaven atemorits per la repressió que s'estava portant a terme. De la mateixa manera, fou fonamental en el fracàs falangista el fet que la imposició del "Nuevo Estado" significués, gràcies a l'aplicació concreta que féu el govern dels principis nacionalistes i interventors del règim en matèria econòmica, una nova fase de privacions i de misèria. Realitat que ni tan sols pogueren suavitzar significativament les actuacions de la nova beneficència franquista (el Auxilio Social). Per tot això, podem afirmar que la situació majoritària dels catalans envers el "Nuevo Estado" tenia poc a veure amb l'adhesió massiva i sincera que havien previst els de F.E.T. y de las J.O.N.S..

La prefectura provincial de Barcelona de F.E.T. y de las J.O.N.S. un any després de la seva implantació comptava entre noranta i cent mil afiliats arreu de la província, entre adults i joves. Una xifra comparativament semblant a la de l'única altra província catalana de la qual disposem de dades semblants, Girona. A ambdues circumscripcions hi havia també un contrast entre l'afiliació adulta a la capital i a la resta del territori, si bé a la ciutat de Barcelona era encara més baixa que a la de Girona.

La gestió de Mariano Calviño al front de la prefectura provincial significà a grans trets la continuació de la política d'exclusió del "staff" del partit únic de carlins i alfonsins

iniciada a la "Zona Nacional". Els carlins, per la seva banda, variaren significativament durant el 1939 la seva política de reclamació de prefectures en coincidència amb la demanda d'instauració de la monarquia tradicional i a l'explicitament del posicionament contrari a l'existència del règim de partit únic fetes per Manuel Fal Conde a Franco el març de 1939. Tot i aquesta postura majoritària, a Barcelona sorgí un nucli d'antics jaumins procliu a la integració dins F.E.T. el qual, en el futur, s'hi acabaria integrant. Calviño trobà una important contestació a la seva gestió dins de la pròpia F.E.T.. En foren capdavaners Carlos Trias Bertran, que representava un nucli important de l'oficialitat ex-combatent i tenia contactes amb els generals pro-falangistes Muñoz Grandes i Yagüe, i Luis Gutiérrez Santamarina, que agrupava ex-captius i intel·lectuals. Durant el 1939 foren freqüents les topades entre autoritats, tant entre les civils -cap de F.E.T. i governador civil- com entre aquestes i les militars -més que res entre el governador i el capità general-.

El fracàs dels falangistes a Barcelona fou seguit per la destitució del cap provincial de F.E.T., Mariano Calviño. Aquest cessament fou producte, més que res, de les lluites entre diferents sectors falangistes, així com també de la sortida de Raimundo Fernández-Cuesta de la Secretaria General del partit, la qual cosa inaugurarà a nivell estatal una època de major control dels afers de F.E.T. y de las J.O.N.S. per part de Serrano Suñer. Arran de l'ascens del general Muñoz Grandes a la Secretaria General, el sector que passà a controlar la prefectura

barcelonina a partir del mes de novembre del 1939 fou el dels ex-combatents. Aquest nucli controlà l'organització provincial fins a finals del 1940. Fou el que posà, a base de noves realitzacions i de fer esmenes a actuacions de l'època de Calviño, unes bases organitzatives a la F.E.T. provincial que estarien vigents almenys fins l'any 1945. Algunes qüestions, però, marquen una continuïtat amb la gestió de l'anterior cap provincial: prosseguí la política, iniciada a "Zona Nacional", d'exclusió del "staff" falangista dels membres dels altres partits unificats pel decret del 19 d'abril de 1937, i continuà també la tensió entre les màximes autoritats del règim a Barcelona. És ben cert, doncs, que durant els dos primers anys de la postguerra, la realitat del règim franquista a Barcelona estigué ben lluny de l'aparença de cohesió i harmonia que pretenia donar a la població. Fruit d'aquesta realitat fou la demanda, realitzada des de la prefectura de F.E.T. i des de diferents personalitats franquistes de Barcelona, que el règim portés a la província un home que pogués prestigiar-lo, donant una major imatge de cohesió. Un primer intent de resoldre aquesta qüestió fou la designació de Demetrio Carceller com a cap del partit, si bé aquest s'estigué molt poc temps en el càrrec a causa del seu nomenament com a ministre. L'arribada de Correa Veglison a finals del 1940, nomenat alhora governador i cap provincial de F.E.T. y de las J.O.N.S., significà l'inici d'una fase de millor relació entre les autoritats. Millora que començà no només pel fet de la unificació dels càrrecs en la mateixa persona, si no també d'una relació més fluïda amb les autoritats militars. Correa combinà un tarannà falangista, de "estilo" més

que res, amb una visió de F.E.T. com "partit dels nacionals". D'aquesta manera, acabà amb les exclusions polítiques, integrant sectors o faccions fins aleshores situades fora de F.E.T., i clogué l'època de disseny de polítiques "locals" que havia caracteritzat el partit durant la guerra i els dos anys posteriors. Alhora, aquesta apertura de l'organització i la seva supeditació a les directrius estatals li comportà -sobretot per la primera- el rebuig d'alguns sectors legitimistes del partit, on s'encetà una nova fase d'hostilitats al seu si. Correa significà també un altre canvi fonamental: aconseguí una certa popularitat entre la població a base de potenciar una imatge de governant preocupat pels problemes de la província, amb continus desplaçaments i aparicions en públic. El nou governador centrà bona part de la seva actuació en temes com la millora dels abastiments o el foment de la beneficència.

Es pot afirmar, doncs, que Correa significa el màxim nivell d'integració dels franquistes barcelonins en les institucions (partit, Diputació, Ajuntament de Barcelona). Alhora, entre el conjunt dels barcelonins, significà l'aconseguint de la més alta quota d'adhesió a què podia aspirar un règim centralista, antidemocràtic i anticatalanista que aplicava un ferri control de la població -especialment l'obrera- i una política econòmica generadora de duríssimes condicions de vida i de misèria.

APENDIX

Número 1:Declaració de Francisco Palau Rabassó.Font: Documentació privada de José del Castillo Alvarez. Referència en el text: Nota 15 del capítol 1.

Difícil resulta poder precisar cuando la distancia del tiempo ha ido velándolas y tengo que fiarlo todo a mi memoria: único elemento de que dispongo al escribir estas líneas. En este bosquejo, por lo tanto, podré confundir algún nombre y preposterar lo hechos de la ilación histórica; más no se me podrá tachar de adulterar la verdad ni menoscabar la rectitud de intención. Citaré nombres de amigos, camaradas y aun de enemigos, que podrán testificar cuanto digo y afirmo. De estos unos han muerto, otros han sido asesinados o han caído en la redentora cruzada; pero dichosamente quedan más que suficientes para avalar mi conducta y mis asersiones. Además pública y notoria han sido siempre mi actuación españolista para que ahora pudiera tergiversarla con adornos superfluos. Vendrell y su comarca, Tarragona, Barcelona, Villanueva y Geltru, Tarrasa, etc. aun no se ha borrado el recuerdo de mi estancia en ellas, y fácil es indignar cuanto a mi respecta.

No creo necesario deshilvanar, hebra a hebra, el hilo de mi vida. Supongo bastará que anote los hechos precisos que sirvan de mojón con que estaquillar el camino que he recorrido. Extenderme con minucioso detenimiento sería apartarme del objeto de lo que se pretende demostrar. Ya de por sí resultan pesados y fatigosos estos memoriales; pues todo lo pasado pierde interés e intensidad emotiva; solo el actor, el que lo ha vivido, le concede importancia.

Tampoco me parece oportuno ni ser yo el indicado para desacotar lo que permanece velado al dominio público. Bien de que algún episodio conocido por su acto de realización externo, apunto algo que haga referencia a mi intervención.

El orgullo de mi labor patriótica no me ciega con la enfatuada presunción de que sea conocida de cuantos han obrado en este sentido españolista en Cataluña. Por el contrario, soy el primero en reconocer de que es natural que haya muchos de estos que no solo me desconozcan sino que incluso ignoren mi existencia. Con este trámite obligado encontrarán datos que les oriente para la revalidación que me justifique, de lo que expongo u de lo que omito, acudiendo a las personas que pueden acreditarlo de manera cierta y positiva, y no porque yo se lo haya referido o porque otros se lo hubiesen contado: y así podrán mejor examinarme de frente, de espaldas, de canto y de través.

Por lo que me estimo no necesario fantasear mi imaginación, ni la ajena, de lo que soy y de lo que hice. Si hay abrojos en la senda de mi ruta, los he pisado, sabiendo lo que hacía a plena conciencia. Nada me duele ya. El sol, encendido y

radiante, que hoy contemplan y alumbr a todos los españoles siempre ha alumbrado para mi.

FRANCISCO PALAU RABASSO, Ingeniero, de 38 años, soltero, natural de VENDRELL, Jura ante Dios y por su honor ser verdad:

Ingresé en la "Juventud de Derechas" en VENDRELL en 1910.

En 1915 me di de alta en el "Centro Tradicionalista" de la calle Puertaferri, del "Requeté" y de la "Agrupación Escolar Tradicionalista" de Barcelona.

A fines de este año me hallé en el tiroteo que hubo en la calle Hospital y plaza Padró por repartir folletos a favor de la neutralidad, "Lerroux y su obra" - a los concurrentes al mitin del "Centro Radical" del distrito V. De nuestra parte resultaron heridos Companys y B. Montagut. También intervino Serres (falangista), Centelles, Mediavilla, Cortés, etc.

En 1916 a causa del discurso de Cambó en el banquete de los 5000 en el parque Guell, fuimos un domingo a obsequiarle con una pita ante su casa y luego a asaltar el local de la "Lliga" de la plaza Cucurulla.

Ahondadas las diferencias entre los tradicionalistas partidarios de concertar componendas con la "Lliga" y los adversarios de ella, y a raíz de unas elecciones de Diputados provinciales efectuadas en Manresa, asaltamos un domingo por la tarde el "Centro Tradicionalista" de la c. Puertaferri. Se me expulsó del mismo porque se tiró un guardia de seguridad por el balcón; éste me parece que se llamaba Carratalá.

De esta época data mi amistad con M. Masana, F. Farrés, J. Gomez, M. Navarides, Serrés, hermanos Balcells, J. Maristany, M. Fernandez, M. Castany, etc., que viven aún, y entre los que murieron o han sido asesinados: J. Aymat, B. Montagut, P. Villamor, E. Rico, P. Mediavilla, N. Costa, etc.

En el curso de 1917 a 1918 la Escuela Industrial de Villanueva y Geltrú, tenía acentuado matiz catalanista. En el curso siguiente, a pesar de ser un año de exaltada fermentación autonomista-separatista, me atrevo asegurar que éramos mayoría los estudiantes españolistas. En el curso de 1919 a 1920 se fundó el "Ateneo Escolar" del que fui elegido presidente, y en el próximo la votación presidió el secretario de la E.I. y profesor señor Crusat (catalanista de izquierda) obtuve casi cinco veces más votos que el catalanista. El resto de la candidatura se votó aparte: ganó también la candidatura españolista.

Invitado por P. Mestres (ex-consejero de la Generalitat), (en aquel tiempo presidente de la juventud Federal), a una manifestación pro-autonomía, no acepté; pero reuniendo a varios estudiantes y requetés nos pegamos a su cola y contestábamos los ¡Visca Catalunya Lliure! con ¡Viva España! una e indivisible!. La manifestación fué decreciendo en número, disolviéndose al pasar frente al "Casal Catalá". Al día siguiente con los amigos del día anterior (E. Sebastian, D. Batet, M. Montes, J. Milá, J. Iñigo, etc.) nos estacionamos en la Rambla, dando vivas a España y a Cataluña española, y ya no hubo manifestación ni "explosions d'entusiasme".

Un día que la banda del regimiento de S. Quintín daba un paseo por la calle, al pasar frente al Casal Catalá, los presuntos Vifredos

y Fivallers empezaron a vitorear a Cataluña Lliure, contesté la provocación, acudieron otros en mi ayuda (Gil, Pepito, P. Balada, A. Ferret, etc.) y se armó la consabida zaragata. Hubo de salir la guardia civil y no se que caramba pasó que se creyeron obligados -catalanistas y federalistas- a celebrar un acto de desagravio a la bandera catalana, recabando a tal efecto la adhesión de los ayuntamientos de la región.

Con motivo de que cruzara algunas palabras con el alcalde catalanista (señor Soler), este quería expulsarme de Villanueva. Espontáneamente, sin que yo se lo pidiera ni me lo dijera, intervino el secretario de la E.I., señor Crusat, logrando disuadirle sus propósitos.

Durante el último curso publicaremos un periódico (Juventud) de carácter juvenil y de ataque a los catalanistas.

Pueden dar fe de mi estancia en Villanueva: J. Grau (Exdiputado provincial A. Ferret, Alegre (jefe Falange), F. Figueras (profesor de la E.I.), cap. Jover, com. Ramirez, ten. cor. Sobreviela, Foradada, P. Soler y J. Sas (exconcejales), Massó Llorens (exdiputado provincial separatista, desterrado cuando la Dictadura, quien siempre se comportó correctamente conmigo a pesar de entrar a clase con un grueso lazo de la bandera española), A. Sedó y R. Barbat (exconsejeros de la Generalitat), etc.

En 1920 iba a veranear S. Seguí (a) Noy de Sucre, en la playa de Comaruga de Vendrell. El S.U. de esta villa contaba, entre hombres y mujeres, más de mil afiliados. Es entonces cuando reuniéndonos 12 amigos fundamos la "Juventud Jaimista". De estos seis han sido asesinados: Bomsons, Baldrís, Ribas, Vidal, Miró, Trayner, y Gibert fué fusilado pero solo lo hirieron y pudo escapar con vida; Barot, Murió, y restamos Marqués, Gual, Galvez y el que esto escribe.

Con anterioridad se había asesinado a un pequeño propietario-labrador (Min) y a un albañil (Fasi). En un mitin se insto contra J. Marqués y contra mí. Posteriormente se realizaron dos atentados más; el uno Pablo Padro (últimamente diputado por los rebassaires en el parlamento de la república) y el otro contra un tal Pitxet (en la actualidad lo busca la policía como autor de numerosos asesinatos). Aun cuándo resultaron ilesos, sus trajes fueron agujereados por las balas. No había fiesta mayor en los pueblos colindantes que terminan sin riña. Ya no vino a veranear el Noy de Sucre en 1922, en que la lucha proseguida firme y enconada: ellos perdieron terreno y crédito; nosotros, afianzándonos.

De Vendrell huelgan nombres, todos me conocen.

En la Escuela Industrial de Tarrasa se repitió en 1922 lo que en 1918 había acontecido en la de Villanueva. Así se comprende que el Dr. Martínez Vargas (la Dictadura lo nombró Rector de la Universidad de Barcelona) viniera personalmente a inaugurar el ejercicio de 1923 a 1924, casi al finalizar el curso-recuérdese que en la Apertura de curso de la Universidad de Barcelona se le silbó, y que los catalanistas amenazaron en repetir la pita si se presentaba nueva ocasión, fuese en la ciudad que fuese. Antes de la inauguración oficial del curso, los estudiantes del último año de ingeniero, fuimos requeridos por el secretario de la E.I., señor Ferré. Para tantear la predisposición de los escolares. A sus primeras preguntas

respondile en nombre de los presentes (Calleja, Batet, Contreras, Ors, etc.) que le aseguraba un éxito completo. Y resultó un éxito, no escaseando los vitores ni los aplausos. Tan satisfechos se mostró el Dr. Martínez Vargas que prometió interceder cerca del General Primo de Ribera, para que el próximo año la excursión que realicen los nuevos ingenieros de una E.I., de España a cuenta del Estado, fuera designada la de Tarrasa, pues el de aquel año ya se había dispuesto. La excursión se efectuó. Fué un de las más magnificas que ha realizado Escuela alguna. De ella se aprovecharon varios catalanistas, incluso algún separatista. Yo ya había terminado la carrera, y fui, como todos los años a veranear, al lado de mis padres en Vendrell.

En 1922 publiqué en Tarrasa un seminario tradicionalista: "El Pistolero".

En este mismo año se me encargó la organización de los "Grupos Esportivos Iberia" de Tarrasa y de Vendrell.

En las elecciones de diputados a Cortes de 1923, los catalanistas pagaron 5000 ptas. a los "G.E.I." para que, a Batet y a mi, se nos ordenase salir de Tarrasa el día de la votación, desde la 7 de la mañana a las 4 de la tarde. Después de cenar salimos a la calle con varios requetés a contrarrestar las manifestaciones en que se daban gritos no gratos hasta hostiles a nuestra Patria. Aquella noche el celeberrimo "escamot" Samper (a) Caratallat, el espoman que lleva la pluma de oro a S. Sebastian para que D. Niceto firmarse el "Estatut" tuvo que quedar a dormir en un bar de la calle de S. Pedro.

Pueden dar fe: Playá, Canals, Tremps, S. Farré, A.Oliva, G.Querol, Hernandez, Pujadas, Dinarés, Fitó, F.Belda, Cadafalch, Parés, Abat, J.Ferrer, Solsona, etc.

A principios de 1923 en una conferencia de Martí Esteve en el centro de Acció catalana de la calle Cazadors, y en el cual acudimos unos 20 tradicionalistas (A.Oliveras, Rico, Batet, Costa, Querol, Gomez, etc.), se produjo el gran escándalo al decir el conferenciante: "los catalanes no debemos admirar a los irlandeses, sino imitarlos". Todos los presentes, venidos a buenas razones, gritaron ¡Viva España!; siendo, desde luego, Ventura Gasol, Martí Esteve y Matons, los que mas veces tuvieron ocasión de repetir tan altisonante y hermosa frase.

Recuerdo palabras exactas, entre otras, que dije en catalán a Ventura Gasol: "Mi educación me priva de que insulte a tu madre, pero si hay otras que te hagan tanto daño te las das por dichas, o si no te las inventas. Al acudir la policía -que ellos fueron a avisar-, todos los émulos del alcalde de Cork, no soltaban una palabra en catalán ni por casualidad.

En 1923 se funda la "Peña Deportiva Ibérica".

Al advenimiento de la Dictadura recibí orden de movilizar a los "G.E.I." para ayudar en lo que fuere necesario a su implantación.

Fué designado al capitán de artillería López Gatell, Delegado gubernativo de Vendrell. Se hizo amigo del grupito catalanista, so pretexto de que había que atraer a los de la acera de enfrente. No simpatizamos. Más tarde desterró a dos caracterizados españolistas: Serra y Olivé, este último director de el semanario derechista "El Vendrellense", único de los tres que aparecían en la localidad, que se publicaba en castellano. También amenazó hacer lo propio conmigo. En 1934 este López

Gatell fué condenado a cadena perpetua por los sucesos de 6 de Octubre, como segundo de Perez Farrás.

En 1924 publicamos "La Lucha Deportiva"

En 1925 recibí orden de movilizar a los "G.E.I.". Así lo hice e inmediatamente me traslade a Barcelona para estar cerca de la Junta de Mando. Pero al tener confidencias de que íbamos conchavados con Macia, Barriovero, la "Lliga", Vidal y Barraquer (confabulaciones en las que Roca Caball, cada dos por tres, durante un tiempo, embrollaba a los tradicionalistas catalanes); al enterarme, pues al instante recabé mi libertad de acción y advertir que los grupos de mis amigos saldriamos, pero que desde luego, seria "para pasar a degüello a los grupos de Maciá" este era, al parecer, quien debía comandar los grupos ajenos a los de "G.E.I.". A los pocos días renunció a mis cargos y me retire de la disciplina del partido Tradicionalista.

En aquel tiempo, y a raíz de los anteriormente manifestado, es cuando induje a varios amigos (López, Batet, Ora, Abat, Correa, Poblador, Sebastian, Valderrama etc.) a hacernos con la "Peña Deportiva Ibérica" cambiar el nombre en "Peña Ibérica" y extender a más amplios horizontes su actuación.

Data también de está época que al Inspector Inestrillas le avise de que la gente enviada a Francia para espiar y vigilar los manejos de los separatistas, había algún elemento del cual se tenia que desconfiar. Más tarde hecha la misma advertencia a R.Sales, a los pocos días me contestó que el general -Martinez Anido- ya se había enterado y que habían resultado ciertas las sospechas.

En 1926 o 1927 un aeroplano francés cayó cerca de Masllorrens. El chofer de Vendrell A.Romeu, fué a recoger a los pilotos y llevarlos al campo de aviación de la compañía francesa en Barcelona. Se sorprendió al ver que al quitarse el mono vestían el uniforme de comandante y capitán del ejercito francés, dándose cuenta de que el envoltorio que habian retirado del avión y llevado consigo, era una máquina de fotografiar. Se lo escribí al General Primo de Rivera, a las 48 horas se personaron las autoridades en el lugar del accidente, comprobando la denuncia en todos sus extremos. A los pocos días publicose una disposición sobre los vuelos. No habían transcurrido muchas semanas cuando un aparato francés aterrizó en la prov. de Alicante; detenidos sus dos ocupantes, resultaron ser dos militares franceses.

Tampoco puedo precisar la fecha, puestos de acuerdo varios amigos (Callao, Gual, Botinos, Batet, Gual Guixens, Abad, Melchor, etc.) para derribar la estatua de Casanovas, nos encaminamos la noche que media entre la del uno al dos de Mayo al lugar en donde se erigia. No pudimos realizar nuestro proyecto, pues junto a la estatua había acostados unos veinte guardias de seguridad; también estaban tomadas las bocacalles que daban acceso a la plaza. Nada nos dijeron al vernos pasar con cuerdas, varillas, etc. Alguien (y este "alguien" me reservo su nombre) inconscientemente debió hablar con quien no debía. "La Noche" del día siguiente se ocupó de este intento que, al fin, ha sido realizado al entrar el invicto Ejercito Nacional en Barcelona.

Cuando lo de Prats de Molló, G.Querol (recién llegado de Paris, Marsella y Toulouse) me puso al corriente de los manejos

y propósitos de los separatistas, que residían en Francia. Avisamos al inspector Inestrillas, quien tomó nota y fué a comunicárselo a sus superiores sin pérdida de tiempo. A los cuatro días es cuando intentaron realizar sus criminales deseos. Ignoro si las autoridades de entonces dieron crédito a lo que se les advirtió con la debida antelación.

En 1927 la "Peña Ibérica" decidió publicar "La Verdad Deportiva". En este semanario publiqué una serie de artículos en que ponía al descubierto la labor subrepticia de los separatistas catalanes. En uno de los cuales especificaba los trabajos de Maspons y Anglasesell en Ginebra y la conferencia que dió en Moscú. En otro, la relación que existía, por mediación de A. Nin, entre los sucesos de Maciá con los Soviets; en otro, los conventículos que en el chalet que el "Centro Excursionista de Cataluña" posee en la Molina, celebraban Ventura y Gasol con otros caracterizados separatistas, que ni siquiera eran socios del mentado "Centro Excursionista". Recuerdo que este último nos valió un fuerte reprimenda del entonces Gobernador Civil, negando fuera cierta. Ya implantada la República, Ventura Gasol, desde un balcón de la Generalitat, se vanaglorió de ello. Todos estos artículos fueron censurados, a pesar de lo cual algunos se publicaron.

En un artículo aparecido en la página que intitulamos "Nosotros" de "La Verdad Deportiva", declarabamos que los de "Peña Ibérica" éramos fascistas.

En el mes de Mayo de 1929 el señor Bau (jefe de U.P. de la prov. de Tarragona) me ofreció la jefatura de Vendrell y su comarca, nombrandome alcalde y que designara a los concejales. No acepte su ofrecimiento.

Por este tiempo me hice del "Somaten". Si bien no se me dió de alta hasta mucho después; una noche, cuando cenaba, me trajeron el carnet, licencia de arma corta, y no se cuantos papeles más, con la orden de que inmediatamente me personara en el local, pues habíamos de salir para montar un servicio. De cincuenta y tantos que éramos de la Ronda ambulante, solo nos presentamos seis; de estos, otros dos se los habían llevado el carnet aquella misma noche.

En Agosto de este año vino a visitarme el señor Fuguet entonces vicepresidente de la Diputación provincial de Tarragona para que aceptes el cargo de Diputado provincial por aquella provincia. Tampoco acepte su amable distinción.

Nos acercamos al año 1930. Caída de la Dictadura. Cambia por completo el panorama político de toda España, pero en particular en Cataluña. Banderas catalanas -por más que no las viera el general Berenguer en su viaje a esta- y banderas separatistas. Las gentes se sitúan o amoldan a la nueva norma política.

La censura no tacha un artículo que debía aparecer en "La Protesta", en el cual contestaba y rebatía el libro de Cambó "Per la Concòrdia". Sin embargo, en aquellos días se publicaron otros en "La Batalla", "L' hora", que llamaban ladrón a Cambó y le dirigían otros epítetos parecidos.

La "Peña Ibérica" traslada su domicilio a la plaza Universidad y su primer acto es izar la bandera española. Despedida al general Barrera. Colisión con las de "F.U.E." en el teatro Novedades en un festival que tomaban parte los coros de la "F.U.E." gallegos y Sbert. A toda prisa nos hacemos socios de la "U.P." del distrito V para evitar que se adhiriese a la

"Lliga".

Doy una conferencia en el local de "Peña Ibérica" afirmando nuestra naturaleza de españoles y nuestra voluntad inquebrantable de serlo y que para ello, si era necesario, aceptaríamos la lucha, fuera la que fuera y aunque tuviéramos que salpicar de todo.

Se me expulsa por indeseable del "Somaten", cuyo jefe de distrito era el conocido librero y caracterizado lliguero Puig Alfonso -exconcejal de la "Lliga" y volvió a serlo el primer ayuntamiento nombrado por la Dictadura.

Visita inopinada y reservadamente "Peña Ibérica" al canciller del Consulado de Italia. Una comisión de "Peña Ibérica", pasa a saludar al cónsul del país amigo, quien los agasaja y los presenta al personal del consulado.

Viene Albiñana, acudimos a recibirle. En nuestro local pronuncia un discurso de exaltado patriotismo.

Sublevación de Galán y García Hernandez. En esta ocasión las dos únicas representaciones que acudieron a ofrecerse a Capitanía general, fueron "Peña Ibérica" y "Sindicatos Libres"- pasada la tormenta se cursaron innumerables telegramas y presidiendo el sitio de honor.

La "Lliga" hace campaña demagógica. Conferencia de Roda Ventura en el local de la "Lliga" de Gracia contra la Dictadura. Terminó a silletazos, siendo detenidos tres ibéricos (Gual, Pastor y Arnau).

"Peña Ibérica" acuerda apoyar todo acto españolista, sea el color político que fuera.

Campaña electoral. "Peña Ibérica" acuerda dar un Mitin en que la entrada fuese libre (recuerdese que entonces todos eran por invitación), para afirmar pública y categóricamente, nuestra condición de españoles. En todo aquel período, febril y agitado, solo "Peña Ibérica" fué la única que levantó la voz para enaltecer y honrar el nombre de España. Al advenir la República el primer local que asaltaron las pandillas de bigornios fué el de "Peña Ibérica". Era una turbamulta que dirigía el cap. Miranda. El miércoles o el jueves de aquella semana vino a buscarme el coche de la Gerencia a la cantera y me trasladó a las oficinas de Barcelona. En el despacho hallé a D. Pablo Martínez, Julio Milá y a mi hermano Salvador, proponiendome casi imperativamente, que emprendiese un viaje por el extranjero. Me negué en absoluto, puesto que consideraba entonces mas que nunca debía permanecer en Barcelona.

Envío a Batet a entrevistarse con el señor Pascual -éste era ibérico y había sido político de Morales Pareja- para ofrecer al partido Radical que si nos acompañaban 50 de sus correligionarios, los de "Peña Ibérica" íbamos a asaltar la "Generalitat" (recuerdese que aquellos días regía la república catalana).

A últimos de Abril, a las diez de la noche, suben a la cantera el teniente, el sargento y cinco números más de la guardia civil (de estos algunos vuelven a estar en el puesto de S. Feliu) para registrar la casa en que vivía, las oficinas etc. Se marcharon a las cuatro de la madrugada.

A últimos de Abril de 1931 nos reunimos en mi domicilio de Barcelona, Ponz, Correa, Belén, Salvado, y Catalá de Besi constituyendonos en Comité Revolucionario de "Peña Ibérica"

Aconsejamos a los ibericos se hagan socios de alguna entidad - ya sea política, cultural o de recreo-, al objeto de extender nuestro radio de acción.

En Mayo con J.Bertran y Güell y Bosch Labrús, formamos la "Junta Revolucionaria" de Barcelona.

Considerando conveniente la creación de un instituto obrero, de acuerdo con Bertran y Güell, fundamos la "Federación Obrera Catalana". En representación de "Peña Ibérica" forman parte de la junta, Correa, R. y J. Valderrama, Pastor, Peña y Salvador. Por la actuación equivocada de algunos elementos hacen dimisión de sus cargos al cabo de algún tiempo.

En Septiembre de 1931, celebramos una reunión en el "Mirza", presidida por el Marqués de Esquilache, en la que acudieron el Conde Vallengano (hermano del Conde Rodezno) y otro Tradicionalista- creo se llamaba Borrás y que era valenciano- J.Bertran y Güell y Bosch Labrús por los alfonsinos: y Sabadell y yo por "Peña Ibérica". Tres condiciones formulé, que fueron aceptadas por unanimidad: 1º. Que el día del Alzamiento, todos los paisanos tenían que salir a la calle con fusil; 2º. Que cuantos interviniesen se les daría empleo o colocación, y que se les haría considerar, en donde entrasen a trabajar, como de los más antiguos; y 3º. Que a las familias de los que resultasen muertos o mal heridos, se les proporcionaría un medio de vida decoroso.

Se constituye una nueva "Junta Revolucionaria" presidida por Irahola. Entre otros la integran: J.Bertran y Güell, Bosch Labrús, Llanas de Niubó, Poblador, Sabadell, Ponz, y yo. A principios de 1932 la representación de "Peña Ibérica" (Ponz y yo) nos declaramos incompatibles con Juan Sabadell y explicamos las razones que nos obligan a tomar tal determinación.

Fort va a Madrid y le exponen que es necesario atentar contra una alta personalidad para que el movimiento se produzca. Bel viene de Madrid acompañado de dos delegados. Nos apremian para que activemos la organización, y de que necesitaran 4 o 5 "hombres bien dispuestos" para que fueran a Madrid. Les aconsejamos que visiten a Irahola y Bertran y Güell, al Comandante Mandolell y Poblador, y al Conde de Vallengano y Felix Oliveras.

Al regresar de uno de sus viajes a Madrid, Fort nos pregunta: "Cuánto necesita "Peña Ibérica"". Le respondimos: "Nada, solo órdenes". En alguno de sus viajes se lleva "hombres bien dispuestos".

Se me llama urgentemente estando en la fabrica. Acudo con Bel a la calle Sepúlveda, en la casa en que residía Baratech. En una habitación estaba la señora, éste y J. Gascón limpiando de 40 a 50 pistolas oxidadas. En el comedor Fort y Baratoch. El primero de los cuales me dijo: Los únicos grupos que se avisan los de "Peña Ibérica" y que estos debían estar preparados para obrar en el término de 48 horas. Ante la premura del tiempo y de las pistolas oxidadas (siempre se nos había prometido buen acopio de ellas y de la clase llamadas ametralladoras como así mismo bombas de mano etc. Expuse algunas objeciones. Contestándome Fort

"Arréglatelas como puedas, pero hay que asaltar la Generalitat tan pronto salgan las tropas a la calle. Cuando sepas quien me ha encomendado que transmitiera esta orden no pondrás ningún reparo. Ahora no te digo su nombre porque no tengo su

consentimiento, pero esta noche es fácil pueda decirte lo". Por la noche me dijo su nombre: General Barrera, quien se hacía cargo del Movimiento en Cataluña. Lledó nos trajo algunas pistolas más, estas en buen uso y ofreció su concurso y el de sus amigos. Antes de cenar celebramos una reunión (Correa, Maristany, Pastor, Mota, Catalá de Besi, Peña, Valderrama, etc.). Requerido Poblador se mostró desde el primer instante dispuesto a todo lo que fuera menester. El día esperado -cada cual estuvo en su sitio.

Era el día que Alcalá Zamora llegaba a Madrid de regreso de su excursión a Palma de Mallorca, Sanjurjo aun era Director General de la Guardia Civil.

¿Porqué no se dió la orden?. No lo sé ni he intentado averiguarlo. Creo que los militares retirados por la Ley Azaña, también estuvieron movilizados.

Con motivo del viaje de Herriot a España, escribí la primera hoja clandestina contra el régimen y sus hombres. Se intitulaban "Al Pueblo" y en la página reversa llevaban la poesía de Bernardo López García "El 2 de Mayo".

Repasense los legajos de la Comisión de Responsabilidades que vino a Barcelona presidida por Guerra de Rio. A muchos de los comparecientes se les preguntaba si conocían a Francisco Palau Rabassó, presidente de "Peña Ibérica".

Atentado frustrado contra Azaña. Tres de los detenidos eran de la organización de "Peña Ibérica" (J. Ferrer, Juan de la Manta y Bel). Tres de las cinco pistolas del célebre maletín, eran mías.

El comandante Jimeno avisa a Catalá de Besi de que "Peña Ibérica" tenga los jefes de grupo concentrados para la noche del 9 al 10 de Agosto. Aquella noche y la siguiente estuvimos en el "Mirza" hasta tantas horas, aguardando las órdenes sin que nos llegara una, ni la de que podíamos ir a dormir.

A principios de 1933 fundamos el "Centro de Cultura Ciudadana". Durante este año se proyecta vengar al teniente de caballería asesinado por Menéndez el día 10 de Agosto. A los comisionados les digo que busquen en otros lugares los "hombres dispuestos". Vuelven a los quince días y celebramos algunas entrevistas, poniendoles en relación con "hombres dispuestos". Estos (Abad y Maristany, este último asesinado) solo piden se les lleve a Madrid y que si mueren que se atienda a su familia. Por esta época también comparecen otros dos enviados de Madrid. No recuerdo quien les avalóni como se llamaban (no obstante, me parece que más tarde fueron detenidos en Madrid por prender fuego a una tribuna desde la cual D. Niceto había de presenciar un desfile). Me citan para la noche en el "Patria", más como en la misma hora debo encontrarme con el cap. Despujol, Rato y otro en la "Puñalada" sita en el Paseo de Gracia, encuentro a Poblador y le encargué esta misión. Los planes y proyectos que le propusieron, según me manifestó Poblador, eran cual más descontado e inaceptables.

En Otoño lanzamos a la publicidad el seminario "El Combate" de tendencias netamente fascistas.

Movilización general para el día de las elecciones -Noviembre 1933- a las 10 de la noche. Se aguarda la orden de ir a posesionarnos de varios centros oficiales. A las tres se comunicaba con Madrid. A las cuatro se nos manda a....dormir. Funda "Unión Social Hispánica" y el "Centro de Cultura

Ciudadana". Se me requiere para que entre a formar parte del primer Triunviro de "Falange Española" en Cataluña. Viene José Antonio a Barcelona y designa: Basas y Santa Marina, Fontes, Claret y a mi.

En una reunión del triunviro acordamos cambiar la junta de "Unión Social Hispánica". El día de la asamblea somos elegidos, Santa Marina para el cargo de secretario, y yo para el presidente. El primer acuerdo de la nueva junta es el de adherirse a "Falange Española".

En el primer trimestre de 1934 por la fusión de "F.E." y de la "J.O.N.S." entran a formar parte del triunviro, J. M^o Poblador y Berenguer.

Por ciertas discrepancias surgidas en el seno del triunviro, no se imprime a la organización la actividad que es de desear.

Se organiza un gimnasio de "F.E."

Me retiro del triunviro a causa de las discrepancias. Sigo, no obstante en el cargo de presidente de "U.S.H."

Visita "U.S.H." Gual de Manresa (organizador de la C.E.D.A. en la mentada población) acompañada de Prats (exconsejero de la "Generalitat" después del 6 de Octubre). Nos invitan a que organicemos la C.E.D.A.". Desechamos la propuesta.

Prats, Tomas, Fernandez, y algún otro elemento piden una reunión ala junta de "U.S.H.". Se les concede; en ella también asistan Correa, Rodriguez, Valderrama, cap. Navarro, Ponz, Claret, etc. Prats propone ingresar en la "C.E.D.A." y que una comisión se traslade a Madrid para entrevistarse con Gil Robles. Después de breve discusión se rechaza la proposición. Se acuerda redacte un manifiesto.

Repartimos manifiesto de "U.S.H.", en el que nos declaramos; españoles, antidemocraticos, antiparlamentarios, partidarios del regimen nacional-sindicalista, y del estado totalitario corporativo.

Recibo confidencia de que el día anterior habían salido para Madrid, varios sindicalistas, pagados por los socialistas de Madrid, para atentar contra José Antonio. Sin perdida de tiempo se lo comunico a Santa Marina, quien inmediatamente avisó a José Antonio. A los pocos días fué objeto de un atentado el hijo del general Luque, confundido con José Antonio.

Pronuncio conferencia en "U.S.H." tratando la "Unidad Española" en sus cuatro aspectos: la geográfica, de la raza, la política-social y la espiritual.

La noche del 6 de Octubre aguardo en casa Benet al cap. Navarro, quien debía pasar a recogerme para ir al cuartel. A las doce de la noche me reintegro a mi casa. A la mañana siguiente me levanté a las seis de la mañana y al salir a la calle me entero de que Companys y demás compinches se habían rendido.

En marzo o Abril de 1935 entramos en contacto con la "U.M.E." Designamos al cap. Navarro para enlace de la citada organización. Nos encarecen tengamos grupos preparados para actuar en octubre. Les contestamos que los tenemos para actuar a las cuarenta y ocho horas.

Con Segura, Colom, etc. fundamos las "Juventudes Antimarxistas". Solicitado por Berenguer y Cebriano, me presentan a Ledesma Ramos. Me expuso los propósitos de la creación de otra organización nacional de carácter fascista, invitándome a cooperar en la misma. Rehusé y de mi parte procuré disuadirlo,

considerando que era una lamentable equivocación, ya que no era el tiempo el más adecuado para que nos dividiésemos.

Sale "Presente!". Segura y Gimenez me piden que colabore. Así lo hago.

Durante estos meses hay distintas movilizaciones y aplazamientos. Recogemos fusiles para mandar a Madrid. Doy tres de míos.

Elecciones 16 de Febrero de 1936. Todo preparado, previsto y dispuesto.

Fracaso electoral. Toda la noche en vela aguardando la orden que tampoco llega. Desilusión y amargura. Es entonces cuando escribí las hojas revolucionarias que dirigidas a los "españoles" firmaba "Cruces de Sangre" (con este nombre se encubría el de "Peña Ibérica"). Ya regularmente fueron apareciendo otras.

Los meses que se sucedieron fueron de intensa actividad. La mayoría de los días de Abril y Mayo, no comparecí a trabajar, Lagasca me dió por tres veces la orden, "esta semana no vaya a trabajar". Inútil que las ordenes de movilización sus correspondientes contraordenes se repetían cada dos por tres.

Entrevistas con Mosén Guiu, algunas acompañado de Fort y de Lledó. En una de las cuales me encarece en gran manera a vigilar al "Casino Militar". Las visitas que hacen al citado casino ciertos jefes y oficiales que tiene su destino en Madrid, en especial al ayudante de un general que también está con destino en Madrid. Se encargan de este cometido Ponz, Lemel y el Dr. Bellot.

Otras entrevistas con el cap. López Varela. En la discusión de un proyecto, me dijo: "no solo es conveniente y necesario que se realice sino imprescindible para que el movimiento sea un hecho". Quedamos acordes. Por nuestra parte nos encargaríamos de uno y otra organización del otro.

Atentado contra Crespo Moracho. El de Sandino no se realiza. Avisé al comandante Mandolell de que había malos informes del camarero que le servía café, en la granja del Paseo de Gracia. También hago llegar aviso a Poblador de que cierto falangista que trabaja en el canadrómo de Sarriá, hay quien asegura que es un espía de lo escamots. Siempre que de alguien tuve noticias parecidas, advertí a quien debía hacerlo para que comprobaran su certeza o falsedad.

El asesinato de Calvo Sotelo colma de exasperación a los buenos españoles. A las cinco de la tarde del sábado, día 18 de Julio de 1936, el cap. Navarro recibe orden de que los encuadrados en "Peña Ibérica", deberán presentarse en los cuarteles de la Via Icaria y otros al de la Guardia Civil de la calle Consejo de Ciento, entre dos a cinco de la madrugada. Se le advierte que en absoluto, no se ha de decir nada a nadie, hasta que se reciba el santo y seña.

A las once y media de la noche el teniente Solano viene al "Turia" y me dá santo y seña y además 500 ptas. Para el cap. Navarro por unos anticipos que había hecho. A los 20 minutos comparece Navarro. Viene de "Acción Obrerista" y está cerrado; pasamos por Gracia y un enlace (Juan Guri) nos dice que hacía media hora que se habían marchado, pues el bar se había llenado de "mala gente" y que a Maristany lo encontraríamos en el Kennel de Sarriá. Efectivamente allí está. También encontramos a Paris, Gimenez, Dr. Bellot, Correa, Valderrama, etc.. Sale el cap. Navarro en coche a transmitir el santo y seña a los demás grupos. Nos

encontramos con Poblador, Bosque, Perez, que tienen que ir al cuartel de Pedralbes. Los guardias de Asalto entran en el Kennel, cachean y detienen alguno. A las cinco me presento en el cuartel de la Guardia Civil, encuentro entre otros al comandante Sobreviela (hoy ten. coronel), al Ten. Benosa. Subo a una habitación en que hay varios jefes y oficiales.- Después el ten. de guardia (ahora detenido con la graduación de ten. coronel de Asalto) nos quería poner de "parapeto" a los paisanos cuando dijeron que la artillería venía a atacarnos: luego nos detuvo en el patio, más tarde quería entregarnos a los de la "F.A.I." cuando vinieron varios coches a buscar municiones, impidiéndolo un cap. de la guardia civil. No se a que hora era que el comandante Sobreviela nos dió salida a los paisanos. Entre 5 a 6 llegue a casa Benet. Algo mas tarde compareció el cap. Navarro.

Me quedé a dormir en casa de Pepito.

En la noche del 21 al 22, a las dos, delatados por F.Delgado, vienen varios coches de la "F.A.I.". Al abrir la puerta ya dispararon hiriendo al cap. Navarro quien rematan abajo en la calle (Aragón, entre Rambla Cataluña y Paseo de Gracia).

Yo me salvo por verdadero milagro. Me refugio en casa del Sr. Wyrowoy. El 25 de Agosto tengo que escapar nuevamente y me acoge Pepe Montón. Tanto mi familia como los Señores Wyrowoy, procuraron en vano obtener un pasaporte con el cual pudiera intentar pasar al extranjero.

Me aseguraron que por la provincia de Cuenca era fácil pasar a la España Nacional y con este propósito salgo el 14 de septiembre para Valencia. Todo en vano. He de permanecer en Valencia con la documentación que me prestó José Gumbau Olivar (este es el nombre que usé desde principios de Agosto) hasta el día de liberación, 29 de Marzo de 1939.

En Valencia mi historia es la de tantos perseguidos.

En el mes de Octubre un tal Martinez me proporciona carnet de la "S.U.R.T.E.F." por mediación de Don Juan Ros, éste igualmente huído. De este sindicato hace al de vendedores ambulantes, y de este al de fotógrafos.

A los pocos días de estar en Valencia llegó a mis oídos de que la Guardia Civil se iba a sublevar. Como en la Pensión Bilbao había un cabo de g.c aun cuando ignoraba quien era y como pensaba, me ofrecí acompañarle al cuartel y unirme a ellos. Desde entonces nos unió y nos une estrecha amistad. Y hasta que se paso a los nacionales estuvimos en constante comunicación. En la actualidad es sargento de guardia civil: se llama Bernardo Sans Colomin. Cuando este logro pasarse a los nacionales ingresé en la centuria de Falange del camisa vieja camarada Garneria.

No serví en el ejercito rojo, ni trabajé en nada que afectara a industrias de guerra, ni directa ni indirectamente. En Valencia solo trabajé de vendedor ambulante y de fotógrafo, en casa de D. Francisco Costa Salas.

El día 19 de Febrero de 1939 tuve un ataque de apendicitis en que los médicos me dieron por muerto. Me levanté de la cama el 21 de Marzo. Salí de casa para ir a la peluquería, el 28. El 29 a las ocho y media de al mañana ya estaba en casa de Garneria (este no me había avisado porque sabía que estaba enfermo pero mi hermano me había dicho que se preparaba "algo"). A las tres de la madrugada me fui a dormir. Al día siguiente entraron las fuerzas del Ejercito de Levante. El día 1 de Abril tuve que meterme otra

vez en cama.

El día 30 de Abril llegué a esta a las 8 de la mañana. A las 11 me presento al trabajo donde me recibieron con toda cordialidad.

Barcelona, a 3 de Julio de 1939.

• AÑO DE LA VICTORIA.

!VIVA ESPAÑA!

!SALUDO A FRANCO!

!ARRIBA ESPAÑA!

Número 2:

Declaració de la Junta Regional de Catalunya de la
Comunió Tradicionalista de 14-III-1935.

Font: Arxiu Fal Conde. Referència en el text: Nota
29 del capítol 1.

"La Junta, teniendo en cuenta las atribuciones que le competen, así como también las manifestaciones que en su día hizo el Exmo. Sr. Secretario de S.M. el Rey, en la Asamblea para la aprobación de las "Bases" del 19 Noviembre de 1934, después de amplia deliberación y examen en todos sus aspectos de lo referente a la constitución del "Bloque Nacional" en la Región catalana, acuerda por unanimidad no ser políticamente conveniente en los actuales momentos la constitución del mencionado "Bloque" en Cataluña y, en consecuencia, no constituir los comités del mismo ni autorizar actos para su propaganda. La Junta acuerda fomentar todo cuanto tienda a la reunión de los elementos católicos de Cataluña."

(De la reunión de la Junta regional, celebrada en Barcelona el día 14 de Marzo de 1935).

Número 3:

Declaració de José Ribas Seva a la Causa General.
Font: Archivo Histórico Nacional. Referència en
el text: Nota 75 del capítol 1.

DECLARACION DEL TESTIGO

En Barcelona a veintiocho

D. JOSE RIBAS SEVA

de Marzo

de mil novecientos cuarenta y uno

Ante el Sr. Fiscal, delegado para la instrucción de la causa general de Barcelona compareció el testigo anotado al margen, de treinta y siete años de edad, casado, natural de Barcelona, de profesión comercio, que no ha sido procesado, con domicilio en esta, Consejo de Ciento Nº 329 1º y despues de prestar juramento de decir verdad y enterado de las penas por falso testimonio, fue interrogado y DICE:

Que desde Marzo de mil novecientos treinta y cuatro en que fue fundada en Barcelona Falange Española y de las J.O.N-S. pertenece el declarante a esta Agrupación. Por esta fechas, en Barcelona, Vifredo Ricart recibió órdenes del Capitán Ruiz de Alda de formar la Falange Española en esta capital y puesto en contacto con el declarante a través de Roberto Basas ¡Presente!, enlazó con Luis Gutiérrez Santamarina siendo estos señores los que ostentaban los mandos de Falange Española y de las J.O.N-S., en lo que pudieramos llamar su primera época.

Próxima ya la fecha de Julio de mil novecientos treinta y seis era el que declara Jefe local, ostentaba Roberto Basas el cargo de Jefe Territorial, Vicente Lupo el de Jefe de Milicias, pero estando encarcelado era Poblador quien desempeñaba tal cargo, Santamarina era el jefe de los Sindicatos, Carlos Trias era Secretario de Basas, y había algunos otros cargos que el declarante no recuerda este momento.

A fines de Junio de mil novecientos treinta y seis llegó a Barcelona José Martín, con órdenes concretas de José Antonio ¡Presente!, que se hallaba encarcelado en Alicante, reuniéndose en casa de José Martín, el declarante con el capitán López Varela ¡Presente!, Santamarina, Poblador y algunos oficiales, para recibir las instrucciones que fueron la contestación que daba José Antonio a la consulta que la Falange de Barcelona le hacía con respecto a su participación en el Glorioso Alzamiento, trayecto, en efecto, José Martín la orden de participación y poniéndose de acuerdo en esta reunión lo que respecta a objetivos a cubrir en el día de Alzamiento, por la Falange, y desde luego el defender a España como patriotas españoles además de falangistas. En esta reunión de finales de Junio de 1936, en casa de José Martín, le parece recordar que no como orden de José Antonio sino como un deseo de los Mandos de Falange Española de Barcelona, se exigió que 48 horas antes del Movimiento fuese libertado José Antonio de la Cárcel, lo cual fue acogido con todo

entusiasmo por los representantes de la U.M.E.

Ya antes de esta fecha en casa de José Martín se había reunido el declarante y otros compañeros oficiales de Artillería, dedicándose a la preparación del Alzamiento, y mas concretamente a la fabricación de explosivos, para cuando fuesen necesarios.

Que como Jefe Local, desde fines del año mil novecientos treinta y cuatro, mil novecientos treinta y cinco y parte de mil novecientos treinta y seis, puede afirmar que se llegaría a alcanzar la cifra de un millar de afiliados, pudiendo contar en la fecha del Alzamiento con unas doscientas personas. Que la escasa documentación consistente en carnets, fichas y cartas de la Jefatura Local de Falange Española que obraban en poder del que declara, fueron quemadas por el mismo la noche del domingo diecinueve de Julio de mil novecientos treinta y seis. Que las consignas que tenía que recibir el declarante con respecto al día en que se efectuaría el Alzamiento, lugar de concentración, cuarteles a que había que acudir, no llegaron a su conocimiento, indudablemente debido a que José Martín fue detenido. al igual que otros varios, que tuvieron que esconderse por haber ido la policía a sus domicilios y que por todo ello no enlazaron con el declarante que se quedó desconectado en aquella ocasión.

Leída se afirma y ratifica y firma con S.s.: doy fé

José Ribas.

Número 4:

Cartes de Rafael Gay de Montellá a José Ribas Seva de 30-VIII-1936, 7-IX-1936 i 1-X de 1936. Font: Documentació privada de José Ribas Seva. Referència en el text: Nota 35 del capítol 2.

1).

Génova 30 agosto 1936.

Mi distinguido amigo:

He agradecido mucho sus líneas y celebro infinito que la molestia del brazo le haya desaparecido enteramente. Los voluntarios marcharon antes de ayer unos en el [?] y otros con el tren para embarcar en Nápoles. Dios les dé mucha suerte.

Celebro que el amigo Sr. Berni les atendiera como se merecen Vds. y espero que en el momento oportuno podrá darles todas las sugerencias y recomendaciones que necesiten.

Ya suponía que en Roma hallarían Vds. los madrugadores y los intrigantes. Pero no se apuren, que de cada uno hay ya en el lugar oportuno antecedentes históricos y anecdóticos. De todos modos mis ideas hacen tantos prosélitos que anteayer un gran industrial de Barcelona que ha estado oculto veinte días me pidió que le apoyara para estudiar en Roma corporativismo. Yo le dije que en Roma lo estudiaría bien, pero que el sentido ético del movimiento lo debe llevar en el corazón.

Hoy los chicos con Laurita y Elvira están en Nerví a pasar la fiesta. Han agradecido lo mismo que mi esposa sus respetuosos saludos y los [?] gustosos deseándole como su amigo

R. Gay
una feliz estancia en Roma.

2)

Mi estimado amigo Sr. Ribas:

Las amigas Laura y Elvira me piden que ya que tengo que contestar a su amable carta, le incluya las que acaban de recibir de su Sra. madre, lo cual hago gustoso felicitándole a Vd. tenerla ya tan cerca y por el feliz viaje que ha hecho.

Le adjunto a Vd. la copia de unos artículos que he mandado a Filipinas [*]; ellos resumen la situación interior

de España y de Cataluña y le podrían servir por si ha de redactar Vd. algo con referencia al desastre y tragedia por la cual atraviesa nuestro país. Faltan dos más relacionados con la cuestión internacional, en la que Cataluña presa del Frente Popular francés a lo que puede ayudarle en el caso de estallar una guerra europea en la cuestión del transporte por mar de las tropas negras coloniales, tiene hoy un lugar preponderante.

Le estimaría me diera detalles sobre la pensión que Vd. ocupa en Roma, pues a principios del mes entrante queremos con mi mujer y Montserrat y nuestros vecinos de Barcelona, la vda. de [?] y su padre trasladarnos a Roma.

He sido encargado de redactar un mensaje de agradecimiento al Duce, a la Marina, autoridades de puerto y [?] de asistencia por lo bien que se han portado con los prófugos. Yo le mandaré pliegos para que los españoles que haya por ahí los firmen y cuando los tengamos, pediríamos audiencia al Duce. También le mandaré el texto.

No se olvide de darme los detalles de pensión que le pido ó los de otras si los supiera. Recuerdos de Luisa y Montserrat, así como de Laura, Elvira y mande a su affmo. amigo

Rafael Gay de Montellá

Génova, 7 setiembre de 1936.

(*).- Els articles citats no són a l'arxiu Ribas Seva.

3)

Génova, 1 Octubre 1936.

Estimado amigo Sr. Ribas:

Hemos agradecido infinito su buen recuerdo desde Burgos y también las amiguitas [Melean, McLean ?] a las que seguidamente entregamos su carta. Ya supuse que cuando no me contestaba desde Roma, era que no se lo habían permitido sus ocupaciones. Ahora aquí hemos quedado muy reducidos de colonia. Muchos con sus familias han marchado a España. Así, Ferrer Vidal está en Pamplona, los Albert, Fontcuberta y otros en Sevilla. Ya sabía que Manolo Albert comandante de Artillería murió víctima de un avión rojo, en una plaza de un pueblo de Andalucía. Aquí causó mucha pena porque ra muy conocido.

Yo me propuse hacer quedar bien a los refugiados ante el Gobierno italiano por su obra de asistencia marítima, de puerto y de colocación que había hecho con nosotros. Contra el parecer del Sr. Nadal que obedecía órdenes de no hacer acatamiento al Gobierno fascista de Italia, se suscribieron pliegos de un mensaje en número de más de 400 firmas entre ellos ex-senadores, ex-diputados, algunos de la Lliga,

grandes de España, títulos, negociantes, abogados, médicos, industriales, etc. recogiénolas de Pegli, Nervi, Rapallo, Guioto [?] y Génova. Se nombró una comisión que presidió el Cónsul y las firmas encuadradas en un album verde con los lazos de las banderas de España e Italia, fue olemnemente entregado al prefecto de Génova el sábado pasado. Cuando menos, la colonia española de Génova ha hecho quedar en el lugar que se merece España agradecida. Ahora quisiéramos organizar un gran funeral para las víctimas militares y civiles. Quisiéramos hacerlo para el día de la Virgen del Pilar en conmemoración de la Salvadora de España.

Hemos trabajado para regalar un par de avionetas al ejército de España. Una la tenemos pronta para enviarla. La pilotará el aviador fantasma, Sr. Balcells, de quien ya sabrá como escapó de la escuadra Sandino Esta avioneta será bendecida el sábado día 3 y partirá para Sevilla el domingo. Estamos en tratos con otra de unos ingleses que la cederían a buen precio. Después de ésto, yo pienso (yo pienso, digo, porque mas abajo verá que mi salud no me permite echar [?] planes), trasladarme a Roma a perfilar el Corporativismo, como sistema a implantar en España con base a un partido nacionalista, fuerte y dictatorial, sin el cual el Corporativismo no puede sostenerse. He asistido a algunas sesiones del Sindicato de empleados de Banca y seguros, en donde he aprendido la marcha del último grado del funcionamiento del sistema. Después si puedo ir a Roma acabaré de enterarme y así que pueda nos trasladaremos a España por el Norte ó por el Sur para ir a ofrecerme en lo que pueda ser útil.

Mi salud anda así, así. Ya de tiempo me sentía una molestia en la parte baja del cuello que me impedía tragar bien. Ayer los doctores [?] y [Carulla ?] me vieron y diagnosticaron un abultamiento de la glándula tiroides, que hay que tratar o extirpar. Veremos lo que decidirán; en todo caso tambien todoha de quedar en la mano de Dios, por lo cual conformado, no me preocupo mas que por lo que representa destorbo [sic] de futuros planes.

Mucho me complacería pasar una temporada con Vd. en esa Ciudad, en donde ha encontrado Vd. el alma pura castellana llena de nobleza y virtudes. Visite en mi nombre a Don José Nieto, decano del Colegio de Notarios de esa, compañero de desgracias [?] conmigo en Bilbao, a quién aprecio mucho por su inteligencia y patriotismo.

Ya procuraré hacerle quedar bien, como me pide, con el amigo Berni, pero él se hará perfecto cargo de sus ocupaciones.

Con saludos de Luisa, Montserrat y [?] para Vd. reciba un afectuoso abrazo de su amigo

R. Gay de Montellá.

Número 5:

"Relación del personal de Milicias Patrióticas que prestan servicio de armas, 15-X-1936.

Font: Documentació privada de Antonio Geis Salvans. Referència en el text: Nota 156 del capítol 2.

<u>NOMBRES</u>	<u>DIA QUE EMPEZO</u>
Antonio Geis Salvans	7 septiembre
José V. Muntadas Claramunt	31 agosto
Carlos Pastor Saco del Valle	29 septiembre
Pablo Cucurny Llumell	28 agosto
Jorge Garzolini Ziffer	7 septiembre
Carlos Farfán de los Godos Macías	12 septiembre
Tomás Ketterer García	
Gerardo Jacob y Ernst	11 septiembre
Fernando Morales Rodríguez	23 septiembre
Carlos von Haartman	19 septiembre
Alberto Avilés Cucurella	27 septiembre
Pedro Armenteros Urbano	24 septiembre
Juan Armet de Castellví	3 octubre
Pablo Arola Grau	27 septiembre
Heliodoro Ausin Alonso	17 septiembre
Francisco Batllebellí Arcs	21 septiembre
Julio Benito Ineu	26 septiembre
José María Biel Casal	26 septiembre
Juan Bondis Roca	18 septiembre
Pedro Borralló Vadillo	29 septiembre
Manuel Borrás París	27 septiembre
José Calbetó Barrá	23 septiembre
Manuel Camañes Ortega	19 septiembre
Luis de Caralt Borrell	7 septiembre
Pablo Carlier Meresse	18 septiembre
Francisco Carreras Arañó	3 octubre
Juan Carreras Medallo	3 octubre
José Carrero Ribes	2 octubre
Francisco Castany Ferrer	2 octubre
Faustino Cejudo Vedia	17 septiembre
Juan Conde Cabello	3 octubre
Francisco Corbella Boteller	29 septiembre
Luis Delcor Civit	3 octubre
Ramón Delcor Civit	3 octubre
José Oriol Despujol Magarola	26 septiembre
Víctor Despujol Magarola	26 septiembre
Justo Despujol Magarola	26 septiembre
Miguel Domínguez Arroyo	29 septiembre
Tomás Duró Arguedich	10 octubre
Oscar Forgas Rosell	23 septiembre
Antonio Galindo Hernández	29 septiembre
Luis García Barace	7 septiembre
Fernando Garrido Donderis	29 septiembre
José Gil Sousa	29 septiembre
Julio Leon Gimeno Maulet	29 septiembre

Tomás Giner Vicente [*]	29 septiembre
Jaime Gurri Mora	29 septiembre
Primitivo Hernando Ausín	17 septiembre
José Iglesias Torrome	2 octubre
Félix Lara Arlanzón	17 septiembre
Joaquín Larrosa Coscojuela	29 septiembre
Andrés López Beltrán	1 septiembre
Fernando de Llanza Albert .	29 septiembre
José Manuel de Llanza Albert	29 septiembre
Vicente Lleó Royo	27 septiembre
Santiago Marfá Garí	21 septiembre
José María Martínez Torres	3 octubre
Fernando Moragas Elías	1 octubre
Juan Morali Ademá	29 septiembre
Antonio Muñoz Catalá	29 septiembre
Carlos Oliveras de la Riva	21 septiembre
Eduardo Ollé Pinell	29 septiembre
Ramón Pedret de Falgás	6 septiembre
Pedro Pere Parera	2 octubre
Ernesto Perelló Serra	4 septiembre
Raimundo Pérez Sala	17 septiembre
José María Plantalamor Rovira	27 septiembre
Joaquín Ponce Ortega	29 septiembre
Pablo Puig Griera	1 septiembre
Antonio Quijada Guerrero	25 septiembre
José Ramis Vergés	6 septiembre
Pedro Riba Domenech	1 septiembre
Eduardo Melean Sol	29 septiembre
Francisco Rodríguez López	2 octubre
Esteban Roldán Olivata	27 septiembre
Raimundo Romera Evaristo	29 septiembre
Francisco Romero Romero	29 septiembre
Jorge Roura Rosich	24 septiembre
Manuel Rozas Espiñeira	26 septiembre
Ricardo Sabanés Canal	1 octubre
José Serrallach Juliá	27 septiembre
Amado Serraller Lucía	29 septiembre
Ramiro de Sobregrau Jubert	24 septiembre
Leoncio Soler Puig	29 septiembre
Carlos Varenne Chardac	18 septiembre
Renato Viader Sitges	26 septiembre
Angel Vila Aulí	28 septiembre
Juan Yañez Ledesma	29 septiembre
Arturo Ybar Parera	17 septiembre
Pedro Nequi Solsa	3 octubre
Pedro Sanvicens Cenoz	3 octubre
José Minguell Jordi	3 octubre
José María Cusí García	23 septiembre
Ignacio Llovet Fortuny	3 octubre
José González Blanch	29 septiembre
José Martí Sensat	29 septiembre
Nonito Mateu Mir	1 octubre
Guillermo Roger Pujadas	29 septiembre
Juan Solé Vidal	1 octubre

El Jefe de Centuria
Antonio Geis

Abans del llistat apareixen escrits els següents noms:

Ramón Grau
Santiago M. Busutil
Antonio Martí Punta
José Ribó Malloí
Víctor Gómez Cheda

[*].- A un altre llistat posterior de la Centuria apareix un tal Vicente Giner Tomás. Sembla una rectificació d'aquest nom.

Número 6:

Alocució pronunciada per José Ribas Seva per "Radio Castilla" l'octubre de 1936.

Font: Documentació privada de José Ribas Seva.
Referència en el text: Nota 198 del capítol 2.

(Por orden de la Junta de Defensa Nacional las emisiones por radio deben hacerse en español solamente. Damos nuestra entera aprobación a la hermosa alocución del jefe de Falange de Barcelona y le felicitamos por su iniciativa).

A través de Radio Castilla, han hablado patriotas de todas las significaciones, de todas las regiones de España y sus palabras han servido para exaltar el sentido y la gloria del movimiento nacional contra la barbarie comunista y la locura anarquista, todavía dominantes en provincias desdichadas de nuestro país. Permitid a un catalán español por los cuatro costados, que es a la vez falangista cien por cien, de los de la vieja guardia y la hora primera, que os envío un saludo a todos los patriotas que me escuchen y sobre todo, a los que en mi amada Cataluña están esperando con agonía angustiosa el momento de su liberación.

Por militar en Falange tuve que salir de Barcelona vencido el movimiento de Goded, no cabía posibilidad alguna de trabajar por España. He vivido el ambiente de simpatía que en la Italia fascista se respira por nuestra causa. Y apenas se me presentó ocasión, he vuelto a mi patria, para ir allí donde la Falange me ordene y para que en la tarea de reconquistar de la garra comunista a nuestra Cataluña no falte mi modesta aportación.

Viviendo estas horas de lucha en la magnífica Castilla, de la que un poeta de mi tierra dijo que estaba triste de tanto soñar con el mar, bendigo el instante en que retorné al suelo de la Patria para cumplir mis deberes sagrados de español, en los que se encierran implícitamente los de catalán. He comprobado la sustancia popular que nutre en Castilla, el movimiento contra el Gobierno soviético de Madrid, al que Falange se unió con alma y vida por comprender perfectamente que significa el comienzo de un renacimiento magnífico, en el que todas las regiones han de integrar una Patria justa y humana, en la que se pueda vivir limpiamente, bajo la tutela paternal y ferrea de un Estado vigoroso. La contemplación de estos labriegos altivos, entusiastas bajo su serena y firme apariencia, que trabajan con absoluta fé en la victoria de nuestra causa, me ha hecho conocer profundamente a Castilla. Y amarla. Y con ella al

resto de España. Los catalanes que tenemos a orgullo ser españoles, que por nada ni por nadie declinaríamos esta cualidad que es el mas alto honor que a un nacido puede caberle, tenemos la obligación de sentirnos asombrados y satisfechos por la envergadura que el movimiento nacional ha tomado, al englobar a masas populares innumerables.

Quisiera que mi voz fuera escuchada por mis compañeros, por los falangistas de Cataluña que con tanto sacrificio han sabido luchar por España en los últimos tiempos ominosos y difíciles y sobre todo, por la gran masa honrada del pueblo catalán, engañada torpemente por pequeños políticos resentidos. Y daría mi vida misma, por que su espera atormentada por la liberación de la tiranía bestial del anarquismo, verdadero señor de la tierra catalana al presente, segun comprueban todos los informes y mi experiencia personal, mi palabra pudiera servirles de esperanza y contribuyera a darles ánimos para resistir el poco tiempo que aun nos queda para que Cataluña vuelva al seno de la España reconquistada.

Españoles todos; catalanes: un falangista catalán os dice que lo mejor de Cataluña está espiritualmente con la causa de la España una, grande y libre, por la que hemos sufrido tanto. En Burgos, cabeza de Castilla, vamos a formar una falange combatiente formada por catalanes de Falange. Cuando comencemos el avance por mi tierra para recobrarla, los catalanes mejores vendrán a abrazarnos y con nosotros a los soldados y falangistas de toda España, pues somos hijos de ella y hermanos con fraternidad irrenunciable, por imperativo de la Naturaleza, de la historia y por piedad de Dios.

Hermanos de España entera y de Cataluña: ¡Arriba España!

Hi ha un segell de la Oficina de Prensa de la Junta de Defensa Nacional. Burgos.

Número 7:

"Relación de oficiales del Ejército afiliados a ésta Delegación Territorial. Delegación Territorial de Cataluña de F.E.T. y de las J.O.N.S., 21 de Diciembre de 1937".
Font: Documentació privada de José Ribas Seva.
Referència en el text: Nota 214 del capítol 2.

FALANGE ESPAÑOLA TRADICIONALISTA Y DE LAS J.O.N.S
=====

DELEGACION TERRITORIAL DE CATALUÑA
.....

RELACION DE OFICIALES DEL EJERCITO, AFILIADOS
A ESTA DELEGACION TERRITORIAL.
=.=.=.=.=.

- En Armas Combativas: OFICIALES PROVISIONALES DE MILICIAS
- En Armas Combativas: OFICIALES DE COMPLEMENTO
- En Armas Combativas: OFICIALES PROVISIONALES DEL EJERCITO
- En Armas Combativas: OFICIALES PROFESIONALES DEL EJERCITO

-
- MEDICOS
 - HABILITADOS
 - ASIMILADOS
 - HONORARIOS
 - SACERDOTES

=====

Burgos, 21 Diciembre 1.937

.....

OFICIALES DEL EJERCITO, QUE ESTAN AFILIADOS A LA DELEGACION
TERRITORIAL DE CATALUÑA DE F.E.T Y DE LAS J.O.N.S.

.....
EN ARMAS COMBATIVAS

OFICIALES DE COMPLEMENTO

AIGE CORBELLA, Luis	- Alférez Infantería
ALVAREZ SOTO, Delfino	- Tte.
BALDRICH GATELL, Victor	- Alférez
BALDRICH TIBAU, Manuel	- Tte. Complemento 3a División Navarra en Jaca.
BARIOS CALVIS, Wenceslao	- Alférez Complemento - Artillería
BATLLO VIDAL-RIBAS, José	- Alférez Complemento - Caballería
BERGNES BERGNES, Calixto	- Alférez Complemento - Intendencia
CAMENO Y GUTIERREZ DE LA HIGUERA, Felix	- Alférez Complemento - Caballería. Grupo Escuadrones Regulares con Córdoba
CAMPS, JORGE de	-Tte. complemento de Caballería
CASANOVAS ARTES, Julio	-Alférez complemnto - Artillería
CASES LAMOLLA, Manuel	- " complemento - Ingenieros
COSP CAMINAL, Ramón	-Alférez complemento - Caballería- Regimiento de Caballería España 5º
COSTA COMPTE, José	-Teniente Complemento - Artillería
DALMASES VILLAVECHIA, Ramón	-Teniente Complento -Caballería
DALTABUIT PELAYO, Eudaldo	-Alférez Complemento Caballería por dirección Alférez 4º Cia. F.E.T de las J.O.N.S.
FABRE BERTRAND, Jorge	- Alférez Complemento -Artillería
FERRANDIZ ARJONILLA, Francisco	- Alférez Complemento - Infantería
FERRATER DUCAY, Luis de	-Teniente Complemento - Artillería Regimiento Artillería Ligera nº 3
FONRODONA MASNÉT, José	- Teniente Complemento -Ingenieros
FONTANA TARRATS, Fernando	- Alférez Complemento -Caballería
FONTCUBERTA Y DE CASANOVA, José de	- Teniente Complemento -

Intendencia, destinado
Aviación en Salamanca

FONTCUBERTA PASCUAL, Sebastian de	- Alferez Complemento - Caballería
FRIGOLA ALMEDA , Luis MO	-Teniente Complemento -Artillería
GALLEGO BERENQUER, José	-Alférez Complemento -Artillería
HERNANDEZ PALMES, Carlos	- Alférez Complemento -
LLIRO JUBERT, Isidro	- Alférez Complemento - Ingeniero
MADI RUSIÑOL, José	-Alférez complemento -Infantería
MARIMON BATLLO, José Luis	-Alférez Complento -Artillería
MAS FONTANALS , Ramón	-Teniente Complemento -Artillería

OFICIALES DE COMPLEMENTO EN ARMAS COMBATIVAS

-.-.- .-.-.-.-.
(2ª Hoja)

MARSAL NOVOA, Manuel	- Alférez complemento - Artillería, y destinado 4º Bateria, 2º Regt. Art.Montaña.
MENCOS EZPELETA, José Ramiro	- Capitán Complemento - Ingenieros
MERCE Y VERNET, Juan	- Alférez Complemento -Artillería
MILLET MARISTANY, Genaro	- Alférez Complemento -Ingenieros
MORA OBRADOR, Eugenio	- Alférez Complemento -Artillería
NOGUERA SABATER, Luis	- Alférez Complemento -Artillería
OLANO Y BARANDIARAN, Enrique	- Alférez Complemento -Caballería
OLIVER MOYA, Emilio	- Alférez Complemento -
BARIS MAYNES, Celestino	- Alférez Complemento -Caballería
PASCUET MORRAL, Valentin	- Alférez complemento -Caballería
PORTA PELALTA, José	- Alférez Complemento -Caballería

PRATS TOMAS, José	- Capitán Complemento -Ingenieros
QUADRAS FELIU, Santiago	- Alférez Complemento -Caballería
SARDA TORRES, Juan	- Alférez Complemento -Infantería
SOLANO REDON, Antonio	- Alférez Complemento -Artillería
SOLER MURILLO, Manuel	- Alférez Complemento -Infantería destinado Bandera Castilla Sec. Armas Automáticas
SUBIRACH RIBAS, Francisco	- Teniente Complemento -Artillería destinado a la Legión 13 Bandera.
TREPAT PLA, Manuel	- Alférez Complemento -Artillería destinado 14 Ligero de Valladolid.
TRIAS BRETRAN, Bartolomé	- Alférez Complemento -Caballería
VALLS VERGES, Manuel	- Alférez Complemento -Infantería
VIDAL GABAS, Antonio	- Teniente Complemento
VIDAL FOLCH, Andrés	- Alférez Complemento -Caballería
VIGUER VACHS, Antonio	- Alférez Complemento -Id.
VILA CASAGUALDA, Joaquin	- Alférez Complemento -Id.
VILADEVALL MARFA, Francisco	- Alférez Complemento -Artill.
VISA Y DUSOL, Ramón	- Alférez Complemento
NAVARRO SECO, Federico	- Teniente Complemento
VILELLA, Cayetano	- Teniente Caballería (medalla militar)

OFICIALES DEL EJERCITO QUE ESTAN AFILIADOS A LA DELEGACION
TERRITORIAL DE CATALUÑA DE F.E.T Y DE LAS J.O.N.S

.....
EN ARMAS COMBATIVAS
.....

OFICIALES PROVISIONALES

ARAMENDIA ASCASO, José - Alférez Provisional -Infantería

AIXELA TARRATS, Manuel - Teniente Provisional -Ingenieros

BATLLEVELL ARCHS, Francisco - Alférez Provisional - Infantería
, destinado a la Agrupación de
fuerzas
de Falange de Aragón- en
[ilegible] Rasal La Peña (Huesca)

BELLIDO GARCIA-COS, Luis - Alférez Provisional de Infantería

BEGAMO LLABRES, Bartolomé - Alférez Provisional de Infantería
destinado a la 2ª Bandera de
Falange de Burgos.

BORRAS PARIS, Manuel - Alférez Provisional de Ingenieros

BUSQUETS LEMONIER, Guillermo - Alférez Provisional de
Intendencia

CANDELUS DELFO, Arturo - Alférez Provisional de Infantería

CARALT BORRELL, Luis - Alférez Provisional de
Infantería

CARBO AMIGUET, Juan - Alférez Provisional de Aviación

CARDENAL y DE SALAS, José Antonio " Provisional de
Infantería

CARRASCO MORIAN, José - Alférez Provisional de
Infantería

CARRERAS MEDALLO, Juan - Alférez Provisional de Infantería

CASADEMONT COLOME, Luis - Alférez Provisional de Infantería

CIRES NIVELA, Mariano - Alférez Provisional de Infantería

COLOMER REINER, Tomás - Alférez Provisional de Infantería

CORBELLA ESTELLER, Fco.Javier - Alférez Provisional de Infantería

CUERDA BARCELO, Juan - Alférez Provisional de Infantería
destinado a la P.M. del
Regimiento de Palma nº 36

MARFA GARI, Santiago	-Alférez Provisional de Ingenieros
MARTINEZ TORRES, José Ma.	-Teniente Provisional
MARTINEZ MIRAGALL, Antonio	-Alférez Provincial de Infantería
MARTINEZ MARI, José Ma.	-Alférez Provincial de Intendencia
MAYMO GOBERNA, Antonio	-Alférez Provincial de Infantería
MASRAMON DE VENTOS, Joaquin	-Alférez Provincial de Ingenieros
MASRRIERA VERGES, Manuel	-Alférez Provisional de Infantería
MEYFREN BARDI, José	-Alférez Provisional de Infantería
MELCION MAMANO, Juan	-Alférez Provisional de Infantería
MESTRES TORRES, Alfonso	-Alférez Provisional de Infantería
MORRAGAS ELIAS, Fernando	-Alférez Provisional de Artillería
MORALES GARCES, Adrian	-Alférez Provisional de Infantería
MORALI ADEMA, Juan	-Alférez Provisional de Aviación
MUNTADAS CLARAMUNT, José Vicente	-Alférez Provisional de Aviación
MUSSONS CLARAMUNT, Jaime	-Alférez Provisional de Infantería (destinado a Flechas Negras)
OLIVERAS DE LA RIVA, Guillermo	-Alférez Provisional de Inf. (destinado a Carros de Combate)
ORTOLL VINTRO, José Ma.	-Alférez Provisional de Artill.
PANTALEONI RAMONATXO, Juan	-Alférez Provisional de Inf.
PANTALEONI RAMONATXO, Amadeo	-Alférez Provisional de Inf.
PANTALBONI CONZALBO, Celso	-Alférez Provisional de Infantería
PARES RIUS, Pedro	-Alférez Provisional de Infantería
PASTOR CAMPOY, Luis	-Alférez Provisional de Ingenieros
PEREÑA Y DE QUINTANA, José Oriol	-Alférez Provisional de Intendencia
PINEDA GUALBA, Emilio	-Alférez Provisional de Infantería

OFICIALES PROVISIONALES DEL EJERCITO

EN ARMAS COMBATIVAS

.....

(32 Hoja)

PONS CASTELLA, Francisco -Alférez provisional de Infantería
 RIBE BLASCO, Emilio -Alférez provisional de Infantería
 RIERA ARTIGAS, Ricardo -Alférez Provisional de Infantería
 ROS Y DE RAMIS, Ignacio de -Alférez Provisional de Infantería
 ROSES CARBONELL, José A. _Alférez Provisional de Infantería
 ROSES CARBONELL, Roberto _Alférez Provisional de Infantería
 ROURE GILI, Andrés -Alférez provisional de Infantería
 SABATA ANFUNS, Juan -Alférez provisional de Infantería
 SAGARRA MONTOLIU, José Ma. -Teniente provisional de E.M.
 SAIZ DEL VAL, Bonifacio -Alférez provisional de Infantería
 SALA SOLER, Esteban -Teniente provisional de Infantería
 SAYOS PONCET, Emilio -Alférez provisional de Infantería
 SEGUI BALDILLOU, Juan -Alférez provisional de Infantería
 SOBREGRAU JUBERT, Ramiro C. de -Alférez Provisional de Infantería
 SOLE VIDAL, Juan -Alférez provisional de Infantería
 SUBIRACHS RIBAS, Andrés -Alférez provisional de Infantería
 TALLADA MASCAROS, Juan -Alférez provisional de Infantería
 TRAVER MARIN, Vicente Enrique -Alférez Provisional de Infantería
 TRIAS BERTRAN, Carlos -Alférez provisional de Infantería
 VALLDOSERA MONSERRAT, Francisco -Alférez provisional de Inf.
 VIADER SITJES, Renato - Alférez provisional de Artillería
 VILA MULI, Angel - Alférez provisional de Infantería
 VILLAVECHIA RICART, Jaime - Teniente Provisional de Ingenieros

OFICIALES DEL EJERCITO, QUE ESTAN AFILIADOS A LA DELEGACION
TERRITORIAL DE CATALUÑA DE F.E.T. Y DE LAS J.O.N.S.
EN ARMAS COMBATIVAS

.....
OFICIALES PROFESIONALES
.....

ARNAU Y MERCADER, Juan	-Comandante E.M.
FONTCUBERTA ROGER, Trino de	-Capitán Caballería (inválido de guerra en la toma de Irún)
GUERRA CALEDO, Julio	- Teniente Coronel E.M.
GUTIERREZ CAMPILLA, Pedro	- Oficial de Marina
MARTI ALBESA, José Ma.	- Oficial de Caballería
MARTIN-GONZALEZ FERNANDEZ, José	-Capitán Caballería
MENENDEZ AULESTIA, Guillermo	- Capitán de Ingenieros
MIRO PALAU, Jaime	- Capitán de Caballería
SOBREVIELA MONLEON, Emilio	- Comandante
TORRENTS PISERRA, Ignacio de	- Comandante E.M.
SOTO, Angel	Jefe E.M. División 31 - Teniente Coronel Jefe 1a Bandera de Falange de Burgos

OFICIALES DEL EJERCITO, QUE ESTAN AFILIADOS A LA DELEGACION
TERRITORIAL DE CATALUÑA DE F.E.T. Y DE LAS J.O.N.S.

MEDICOS - HABILITADOS - ASIMILADOS - HONORARIOS Y SACERDOTES
.....

AGUSTI PEYPOCH, Juan Antonio	- Alférez Médico, destinado Frente de Madrid
ALEU DIAS, Guillermo	- Alférez Sacerdote
ALTIMIRAS FERREER, Alfonso	- Alférez Cuerpo Jurídico Militar
ANET GODO, Antonio	- Teniente Aviación
AUBERT CAMPS, Julio	- Alférez Médico Hospitalizado en Teruel

BATALLA SABATER, Luis	- Alférez Médico
CALLIS PARRIOL, Luis Ma.	- Alférez Médico
CALVIÑO SABUCEDO-GRAS, Mariano	- Teniente Cuerpo Jurídico Militar Sud-Delegado Territorial Cataluña
CANUT VIDAL, César E.	- Teniente Cuerpo Jurídico Militar
CASTELLAR PICH, Domingo	- Alférez Cuerpo Jurídico Militar
CAVALLER Y RIGOL, Francisco	- Alférez Médico
CLAVELL MONTIU, Jaime	- Alférez Aviación
CREUS VIDAL, Luis	- Teniente
DESPUJOL MAGAROLA, Ramón	- Alférez Cuerpo Jurídico Militar
ESCUIN VERA, Mario	- Alférez de Contabilidad destinado en Valladolid
FERRET Y JAUME, Carlos	- Alférez Médico
PRADERA BUTSEMS, Carlos	- Teniente de Ferrocarriles
FRUCHTMAN Y ROGER, Raimundo	- Capitán Médico de Complemento
FUSTER FABRA, Alvaro	- Teniente de Ingenieros
GALINDO LOPEZ, Jesús	- Alférez Médico
GALINDO LOPEZ, Lorenzo	- Alférez Médico
GALINDO GONZALEZ, Lorenzo	- Teniente Cuerpo Jurídico Militar
GORGOT SALA, Pedro	- Alférez Médico
GRAU RAMONEDA, Ramón	- Alférez Sacerdote
JULIO BURRELL, Rosendo	- Alférez Médico
LLOBET LLAVARI, Jose Ma. de	- Alférez Médico
MAGAZ BERMEJO, Fernando	- Teniente Cuerpo Jurídico Militar
MARROIG SALVATELLA, Andrés	- Teniente Médico
MARSAL MARCE, Jose Maria	- Teniente Cuerpo Jurídico Militar
MELEAN SOL, Eduardo	- Alférez Cuerpo Jurídico Militar
NOGUERAS CABEZALI, Isaac	- Alférez Médico
OJEDA GUILLELMI, Gonzalo	- Teniente Médico de Complemento

OFICIALES DEL EJERCITO, AFILIADOS A LA TERRITORIAL DE
CATALUÑA

Médicos - Habilitados - Asimilados - Honorarios Y Sacerdotes
(29 Hoja)
.....-

OJEDA GUILLELMI, Diego - Teniente Ferrocarriles

OLIVERAS CUART, Angel - Teniente de Ingenieros
Jefe Parque Recuperación y
Automovilismo en Toledo.

PONCE DE LEON DE ALBERNI, Joaq. - Capitán Médico Honorífico

REGAS LLIBRE, Joaquin - Alférez de Contabilidad

SALAS BOSCH, Francisco Javier de - Teniente Cuerpo Jurídico
Militar

SCHILT BLANCH, Carlos - Alférez de Contabilidad

SEDO PERIS-MENCHETA, José - Alférez Intendencia

SERRALLER CARRALT, Amadeo - Alférez Médico

SIMARRO PUIG, Antonio Ma. - Capitán Cuerpo Jurídico Militar

SIMARRO PUIG, José Ma. - Teniente Médico

TORRENT TOMAS, José Maria - Alférez Médico

TOSAS VILELLA, Miguel - Teniente de Intendencia

TORRAS MARTY, Denis - Capitán de Sanidad Militar

TUSQUETS TARRATS, Juan - Alférez Sacerdote

VALLS DE GOMIS, Ramón - Alférez del Cuerpo Jurídico

VENTALLO VERGES, Luís - Oficial 29 Cuerpo Jurídico
Militar

VILA CORO, Antonio - Capitán Médico

OFICIALES DEL EJERCITO, QUE ESTAN AFILIADOS A LA DELEGACION
TERRITORIAL DE CATALUÑA DE F.E.T. Y DE LAS J.O,N,S,
EN ARMAS COMBATIVAS

OFICIALES PROVISIONALES DE MILICIAS

BEAUREGAREL GRANTER, Nestor	- Alférez Provisional - Encuadrado en 1a 2a. Centuria de la Territorial de Cataluña
CALBETO BARRA, José	- Alférez Provisional- Encuadrado en la 1a. Centuria de la Territorial de Cataluña
FORGAS ROSELL, Oscar	- Alférez Provisional - Encuadrado en la 1a Centuria de la Territorial de Cataluña
JANEIRO PARRA, Francisco	- Alférez Provisional- Encuadrado en la 1a Centuria de la Territorial de Cataluña
PEDRET DE FALGAS, Ramón	- Alférez Provisional - Encuadrado en la 1a Centuria de la Territorial de Cataluña

Número 8: "Propuesta que se eleva para una rápida aplicación del decreto de unificación en Cataluña. San Sebastián, 12-X-1937". Font: Arxiu Fal Conde. Referència en el text: Nota 220 del capítol 3.

PROPUESTA QUE SE ELEVA PARA UNA RAPIDA APLICACION DEL
DECRETO DE UNIFICACION EN CATALUÑA.

Cataluña está atravesando hoy uno de los momentos mas difíciles de su historia.

Recogiendo minuciosamente antecedentes de personas llegadas de diversas comarcas y ciudades de la misma, se deduce la situación caótica que hoy atraviesa aquella región. Ello motiva que se vuelvan los ojos a España y su Ejército, tantas veces maltratados y zaheridos en Cataluña. A través de las montañas, han ganado la frontera francesa y la de Andorra, millares de jóvenes que al ser movilizados por el ejército rojo, acuden arrostrando todos los peligros de una vigilancia feroz, a incorporarse a las filas del Ejército Nacional. Proceden de todas las comarcas y los hay de las mas diversas condiciones sociales.

Todo esto son indicios que permiten asegurar que Cataluña ya eliminando el veneno catalanista, que se le administró durante mas de 50 años y que el Ejército Libertador, entrará en Cataluña, no como entró en algunos pueblos de Vizcaya, entre la hostilidad y la indiferencia, sino en medio de una explosión de patriotismo que pocas veces se habrá visto.

Encauzar estas manifestaciones y hacerlas estables, no defraudarlas, alimentarlas con doctrina sana y con mucho afecto y hermandad española, es la gran misión que nos espera, misión que solo pueden cumplir aquellos que no han participado jamás en la dirección de la política catalanista.

La primera medida que debe tomarse, al propio tiempo que se inicia el avance sobre Cataluña para no malograr el esfuerzo, es la formación del Partido Nacional Único, con una sola Jefatura, un solo Mando, (una sola oficina) y un solo uniforme.

Esta finalidad laudabilísima que se proponía el Decreto de 17 de Abril ha sido renegada al olvido y de ahí se han derivado innumerables incidentes que siembran un poco de desilusión, puesto que el espíritu se sobrecoge, solo ante la idea de que

puede surgir nuevamente la división de partidos de derecha y de izquierda, personificada en Comunión Tradicionalista y Falange Española, malogrando el esfuerzo magnífico y casi sobrehumano de esta cruzada sin precedentes.

Esta división y esta separación que deberían desaparecer en toda España, tiene menos razón de ser respecto a los territorios que están todavía en poder de los rojos.

Actualmente Falange de Cataluña tiene sus Jefes y jefecillos. Lo propio cabe decir del Requeté. En San Sebastián, por ejemplo, funcionan estos Centros con completa separación e independencia.

De avanzarse sobre Cataluña con esta división, pueden sobrevenir peligros muy serios, sobre todo en Barcelona, ciudad de un millón cien mil habitantes y con censo de 400.000 obreros, pues el afán de proselitismo de las respectivas organizaciones, motivará la intromisión en sus filas de elementos peligrosos, que bien pronto crearán serios conflictos, que no tendrán ciertamente como finalidad el mejoramiento social que ningún catalán ha de regatear por avanzado que sea, después de haber experimentado lo que es perderlo todo, sino el socavar el nuevo orden establecido. Y no se olvide que las primicias de todas las perturbaciones sociales y políticas desde hace mas de medio siglo han correspondido a Barcelona.

Teniendo en cuenta que toda Cataluña está bajo la dominación roja, la unificación es mas fácil y con la unificación hecha no será difícil que a los veinte días de llegar a Barcelona figuren en las filas de P.T.E. 50.000 obreros sanos y completamente adictos al Movimiento Nacional (que no han tenido nunca participación en la dirección de los sindicatos).

Según datos fidedignos, la Territorial de Falange Española de Cataluña, tiene en los frentes escasamente 200 hombres como voluntarios. El Requeté Catalán, inmolados heroicamente los hombres que formaron el Tercio de Nuestra Señora de Montserrat en el frente de Belchite, tiene apenas 150 hombres en el frente de batalla. Que significa esto lado de los millares de catalanes que han pasado a través de las montañas y que luchan encuadrados en las filas de nuestro Ejército, por haber sido movilizados sus quintas?

En cuanto a las gentes que se han encuadrado a 2ª fila desean llegar a Cataluña totalmente unidos e identificados. El sector que formó Renovación Española en Cataluña, hoy disuelto, ha solicitado su ingreso en bloque en FET sin adscribirse a ninguno de los dos bandos, dando también con ello una prueba unánime de su deseo de unificación. Los Tradicionalistas lo desean todos y lo propio un sector muy importante de Falange. Se dan todos perfecta cuenta de la grave responsabilidad que se contrae.

Convencidos de todo cuanto antecede algunos prestigiosos elementos de las mencionadas organizaciones recogiendo el sentir de la mayor parte de los militares en las mismas, estimulados

además por la constante presión de ellos y de otros valiosos elementos que sin pertenecer a ninguna de dichas organizaciones, siempre se significaron en Cataluña por su constante y desinteresada labor patriótica, iniciaron gestiones encaminadas a facilitar una aproximación entre los Sres. que ocupaban en las mismas los cargos directivos, para oficialmente llegar a un acuerdo que permitiese el absoluto cumplimiento del Decreto del Generalísimo por el que se ordenaba la unificación.

Estos intentos fracasaron al pretender encarar a los directivos única y exclusivamente por los perjuicios anejos siempre a los que ostentan estos cargos de gobierno. Entonces se comprendió la necesidad de una rápida intervención de elementos que, anteponiendo a cualquier prevención los sagrados intereses de la Patria, interpretasen fielmente los anhelos de nuestro Caudillo mayormente tratándose de una región como Cataluña, en donde es imprescindible la ACCION CONJUNTA, SERENA Y ENERGICA de todos los elementos netamente españolistas, si queremos devolver a nuestra amada España aquella región tocada por el morbo separatista.

Después de una serie de conferencias durante las cuales se evidenció el excelente espíritu patriótico y gran entusiasmo por la unificación de la mayoría de los catalanes residentes en la zona liberada, se llegó, por parte de los reunidos, pertenecientes a las mencionadas organizaciones, a un perfecto acuerdo cristalizado en elevar a la Superioridad ésta petición de que con urgencia sea decretada la unificación en Cataluña de acuerdo con las siguientes,

BASES

1a.- Bandera Nacional, única, con dos corbatas de la antigua Falange Española y Requeté.

2a.- Uniforme único, consistente para la ciudad: Camisa azul, pantalón negro y boina roja. Campaña o maniobras: Camisa azul, pantalón kaki, boina roja; siempre con el emblema reglamentario de la FET de las JONS.

3a.- Cambio inmediato de todos los carnets actuales, por los nuevos de la FET y de las JONS en los que no se consigne la organización de procedencia del titular, ni coste en ninguna de sus fichas ni documentación.

4a.- Nombrar para ocupar los destinos cargos en las cuatro provincias catalanas a los Sres. siguientes:

PROVINCIA DE BARCELONA

JEFE: Don Juan Soler Janer. Procedente Comunidad Tradicionalista.
 Secretario: Don Ramón Estany Serra. Procedente de F.E de las JONS. Delegada Femenina Asunción de Llanza y Bruguera. Procedente Margaritas.
 Jefe Milicias: Don Trino de Fontcuberta. Capitán Caballería

(mutilado)

PROVINCIA DE GERONA

Jefe: Don Francisco Armengol Fontbernat. Procedente de FE de las JONS.

Secretario: Don Miguel Llosas. Procedente de Comunion Tradicionalista.

Delegada Femenina: [en blanc]. Procedente de Falange Española.

Jefe Milicias: Don Ram6n de Vinyals de Font. Comandante de Artillería

PROVINCIA DE TARRAGONA

Jefe: Don Antonio Rod6n Rod6n. Procedente de la Comunion Tradicionalista.

Secretario: Don Jos6 Maria Fontana. Procedente de FE de las JONS.

Delegada Femenina: Josefa Marin6 Sancho. Procedente Margaritas.

Jefe Milicias: Don Tom6s Ochando Alcañiz. Capitán de Infantería.

PROVINCIA DE LERIDA

Jefe: Biel, m6dico. Procedente de Falange Española.

Secretario: Francisco Gen6 Queralt. Procedente de la C. Tradicionalista.

Delegad Femenina: Carmen Gomá y Roger. Procedente Falange Española.

Jefe Milicias: Santiago Roca. Capitán de Infantería.

INSPECTOR REGIONAL: Don Ignacio de Puig y de Pajellá. Acci6n Española.

5a.- Todos estos nombramientos se hacen con carácter provisional hasta la ocupaci6n de las respectivas provincias, cuyos individuos podr6 ser substituidos caso de que así lo acuerden los que firman estas bases, en vista de las personas que allí se encuentran, conservando desde luego el derecho de elecci6n las antiguas organizaciones de que procedían los substituidos acordándose ya desde este momento el nombramiento para las jefaturas de Gerona y Tarragona respectivamente a los Sres. D. Angel Rodr6guez y D. Antonio Prat Ferrando, abogados los dos y presos actualmente y condenados a cadena perpetua por los Tribunales populares de aquellas dos capitales.

6a.- Los servicios provinciales se dividirán en dos grupos o categorías a los efectos de la elecci6n de sus jefes, constituyendo el primer grupo Educaci6n Nacional, Prensa y Propaganda, Obras Sociales, Sindicatos, Informaci6n e Investigaci6n con la Secci6n Femenina y el segundo grupo las seis restantes, comprendidos todos en el articulo 23 del capítulo 59 de los estatutos de FET y de las JONS.

Para la elecci6n de jefes de estos servicios el Jefe provincial eligirá uno de cada grupo, a continuaci6n el Secretario en la misma forma y últimamente el Inspector Regional; repitiéndose por segunda vez la elecci6n en la misma forma a

excepción del representante del grupo de que procede la Delegada de la Sección Femenina de la provincia, que únicamente elegirá del segundo grupo.

No obstante si los tres elementos seleccionadores, con miras a una mayor eficacia encontraran un mayor soplamiento, de absoluto acuerdo, podrá este ser elevado a definitivo.

7a.- Los Tesoreros por ser cargos de confianza de los Jefes provinciales, según designados libremente por los mismos y mientras no se ocupen las distintas provincias en cuyo momento empezará a actuar el Tesorero provincial respectivo, este cargo lo desempeñarán para las cuatro provincias catalanas, D. Magin Raventós, D. Juan Monserrat Ollé y D. Felipe Ferrer Calvetó, conjunta y mancomunadamente, quienes resolverán ellos única y exclusivamente todo cuanto se relacione con la administración.

8a.- Antes de la unificación de los fondos, las organizaciones bases, deberán haber liquidado sus cuentas pendientes.

9a.- Hasta la ocupación de las respectivas provincias, actuará de Jefe Unico de Milicias el mas caracterizado de los nombrados. para las mismas.

Don José María Sentís Simeón, Comandante (Habilitado) de Infantería, Jefe del Tercio de Requetés de Nuestra Señora de Monserrat y hospitalizado por herido en San Sebastián.

Don Julio Rentería, Comandante (habilitado) de Ingenieros, Jefe de los Servicios del Aire en esta capital, y

Don Avelino Trinxet Pujol, Capitan Militarizado en Artillería, Jefe de 2a Línea de Falange Española de las JONS de Cataluña, Ex-Jefe de la 3a. centuria 1ª línea y ex-Delegado en Aragón de la Territorial de Cataluña, han formulado la precedente propuesta seguida en las nueve bases que firman por triplicado y a un solo efecto en,

San Sebastián a doce de Octubre de mil novecientos treinta y siete,

II Año Triunfal.

SALUDO A FRANCO

VIVA ESPAÑA ! ARRIBA ESPAÑA!

Jose María Sentís.

Julio de Rentería.

Avelino Trinxet.

[escrit a mà:]

- (1) El nombre "Don Juan Soler Janer" esta en tinta debajo a máquina a parece tachado "Don Franc. de P. Gambús Rusca".
 - (2) El nombre "Don Franc. Armengol Fontbernát" esta en tinta. Debajo a máquina aparece tachado al parecer "Don Angel Rodríguez Alegre" cuyo nombre se halla, a su vez sobre una tachadura que parece contenía el mismo nombre de Francisco Armengol Fontbernát.
 - (3) El nombre "Don Santiago Roca" está en tinta. Debajo a máquina aparece tachado al parecer "Don Joaquin Agelet. Capitán de Artillería".
-

Número 9: "Memoria sobre la ocupación de Barcelona y su provincia elevada por la Jefatura Provincial a la Secretaría General del Movimiento y aprobada por ésta con fecha 4 de Enero. III Año Triunfal". Font: Arxiu Fal Conde. Referència en el text: Nota 24 del capítol 6.

M E M O R I A

Sobre la ocupación de Barcelona y su Provincia
 elevada por la JEFATURA PROVINCIAL a la
 SECRETARIA GENERAL DEL MOVIMIENTO y
 aprobada por esta, con fecha
 4 de Enero. III AÑO TRIUNFAL

FALANGE ESPAÑOLA TRADICIONALISTA Y DE LAS JONS
 Jefatura Provincial de Barcelona

 OCUPACION DE BARCELONA Y PROVINCIA

=====

CONCENTRACION

=====

Una orden de la Superioridad indicará el día y hora en que deban encontrarse todos los Delegados Provinciales de Servicios "Jefes de Partidos Judiciales" y "Delegados de Distrito", con sus respectivos secretarios y de sus Camaradas movilizados afectos a cada servicio, en la población y sitio que oportunamente se indicará.

Deberan presentarse equipados con pantalón caqui y negro, camisa azul y chaqueta o sahariana azul; una gabardina, impermeable o capote-manta, como equipaje solamente una bolsa de aseo de las proporciones mas reducidas posibles - todos los Camaradas movilizados, deberán presentar un certificado acreditativo de haber sido vacunados contra el tifus y la viruela requisito indispensable para formar parte de la columna de ocupación - Dichos certificados serán comprobados por la Delegación Provincial de Sanidad.

Para las Jerarquías Provinciales o locales se tramita actualmente permiso de uso de armas -Los que estén en posesión de algunas deberán declarar sus características; y los que carezcan de ellas deberán procurar su adquisición -Los Camaradas movilizados para la ocupación, a las órdenes de la Jefatura Provincial e Inspección General, irán provistos de un "brazalete" con el distintivo correspondiente al Servicio a que estén afectos.

VIAJE =====

La JEFATURA PROVINCIAL facilitará los medios de transporte. Se marchará en caravana.- Si algún vehículo sufriese entorpecimiento en el curso del viaje por avería u otra causa los demás vehículos continuarán la marcha y el retrasado deberá procurar incorporarse a la expedición lo más rápidamente posible.-Los camaradas del auto averiado, se acomodarán en los demás coches.-

OCUPACION DE BARCELONA

CIUDAD =====

Se establecerá en dicha ciudad, la INSPECCION GENERAL DE CATALUÑA y la JEFATURA PROVINCIAL DE BARCELONA, en el mismo local, junto con todas las Delegaciones Provinciales de Servicios, excepto las de Auxilio Social y Organizaciones Juveniles, que se instalarán en locales aparte.-

Con el fin de atender a las necesidades de la Organización en los primeros momentos, funcionarán al ocuparse Barcelona los siguientes servicios:

- 1.- Las Delegaciones de Distrito.-
- 2.- Información e Investigación.-
- 3.- Sección Femenina.-
- 4.- Organizaciones Juveniles.-
- 5.- Auxilio Social.-
- 6.- Sanidad.-
- 7.- Frentes y Hospitales.-
- 8.- Equipos de Propaganda.-
- 9.- Equipos de Vigilancia de Carreteras.-
- 10.- Equipos requisas automóviles.-
- 11.- Intendencia.-
- 12.- Centurias de Protección
- 13.- Enlaces necesarios para los anteriores Servicios.-

DELEGACIONES DE DISTRITO =====

En cada Distrito de Barcelona, se establecerá la correspondiente "Delegación de Distrito" en el edificio previamente requisado a dicho efecto. (Se acompaña de NQ 1, un mapa de Barcelona, con sus correspondiente división en

Distritos).-

Cada "Delegación de distrito" se compondrá de un delegado Jefe, un Secretario, un Tesorero y el personal necesario, de oficinas y servicios.- Del delegado y Secretario de distrito, dependerá de los demás servicios del Movimiento que funcionarán dentro de su demarcación.-

La Jefatura Provincial, designará un camarada que actuará de Jefe de los "Delegados de Distrito", el cual dirigirá la Organización de las Delegaciones de Distritos con arreglo a la pauta aquí consignada y siguiendo las órdenes que recibía la Superioridad.-

Todos los Camaradas afectos a las Delegaciones de Distrito deberán concentrarse en el local de la JEFATURA PROVINCIAL de Barcelona en donde recibirán la orden de trasladarse a sus respectivas Delegaciones.-

LOCALES PARA LAS DELEGACIONES DE DISTRITO.-

Inmediatamente se procederá a la ocupación de los locales designados para las "Delegaciones de Distritos".-

Las condiciones mínimas que deberán reunir estos locales serán

- Un despacho para el Jefe.
 - Un despacho para el Secretario
 - Una habitación amplia para la oficina de alistamiento
 - Dos habitaciones para el servicio de información
 - Una o dos salas de espera
 - Dos habitaciones para la Sección Femenina
 - " " " " " Frentes y Hospitales
 - Una habitación para Organizaciones Juveniles
 - Una " " la Guardia permanente
 - " " " arrestos de Camaradas
 - " " " detenidos preventivos
 - Algunas habitaciones para servicios eventuales
 - Habitaciones con camas para cinco o seis Camaradas;
- Inportantísimo.- Urgente instalación de teléfono que deberá estar controlado directamente por el Jefe y el Secretario.-

Instalación de mesas, material de oficinas, máquinas de escribir, etc.- Este material deberá buscarse por prestación voluntaria entre los vecinos, o por requisa debidamente autorizada por la autoridad competente.- en todo caso se expedirá el correspondiente recibo.-

Instalación de dos "astas" para las banderas Nacional y de F.E.T. y de las JONS.

Colocación de retratos en el interior y en cada despacho a ser posible, con la efigie de nuestro Caudillo y de nuestro José Antonio.-

Letrero en la fachada con la siguiente inscripción:
 FALANGE ESPAÑOLA TRADICIONALISTA Y DE LAS J.O.N.S.
 (emblemata) Barcelona.-Distrito_____ (nº del mismo)

Este letrero sobre fondo blanco y con letras azules;

altura aproximadamente de un metro y largo aproximado cinco metros.-

Será entregado por la JEFATURA PROVINCIAL.-

Se levantará un acta firmada por el Delegado y Secretario de Distrito en la que se harán constar todos los muebles y enseres contenidos en el edificio ocupado, y de cuya custodia y conservación será responsable el Delegado.- Esta acta se extenderá y firmará por duplicado, quedando un ejemplar en la Jefatura de Distrito y el otro se remitirá a la Jefatura Provincial.-

¿ Y al dueño de la finca?

SERVICIO DE PROTECCION

La JEFATURA DE MILICIAS de acuerdo con la JEFATURA PROVINCIAL facilitará el personal necesario para este servicio, que deberá comenzar a actuar inmediatamente.-

Se establecerá una guardia permanente en la "Delegación de distrito" con una parte del personal; y con el restante se procederá a los registros domiciliarios de los vecinos inmediatos e identificación de los mismos,-previa la correspondiente autorización del Jefe Militar del Sector-, empleando para este fin las hojas de censos de que se hablará más adelante.-

VISITA A LAS AUTORIDADES

Inmediatamente que se haya ocupado el local, cada Jefe de Distrito deberá presentarse al Jefe Militar del Sector [?] correspondiente para ofrecerle su colaboración, notificándole el lugar de emplazamiento de la Delegación, número de teléfono, etc., nombre del Camarada Jefe y del Camarada Secretario de la Delegación de Distrito.- Los mismos datos deberá facilitarle sobre los Camaradas Jefe Provincial, Secretario Provincial, jefe de los delegados de distrito y Delegados Provinciales de Servicios.-

Se empleará el tono de cortesía y respeto que se deba a las Jerarquías.-

Comunicarle que se está esperando la orden superior para comenzar a actuar dentro del marco de las atribuciones que nos sean conferidas.-

NORMA.- El tono que se debe imprimir a nuestra actuación en lo que se refiere a Orden Público ha de ser de colaboración y subordinación a las Autoridades Militares.- Todos los servicios que se hayan de hacer, de este género, deberán estar movidos por un espíritu de humanidad y de colaboración.-

REGISTROS.- De ser requeridos para efectuar registros, Únicamente se practicarán debidamente autorizados por escrito firmado por el Jefe Militar del Sector.-

Para pedir estas autorizaciones, los Jefes de distritos se dirigirán siempre a la Jefatura Provincial y únicamente en casos de verdadera urgencia dirigirán su petición al Jefe Militar

del Sector, comunicandolo simultáneamente al Jefe Provincial.- Estos servicios se llevarán a cabo con la máxima corrección, procurando evitar que cualquier acto de servicio de la FALANGE pueda inspirar recelos o temores de venganzas personales.- La FALANGE no tiene ánimo de revancha, sino de estricta justicia.-

Dentro de lo posible, es necesario dar un tono a nuestros actos de amor y comprensión.-

Del resultado de los registros se levantará acta por triplicado firmadas por el Jefe de la patrulla quien los entregará en el Distrito.- El Jefe de distrito enviará el original y una copia a la Jefatura Provincial, archivandose la otra copia en el Distrito.-

SANCIONES.- Los camaradas que se extralimiten en el cumplimiento de los servicios que se les encomiende, y en general las faltas que cometieren los afiliados todos contra la disciplina del Partido, serán sancionadas inmediatamente, pudiendo incluso imponerse arrestos que se cumplirán en la "Sala de arrestos" que deberá habilitarse en cada Delegación de Distrito. Como ya se indica mas arriba.-

Estos arrestos deberán ser comunicados en el acto a la Jefatura Provincial -para su superior aprobación- indicando la falta que los motivó.-

ALOJAMIENTO DEL PERSONAL

Para los primeros días conviene prever en las Delegaciones alojamiento para su cierto número de Camaradas, así como los víveres necesarios para su manutención.- Probablemente nuestro Servicio de Auxilio Social, podrá facilitar la alimentación necesaria para dichos Camaradas.-

ALISTAMIENTO

Cada Delegación procederá a la afiliación provisional de aquellas personas que desean ingresar en la Organización siempre que tengan su residencia dentro del Distrito. -Queda terminantemente prohibido que se afilie a personas que pertenezcan a otro Distrito o que residan en otra población así como aquellas que domiciliadas provisionalmente en Barcelona no residan en esa Ciudad con anterioridad al 18 de Julio de 1936.- Dichas personas, deberán solicitar su ingreso, en las Jefaturas de la Poblaciones donde residan con anterioridad a dicha fecha.-

Se utilizará un impreso en cartulina, (se acompaña de nº2) en forma de triptico, que deberán llenar los Camaradas encargados de este servicio.- Al propio tiempo deberán llenar los impresos de información, (se acompañan de nº 3 y 4) los cuales se entregarán inmediatamente a un Camarada de investigación para que los cumplimente urgentemente.-

Los aspirantes deberán entregar tres fotografías de tamaño carnet.-En caso de dificultad momentánea de obtener fotografías limpias, se aceptarán las que hayan servido en documentos rojos aunque estén manchadas con sellos.-

Estas proposiciones deberán ser avaladas por dos Camaradas.- También podrán avalar el alistamiento de aspirantes, los que se encuentren en posesión del carnet provisional.-

Una de las fichas del triptico, junto con el carnet provisional y las declaraciones juradas e impresos de información una vez cumplimentado todo ello, se enviará a mano por medio de un enlace a la Jefatura Provincial, acompañados de una relación.-

El propio enlace deberá esperar que sean firmados y se imprima el sello en seco sobre dichos carnets provisionales y los devolverá al Jefe de Distrito para su distribución a los interesados.- La otra ficha del triptico se conservará en el Distrito en forma de fichero.- También se archivarán las matrices de estos impresos en forma de talonarios.-

Comprobar a la entrega de los carnets que sea el propio interesado quien lo reciba.-

Para los camaradas afiliados actualmente y residentes en Barcelona durante el dominio rojo, se facilitarán impresos especiales, (se acompaña de nº 5) además del triptico, en los que por medio de declaración jurada detallarán su actuación, circunstancias de su ingreso en F.E.T. etc. etc.- Los carnets que posean en la actualidad estos afiliados quedarán anulados a la ocupación de Barcelona y será obligatoria su entrega.-Se expedirá el recibo correspondiente-En el carnet provisional procedente del triptico igual al de los demás solicitantes, así como en las fichas y en la matriz del mismo, se imprimirá un sello especial, que se facilitará oportunamente y que servirá de distintivo.-

Dichas afiliaciones, tendrán un carácter provisional con objeto de que en los primeros días, puedan ser aprovechados por la Organización, los servicios de aquellas personas de verdadera confianza, y puedan así mismo estas exhibir un documento acreditativo de su condición de afiliados provisionales.-

En su día, en cuanto esté debidamente organizada la Jefatura Provincial, se procederá -una vez hayan cumplido los trámites necesarios- a su filiación definitiva.-

NORMA.- Lejos de lo que generalmente se ha dado en creer, nuestro Movimiento no señala una delimitación entre las mal llamadas "derechas e izquierdas", pues bien claro lo ha definido nuestro CAUDILLO; "Nosotros formaremos una nueva España para todos".

No obstante, y hasta nueva orden, como medida previa de precaución, deberán rechazarse las solicitudes de ingreso de las personas que con anterioridad al 18 de Julio pertenecían a cualquiera de los partidos políticos que formaban parte del "Frente Popular", así como, los que hubieran desempeñado cargos de responsabilidad o confianza, en los partidos u organizaciones de marcado matiz catalanista, incluso los considerados de "derecha", tales como "La Lliga Catalana", "Palestra", "Unión democrática" etc. etc.,-

En cuanto a los que pertenecían a las organizaciones obreras o sindicales con anterioridad a la iniciación de nuestro glorioso Movimiento, debe establecerse la distinción entre los que fueron directivos o militares activos, y los que figuran como simples afiliados o cotizantes.- A los primeros, no deben ser tan solo rechazadas su solicitudes, sino proceder a una amplia información sobre sus pasadas actividades a fin que la Jefatura Provincial pueda dar cuenta de ellas a la autoridad competente.- Respecto de los segundos, sus solicitudes deben ser examinadas y comprobadas con sincera imparcialidad, sin

influencias ni prejuicios de ninguna clase, pues es sabido que la inmensa mayoría de obreros de Barcelona lo fueron bajo la coacción de las pistolas o del hambre y no por verdadera y sentida profesión de fe anarco-sindicalista.-Por tanto, el hecho en si mismo de haber estado afiliado a la C.N.T u otras organizaciones sindicales, no debe ser motivo suficiente para rechazar de plano una solicitud de ingreso; deben analizarse estas solicitudes con el mayor interés, pues entre estos elementos hay, sin duda personas que a través de la dramática experiencia sufrida, sentirán sinceramente nuestro Movimiento, cuya adhesión hemos de apreciar en su justo valor.-

Por último, las solicitudes correspondientes a los afiliados a dichos partidos u organizaciones obreras, con posterioridad 18 de Julio, deberán ser objeto de un detenido examen, rechazandose todas aquellas pertenecientes a personas que hayan desempeñado en las mismas cargos de responsabilidad o confianza, así como los que hayan ocupado puestos de carácter oficial y de confianza del Gobierno rojo-republicano, cuyos nombres y antecedentes serán comunicados a la Jefatura Provincial, para su inmediato traslado a la Autoridad competente.-

Para la debida interpretación de los conceptos expresados, se copia a continuación un párrafo de la circular nº37 del Boletín del Movimiento nº30.-

"No interesa al partido la recluta democrática de masas, sino la selección en ellas de los hombres con espíritu Nacional- Sindicalista".

Y de los dos discursos proféticos de nuestro JOSE ANTONIO y de nuestro invicto CAUDILLO, Jefe Nacional, copiamos los siguientes párrafos:

"El Movimiento de hoy no es de partido, sino que es un Movimiento, casi podríamos decir de un antipartido, sepase desde ahora no es de derechas ni es de izquierdas.- Porque, en el fondo de la derecha es la aspiración a mantener una organización económica aunque sea injusta, y la izquierda es, en el fondo el deseo de subvertir una organización económica aunque al subvertirla se arrastre muchas cosas buenas".-(José Antonio)

"Ahora, que bajo esta bandera del frente nacional no se podrá meter mercancía de contrabando.- Es la palabra demasiado alta para que nadie la tome como apodo.-Habrán centinelas a las entradas que registren a los que quieran penetrar para ver si de [ilegible]

a esta empresa total situada sobre la cabeza de todos, si conciben a España como un valor total, fuera del cuadro de valores parciales en que se movió la política hasta ahora.- Concretamente, los centinelas han de tener consignas que señalan los límites del frente nacional: primero un límite histórico; nada de propósitos reaccionarios, nada de nostalgias clandestinas de formas determinadas o de vueltas a sistemas sociales económicos reprobados, no hasta con venir cantando himnos.-Estas cosas tienen que haberse dejado sinceramente a la entrada por quienes aspiran a que los centinelas los dejen paso.- Segundo: Un límite moral".-(José Antonio)

"....Y nosotros que no somos de derechas ni de izquierdas, que

sabemos que una y otra postura son incompletas, insuficientes, pero que no desconocemos sin embargo, que en la derecha y en la izquierda, como esperando la voz que les redima, está todo el material humano de que España dispone".-(José Antonio).

".....esos melancólicos carteles que dicen: "Obreros honrados, obreros conscientes"-que era el lenguaje apolillado ya cuando se escribía "Juan José"- Obrero honrado, consciente, no te dejes engañar por lo que se dicen tus apóstoles".-Como si el obrero honrado y consciente no supiera que hasta que ármó sus fuertes sindicatos -donde hubo algún apóstol que quizá medró en política pero donde hubo ánimo combatiente y medios numerosos-que hasta que tuvo esos sindicatos y planteó la guerra, los que hoy escriben esos carteles no se acordaron de que eran obreros honrados y conscientes" (José Antonio).

"Y a la explotación liberal de los españoles, sucederá la racional participación de todos en la marchas del Estado a través de la función familiar, municipal y sindical".-(Franco)

"No queremos a España dominada por un solo grupo, sea este o el otro ni el de los capitalistas ni el de los proletarios: España es para todos las Españoles que la quieren y la sirvan en la disciplina política del Estado.- Es la que por su salvación cayeron aquí y allí: de las generaciones que forjaron su historia y ganaron sus glorias.-Porque es de todos estos, nadie puede llamarse a su exclusivo usufructo. Pecan y yerran por igual los que animan en torno a nuestra Cruzada ansias restauradoras de privilegios y abusos; y aquellos otros que, solo preocupados por el aplauso fácil, quieren [ilegible] sonidos demagogicos.-Yo a este respecto quiero recordar a las Juventudes de Falange Española Tradicionalista y de las J.O.N.S la honestidad de todos los discursos de José Antonio aún habiéndose pronunciado en épocas en que la oposición al regimen ignominioso daba licitud a la licencia.- Nuestro Movimiento restaura para todos el orden de la Patria y, en él y por él, quiere para todos los españoles el pan y la justicia" .-(Franco)

En estas calles hace unos momentos habéis visto un rio de gente,- Y es el rio de España, el rio de las villas, de los campos, el rio de los obreros, el rio que fecunda y fertiliza nuestro Movimiento porque los que habéis visto desfilar, son el corazón y la sangre fecunda de nuestra España" .-Esto es el Movimiento Nacional, Movimiento de Hermandad, todos unidos por España. Arriba España.-
(Franco)

FICHEROS.- Como se indica anteriormente, habrá un Camarada encargado de los ficheros [ilegible] autorización escrita del Jefe o del secretario del Distrito.

Se formarán dos ficheros: uno

- 1- Formando con las fichas de los afiliados en la España Nacional, pertenecientes al distrito, antes de la liberación de Barcelona, que serán entregadas a la Jefatura Provincial ya que posee un duplicado de las mismas.-Este fichero se irá nutriendo más tarde con las fichas de los nuevos afiliados con carnet

definitivo, que pertenezcan al Distrito.

- 2- Formando con las fichas del triptico de los nuevos solicitantes de ingresos de F.E.T. y de las JONS de Barcelona .

DENUNCIAS.- En la forma de declaración jurada y por triplicado se escribirán a máquina las denuncias que se presenten.-Deberán constar en ellas el número y domicilio del denunciante; y si fuese afiliado, el número de su carnet y Jefatura local a que pertenece.-Deberán ser firmadas en triplicado por el denunciante o denunciantes, procurando la mayor claridad en los conceptos y, a ser posible señalando testigos de los hechos denunciados.-

Serán numeradas las tres denuncias con un mismo número, y archivado un ejemplar en la delegación de Distrito, con numeración correlativa. Se llevará además un libro registro de las mismas.- Los otros dos ejemplares deben ser remitidos sin dilación a la Jefatura Provincial acompañadas de un oficio formulario por duplicado en el cual la Jefatura Provincial estampará su sello como acuse de recibo, trasladando seguidamente un ejemplar de la denuncia a la Autoridad correspondiente, por mediación de la Delegación Provincial de Información, la que en forma estractada pasará las denuncias a las fichas correspondientes, indicando en el ángulo superior derecho el número de la denuncia y del Distrito, así como las fechas de las mismas.-

CONFIDENCIAS.-

Solo deberán ser escuchadas por el Jefe del Distrito o por el Secretario.- Inmediatamente serán transmitidas por medio de oficio a la Jefatura Provincial.- En caso de urgencia se comunicará simultáneamente a la Jefatura Provincial y al Jefe Militar del Sector.-

Deberá analizarse el fundamento o verosimilitud de la confidencia, evitando agobiar a la Jefatura Provincial con chismorrerías sin interés ni transcendencia.-Anotese y guardense con toda reserva, indicando la filiación y domicilio del confidente.-

CERTIFICADOS DE ADHESION AL MOVIMIENTO.-

Dichos certificados serán solamente expedidos por el Inspector general, Jefe o Secretario Provincial del Movimiento.- Los militares de F.E.T. y de las JONS llenarán el impreso correspondiente en la Delegación del Distrito a que pertenezcan.- No necesitan garantizantes.-

Los aspirantes con carnet provisional deberán cumplimentar el impreso en su totalidad con la garantía de dos afiliados (se acompaña de nº 6).- Igual procedimiento se seguirá para los demás vecinos del Distrito.-Dichos impresos, una vez cumplimentados se someteran al visto bueno del Jefe de Distritos quien a su vez [ilegible].

Cuando la Jefatura Provincial e Inspección General hayan cursado un certificado, la Delegación Provincial

de Información abrirá un fichero con el nombre de la persona avalada anotando además, los nombres, domicilios y número de carnets de los camaradas garantizantes.-En el ángulo inferior derecho de la ficha se escribirá con lápiz azul la palabra "aval".-

No se percibirá por dichos certificados cantidad alguna pero podran adherirse al documento, sellos del Movimiento o del Estado, cuyo importe será abonado por los interesados.

TESORERIA.- El tesorero cuidará de la custodia y administración del efectivo que le será entregado por el Jefe del Distrito- quien lo recibirá de la Jefatura Provincial -para los gastos de la Delegación.-No se entregará ninguna cantidad sin que le sea ordenado por el Jefe o el Secretario del Distrito.-Las Delegaciones de Distrito no podrán recibir donativos ni exigir cantidades por ningún concepto.- La Jefatura Provincial es la única autorizada para recibir donativos, así como para extender los recibos correspondientes.- Diariamente cursará a la Jefatura Provincial una relación detallada del movimiento de caja, de acuerdo con las instrucciones que recibirá de la Delegación Provincial de Administración, las que llevaran el visto bueno del Jefe o del Secretario Provincial del Movimiento.-

SECRETARIA.-

Servicio importantísimo eje y control constante de todos los servicios del distrito.-

El secretario deberá permanecer en la Delegación del Distrito, todas las horas que funcionen las oficinas de la misma, y llevará constancia documental de todas las actuaciones.-

Señalará el horario de trabajo de los departamentos, así como el correspondiente a la recepción del público, por cada uno de ellos, de acuerdo con las ordenes que oportunamente recibirá de la Jefatura Provincial.-

Abrirá la correspondencia, le imprimirá sello de entrada con la fecha e indicación del departamento a que corresponda despachar cada carta o documento.- Llevará un registro de entrada y salida, cuyo libro le será entregado oportunamente.- Cuidará del rápido despacho de los asuntos.-

Todas las cartas y documentos que se registren, ya sean de entrada o de salida, llevarán una numeración correlativa.-

Expedirá una tarjeta de servicio, con el visto bueno del Jefe del Distrito, según modelo que se facilitará, para cada uno de los camaradas que presten servicio cualquiera que este fuera a las ordenes de la Delegación de Distrito.-

Someterá a la firma del Jefe la correspondencia y demás documentos, estableciendo de acuerdo con aquel, horas fijas para despachar los asuntos de trámite; estos podrá únicamente despacharlos y firmarlos por si mismo el Secretario, cuando la ausencia del Jefe sea superior a 24 horas, o la firma del documento sea urgente.-

El archivo, fichero, sellos, etc. etc. estarán bajo su superior custodia.-

Diariamente enviará un "parte" extractado a la Jefatura Provincial, muy breve, dando cuenta de lo actuado durante el día, indicando bajo subtítulos las novedades correspondientes a cada uno de los servicios del Distrito y adjuntando siempre las copias.- [ilegible] y cuantos documentos remitía a la Jefatura Provincial irán acompañados del oficio-impreso que se acompaña de nº 7, especificando los documentos acompañados, cuyo oficio se remitirá por duplicado a fin de que uno de ellos pueda ser devuelto a la delegación de Distrito, con el sello de la Jefatura Provincial como acuse de recibo.-

La Secretaria es un cargo de absoluta confianza e identificación con el Jefe.- Por tanto, el secretario será en todo momento un leal colaborador de aquel, siguiendo las inspiraciones que de él reciba.- De su exacto y leal cumplimiento dependerá casi totalmente la eficacia de los servicios que la superioridad estime oportuno ordenar.-

INFORMACION E INVESTIGACION.-

=====

En cada Delegación de Distrito, y dependiente de la misma, funcionará permanentemente un equipo de información e investigación.-

Una de las habitaciones destinadas a dicho servicio contendrá los ficheros y archivos.-En ella estará el Camarada encargado de estas gestiones y será responsable del mas absoluto silencio del archivo y ficheros.-

En la otra habitación trabajarán los restantes Camaradas afectos a esta sección.-

Este servicio deberá comenzar a actuar a la mayor brevedad.-Para ello -además de los camaradas ya actualmente encuadrados en dicha sección- deberá procurarse la necesaria colaboración de camaradas o aspirantes que se ofrezcan o que sean requeridos por el Jefe de Distrito.-Es necesario que sean personas de la completa confianza de este, para lo cual cada Jefe de Distrito llevará ya confeccionada una lista, de los probables colaboradores que residen actualmente en Barcelona dentro de su Distrito.-Excusado es decir que dicho servicio es el de máxima responsabilidad, y por tanto los camaradas que cumplan esta misión deberán ser elegidos de entre los de más absoluta confianza.-

Permanentemente prestarán servicio dos camaradas en la Comisaría de Policía de Distrito, cuya misión será facilitar al Jefe de dicha comisaría la información que tengamos en nuestros ficheros sobre los detenidos, a medida que estos vayan llegando.-Para ello, los Camaradas de servicio en las comisarías de Policía -y para lo cual se establecerá el debido turno de relevos- tomarán nota de los nombres de los detenidos y motivo de la detención, comunicandolo sin demora al Jefe de distrito correspondiente quien a su vez los trasladará a la Jefatura Provincial.-Siguiendo el mismo conducto, se facilitará al Jefe de al Comisaría la información que posea la Jefatura Provincial,- consultada la delegación de información, ya que será esta la única autorizada para expedir informes o tramitar denuncias a la autoridad competente.-

CENSO.- Urgentemente deberá distribuirse el impreso especial (que ese acompaña de nº 8), para confeccionar

el censo de población de cada distrito -A este fin se destinará un equipo de Camaradas que distribuidos en sectores entregarán a un portero o vecino por cada grupo de diez casas, las hojas necesarias para cada uno de los pisos, que deberán ser llenadas todas por duplicado advirtiéndoles en forma conminatoria que deberán estar cumplimentadas en un plazo de 24 horas, y serán firmadas por el portero o vecino a quien se haya encargado dicho servicio.-

Para facilitar la rapidez de la distribución de ese impreso se procederá del siguiente modo:

Tomando por ejemplo el Ensanche, y situando en un cruce de calles, se dirigirán las camaradas, a los porteros de las casas de los cuatro chaflanes o en su defecto a un vecino, y se les encomendará la distribución y recogida de las casas situadas en las dos fachadas prolongación del chaflán, es decir hacia ambos lados de aquel.-

A los camaradas encargados de este servicio se les facilitará un plano con la demarcación que se les encomiende a fin de que, a medida que vayan cumpliendo su contenido, señalen el trabajo efectuado.-

A los vecinos o porteros a quienes se les encomiende este servicio, se entregará un oficio en el que se le ordena el cumplimiento de esta misión.-Estos oficios se facilitarán en forma de bloques con una copia de modo que situado un papel carbón entre ambos, al escribir el nombre y dirección de la persona oficiada quedarán copiados estos datos en el bloque.-

Los mismos camaradas que hagan el reparto de las "hojas de censo" se encargarán de recogerlas al siguiente día anotando en las hojas del bloque los porteros o vecinos que hubieran cumplido el encargo y amonestando al que no lo haya hecho, emplazándoles para su cumplimiento sin dilación alguna.- Los casos de resistencia a esta orden o tibieza en su cumplimiento deberán ser comunicados a los Delegados de distritos para que este de acuerdo con la superioridad, proceda como se le ordene.-

A medida que ese vayan recogiendo las hojas de censo, se procederá a clasificarlas por orden alfabético de calles y por numeración correlativa, archivándose en el Distrito un ejemplar de las mismas, y el otro será remitido a la Jefatura Provincial.-

Téngase en cuenta que todos estos servicios requieran bastante personal que, como se dice al principio de este capítulo, deberá reclutar el Jefe del distrito con toda urgencia, por si fuera insuficiente el que figura ya encuadrado para este cometido.-

INVESTIGACION.- Funcionará un equipo de Camaradas para este servicio -uno de ellos actuará con Jefe de Equipo- cuya misión, como su nombre indica, será la de obtener las informaciones que se les encomienden.-Una de sus principales misiones será las de hacer informes e investigar antecedentes con gran minuciosidad y en un plazo máximo de 48 horas sobre los individuos dudosos que soliciten su ingreso en la Organización dando de ello conocimiento a sus Jefes,- Además recorrerán el Distrito, pidiendo la documentación a todo aquel que usare camisa azul o

boina roja, así como el brazalete con el distintivo del servicio a que pertenece, procediendo a su inmediata detención en el caso de carecer de la documentación necesaria, al objeto que ningún ciudadano pueda cubrirse bajo el emblema perteneciente a la Organización.-

Es necesario comprobar que estos camaradas obren libres de pasión y con verdadera objetividad,- Habrán de ser muy disciplinados y activos, pues las informaciones tendrán carácter de urgencia, especialmente durante las primeras semanas de la ocupación de Barcelona.-

SECCION FEMENINA.- En cada Delegación de Distrito, funcionará un ===== grupo de la Sección Femenina -ya designado- compuesto por una Jefe, dos auxiliares y un número de camaradas variable según la importancia del Distrito.- Como ya se ha indicado, deberán habilitarse dos habitaciones para esta Sección en cada Distrito.- Cuidarán de la filiación provisional y encuadramiento del personal femenino perteneciente al Distrito, estando las camaradas destinadas para dicho servicio a las inmediatas órdenes del Jefe de Alistamiento, ya que los trámites serán iguales para la Sección Masculina y Femenina.- La Jefe de grupo facilitará las Camaradas que se necesiten para los servicios que sean urgentes y necesarios.- Así mismo a través de la Jefatura de Distrito proporcionará las Camaradas que sean pedidas por Auxilio Social, Frentes y Hospitales, o por cualquier organismo del Estado o del Movimiento, dando de ello cuenta a la Delegación Provincial de la Sección Femenina.-

Desarrollarán su trabajo bajo las consignas e inspección de la Delegación Provincial de la Sección Femenina.- No obstante, este, con todos los demás servicios de la Organización, estará bajo el control y disciplina de los Jefes de Distrito.-

ORGANIZACIONES JUVENILES.-

=====

En cada Delegación de Distrito, dicho servicio ocupará una habitación.- En ella los camaradas que a dicho efecto se designan por la Delegación Provincial de O.J.. procederán la filiación provisional de los futuros Pelayos, flechas y cadetes.- En cada uno de los Distritos y en locales aparte se establecerá unos centros de "clasificación" estratégicamente distribuidos donde los muchachos serán examinados y distribuidos según exijan las circunstancias.- Aprovechando los establecimientos escolares funcionarán unas "Academias Cuarteles" donde serán atendidos por nuestros instructores y médicos especialistas.- De acuerdo con los organismos del Estado, organizará "lugares de concentración" para los evacuados de otras comarcas o provincias en espera de su traslado definitivo; internados para huérfanos y desamparados; establecimientos para anormales; reformatorios para pequeños delincuentes; dispensarios y enfermerías; por lo que O.J. se rodeará de cuanto personal técnico y adecuado necesite y mantendrá estrecha relación con las Entidades y Organismos que desde otro punto de vista pueden completar su labor.- Posteriormente ya normalizada la vida ciudadana, O.J. adoptará la estructuración definitiva, volviendo al lugar que tiene señalado por la Jerarquía.- Ha sido solicitado el Ministerio de

Orden Público, el local que ocupaba la "Lliga Catalana" en Barcelona para la instalación de su Delegación Provincial.-

Para al confección del definitivo y completo plan de ocupación, respecto a este servicio, la Inspección General de Cataluña estará en relación con la Delegación Nacional de O.J...-

AUXILIO SOCIAL.-

=====

El inspector General de Cataluña, está ya en relación con la Delegación Nacional de A.S., estando ya trazado de comunión acuerdo, el plan general para la implantación de este importante servicio en Barcelona y Provincial.- La Delegación Provincial de dicho servicio se instalará en el "Palacio Comilla" [sic] sito en las Ramblas, cedido voluntariamente para ello, por sus propietarios.- Así mismo han sido ofrecidos y aceptados varios edificios, entre ellos los importantes "Almacenes Sepu".- Por la índole de dicho servicio, este funcionará independientemente en su parte principal, como son las instalaciones de comedores abastecimiento, administración, etc.- En cada Distrito se establecerán los comedores necesarios con el personal ya señalado y encuadrado al efecto.- Para el personal complementario, tanto masculino como femenino, el "Encargado del Distrito" de dicho servicio, se dirigirá al Delegado de Distrito, quien se los proporcionará.-

SANIDAD.-

=====

Por conducto de la Inspección General de Cataluña la Delegación Provincial de Sanidad de esta Provincial, elevó a la Delegación Nacional de Sanidad del Estado un anteproyecto de la ocupación sanitaria de Barcelona y su Provincia, cuyo proyecto está pendiente de aprobación. Están ya formados los distintos equipos de médicos, practicantes, farmacéuticos, enfermeras, personal auxiliar, etc. etc. para establecer y garantizar el funcionamiento en los dispensarios de urgencia.-

FRENTES Y HOSPITALES.-

=====

En cada "Delegación de Distrito" dicho servicio ocupará dos habitaciones.- Oportunamente la JEFATURA PROVINCIAL comunicará a los Jefes de Distrito las funciones que desarrollará Frentes y Hospitales dentro de su demarcación.- Dependerá como los demás servicios de la Jefatura de Distrito.- La Inspección General de Cataluña de acuerdo con la Delegación Nacional de F. y H., comunicará a esta Jefatura, las funciones que serán desarrolladas por este servicio, quien a su vez dará cuenta de ellas a los Jefes de Distrito, para su debido conocimiento.-

EQUIPOS DE PROPAGANDA.-

=====

Funcionarán en cada Distrito, un grupo compuesto por diez Camaradas y un Jefe.- Su misión se limitará a la colocación de banderas, carteles murales, pasquines y por medio de "planchas", siluetas de FRANCO, JOSE ANTONIO, y emblemas de

F.E.T. y de las JONS. Así mismo procederán al reparto de octavillas con discursos de FRANCO, JOSE ANTONIO y FERNANDEZ CUESTA, en la forma que la Delegación Nacional de Propaganda determine.-

EQUIPOS DE VIGILANCIA DE CARRETERAS.-

=====

Funcionarán unos equipos de Camaradas, que a las ordenes inmediatas de la Delegación Provincial de Transportes y con los datos precisos para atender a las necesidades del momento -previa autorización del autoridad competente- recorreran los parques y garages, procediendo a la requisa de los coches indispensables.- El material será inventariado y se depositará en los garages señalados de antemano.- Dichos equipos actuarán con la máxima energía, deteniendo y entregando a las Autoridades a toda persona que sin autorización se dedique a la requisa en beneficio propio.-

Los Jefes de distrito se dirigirán a dicha delegación Provincial, para todo cuanto haga referencia con los coches que previamente les hayan sido designados para los servicios de sus Delegaciones.-

INTENDENCIA.-

=====

En la JEFATURA PROVINCIAL del Movimiento, funcionarán las oficinas y almacenes de Intendencia, la que suministrará a las Delegaciones de Distrito, el material de propaganda -Banderas, carteles, folletos, etc.- que le fuera interesado previa autorización -en cada caso- de la Jefatura Provincial o la Inspección General.-Se centraliza en dicho departamento, la venta o entrega de camisas azules u otras prendas de uniforme, y para lo cual, será condición indispensable que el solicitante justifique su condición de afiliado.

CENTURIAS DE PROTECCION.-

=====

Las Centurias de Protección, custodiarán los distintos servicios del Movimiento, acompañando a los distintos equipos, tales como de Propaganda, etc.; montando además las guardias en los distintos edificios de la Organización, con la orden terminante de no dejar entrar en los mismos a quienes no justifiquen debidamente su personalidad.

LOS ENLACES.-

=====

Los Delegados de distrito, reclutarán el personal necesario para los servicios de enlace, procurando que este funcione con motos o bicicletas, las que serán suministradas por la Delegación Nacional de Transportes.-

JEFATURA PROVINCIAL DE BARCELONA

=====

En un mismo local, funcionarán la Jefatura Provincial de Barcelona y la Inspección General de Cataluña.- Es necesario remarcar la imperiosa necesidad de que nuestra Organización cuente con un local de gran capacidad para que puedan organizarse debidamente los distintos servicios provinciales, que la más elemental conveniencia aconseja que -especialmente los primeros meses-, funcionen la casi totalidad junto a la Jefatura Provincial e Inspección general, par su debida coordinación y más eficaz control.-

No debe tampoco olvidarse, la enorme organización burocrática que representa una provincia como la de Barcelona que cuenta con 317 pueblos, algunos de ellos con más de 40.00 habitantes, como son entre otros Manresa, Tarrasa, Sabadell, Badalona con una población total de 1.200.000 habitantes,- cifra que ha sido triplicada en al actualidad, por el gran contingente de refugiados allí residentes.-

Por todo ello, el local que debe ser cedido a la Organización para su Jefatura, no puede ser otro que el que era propiedad del Circulo Ecuestre -entidad recreativa virtualmente en quiebra antes del Movimiento- y que en la actualidad está ocupado por el "Partido Socialista Unificado de Cataluña" (P.S.U.C).- Así mismo, y para el caso en que dicho local no fuese encontrado en las debidas condiciones, debería ser también reservado para nuestra Organización, el que ocupaba el Hotel Colon, donde se encuentra en la actualidad instalado, la "Unión General de Trabajadores" (U.G.T.).-

En el mismo local de la JEFATURA PROVINCIAL, funcionarán las Delegaciones Provinciales de la Sección Femenina, Justicia y Derecho, Frentes y Hospitales, Transportes, Administración, Cultura, Sanidad, Servicios Técnicos, Información e Investigación, y a ser posible la de Prensa y Propaganda -Las de Auxilio Social y Organizaciones Juveniles por la indole de sus servicios, se instalarán en otros locales cuyos emplazamientos serán comunicados oportunamente.-

De la Delegación Provincial de Administración dependerá la Sección correspondiente a Intendencia.- De la de Información e Investigación dependerá la correspondiente a "Presos y Presentados" que en la actualidad funciona en San Sebastian con sus correspondientes ficheros, a fin de que las familias de aquellas personas que se "pasaron" a las filas nacionales, puedan tener noticias de las mismas.-

En todas las Delegaciones Nacionales de Servicios, la de Información e Investigación será la que deberá ocupar más amplios locales, toda vez que si en la actualidad funciona con más de 120 Camaradas afectos a sus oficinas, 27 máquinas de escribir, y más de 160.000 fichas en sus correspondientes ficheros es obvio que para su instalación y funcionamiento en Barcelona, precisa que se le den las máximas facilidades, toda vez que su labor será de las más eficaces e importantes que e puedan realizarse en dicha ciudad y provincia.-

DELEGACIONES PROVINCIALES DE SERVICIOS =====

Todas las Delegaciones Provinciales de Servicios, estarán supeditadas a la Jefatura Provincial. Para

dirigirse a los distintos organismos Militares y Civiles del Estado dentro de la Provincia o fuera de ella, deberán hacerlo siempre por mediación de la Jefatura Provincial del Movimiento.- Así mismo cuantas comunicaciones dirijan a las Jerarquías Provinciales o Locales del Movimiento que no dependan de dichos servicios, deberá llevar el correspondiente Vº Bº del Jefe o del Secretario Provincial del Movimiento.-

Diariamente enviarán a la Jefatura Provincial del Movimiento, una copia de cuantas comunicaciones o escritos hayan cursado durante el día.-

Las Delegaciones Provinciales antes de proceder a extender cualquier nombramiento de sus respectivos servicios, comunicarán previamente el nombre o nombres de las personas que piensan nombrar, a la Jefatura Provincial, a fin de que esta pueda conocer -consultada su Delegación Provincial de Información- los antecedentes y méritos de la persona propuesta.-

INSPECCION DE CATALUÑA =====

La Inspección General de Cataluña tendrán su cargo el control de todos los Servicios del Movimiento para su entrada en Cataluña.- Para ello está ya relación con las distintas Delegaciones Nacionales de Servicios, a los efectos de su debida coordinación.- No podrá entrar en Cataluña ningún afiliado a nuestra Organización que no haya solicitado previamente y no tenga en su poder la correspondiente tarjeta que e le será entregada por la citada Inspección de acuerdo con el Ministerio de Orden Público. Se acompañara de nº 9, la instancia dirigida a dicho ministerio, a los efectos ya citados.-

Por tener funciones delegadas de la Secretaría General, inspeccionará todos los Servicios de nuestra Organización en Cataluña, con objeto de que sean cumplidas, por parte de las cuatro Jefaturas Provinciales, las órdenes emanadas de la Secretaría General del Movimiento.-

- OCUPACION DE LA PROVINCIA - =====

A los efectos de ocupación de divide la provincia en los siguientes partidos judiciales.-:

BERGA.....	(Demarcación: 36 pblos)
GRANOLLERS.....	id. : 32 id)
IGUALADA.....	id. : 33 ")
MANRESA.....	id. : 34 ")
MATARO.....	id. : 17 ")
SABADELL.....	id. : 12 ")
SAN FELIU DE LLOBREGAT.....	id. : 30 ")

TARRASA.....	id.	:	11)
VICH.....	id.	:	50)
VILLANUEVA Y GELTRU.....	id.	:	8)
VILAFRANCA DEL PANADES.....	id.	:	25)
ARENYS DE MAR.....	id.	:	22)

=====

===

===

===

DELEGACIONES DE PARTIDO - INSPECTORES PROVINCIALES

El Jefe Local de cada una de las citadas ciudades "cabezas de partido" será al mismo tiempo "Jefe del Partido Judicial", dependiendo del mismo los distintos Jefes locales de las puebls de su demarcación. Dichos "Jefes de Partido" tendrán facultades para nombrar provisionalmente aquellos Jefes Locales en los Pueblos de su partido, que no hayan sido ya nombrados por la Jefatura Provincial, con anterioridad a la ocupación, -Funcionarán en cada Partido Judicial unos equipos de camaradas -ya designados- que a las ordenes del "Jefe de Partido" procederán a organizar las J.O.N.S. locales en su demarcación - Para ello se entregará a cada "Jefatura de Partido" un duplicado de las fichas de todos los afiliados de su demarcación, así como las correspondientes a la Sección de Información e Investigación -cuyos originales obran en la actualidad, en la Jefatura Provincial- a fin de que en el momento oportuno, puedan ser entregadas a las Jefaturas Locales que correspondan una vez hayan sido estas constituidas.- Así mismo recibirán los "Jefes de Partido", por escrito, normas concretas sobre su actuación y atribuciones -que no se acompañan para mayor brevedad de esta memoria- así como las pertinentes instrucciones sobre la constitución y funcionamiento de las Jefaturas Locales, que funcionarán -salvo ligeras variaciones- en forma parecida a las "Jefaturas de Distrito" de Barcelona, manteniendo aquellas con las "Jefaturas de Partido" análogas relaciones de subordinación que las específicas al tratar de las Delegaciones de Distritos y la Jefatura Provincial, la cual, tendrá conocimiento exacto del funcionamiento de la Organización en cada Partido, no tan solo por las partes diarios que las respectivas Jefaturas de Partido remitirán a la Jefatura Provincial especificando los hechos salientes ocurridos y la labor realizada durante el día en sus correspondiente demarcaciones -Acompañando al mismo tiempo copia de todos los documentos recibidos y expedidos por la Jefatura de Partidos- sino por los informes directos que recibirá de los inspectores Provinciales cuya misión será recorrer constantemente los Partidos Judiciales, para inspeccionar en nombre de la

Jefatura Provincial e Inspección General los distintos servicios de la Organización.-

DE LOS INSPECTORES PROVINCIALES.-

=====

Por la Jefatura Provincial, de acuerdo con la inspección General, se nombrarán los Inspectores Provinciales que sean necesarios para las misiones especificada en el párrafo anterior, además de las que le sean confiadas, en cada caso, por la Jefatura Provincial o Inspección General. Diariamente y por duplicado, dirigirán un "parte" por escrito, resumiendo la labor realizada durante el día y la impresión obtenida de las Inspecciones realizadas.-

A cada "Delegación de Distrito" y "Jefatura de Partido" le será entregada una gran caja de madera -construida a dicho efecto- que contendrá todo el material necesario para que inmediatamente puedan empezar a funcionar sus respectivas oficinas. Dicho material comprenderá desde el papel de escribir sellos de goma, impresos, formularios, carnets provisionales, etc....hasta las fichas de filiación, políticas o de información- cuyos originales obran en la Jefatura Provincial -correspondientes a los Distritos, ciudades de cabeza de Partido, y pueblos del mismo.-

Todo dicho material -necesario para los dos primeros meses de ocupación- (sellos, goma, impresos, fichas, formularios, carnets provisionales, etc.)- así como el correspondiente a intendencia, banderas, banderines, colgaduras, camisas azules, etc está ya encargado y representa un presupuesto superior al millón de pesetas.-

Han sido ya designados provisionalmente las Jefes y Secretarios de Distrito y los "Jefes de Partido" que se reúnen dos veces por semana en nuestra Subdelegación de San Sebastian a fin de preparar y organizar la Ocupación de sus respectivos Distritos y Partidos.-Obran en poder del Ministerio de Orden Público, en relación de los edificios solicitados por la Inspección General de Cataluña para que puedan instalarse en los mismos, la Jefatura Provincial y demás servicios del Movimiento.-

La Jefatura Provincial, está preparando un manifiesto que se elevará oportunamente a la Secretaría General para su superior aprobación -con objeto de que pueda ser leído, por radio y repartido al ser ocupado Barcelona y su provincia.-

=====.

Estima esta Jefatura que sería en extremo político

y conveniente que encuando ya se hubiera ocupado el primer pueblo de la provincia de Barcelona, el Secretario General dirigiera por radio una alocución a dicha Provincia, alocución que debería ser anunciada con la debida anticipación.-

Por Dios por España y su Revolución Nacional-Sindicalista.-

Burgos Noviembre de 1938
III Año Triunfal.

EL JEFE PROVINCIAL acctal.

Mariano Calviño-Sabucedo Gras.

Enterado

EL INSPECTOR DE CATALUÑA

José Ribas Seva.

PABLO FIGUEROLA-FERRENTI Y PEÑA, JEFE DE SECRETARIA PROVINCIAL DE BARCELONA DE FALANGE ESPAÑOLA TRADICIONALISTA Y DE LAS JONS

CERTIFICO: Que el original de la presente "Memoria" ha sido aprobada por la Secretaria General de Movimiento, según oficio obrante en los archivos de mi cargo y que copiado a la letra dice así:

"Falange Española Tradicionalista y de las J.O.N.S. SECRETARIA GENERAL .- n.º 16 Esta Secretaría General ha aprobado la memoria redactada por esa Jefatura Provincial, para la ocupación de Barcelona cuando sea liberada por el Ejército.-Por Dios, por España y su Renovación Nacional-Sindicalista. Burgos 4 de Enero de 1939.-El Secretario General-Firmado: R. Fernandez Cuesta.-Hay un sello que dice: Falange Española Tradicionalista y de las J.O.N.S.-Secretaría General.-Camarada Jefe Provincial acctal, de Barcelona.

Y para que así conste, firmo el presente en la ciudad de Burgos a cinco de Enero de mil novecientos treinta y nueve.- III AÑO TRIUNFAL.-

Número 10:
Declaraciones de Ramón Serrano Suñer: "Destino"
núm. 97 de 8-I-39. Font: "Destino". Referència en
el text: Nota 49 del capítol 6.

Unas declaraciones del Ministro de la Gobernación.

POR LA SEGUNDA, DEFINITIVA Y ETERNA UNIDAD DE ESPAÑA

Cataluña no cede a una otra tierra de España en esencial españolidad. Cataluña es un tesoro español a flor de tierra.

El día 10 de enero se publicaron en el "DIARIO VASCO" de San Sebastián entre otros textos trascendentales unas declaraciones del Excmo. Sr. Ministro de la Gobernación Don Ramón Serrano Suñer sobre el problema de Cataluña. "Yo creo que de las ideas que acabo de exponer podrá deducirse una política". A "DESTINO" le incumbía ser el primero en dar cuenta y anotar la importancia de esta declaración. Nuestras páginas no guiadas mas que por un instinto sin tener trazado de antemano un mínimo programa de riñas y de abrazos se ha intentado dotar de una categoría revolucionaria de síntesis en las cuestiones políticas derivadas unas de los años de "tentativa de suicidio entre urbios cendales románticos" todos los símbolos escogidos encuadran en esta versión superior de la unidad de destino. "Cataluña, palabra del Ministro de la Gobernación, es una gran emoción en marcha hacia un futuro indefectible". Cataluña es una gran emoción de España. El nuevo Estado español entra en Cataluña con un nuevo vocabulario. Proyectada hacia un futuro indefectible dejan de ser válidas las acepciones materialistas disgregadoras de pueblo cansado en que por uno y otro lado se tiraba a la cuerda de la descentralización amputando los anhelos trascendentales. Apareció el orden nuevo y con él la nueva visión: Cuando se eleva el problema y proyectamos a Cataluña hacia el esfuerzo de recobrar nuestra plenitud histórica, la plenitud histórica de España, las tierras catalanas de España quedan implicadas directamente y profundamente en la nación misma. Las declaraciones del Excmo. Sr. Ministro de la Gobernación, la declaración del Gobierno de España, recogen estos grandes anhelos de que la coyuntura actual es recipiente y los conducen a la esfera gubernamental. De este modo el gobierno de España es el gobierno de la nación no la profesión política divorciada del pueblo. Como representantes de Cataluña en esta conciencia nacional renaciente y como batalladores en vanguardia con las armas por el ideal de la unidad de destino española nos sentimos interpretados con una fidelidad milagrosa por el Gobierno de España que habló en este sentido el 10 de Enero y sumamos la conciencia de esta magnífica realidad a las anteriores por las cuales el espíritu de síntesis de los grandes anhelos se hizo carne en el nuevo Estado. Pero además de este espíritu de síntesis con que a priori se coloca la nueva España ante los grandes problemas hay en la interpretación del actual una afirmación concreta: "Nosotros reconocemos la autarquía moral de Cataluña como la de cualquier

otra gran región española, respetaremos la vida íntima, el substractum profundo de Cataluña, familiar, social, económico. ¿El lenguaje catalán?

¿Porque no? Si el catalán es un elemento de la grandeza de la Patria ¿Porque no respetarlo como respetó Francia los versos de Mistral y España los de la "Atlántida"?". Esta afirmación con la que el Estado sabe introducir la mano recio y seguro el pulso en la verdadera médula del problema, entraña una visión de éste auténticamente nacional y auténticamente revolucionaria y enlaza al mismo tiempo el momento actual, vigoroso y solemne con la mejor tradición española de Cataluña. Con aquella tremenda fuerza unitaria que dió grandes poetas y grandes pensadores catalanes a España y que en la unidad no era un mito prescrito en los textos del Boletín sino íntima convicción y necesidad entrañable. Con las declaraciones trascendentales del Ministro de la Gobernación van brazo en alto en vanguardia de este alto espíritu los 50.000 combatientes catalanes de la unidad de España. Va la pura esencia de este tesoro español a flor de tierra como dice de Cataluña el Sr. Serrano Suñer. Va nuestra absoluta adhesión y la gran fe de los catalanes que llegamos para el rescate de estos principios para las premisas de esta línea política ancha y recia, revolucionaria, formidable, y va porque a lo largo de nuestra trayectoria no hemos hecho más que escribir en el margen de las declaraciones publicadas el día 10 nuestra previa e incondicional adhesión que se fraguó en las experiencias sobre cuya base el Gobierno de España deja deducir hoy una línea política inmediata.

DECLARACION DEL MINISTRO DE LA GOBERNACION.

Reproducimos íntegramente a continuación el emocionante texto de las declaraciones del Sr. Serrano Suñer publicadas en el "DIARIO VASCO" del día 10.

El periodista insinuó al Ministro:

-¿No sería quizá ocasión de aludir al problema de Cataluña ahora que está en pleno desarrollo la ofensiva sobre el frente catalán?.

Contestó el Ministro.

-Creo en efecto que es el momento de hablar de Cataluña de una manera muy general y en tono elevado desde luego. En estos instantes la enunciación y examen de cualquier problema político y especialmente de la cuestión catalana están afectados por el hecho de que estamos haciendo la guerra, ganando la más dolorosa y tremenda de las guerras. Nuestros hermanos combatientes luchan y mueren en el frente. Las razones de esta guerra son muchas. Pero sobre todas descuella la de "unidad". Importa decir que estamos haciendo esta guerra por la segunda, definitiva y eterna unidad de España. Nuestra labor política ha de consistir en llevar al pueblo español a la convicción de que debe incorporar a su espíritu el concepto de la unidad de España sentimental e intelectualmente. Vaya por delante una aclaración que juzgo interesante. Si fuera necesario la unidad sería impuesta por la guerra. Pero no habrá tal necesidad estoy convencido de ello. En

todo caso, de la guerra presente se deduce un dogma de la política futura, el de la unidad de España intelectualmente razonada plenamente sentida. La tarea de llevar este principio a la vida pública no ha de ser difícil. No se trata aquí de tomar una posición ecléctica que por zafia sería inadmisibles. Se trata de extraer de la realidad unas consecuencias y un método. Sobre Cataluña se ha hecho durante los últimos una labor necia y monstruosa de secesionismo, de separatismo. Este secesionismo ha encontrado en la política un cultivo muy propicio. El mayor o menor éxito de semejante política fue debido a que los hombres que la dirigieron utilizaban constantemente la palabra "comprensión" que engañó a muchos ingenuos y desvió indudables vocaciones. Sin embargo, cuando se eleva el problema y proyectamos a Cataluña hacia el esfuerzo de recobrar nuestra plenitud histórica, la plenitud histórica de España, las tierras catalanas de España quedan implicadas directa y profundamente en la Nación misma. Se trata de recobrar nuestro sentido nacional e histórico y Cataluña en esa misión irá en vanguardia como marchó en otros siglos. Cataluña no puede encontrar sus verdaderos apoyos y su razón de ser y de existir sino en las honduras de lo nacional porque el pueblo catalán tiene muy acusadamente las mas excelsas, decisivas y tremendas cualidades de todo el pueblo español. Cataluña es un tesoro español a flor de tierra. Cataluña no cede a ninguna otra tierra de España en esencial españolidad. Cataluña es una gran emoción de España en marcha hacia un futuro indefectible. Contra la labor monstruosa del separatismo, del sectarismo, se produjo en el ambiente catalán la enfermedad del patrioterismo y la fácil retórica del patrioterismo, del centralismo a la antigua. El secesionismo ha vivido como un parásito del patrioterismo y viceversa. Esto es grotesco. La palabra "centralismo" no tiene a mi entender ningún sentido. Se trata simplemente de estructurar a España en su vida municipal en función naturalmente de la primacía del Estado. Esta organización no puede tener más que un pie forzado: La grandeza de la Patria, única y común. Desde el punto de vista de los servicios sólo habremos de tener en cuenta la vivificación del sistema, la eficacia. Lo que importa es que España sea sentida y entendida. El Gobierno está ahora mismo mediante una comisión nombrada al efecto tratando de ordenar la vida española municipal y provincial. Frente a tan grandes problemas nuestra posición no consiste en colocarnos "a priori" en un punto de vista centralizador o descentralizador. Queremos sistemáticamente situarnos en un punto de vista sencillamente favorable a España. No vamos a hablar mas de centralización o descentralización sino de que cada entidad pública cumpla como propia dentro de la jerarquía del orden nuevo del Estado español. Por eso frente al virus secesionista y a las fáciles fórmulas del viejo centralismo hacemos la siguiente afirmación: Nosotros reconocemos la "autarquía moral" de Cataluña como la de cualquier otra gran región española. Respetaremos la vida íntima, el "substractum" profundo de Cataluña, familiar, social, económico.

¿El lenguaje catalán? ¿Porque no? Si el catalán es un factor y un vehículo de separatismo, lo combatiremos. Imagínese que el castellano, aunque esto no pueda suceder, llegara a ser algún día un factor contrario a la grandeza de España. ¿No estaríamos

obligados a combatirlo? Si el catalán es un elemento de la grandeza de la Patria ¿Porque no respetarlo como respetó Francia los versos de Mistral y España los de la "Atlántida"? Un lenguaje puede ser expresión de Hispanidad o de antihispanidad. Si lo primero, ¿Porque no hemos de considerar que las formas de expresión forman parte del destino histórico de España? Si lo segundo, esté Vd. seguro de que se nos encontrará siempre en el puesto del más implacable combate. Tenemos hoy a Cataluña en la punta de nuestras bayonetas. La cuestión del dominio material es cosa de poco tiempo. Yo estoy seguro de que la incorporación moral de Cataluña a España se producirá tan rápidamente como la incorporación militar. Desde luego el problema es muy importante. Y hay que hacerse al sentido de la responsabilidad. Ha llegado la hora de actuar. Yo creo que de las ideas que le acabo de exponer podrá deducirse una política.

Número 11:

Cartes de Jesús Elizalde, asesor nacional de Primera Línea al secretari general de F.E.T. y de las J.O.N.S. Raimundo Fernández-Cuesta de 2-III-1939 i tramesa d'aquesta al general Franco pel mateix Elizalde. Font: Arxiu Fal Conde. Referència en el text: Nota 54 del capítol 7 i pàssim.

- 1) Falange Española Tradicionalista
y de las J.O.N.S.. Asesoría
Nacional de 1a Línea.

Burgos 2 de Marzo de 1939 III Año Triunfal

Excmo. Sr. Secretario General de
F.E.T. y de las J.O.N.S.
Burgos.

Muy Sr. mío:

Creo mi deber dirigirme a Vd. exponiéndole con toda sinceridad mi protesta leal y firme por el completo y absoluto desentendimiento y olvido que se ha tenido en el nombramiento de los cargos provinciales de Falange Española Tradicionalista y de las J.O.N.S. de Cataluña, de los hombres procedentes de la Comunión Tradicionalista.

Efectivamente, todos, absolutamente todos los cargos (Jefe Provincial, Secretario y Jefes de Servicio) han sido ocupados por hombres pertenecientes a la antigua Falange Española, cuya fuerza era en aquella Región, Vd. lo sabe mejor que nadie, insignificante y exigua, sobretodo comparándola con la fuerza, la pujanza y el historial combativo, ardiente y netamente español del Carlismo Catalan.

Por reconocerlo así en la primitiva Junta Política ó Secretariado político del Movimiento, se convino por todos sus componentes, en que las cuatro Jefaturas de las cuatro provincias catalanas habían de recaer necesariamente en hombres procedentes de la Comunión Tradicionalista y á cambio de esta concesión y la de las tres provincias valencianas, cuyas Jefaturas se nos concedían también, Madrid y las demas provincias por liberar, por un mutuo y comprensivo acuerdo, recaerían en antiguos afiliados á Falange Española.

Se atendió para este especie [sic] de clasificación o reparto á la preponderancia que cada una de esas Regiones tenían las fuerzas sustancialmente cooperantes al Movimiento, Requeté ó Falange.

Y vamos a recordar lo que pasó luego.

Aprovechando una denuncia falsa (como más tarde se demostró) contra el designado para Jefe Provincial de Lérida, se nombró improvisadamente un Jefe Falangista que no era de la Provincia siquiera, con caracter interino segun se dijo, y que aun continua, al cabo de cerca de un año, sin que en todo este tiempo se haya podido encontrar aún un carlista idoneo para este cargo. A decir verdad, los rojos, durante su cruel dominación no aquilataban tanto los méritos para elegir y elevar á Mártires á tan buenos españoles que se llamaban Carlistas y á los que se sacrificaban por tan enorme delito.

En cambio, cuando la infiltración roja en el Ebro hace unos meses, por esa Secretaría General se destituyó á todos ó casi todos los Jefes Locales de la Provincia de Tarragona de filiación Falangista y sin embargo, no se destituyó al Jefe Provincial autor y por lo tanto responsable de todos aquellos nombramientos.

Decididamente esto acusa por parte de esa Secretaría dos criterios para enjuiciar y dos medidas para valorar á las personas que ocupan cargos Jerarquicos en la Organización dependientes de esa Secretaría, segun procedan del Reputé ó de Falange.

Se ocupó Barcelona. Barcelona donde nosotros teníamos mas de doce Circulos abiertos en la Capital y uno por lo menos en casi todos los pueblos de la Provincia mientras Falange Española apenas si tenia afiliados allí y sin embargo se nombra Jefe Provincial falangista, al Secretario Provincial falangista, y á todos, absolutamente todos los Jefes de Servicio falangistas también.

¿Hay derecho á esto?. ¿No se dice que el Movimiento y el Partido es la propia entraña del pueblo, que del pueblo arranca y en él bebe la savia nacional? ¿No se ha atendido al mayor número de afiliados que Vds. decian tener en otras provincias para que los cargos recayesen en afiliados á Falange Española? ¿Porque no se tiene el mismo criterio en todos los sitios y momentos, nos convenga ó no nos convenga?.

Como decimos, el numero de afiliados nuestros y de Centros abiertos en Cataluña era inmensamente mayor que el de falangistas.

Nuestro ofrecimiento á las autoridades Militares en Julio de 1936, abrumadoramente mayor tambien.

El número de Martires Carlistas catalanes sacrificados por los rojos, infinitamente más elevado

que el de falangistas. Y el porcentaje de bajas y la actuación del Tercio de Requetés Catalanes de Montserrat incomparablemente mayor, mas brillante y mas sacrificada -sin que con esto queramos indicar la mas pequeña censura contra ella- que el de la Bandera de Falange de Cataluña y todo esto, veridico y autenticamente cierto, no sirve ni para darnos un solo cargo en la Provincia de Barcelona, ni en la de Tarragona, ni apenas en la de Lérida y únicamente algo en la de Gerona, no todo.

Madrid todo para la Falange, Valencia todo para la Falange, Barcelona todo para la Falange y mientras tanto los requetés muriendo por conquistar tierras para lo que ellos creen una España sin parcialidades ni egoismos partidistas.

Es ingenua é insignificante, por no decir sarcástica, la razón que ne cierta ocasión nos dió Vd. de porqué el Jefe Provincial de Barcelona habia de ser un Falangista, fundandose para ello en la enorme fuerza del obrerismo catalan que Vds. por el sentido social de que presumen, podrian llevarlo mas facilmente y mejor al entusiasmo por España y su Caudillo. Porque si en España na á pesar mas la conveniencia de los obreros marxistas que los sacrificios de los antiguos buenos españoles, ceo sinceramente que se está derramando inutilmente tan gran cantidad de sangre.

¿Que se pretende con todo esto! ¿Anular al Requeté ó poner á España en las manos de la antigua Falange Española?

Lo dijo el Caudillo en aquella sesión memorable de la Junta Política dirigiendose precisamente y nombrandoles á tres falangistas: "A España la estan forjando entre todos los combatientes y ninguno de los grupos tiene derecho á monopolizar ni á marcar orientaciones del Partido".

Elevo, pues, mi protesta que creo de todo punto justificada y necesaria. Así no haremos nunca la Unificación. Nosotros no hemos ido al Movimiento por conseguir cargos rectores, pero tampoco creemos nos hemos portado tan mal, ni en el frente ni en la retaguardia, que se nos niegue todo derecho de ocupar funciones directoras como no se nos ha negado tampoco los puestos de peligro; afirmamos una vez más, por bien de todos, de España y de su Caudillo que no son momentos de monopolios de aprovechamientos por nadie, sino de cooperación, de sacrificio de todos.

Desde luego, yo no estoy dispuesto á que mientras todos esto suceda, continuar ocupando cargos Jerárquicos en el Movimiento sirviendo como de comparsa á planes y proyectos oscuros que llevan claramente,

como decíamos antes, ó la anulación del Requeté ó la entrega de España á Falange Española.

Por todo esto, yo quiero suplicarle á Vd. sirva de intermediario ante S.E. el Generalísimo, para que sea relevado de los cargos de Asesor Político del Mando Supremo de la Milicia y Vocal de la Junta Política, dejandome marchar á cumplir mis deberes de español en otros sitios.

Le saluda atentamente affmo. amigo

Firmado.- Jesús Elizalde

2) (Oficio) Burgos 3 de Marzo de 1939- III Año
Triunfal
Excmo. Sr. Don Francisco Franco
Plaza.

Excmo. Sr.:

Con fecha de ayer día 2 de Marzo y 21 de Febrero, dirigí dos cartas, una al Sr. Secretario General de Falange Española Tradicionalista y otra al Delegado Nacional de Propaganda, exponiendole, con absoluta sinceridad mi queja y mi protesta por ciertos hechos ocurridos.

Así creí que debía hacerlo, obligado por mi lealtad a V.E., mi amor á España y mi amargura dolida de Requeté.

Para evitar que quizá puedan dar á estas cartas unas interpretaciones maliciosas ó versiones equivocadas, se las acompaño á V.E.

Si cree V.E. injusta ó injustificada mi protesta ó impetuoso el sentido en que me expreso, dispuesto estoy á purgar mi falta y una vez más le ruego se digne relevarme de los cargos para los que su amabilidad y no mis méritos me designó y me autorice, como hace algún tiempo me lo prometió V.E. á marchar á cumplir mis deberes patrióticos en otros lugares.

Siempre y en todo momento á las órdenes de V.E.

Número 12:
Circular número 14 de la Jefatura Provincial de Falange Española Tradicionalista y de las J.O.N.S. de Barcelona de 15 de maig de 1939. Referència en el text: Nota 157 del capítol 7 i pàssim.

FALANGE ESPAÑOLA TRADICIONALISTA
 Y DE LAS J.O.N.S.
 Jefatura Provincial de Barcelona

Circular no 14

El Servicio Nacional de Propaganda me comunica lo siguiente:

"De acuerdo con lo dispuesto por la Superioridad, las fiestas de la Victoria, deberán celebrarse en toda España, coincidiendo con el gran desfile militar de Madrid.

La víspera del gran desfile se celebrarán los festejos de carácter popular, manifestaciones folklóricas, fiestas típicas, aportaciones regionales a la alegría nacional.

La organización correrá a cargo del Delegado de Propaganda y en su defecto del Jefe Local de F.E.T..

Los actos específicos que tendrán lugar en las localidades de la provincia de Barcelona, serán los siguientes:

Mañana

A las 9, Gran repique de Campanas

A las 10, Oficio solemne en la Parroquia con Cruz Alzada, asistiendo las Autoridades al Cementerio, donde se rezará un responso por los Caídos y se hará el llamamiento por la máxima autoridad asistente, contestando los asistentes con el grito de "Presente". No habrá discursos.

Tarde

Canciones por las Organizaciones Juveniles.
 Danzas populares (Cavallins, galops de cortesía, el drac, cotonines, etc. según la comarca).

Lucido baile de sociedad (organillo, orquestina) con "toya".

Elevación de globos y fuegos artificiales.

Las Organizaciones Juveniles encenderán una hoguera al atardecer en el monte mas alto de

los contornos, de modo que se vea desde el pueblo, y lo avivarán hasta media noche en cuyo momento las campanas tocarán a rebato.

De acuerdo con las instrucciones del Excmo. Sr. Ministro, todos los festejos serán costeados íntegramente por los Organismos del Gobierno en las localidades, sin presupuesto a cargo de propaganda, contando para ello nuestros Delegados con las aportaciones de los Ayuntamientos a las que deberá limitarse el coste de la celebración de dichos festejos.

Como fecha probable para el gran desfile de Madrid, se señala el día 19 de los corrientes, por lo tanto, para la víspera día 18 deberán organizarse los actos antedichos, teniendo en cuenta que por la Radio se confirmará esta fecha, indicándose oportunamente si hubiere lugar a rectificación.

Lo que te comunico para tu conocimiento.

Por Dios, por España y su Revolución Nacional Sindicalista.

Barcelona, 15 de mayo de 1939. Año de la Victoria.

EL JEFE PROVINCIAL

Firmado: M. Calviño-Sabucedo.

SALUDO A FRANCO

ARRIBA ESPAÑA !!!

Número 13:

Escrit del president de la C. I. I. M. Núm. 2 José María Milá y Camps al ministre de Industria y Comercio de 12-V-1939. Font: Arxiu Històric de la Cambra de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona. Referència en el text: Nota 175 del capítol 7.

EXCMO. SEÑOR:

Recibida, con fecha 10 del actual, la Orden reservada del día 4 de los corrientes, cúpleme por la presente remitir la información pedida; participándole además que se ha organizado ya un servicio especial para que de aquí en adelante pueda todas las semanas cursarse a ese Ministerio un resumen de nuestra labor lo más amplia y detallada posible.

La actuación febril, angustiosa y agotadora con que hemos debido enfrentarnos con los múltiples problemas y constantes conflictos que del 26 de Enero a acá han requerido, a toda hora, rápido estudio y fulminantes soluciones, ha hecho casi imposible que dedicásemos a la tarea informativa más esfuerzos que los que de sí misma reclamaban aquellas cuestiones que era obligado transmitir a los diversos organismos competentes dependientes de ese Ministerio.

Comprendemos y aún compartimos su deseo de que ese semi-aislamiento termine y a ese fin, como dejamos dicho, se han adoptado las oportunas disposiciones para que la información deseada establezca esa corriente de ininterrumpida comunicación.

Con propósito de iniciarla, trasmitimos, a seguida, en visión totalizadora, una relación descriptiva del período hasta ahora vivido, con una impresión global del momento presente y del conjunto de la situación; el resumen refleja la realidad tal como la vimos y la vemos.

Al llegar la liberación de Barcelona y con la ciudad y casi simultáneamente con ella, la de todo Cataluña, esta Comisión que actuó en constante sesión permanente, pudo percibir, a través de sus Vocales y de los miles de personas que a ella acudieron, al organizarse inmediatamente las oficinas de la misma, una impresión menos trágica de lo que todos habíamos presumido: contrariamente a lo supuesto, la destrucción de fábricas era en junto, aunque lamentable, limitada a un porcentaje que no afectaba esencialmente la potencia industrial de la zona; el respuesta de primeras materias era, no nula como creíamos, sino suficiente para afrontar una puesta en marcha, parcial es cierto, pero lo bastante para salvar unas semanas; y los stocks de géneros elaborados eran superiores a nuestra previsión y aunque

muy pequeños en relación con las necesidades del mercado nacional, exhausto y sediento de toda suerte de manufacturas, lo suficiente importantes para que su rápida liquidación constituyera una ayuda eficaz en el remedio urgentísimo de la falta de circulante.

La Comisión juzgó que su principal labor momentánea debía tender a inyectar optimismo y ánimos y, a tal efecto, repartió más de 50.000 proclamas y carteles, requiriendo en tonos de aliento a los comerciantes y a los industriales para que se aprestaran, desde el primer instante, a dar sensación de normalidad; llevados todos del mismo espíritu, visitamos tiendas y almacenes, talleres y establecimientos alentando a poderosos y humildes a salir del marasmo de perplejidad de las primeras 24 horas. Se logró; y nos ayudó mucho a conseguir el efecto el laudabilísimo esfuerzo del servicio de reparación y puesta en marcha de las Centrales eléctricas que, de noche en noche, fue rápidamente solventando la iluminación pública y privada.

El primer problema gravísimo que nos ofreció fué el del celo desplegado por todos los servicios -numerosísimos y muy activos- de recuperación, pues los precintos eran tan profusos que llegaron a coincidir hasta tres y cuatro distintos sobre una misma mercancía. La confusión que ello produjo y el desenfreno que a su sombra se inició nos inspiraron una acción enérgica de unificación y ordenamiento que se tradujo en el Bando del General Jefe de los Servicios de Ocupación que se adjunta por recorte; de ese Bando y de la génesis que había tenido nació la Comisión Mixta constituida, por acuerdo con la Jefatura de Fabricación de Cataluña, por delegados de los respectivos servicios a fin de sistematizar y unificar las requisas y las intervenciones. El Servicio Nacional de Abastecimientos se adhirió también y hasta llegó a designar representantes; pero dejaron de concurrir y prácticamente se desentendieron de la labor eficacísima y práctica que ha venido rindiendo y rinden aún la Comisión Mixta. Gracias a ella se ha logrado encauzar el recuento y disponibilidad de las primeras materias útiles para la industria que Jefatura nos asigna y que esta Comisión vende ingresando los los importes en la Cuenta corriente especial designada con el sub-título de "Materias primas" en la sucursal del Banco de España.

La absoluta carencia de circulante, secuela del derrumbamiento total de la economía roja, dió lugar a que bajo la presidencia del General Gobernador se celebrara, en las primeras horas, una reunión general de Banca Privada junto con el de España, concurriendo además el Jefe Nacional del Servicio en el Ministerio de Hacienda, que dió lugar a la publicación de la Nota que se adjunta también por recorte. El efecto saludable de la nota fue unánimemente celebrado. Con todo, y tal como esta presidencia advirtió, los ofrecimientos y promesas de la Banca dejaron prácticamente sin asistencia un sector extenso y modesto

de artesanado y pequeños talleres, a los que fue preciso subvenir con el auxilio, improvisando de acuerdo con el Banco de España y mediante solidarizarse todos los Bancos de Barcelona en la responsabilidad, de un crédito de 10.000.000 de pesetas que quedó formalizando a nombre de esta Comisión a las 24 horas de concedido. Con cargo a él se organizaron préstamos en calidad de anticipo por jornales, que poco a poco se van ahora reembolsando con ritmo lento pero atemperado a la cachazuda y premiosa normalización del trabajo.

Surgió a poco de funcionar las primeras fábricas otro conflicto que pudo tener consecuencias graves. Fué el diverso origen y discutible propiedad consiguiente de primeras materias disponibles en fábricas y talleres; la solución, improvisada para evitar el paro, fue la de dar a todos en general la norma siguiente; a reserva de lo que se resuelva en definitiva por el Estado sobre la propiedad, pueden utilizarse para la puesta en marcha las materias existentes, a condición precisa de que previamente se comunique a Jefatura de Fabricación, relación jurada de su clase y cantidad, con objeto de que, una vez aclarada la cuestión del dominio, se resuelva devolviendo al dueño o bien la materia o bien el dinero que la represente. Con ello se salvaron aquellos primeros momentos sin perjuicio de la solución serena e imparcial. Este criterio y esa norma merecieron la personal aprobación del señor Ministro que se hallaba en Barcelona.

Después de más de un mes de adoptado ese camino, el General Jefe de los Servicios de Ocupación, nos envió en consulta una primera resolución de la Vice-Presidencia del Gobierno que parecía denegar sobre aquel asunto toda posible duda o discusión; estimamos deber informar respecto a él en los términos que se expresan en la copia adjunta; sin que hallamos sabido, sobre esta materia, desde entonces otra noticia que la que se designa una Comisión para liquidar las cuentas de "Camposa-Gentibus". La opinión unánime de la Comisión se reitera en los puntos de vista del Informe que la realidad, comprobada en varios casos concretos confirma frecuentísimamente.

Nudo de complicaciones y estorbo considerabilísimo para la puesta en marcha fué el fenómeno de floración revolucionaria, que consistió en la dislocación de fábricas y talleres agrupando sus máquinas y útiles en distintos locales bajo pomposas denominaciones Confederales o Sindicales. Para afrontar la dificultad y eludir sus entorpecedoras consecuencias, se improvisó una norma general de desagrupamiento a base de acuerdos por Gremios, cumplidos por comisiones, presididas por Delegados de la Comisión de Incorporación, siendo rápidos y eficacísimos los resultados obtenidos. En el Capítulo correspondiente de la actuación de las Secciones se cifra y detalla la labor hecha.

Tema principalísimo de nuestra preocupación, que absorbió durante los primeros quince días nuestros desvelos, fue la inmediata venta y el más equitativo y generalizado reparto en toda España de los géneros elaborados que habíamos encontrado al llegar a Barcelona.

Fruto de la reflexión más meditada y concienzuda fue la Nota que esta Comisión redactó y que por copia acompañamos. Su proyecto -ya que como veremos luego no pasó de tal- tuvo por origen las dos premisas básicas siguientes; el reparto para ser general y no dar lugar a acaparamientos no podía hacerse mejor que a través de las propias clientelas de los fabricantes y a responsabilidad personal y directa suya; y el precio no podía ni debía ser otro que el que les costara a los dueños de los géneros de reponer las existencias de que iban a desprenderse, mediante la compra de los nuevamente elaborados. Este último extremo, lo expresábamos en la nota con la frase, precio de reposición, que no desconocía, ni dejaba a un lado la competencia de los organismos directamente encargados de puntualizarlos de modo concreto.

Tal proyecto de nota, que mereció en principio la conformidad del General Jefe de los Servicios de Ocupación no llegó a ver la luz, pues a última hora el Sr. Coronel Sanz Pastor, Jefe del Servicio Nacional de Abastecimientos y Transportes, suspendió por teléfono la inserción que iba ya a hacerse por decisión del General Sr. Alvarez Arenas.

A la suspensión siguió un largo interregno al fin del cual el Sr. Coronel Sanz Pastor anunció a nuestro Presidente que la cuestión precios y distribución de géneros eran de la exclusiva competencia del Servicio que aquél presidía y que, por tanto, nos abstuviéramos de toda ulterior gestión que directa o indirectamente rozara esa facultad suya. Cambiadas con él impresiones, vinimos a presumir que de sus planes -un tanto vagos e imprecisos, pero esencialmente paralizadores- se derivarían consecuencias fatales que lealmente le previene a él y al propio General Alvarez Arenas, haciéndoles notar que el resultado de aquella parálisis sería lo contrario de lo que se perseguía, es decir que las mercancías que se negaban a dejar circular se venderían clandestinamente -tal era la presión de los compradores- y la prima de clandestinidad haría ascender los precios desorbitadamente, torpedeando, de hecho, el beneficioso influjo que, en baja sobre los precios de la Zona liberada, habrían podido y debido tener los géneros de aquí vendidos al precio de reposición.

No hubo manera de evitarlo y nuestra profecía, pese a los leales esfuerzos hechos por la Comisión y a la actitud correctísima de las grandes casas productoras, se realizó en no pequeña parte.

Este tropiezo tuvo luego sus derivaciones al tropezar

el Servicio de Abastecimientos con el Comité Sindical del Algodón de cuyo organismo nacional dependía todo lo relativo a tejidos e hilados. La actuación en ese orden del Comité, pudo sí salvar su indiscutible competencia, pero la fijación de las normas que dictó e hizo públicas, coincidió con la perturbación ocasionada y al perplejidad que promovió la serie de órdenes sucesivas, confusas y contradictorias, sobre las relaciones juradas de existencias, sobre listas de clientes antiguos, sobre prohibición de ventas, etc.etc. que introdujeron una enorme desorientación, tanto más de lamentar, cuanto que el espíritu público estaba tan inclinado a la obediencia y al total sometimiento que el acierto en las primeras medidas habría promovido una verdadera unanimidad, que hubiera facilitado enormemente las ulteriores disposiciones y directrices, lo que tenemos se haya en parte malogrado.

En orden a nuestras relaciones con el Comité Sindical del Algodón, fueron desde el primer día y siguen siendo en la actualidad de normal inteligencia.

Al llegar la Comisión a Barcelona tomó inmediata posesión de los locales y archivos del Comité Algodonero, transfiriéndonos inmediatamente al Jefe Provincial de Industria, señor Pueyo, y luego al Presidente del Comité Sindical del Algodón señor Casanova tan pronto como llegaron a los pocos días de ocupada la plaza. Dueño del Comité de las existencias de rama e hilados existentes, los ha ido distribuyendo junto con las nuevas remesas que se ha procurado entre los fabricantes; limitándonos por nuestro lado a transmitirle aquellas demandas que nos llegan o aquellas reclamaciones que se nos formulan.

Sin querer la Comisión invadir facultades que no le pertenecen, no ha podido menos de señalar que le preocupa la divergente simultánea acción de mantener limitaciones en el trabajo que complican y encarecen los costos del producto, con la de sostener precios bajos, solo compatibles con una plena normalidad en el funcionamiento y un pródigo rendimiento que dé lugar a gran abundancia.

Además señalamos como peligroso el camino de que el Comité, en lugar de limitarse a conocer y a dirigir, pueda mantenerse a ejercer funciones de comerciante importador, suprimiendo una rueda que, con todos sus posibles efectos, forma parte esencial del mecanismo mercantil.

No existiendo constituido el Comité Sederó, la Comisión para subvenir a la necesidad de una dirección y reglamentación en la materia, designó a don Federico Bernades como Delegado de la Presidencia para que actuara en el ordenamiento y distribución de las materias primas existentes y procura las que hubiere que importar. Vencidas las dificultades que en lo relativo a este último extremo se han presentado, parece haberse entrado ya en un período ejecutivo con la llegada

a este Puerto de una primera partida de 300.000 kilos y el anuncio de próximo arribo de otros 800 0 900 mil de procedencia italiana.

En relación con esta rama industrial ofrece urgencia suma la incorporación de agujas indispensables para las máquinas de géneros de punto, cuyas demandas reiteradas hemos cursado con apremio.

Problema de créditos de auxilio.

En ese orden la labor de la Comisión ha sido intensísima con ánimo de favorecer, con la mayor eficacia posible, las soluciones prácticas, si bien hasta ahora ha sido más el trabajo que la cosecha.

Aparte de lo que un principio hemos referido respecto a las reuniones celebradas con la Banca Privada y a la buena disposición que todos sus elementos demostraron para ser ámpios y benévulos en la otorgación de préstamos y auxilios; hubo la gestión directa y personal de apoyo en todos aquellos casos en que se ofrecían dificultades o reparos, siendo varia la fortuna de nuestros insistentes ruegos.

Pero el problema no quedaba, no ya solucionado, pero ni en parte siquiera, con estos recursos que aún extremados no pasaban de ser los normales y corrientes y por tanto inadecuados para solventar un conflicto tan complejo en sus matices y tan magno y excepcional en sus dimensiones.

Hubo, pues, la Comisión de estudiar remedios extraordinarios también; y para ello empezó por analizar todos y cada uno de los aspectos del problema. Se ofrecía como el más grave de todos el de las fábricas incendiadas o dinamitadas, no solo porque con la desaparición de las máquinas, enseres y existencias había desaparecido también para sus ex-dueños la base de un posible crédito -por vía normal- que les facilitase medios de reacción, si no porque se daba la terrible circunstancia de que las destrucciones se aglomeraban a veces sobre una misma población, trascendiendo el desamparo del patrono a toda la masa del pueblo con peligro incluso de disgregación.

Ofrecíase, además, otro aspecto y es el relativo al circulante de que las fábricas disponían antes del Glorioso Movimiento representado por sus stocks de existencias de Julio de 1936, pues aquél había desaparecido en la misma proporción en que estas habían sido robadas o malvendidas: y era indispensable facilitárselo de nuevo si queríamos que pudieran reanudar su régimen normal de trabajo y su ritmo de compras y ventas. Era difícil atender a esa necesidad en los casos en los que no se podían ofrecer garantías suplementarias fuera de su negocio, que constituían una gran mayoría y, por otra parte, no debíamos perder de vista el peligro de contribuir dañosamente a promover un inflación que neutralizaría con sus males el bien que del crédito podíamos esperar.

Fué el complicado tema objeto del examen del directo por otra parte del señor Ministro, que se personó en los locales de esta Comisión analizando los múltiples facetas que presentaba; después de un amplio cambio de impresiones con el Presidente y varios miembros de la Comisión, que se reanudó, por tres veces, se convino en las directrices esenciales siguientes:

El remedio a aplicar al mal tenía que ser extraordinario como excepcionales eran también las circunstancias que caracterizaban el presente momento. Se llegó por tanto a la conclusión de que el Banco de España, a presión del Gobierno, debería conceder anticipos al largo plazo y bajo interés; 10 años y 3%.

En lo relativo a la cuantía se ideó que el tope que podía evitar todo peligro de inflación, sería fijar como límite el que significaban las mercancías existencias en stocks en Julio del 36 porque en ellas tenía cada firma el máximo exponente de su potencial que había de hacer perfectamente digerible la suma que se le prestara no excediendo aquel tope.

Y, en cuanto a la posible otorgación del crédito, se estableció como previa y esencial condición la de que se solidarizaran entre sí, los que integrasen el respectivo Gremio, ofreciendo su garantía conjunta, para salvaguardar, contra todo posible riesgo, el reembolso de las sumas prestadas.

Sobre estas bases esenciales, y a pesar de las enormes dificultades que podía ofrecer la última condición exigida, quedó autorizado el Presidente de la Comisión para llevar adelante sus gestiones.

Estas se iniciaron -con ánimo de conseguir un posible precedente que facilitase las ulteriores aplicaciones de él- en el Gremio de Laneros por estimar que su mayor homogeneidad facilitaría el éxito.

Previas Asambleas Generales, unánime y entusiásticamente concurridas en Sabadell, Tarrasa y Barcelona, el éxito se consiguió; y el Sr. Presidente, con enorme satisfacción, pudo anunciar al Sr. Ministro que la solidaridad se había conseguido.

La forma de realizar y liquidar la operación no podía ser ni más sencilla, ni más segura ni más alentadora para enardecer a todos en el entusiasmo por la obra reconstructiva. Queda clara y suscitadamente explicada en la copia que dela comunicación dirigida al Sub-Gobernador del Banco de España adjuntamos al presente informe.

El caso tenía y tiene aún -pues continua la fe apesar del tiempo transcurrido- la fuerza de una solución práctica y casi perfecta que nos resolvería todos los demás casos en el Gremio de aldoneros, sederos, químicos, metalúrgicos, etc. Pero no pueden sacarse del éxito alcanzado esos frutos que

de él nos prometemos, si el éxito no florece con la concesión efectiva.

Ella pareció inminente pues el Sr. Ministro de Organización y Acción Sindical que por encargo del Consejo de Ministros vino a Barcelona a conocer personalmente la fórmula convenida, confirmó y reiteró el ofrecimiento de su inmediata aceptación.

Pero es el caso que ésta no ha venido todavía.

Para que ese comprenda hasta qué punto cabe filtrar seguridades de acierto en esa fórmula su solidaridad, debemos hacer presente que aunque en esfera mucho más modesta en la cuantía, se ha ensayado ya con éxito efectivo en el ramo de establecimiento de Tintorería de ropas usadas. Son 84 las tiendas con talleres propios o en conexión con talleres ajenos, que existen en Barcelona; la dominación marxista los dejó en el más desastroso estado que quepa imaginar, tanto que al quererlos poner en funciones se hallaron en la imposibilidad de hacerlo, por carecer en su inmensa mayoría de utillaje, destruido casi totalmente en el trasiego de los agrupamientos sindicales. Pues bien, establecido acuerdo de solidaria responsabilidad entre todos, se les proporcionó, por vía extraordinaria, el capital preciso para la compra e instalación de los enseres indispensables y puestos ya en normal funcionamiento desde hace más de mes y medio han iniciado ya la recaudación semanal reembolsadora a base de un seis por ciento sobre la facturación, fácilmente controlable a base de libros talonarios uniformes y bajo la inspección de una Junta reguladora presidida por nuestra Comisión.

Solo para que no falte en esa rápida visión como un matiz más de la labor emprendida, hemos de referirnos también a las gestiones que se han practicado y venimos practicado aún para que se hagan de una vez efectivos los créditos bloqueados por las Juntas Provinciales de incautación de bienes y que alcanzan a más de 75.000.000 de pesetas que, de ingresar en las cajas de los acreedores de aquí, aliviarían enormemente las necesidades agobiadoras de circulante. En ese orden se está en trance de establecer un procedimiento rapidísimo para solucionar los casos que no ofrezcan duda que serán la gran mayoría.

En el problema transportes, nervio y causa de tantos conflictos y denominador común de todos los entorpecimientos para la normalidad, nuestra principal labor ha sido la de solicitar camiones y la de procurar que la acción de la Junta de Transportes no entorpeciera y antes alentara el libre uso para la industria del arte rodado; en este último extremo hemos logrado alguna eficacia, pues los autos industriales y los carros de carga y aún los taxis han ido poco a poco incorporándose a su misión. Queda aún mucho por hacer y cuantos elementos se nos

faciliten -pues aún no ha llegado un solo- serán celosa y hasta usurariamente utilizados hasta el máximo rendimiento.

En el problema de normalización del revituallamiento, trató la Comisión de despertar el comercio normal, por creer sinceramente que él solo tenía el secreto resorte de encontrar y distribuir lo preciso para que las tiendas repusieran sus agotadas existencias. A tal fin, abrió las sesiones de Lonja (Bolsa de Cereales) logrando parcialmente la finalidad perseguida dentro de las enormes dificultades que las circunstancias imponían. El predominio del Servicio Nacional de Abastecimientos cercenó, en gran parte, las provechosas consecuencias de esta gestión.

En orden a la fijación y vigilancia de los precios, dentro del limitado margen que le van dejando las respectivas competencias de los varios Comités y diversos Servicios Nacionales, ha procurado y sigue procurando enlazar las actuaciones de unos y otros simplificando, en lo posible, trámites y complicaciones; estimando útiles a ese respecto las fórmulas últimamente convenidas con el Comisario Provincial de Abastecimientos que, con indiscutible buena voluntad y certero instinto viene atemperándose a las realidades y trata de huir de inútiles estorsiones.

En este punto, tan difícil y espinoso, la Comisión ha procurado señalar, con serena firmeza, la sana teoría de que la primera condición para evitar injustificadas alteraciones de precios es la simplicidad y la claridad en las directrices que dé el Poder Público, porque los excesivos requisitos y los trámites complicadores no solo resultan inútiles, sino que llegan a ser contraproducentes; la desorientación, el temor de incurrir en responsabilidades, las dudas sobre lo que se puede y no se puede hacer producen, como inevitable consecuencia, la paralización de los más, que de buena fé esperan siempre ver con mayores precisiones cual sea el camino verdaderamente autorizado y seguro: y, en cambio, alienta y refuerza la actividad clandestina de los malintencionados que especulan con el miedo ajeno y explotan con márgenes de usura las probabilidades de escapar a la vigilancia y fiscalización, puesto que saben por experiencia que éstas últimas acostumbra a ser tanto más impracticables cuanto más extensas las zonas a que se extienden y tanto menos eficaces cuanto más duras y más severas han sido las amenazas de sanción.

Otra norma esencial ha procurado también defender no siempre con éxito por desgracia, y es que la condición que más facilita el cumplimiento general de una orden consiste en que sea justa y equitativa y no cause quebranto que exceda del posible sacrificio; porque, por mucho que sea la buena voluntad en los

obligados a obedecer, por mucho que sea su espíritu de subordinación y leal acatamiento a los intereses generales, el instinto de conservación y aún el deber patriótico de sostener para bien de todos el sano y necesario rendimiento de las actividades productoras, se resiste con fuerza prácticamente incoercible a todo cuanto pueda tener fatal alcance de suicidio.

Otro sector de nuestra actividad se ha encaminado a ordenar y sistematizar, para su más perfecto conocimiento, la relación circunstanciada y facultativa de los daños ocasionados por los rojos en el patrimonio industrial y mercantil de la zona. El trabajo se hace parsimonioso y difícil, para que sea, no una impresión deleznable que pasa rápida y se deforma, si no un recuerdo concienzudo y seriamente cifrado. A pesar de ello tenemos ya comprobados y en marcha los expedientes para formalizar las demandas de reparación, para cuando puedan ser atendidas por el Estado, de más de 50.000.000 de pesetas de fábricas totalmente destruidas o seriamente averiadas, sobre este punto podremos facilitar toda suerte de precisiones y detalles cuanto estén completas las informaciones técnicas que van llegando, pero la impresión cifrada que hoy creemos poder adelantar es que no excederán los daños fabriles de los 125.000.000 de pesetas en toda la Zona.

Con respecto a exportación, capítulo de transcendencia suma en los momentos actuales, hemos creído cumplir con nuestro deber alentando a las principales casas exportadoras para que preparen e intensifiquen sus campañas, ofreciéndoles, por nuestra parte, los máximos apoyos y facilidades.

Singularmente hemos forzado la acción de las casas editoriales, tartáricas y papel de fumar.

En ese orden está pendiente el oficio de 16 de Marzo último solicitando el nombramiento de una Junta Reguladora.

En orden a la puesta en marcha de industrias y talleres lo alcanzado hasta hoy, en lenta pero creciente progresión es, aunque menos de lo que desearíamos, bastante apreciable y hasta cierto punto satisfactorio. En junto y salvo excepciones, como la del Ramo de la Construcción por ejemplo, que tiene paralización notoria y aguadisíma y se refleja también en los metalúrgicos y otras ramas con aquel ligadas, no será inferior actualmente a un 60% el trabajo actuante, no en ritmo

normal ciertamente, pero sí en jornada por lo menos alterna. La tendencia natural y el afán generalizado en ansia incontenida, sería la de ir rápidamente en aumento, pero la escasez y sobre todo la inseguridad en la recepción oportuna y continuada de las primeras materias y principalmente la falta de transporte, que lo encarece y lo obstaculiza todo, frena las iniciativas y hace desmayar los mayores entusiasmos.

Esa inquietud que domina a los patronos y que trasciende y se comunica a las masas trabajadoras, les hace vivir a unos y a otros en angustiosa zozobra; la gente, en general, se sienten inseguros porque no ven el horizonte despejado y esa sensación de vivir en perpetua víspera de conflicto va desplazando el sentimiento de general confianza que fue característica de los primeros días. El desencanto gana terreno y es preciso atajar con energía el desaliento para que renazca la confianza y con ella ese ambiente de optimismo que tan íntimamente ligado está con la sensación de bienestar.

Asegurar un régimen de suministro de primeras materias; dejar en libertad el trabajo para que en su intensificación halle el camino seguro de la baratura; y dejar libre también al comercio para que se desenvuelva y multiplique sus iniciativas y actividades, suprimiendo a la vez entorpecimientos inútiles que asustan a los buenos y despiertan a los maliciosos; sería seguramente la mejor orientación en el momento que vivimos.

Sean cuales sean los planes para el futuro hay que reconocer que no cabe improvisar los resultados de un plan de autarquía, por amplio y completo que éste sea; y es preciso advertir que en todo caso se tardarán, por lo menos, dos o tres años en notar los efectos de las medidas más fulminantemente adoptadas y en su virtud, sería engaño pueril imaginar que puedan, desde ahora, implantarse restricciones y limitaciones que solo serán posibles como consecuencia del éxito que aquéllas lleguen a tener.

Quiérese decir con ello que es del todo indispensable proveer en ese lapso de tiempo, de una manera normal y regular, a las necesidades de la industria catalana -que es base y sostén y zócalo obligado de la economía general española- si no es quiere que el periodo renovador que ahora iniciamos, comience con una era de miseria y en un ambiente de fracaso que prepararía mal el esfuerzo enorme que la autarquía requiere.

Y sentada esta afirmación, no olvidemos que la importación de productos extranjeros imprescindibles, en su inmensa mayoría, para el funcionamiento normal de las diversas industrias, alcanza en un año -esa fue la cifra de 1934- a 465.000.000 de pesetas oro; y aún eso contando con que entonces el repuesto existente en fábricas y almacenes de accesorios, piezas de recambio, maquinaria, etc. alcanzaba a una suma difícil de cifrar, pero que implicaba seguramente en Barcelona de una porción de millones, en capital de estacionamiento.

Nos explicamos la perplejidad ante cifras de ese volumen; pero aunque ello haya implicado un retraso en la previsión, no nos va a liberar de la necesidad de hacer frente al problema; de suerte que, si las divisas existentes no bastaran

-aún después de terminada la guerra- deberá suplirse su falta por crédito en materias, aplazando su pago en dinero para cuando, transcurridos dos años, aquietadas las aguas y normalizados los cauces pueda pensarse serenamente en la solución financiera que más le interese a España.

Bien está el criterio de que al país le cuadra hoy una economía dirigida, que defienda y haga prevalecer el verdadero interés colectivo contra los egoísmos y extralimitaciones particulares, pero no olvidamos que lo primero y lo primordial para dirigir un tren es haberlo puesto en marcha.

Esto aparte, Excmo Señor, y como punto final de esta primera comunión explicativa que a V.E. remitimos, cúmpenos añadir que tanto los señores Vocales que aquí residen como el personal enrolado en la labor de esta Comisión, dedican a sus tareas el máximo celo y las más incansable actividad; y que si los frutos obtenidos no son los que todos quisiéramos, podrá atribuirse a falta de mejor dirección en la presidencia, pero no falta de interés ni de ahorro egoísta de energías ni de buena voluntad.

Dios guarde al Caudillo y a V.E. muchos años para bien de España

Barcelona 12 de Mayo de 1939- Año de la Victoria

Excmo.Sr. Ministro de Industria y Comercio - B i l b a o

FONTS I BIBLIOGRAFIA

FONTS

Archivo General de la Administración (A.G.A.). Alcalá de Henares.

Presidencia del Gobierno. Secretaria General del Movimiento.
Fons Delegación Nacional de Provincias (Barcelona).

Arxiu del Govern Civil de Barcelona.

Registre d'Associacions.

Archivo Histórico Nacional. Madrid.

Causa General (Barcelona). Declaraciones.

Arxiu Històric de la Cambra de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona.

Documentació de la Comisión de Incorporación Industrial i Mercantil número 2.

Arxiu de Manuel Fal Conde. Sevilla.

Documentació privada de José Ribas Seva. Barcelona.

Documentació privada de Carlos Trias Bertran. Madrid.

Documentació privada de José María Poblador Alvarez. Barcelona.

Documentació privada de José María Fontana Tarrats. Madrid.

Documentació privada de José del Castillo Alvarez. Barcelona.

Documentació privada de Joaquín Encuentra Morer. Barcelona.

Documentació privada de Antonio Geis Salvans. Barcelona.

ALTRES FONTS

Butlletins.

"Boletín de la Junta de Defensa Nacional de España" núms. 1 a 33 (i últim): 25 de juliol a 2 d'octubre de 1936.

"Boletín Oficial del Estado", a partir del núm. 1 de 2 d'octubre de 1936: anys 1936, 1937, 1938 i 1939.

"Boletín del Movimiento de F.E.T. y de las J.O.N.S.", a partir del núm 1 de 5 de maig de 1937: anys 1937, 1938 i

1939.

Entrevistes.

- Sr. José Antonio Alonso Pedemonte (Barcelona, 13 de gener de 1988).
- Sr. Emilio Campañá Valldeperas (Barcelona, 29 de maig de 1986).
- Sr. Luis de Caralt Borrell (Barcelona, 23 de març de 1985 i 30 d'octubre de 1987).
- Sr. Pedro Conde Genové (Barcelona, 27 de març de 1986).
- Sra. María Rosa Conde Genové, vda. de Garriga-Nogués (Barcelona, maig de 1986).
- Sr. Julio Chinchilla Ballesta (Barcelona, 4 de febrer de 1987).
- Sr. Manuel de Delás i de Jaumar (Barcelona, 2 de juny de 1987).
- Sr. Joaquin Encuentra Morer (Barcelona, abril de 1985).
- Sr. Enrique García-Ramal Cellalbo (Madrid, 1987).
- Sr. Ignacio Joaniquet Sirvent (Barcelona, 1987).
- Sr. Julio Lamúa Santa Cruz (Barcelona, 10 d'abril de 1986).
- Sr. Vicente Lupo Mora (Barcelona, 22 de gener de 1988).
- Sr. Fernando Luque Recio (Barcelona, 15 de gener de 1988).
- Sr. Roberto de Lianza y de Burguera (Barcelona, 11 de juny de 1986).
- Sr. José Maluquer Cueto (Barcelona, 2 d'abril de 1988).
- Sr. José María Martínez-Marí Odena (Barcelona, 26 d'octubre de 1987).
- Sr. Juan Ramón Masoliver (Montcada i Reixac, 7 de febrer de 1985 i 21 d'octubre de 1988).
- Sr. Fernando de Moragas Elías (Barcelona, desembre de 1984).
- Sr. Román Perpiñá Grau (Madrid, 25 de juliol de 1986).
- Sr. Francisco Ráfols Serdá (Barcelona, 29 de gener de 1988).
- Srs. Carmen, Rosa i José Ribas Sanpons, fills de José Ribas Seva (Barcelona, gener de 1985 i gener de 1986).
- Sr. Ricardo Ribas Seva (1 d'octubre de 1987).
- Sra. Montserrat de Romañá Pujó (Madrid, 25 de juny de 1986).
- Sr. Ramón Serrano Suñer (Madrid, 28 de novembre de 1986).
- Sr. Jorge Roura Rosich (Barcelona, 18 de novembre de 1987).
- Sr. José Solano Latorre (Barcelona, 2 de maig de 1986).
- Sr. Josep Vergés i Matas (Barcelona, 30 de gener de 1985 i 15 de setembre de 1987).
- Sr. Gonzalo Serracñara de la Pompa (Barcelona, 1987).
- Sr. Raimundo Fernández-Cuesta Merelo (Madrid, 2 d'abril de 1986).
- Sra. Casilda Cardenal de Salas (Barcelona, 14-XI-1986).
- Sra. Consuelo Trias Bertrán (Barcelona, 22-III-1986).
- Sra. Blanca Bassas Carbó i Sr. Josep Planas Bassas (Castelló d'Empúries, 20-IV-1986).
- Sr. José Fernández Ramírez (Barcelona, 14-II-1985).
- Sr. Fernando García-Teresa de la Loma (Barcelona, 21-III i 9-V-1985).
- Sr. José María Arbós Batista (Barcelona, 8-IV-1987)
- Sr. Felio A. Villarrubias Solanes (Barcelona, 28-V-1986; 4-

XI-1986 i 3-IV-1987).

Sr. José María de Areilza (Madrid, 26-VI-1986).

Revistes i periòdics.

"Destino" (núms. 1 (6-III-1937) a 100 (28-I-1939))

"Guión" (núms. 1 al 8: 15-IX-1938 a 15-XII-1938)

"Solidaridad Nacional" (1939-1948)

"Boletín de la Delegación Provincial de Sindicatos" (Barcelona) i "Boletín Sindical Territorial. Barcelona, Tarragona, Lérida y Gerona".

Números i sèries de "Reacción", "La Vanguardia", "Renovación Española" (Madrid), "Gaceta Municipal de Barcelona", "Ferms!", "Diario de Barcelona", "Boletín Oficial de la Provincia de Barcelona" i "La Veu de Catalunya", entre d'altres.

BIBLIOGRAFIA I ARTICLES

Abella, Rafael, La vida cotidiana durante la Guerra Civil. La España Nacional, Barcelona, Planeta, 1976.

Agustí, Ignacio, Ganas de hablar, Barcelona, Planeta, 1976.

Alcazar de Velasco, Angel, Los siete días de Salamanca, Madrid, Del Toro, 1976.

Alted Vigil, Alicia, Política del Nuevo Estado sobre el patrimonio cultural y la educación durante la Guerra Civil española, Madrid, Ministerio de Cultura, 1984.

Alumnes del Departament d'Història Contemporània, "L'anticatalanisme de les forces d'ocupació. Tarragona 1939" a "Quaderns d'Història Contemporània" núm. 1, Dpt. d'Història Contemporània, Tarragona, 1979

Anguera, Pere, Menjacapellans. Conservadors i Revolucionaris, Reus, Edicions del Centre de Lectura, 1991.

Aparicio, M. A., El sindicalismo vertical y la formación del Estado Franquista, Barcelona, Eunibar, 1980.

Arauz de Robles, José María, Plan (Obra Nacional Corporativa), Burgos, 1937.

Areilza, José María de, Así los he visto, Barcelona, Planeta, 1974.

Arrarás Iribarren, Joaquín, Historia de la Cruzada Española,

Madrid, Ediciones Españolas S.A., 1942. Toms XXI i XXII.

Artal, Francesc; Gasch, Emili; Massana, Carme; Roca, Francesc; El pensament polític català durant la República i la Guerra (1931-1939), Barcelona, Edicions 62, 1976.

Artola, Miguel Partidos y programas políticos 1808-1936, Madrid, Ed. Aguilar, 1975.

Balcells, Albert, El problema agrari a Catalunya. La qüestió rabassaire (1890-1936), Barcelona, Hogar del Libro, Segona edició, 1983.

Barallat, Mercè,

La repressió a la postguerra civil a Lleida (1938-1945), Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1991.

"La represión en Lérida", La Guerra Civil-Historia 16 cit., tom 19, Madrid, Historia 16, 1986.

Bau Carpi, Fernando, Crónica de veinte años, Tortosa, Cooperativa Gráfica Dertosense, 1991.

Benet, Josep,

Catalunya sota el règim franquista, Barcelona, Blume, 1979.

Exili i mort del president Companys, Barcelona, Empúries, 1990.

Beneyto Pérez, Juan, "La censura literaria en los primeros años del Franquismo. Las normas y los hombres", "Diálogos Hispánicos de Amsterdam", núm. 5, Amsterdam, 1987.

Bertrán y Musitu, José, Experiencias de los Servicios de Información del Nordeste de España (S.I.F.N.E.) durante la guerra, Madrid, Espasa Calpe, 1940.

Blinkhorn, Martin, Carlismo y contrarrevolución en España 1931-39, Barcelona, Crítica, 1979.

Borrás, Tomás, Ramiro Ledesma Ramos, Editora Nacional, Madrid, 1971.

Bravo Martinez, Francisco Historia de Falange Española de las J.O.N.S., Madrid, Editora Nacional, Segona edició, 1943.

Burgo, Jaime del, Conspiración y Guerra Civil, Madrid i Barcelona, Ed. Alfaguara, 1970.

Cadenas y Vicent, Vicente, Actas del último Consejo Nacional de Falange Española de las JONS (Salamanca, 18-19-IV-1937) y algunas noticias referentes a la Jefatura Nacional de Prensa y Propaganda, Madrid, Gráficas Uguina, 1975

Cambó, Francesc, Meditacions. Dietari (1936-1940), Barcelona, Alpha, 1982.

Canudas, Josep, Història de l'aviació catalana (1898-1936), Barcelona, La Magrana, 1986.

Capdevila, Josep Maria, "La 'Història de la premsa catalana' i 'El Matí'", "Revista de Figueres", 4-III-1937.

Casas de la Vega, Rafael, Las milicias nacionales, Madrid, Editora Nacional, 1977 (2 vols.).

Cassassas i Ymbert, Jordi, L'Ateneu Barcelonès. Dels seus orígens als nostres dies., Barcelona, La Magrana-I.M. d'H./Ajuntament de Barcelona, 1986.

Castanys, Valentí, La memòria es diverteix. Mig segle de records, Barcelona, Destino, 1964.

Castillo (José del)-Alvarez, Santiago, Barcelona. Objetivo Cubierto, Barcelona, Ed. Timón, 1958.

Cava de Llano y Pintó, Carlos, La aportación de los catalanes a la Guerra de Liberación y a la paz española, Madrid, Ediciones del Movimiento, 1975.

Chacón, R. L., Laurencic ante el consejo de guerra. Por que hice las chekas de Barcelona, Barcelona, "Solidaridad Nacional", 1939.

Cierva, Ricardo de la, La Historia se confiesa. España 1930-1976, Tom III, Barcelona, Planeta, 1976.

Clarà, Josep,

Els governadors civils del Franquisme a Catalunya. Notes sociològiques., [dins vv/aa, L'Època Franquista. Estudis sobre les comarques gironines, Girona, Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 1989].

"Falange Española a les comarques gironines", "L'Avenç", Plecs d'Història Local, núm. 2, Barcelona, abril de 1986.

Clavera, Joan, [et al.], Capitalismo español: de la autarquía a la estabilización (1939-1959), Madrid, Edicusa, 1973.

Climent, Teresa-Viver Pi-Sunyer, Carles, "El personal polític de la Província de Barcelona de 1939-1959", "Perspectiva Social", núm. 13, ICESB, Barcelona, Gener-Juny de 1979.

Colomer, Josep M., Espanyolisme i catalanisme. La idea de nació en el pensament polític català (1939-1979), Barcelona, L'Avenç, 1984.

Compte de Guell, Journal d'un expatrié catalan, Mònaco, Editions du Rocher, 1946.

(Consulado General de Francia en Barcelona), Una de las obras de socorro del Consulado General de Francia en Barcelona durant los trágicos acontecimientos de 1936-1938, Sense data ni lloc d'edició.

Corts i Salvat, Joan R. i Salvat-Toda i Serra, Josep Ma, "Josep M. Sentís: un soldat per Déu i la Pàtria", "Lo Floc", núm. 80, juliol-agost 1986.

Criach i Singla, Daniel, "El Govern Civil de Barcelona (1939-1977)", treball inèdit.

Cruells, Bartomeu, Converses amb cinc polítics, Reus, Reus edicions S.A., 1977.

Chueca, Ricardo, El Fascismo en los comienzos del régimen de Franco. Un estudio sobre FET-JONS, Madrid, Centro de Investigaciones Sociológicas, 1983.

Dávila, Sancho,

José Antonio, Salamanca y otras cosas..., Madrid, Afrodísio Aguado, 1967.

De la O.J. al Frente de Juventudes, Madrid, Editora Nacional, 1941.

Equipo Mundo, Los noventa ministros de Franco, Barcelona, Dopesa, 1971.

Escolar Sobrino, Hipólito, La cultura durante la Guerra Civil, Madrid, Alhambra, 1987.

Fabre, Jaume,

"La delació dins la repressió franquista de postguerra" a "L'Avenç", Octubre de 1984.

Fabre, Jaume-Huertas, Josep Maria,

"Pepe Ribas, el primer cap de Falange de Barcelona", "L'Avenç", núm. 37, Abril de 1981.

"Porcioles, "ministre" de Franco a Barcelona", "L'Avenç".

"Quaranta anys d'Ajuntament sense eleccions municipals democràtiques", "L'Avenç", 58, març de 1983.

Fabre, Jaume-Huertas, Josep Maria-Ribas, Antoni, Vint anys de resistència catalana (1939-1959), Barcelona, La Magrana, 1978.

Febrés, Xavier, Josep Pla: biografia de l'homenot, Barcelona, Plaza y Janés Editores, 1990.

Fernandez-Cuesta, Raimundo, Testimonio, recuerdos y reflexiones, Madrid, Dyrsa, 1985.

Ferrer, Melchor

Historia del Tradicionalismo Español, Sevilla, Editorial Católica Española S.A., 1960: toms XXXVIII, IXXIX i XXX.

Documentos de Don Alfonso Carlos de Borbón y de Austria-Este (Duque de San Jaime), Madrid, Editorial Tradicionalista, 1950.

Fontana, José María, Los catalanes en la Guerra de España, Barcelona, Ed. Acervo, 1977.

Franco Salgado-Araujo, Teniente General Francisco, Mis conversaciones privadas con Franco, Barcelona, Planeta, 1976.

Galindo Herrero, Santiago Los partidos monárquicos bajo la Segunda República, Madrid, Ed. Rialp S.A., Segona edició, 1956.

Gallego Méndez, María Teresa, Mujer, Falange y Franquismo, Madrid, Taurus, 1983.

Gallén, Enric, "El intelectual ante la guerra y la revolución" dins Solé Sabaté, J.M. [coord.], Cataluña en la Guerra Civil Española, Barcelona, Biblioteca de "La Vanguardia", 1986.

Gallofré i Virgili, Maria Josepa, L'edició catalana i la censura franquista (1939-1951), Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1991.

García Venero, Maximiano,

Falange en la guerra de España: La unificación y Hedilla, Paris, Ruedo Ibérico, 1967.

Testimonio de Manuel Hedilla, Barcelona, Acervo, 1972.
Historia de la Unificación. (Falange y Requeté en 1.937), Madrid, AGESA, 1970.

Garitaonandía, Carmelo-Granja, José Luis de la, (editores), La Guerra Civil en el País Vasco. 50 años después, Bilbao, Servicio Editorial Universidad del País Vasco, 1987.

Gay de Montellà, Rafael

Atalayas de Mallorca. La guerra en el mar latino (Julio 1936-Abril 1939), Barcelona, Bosch, 1940.

El Fuero del Trabajo y el sistema del estado sindical-corporativo (Librería Santarén, Valladolid, 1939.

Geli, Carles-Huertas, Josep Maria Huertas, Les tres vides de Destino, Barcelona, Diputació de Barcelona-Col·legi de Periodistes de Catalunya, 1989.

General Sagardía, Del Alto Ebro a la Fuentes del Llobregat. Treinta y dos meses de guerra de la 62 División, Madrid, Editora Nacional, 1940.

Gibson, Ian, En busca de José Antonio, Barcelona, Planeta, 1980.

Gil Pecharromán, Julio

"El Bloque Nacional", dins La Guerra Civil Española-Historia 16, vol. 3, Madrid, Historia 16, 1986.

"Perfil del primer gobierno de Franco", a La Guerra Civil-Historia 16, vol. 20, Madrid, Historia 16, 1986.

Gil-Robles, José María, No fue posible la paz, Barcelona, Ariel, 1968.

Giménez-Arnau, José Antonio, Memorias de memoria. Descifre vucencia personalmente, Barcelona, Destino, 1978.

Giménez Caballero, Ernesto, Memorias de un dictador, Barcelona, Planeta, 1981.

Gimeno, Manuel, Revolució i repressió al Pallars (1936-1939), Barcelona, Abadia de Montserrat, 1987.

Giralt i Raventós, Emili [dir.], El Franquisme i l'oposició: una bibliografia crítica (1939-1975), Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1981.

González Oliveros, Wenceslao, Falange y Requeté, orgánicamente solidarios, Valladolid, Imprenta Católica de Francisco G. Vicente, 1937.

Graus i Forcén, Julià, Crònica de la Lleida franquista 1938-1975, Lleida, Virgili i Pagés, 1989.

Griera, A., Memòries, Sant Cugat del Vallès, Instituto Internacional de Cultura Romànica, 1963.

Gual Villalbí, Pedro, Un problema de la postguerra: Dónde y cómo se emplazarán las industrias, Barcelona, Fomento del Trabajo Nacional, 1945(?).

Guarner, Vicenç, L'aixecament militar a Catalunya i la guerra civil (1936-1939), Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1980.

Gutiérrez Latorre, Francisco, La republica del crimen. Cataluña, prisionera 1936-1939, Barcelona, Mare Nostrum, 1989.

Ignacio, Leon, Los años del pistolero, Barcelona, Planeta, 1981.

"In memoriam Manuel J. Fal Conde", Sevilla, Editorial Católica

Española, 1978.

Jarne, Antonieta, La Secció Femenina a Lleida. Els anys "triomfals", Lleida, Pagès Editors, 1991.

J.V.Z. [pseud. de Joan B. Viza Caball], Corporativismo gremial. La organización social en la España Nueva, Burgos, Editorial Requeté, 1937.

Jiménez Campo, Javier El fascismo en la crisis de la II República, Madrid, Centro de Investigaciones Sociológicas, 1979.

Joaniquet, Aurelio, Alfonso Sala Argemí, conde de Egara, Madrid, Espasa-Calpe, 1955.

Juan Arbó, Sebastián, Memorias. Los hombres de la ciudad, Barcelona, Planeta, 1982.

Kindelán, Alfredo, Mis cuadernos de guerra, Barcelona, Planeta, 1982.

Lacruz, Francisco, El Alzamiento, la revolución y el terror en Barcelona, Barcelona, Edició de l'autor, 1943.

Lain Entralgo, Pedro, Descargo de conciencia (1930-1960), Segona edició, Madrid, Alianza Editorial, 1989.

Ledesma Ramos, Ramiro, ¿Fascismo en España?. Discurso a las juventudes de España, Ed. Ariel, Esplugues de Llobregat, 1968.

Lizarza Iribarren, Antonio, Memorias de la conspiración (1931-1936), Pamplona, Gómez, 1954.

Mainer, José-Carlos, [Ed.], Falange y Literatura. Antología, Labor, Barcelona, 1971.

Manent, Albert, "Joan Ramón Masoliver, servidor proteic de la cultura" a "Revista de Catalunya", Num. 38 (Nova Etapa), Febrer de 1990.

Manent, Albert-Crexell, Joan,

Bibliografia catalana dels anys difícils (1939-1943), Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988.

Bibliografia catalana: cap a la represa (1944-1946), Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1989.

Marcet Coll, José María, Mi ciudad y yo. Veinte años en una Alcaldía. 1940-1960., Barcelona, Talleres Gráficos Dúplex, 1963.

Marcet i Gisbert, Xavier, La burguesia en la construcció del Nou Estat. El cas de Terrassa, treball inèdit, febrer de 1987.

Marín i Corbera, Martí, _

Franquisme i poder local: l'Ajuntament de Sabadell 1939-1979, treball inèdit, 1990.

"F.E.T. y de las J.O.N.S. a Sabadell, 1939-1945: els primers temps" (Comunicació presentada al Col.loqui Interdisciplinar sobre el Primer Franquisme. Barcelona, 1990).

Massot i Muntaner, Josep

Els escriptors i la Guerra Civil a les Illes Balears, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1990.

Cultura i vida a Mallorca entre la guerra i la postguerra (1930-1950), Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1978.

El bisbe Miralles i l'Església de Mallorca, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1991.

Mayayo i Artal, Andreu, La Conca de Barberà (De la Crisi Agrària a la Guerra Civil), Montblanc, Centre d'Estudis de la Conca de Barberà, 1986.

Mezquida y Gené, Luís María,

La batalla del Ebro. Asedio y defensa de Gandesa en sus aspectos militar, económico, demográfico y urbanístico, Tarragona, Diputación Provincial de Tarragona, 1973.

La batalla del Ebro. Asedio y defensa de Villalba de los Arcos en sus aspectos militar, económico, demográfico y urbanístico. Reducción de la bolsa Fayón-Mequinenza y combates en la Sierra de Pándols, Tarragona, Diputación Provincial de Tarragona, 1974.

La batalla del Ebro. Asedio de Tortosa y combates de Amposta. Del río Guadalupe al Gayá, con las ocupaciones de Falset, Montblanc, Valls, Reus i Tarragona (1938-39), Tarragona, Diputación Provincial de Tarragona, 1970.

Miguel, Amando de, Sociologia del Franquismo, Barcelona, Euros, 1975.

Mir, Conxita,

Lleida (1890-1936): Caciquisme polític i lluita electoral, Barcelona, Publicacions de L'Abadia de Montserrat, 1985.

"Lleida, línia de front", "L'Avenç" núm. 126, maig 1989.

Molas, Isidre

Lliga Catalana. Un estudi d'Estasiologia, Barcelona, Edicions 62, Segona edició, 1973.

El sistema de partidos políticos en Cataluña, Barcelona, Ed.

Península, 1974.

Molinero, Carme-Ysàs, Pere,

"La Diputació de la postguerra: 1939-1949" dins Borja de Riquer [dir.], Història de la Diputació de Barcelona, vol. III, Barcelona, Diputació de Barcelona, 1988.

L'oposició antifeixista a Catalunya (1939-1950), Barcelona, La Magrana, 1981.

"PATRIA, JUSTICIA y PAN". Nivell de vida i condicions de treball a Catalunya 1939-1951, Barcelona, La Magrana, 1985.

Moll, Francesc de Borja, Els altres quaranta anys (1935-1974), Palma, Editorial Moll, 1975.

Montero, José Ramón, La C.E.D.A.. El catolicismo social y político en la II República, Madrid, Ediciones de la Revista del Trabajo, 1977.

Morodo, Raúl Los orígenes ideológicos del Franquismo: Acción Española, Madrid, Alianza Editorial, 1985.

Muntanyola, Ramon, Vidal i Barraquer. El cardenal de la paz., Barcelona, Estela, 1971.

Nadal, Joaquín María de, Seis años con Don Francisco Cambó (1.930-36). Memorias de un secretario político, Barcelona, Alpha, 1957.

Nicolás Marín, María Encarna, Instituciones murcianas en el Franquismo 1939-1962, Murcia, Editora Regional de Murcia, 1982.

Nonell Bru, Salvador,

Los Requetés Catalanes del Tercio de Nuestra Señora de Montserrat en la Cruzada Española (1936-1939), Barcelona, Ed. Casulleras, 1956.

Así eran nuestros muertos del laureado Tercio de Requetés de Ntra. Sra. de Montserrat, Barcelona, Casulleras, 1965.

Olcina, Evarist, El carlismo y las autonomías regionales, Madrid, Seminarios y Ediciones, 1974

Olivé i Serret, Enric, "El Franquisme", dins Enric Olivé [dir.], Història del Camp de Tarragona. I. El Tarragonès, Tarragona, Publicacions de la Diputació de Tarragona, 1989.

Oyarzun, Román Historia del Carlismo, Madrid, Alianza Editorial, 1969.

Palabras del Caudillo 19 de abril 1937-7 Diciembre de 1942, Madrid, Editora Nacional, 1943.

Pascual, Jesús, Yo fui asesinado por los rojos, Barcelona, Gráficas Salvá, 1981.

Pastor, Manuel, Los orígenes del fascismo en España, Madrid, Túcar, 1975.

Pastor Petit, Domingo, La cinquena columna a Catalunya (1936-1939), Barcelona, Galba, 1978.

Payne, Stanley G.

Falange. Historia del fascismo español, Paris, Ruedo Ibérico, 1965.

Ejército y sociedad en la España liberal 1.808-1.936, Madrid, Akal, 1977.

Permanyer, Lluís,

"Juan Ramón Masoliver. Un agitador cultural en plena Guerra Civil", "La Vanguardia", 17-V-1987.

Entrevista a Josep Lluís Milà i Sagnier, "La Vanguardia", 2-I-1988.

Pernau, Josep, Diari de la caiguda de Catalunya, Barcelona, Edicions B. 1989.

Pinyol i Torrens, Ramon-Bassó, Jacint, "Les Passions d'Olesa de Montserrat i d'Esparreguera, espectacles en català autoritzats l'any 1940", comunicació presentada al "Col·loqui Interdisciplinari sobre el Primer Franquisme", Barcelona, 1990.

Pons, Agustí-Solé Sabaté, Josep M., "Entrevista exhaustiva amb Ramón Serrano Suñer", "El Temps" (València), núm. 250, 3 d'abril de 1989.

Prats i Armengol, Francesc, La Ciutat de Tremp durant la Segona República i la Guerra Civil (1931-1938), Barcelona, Dalmau, 1990.

Preston, Paul Las derechas españolas en el siglo XX: autoritarismo, fascismo y golpismo, Madrid, Ed. Sistema, 1986.

Puig Mora, E. (pseudònim), La tragedia roja en Barcelona. Memorias de un evadido, Zaragoza, Librería General, 1937.

Puy, Josep Alfons Sala i Argemí. Industrial i polític 1863-45, Terrassa, Arxiu Tobella, 1983.

Raguer, Hilari

Divendres de Passió. Vida i mort de Manuel Carrasco i Formiguera, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1984.

"L'afusellament de Carrasco i Formiguera", a "Revista de

Catalunya", núm. 40, Nova Etapa, Abril de 1990.

"La llarga guerra del general Franco", "Revista de Catalunya", núm. 38, febrer 1990.

Ramos i Ramos, Gemma, "El Sindicat Vertical: mecanisme de control social i instrument de poder" dins Francesco Bargaballo et. al., Franquisme. Sobre resistència i consens a Catalunya (1938-1959), Barcelona, Centre de Treball i Documentació-Editorial Crítica, 1989.

Redondo, general Luís -Zavala, comandante Juan de, El Regueté (La Tradición nunca muere), Barcelona, A.H.R., 1957.

Ribas i Massana, Albert, L'economia franquista sota el franquisme (1939-1953), Barcelona, Edicions 62.

Ridruejo, Dionisio, Con fuego y con raices. Casi unas memorias, Barcelona, Planeta, 1976.

Río Cisneros, Agustín del (Recopilador), Obras Completas de José Antonio Primo de Rivera, Madrid, Publicaciones de la Dirección General de Propaganda, 1950.

Riquer Permanyer, Borja de,

"Els catalans de Burgos", "Arreu", núm. 5, 22-28 de novembre de 1976.

"1936: El 'suïcidi polític' de la Lliga", "Avui", 25-IV-1991.

"Burgesos, polítics i cacics a la Catalunya de la Restauració", "L'Avenç", núm. 72, juny de 1984.

"Burgos 1937: Divergències polítiques entre falangistes i carlins catalans" (dins Haciendo historia: Homenaje al Prof. Carlos Seco, Madrid, Ed. Univ. Complutense, 1989.

(i Joan B. Culla), El Franquisme i la Transició Democràtica (1939-1988), volum VII de Història de Catalunya (Dir. Pierre Vilar), Barcelona, Ed. 62, 1989.

Robinson, Richard A.H., Los orígenes de la España de Franco. Derecha, República y revolución 1931-1936., Barcelona, Grijalbo, 1974.

Rodríguez-Puértolas, Julio, Literatura fascista española, vol. I: Historia, Akal, Madrid, 1986.

Rojas, Carlos, La Guerra en Catalunya, Barcelona, Plaza y Janés, 1979.

Robert i Cendra, mossèn Marcel·lí,

Assaig biogràfic sobre Tomàs Caylà i Grau, treball inèdit.

(Robert, Marcelino) "La figura prócer del Sr. Sentís",
"Diari de Tarragona", 19-VIII-1989.

Romero, Luis, "El 19 de Julio", dins Josep Ma Solé i Sabaté (coord.), Cataluña en la Guerra Civil Española, Barcelona, Biblioteca de "La Vanguardia", 1986.

Ros, Félix, Preventorio "D" (ocho meses en el S.I.M.), Barcelona, Yunque, 1939.

Rubí i Casals, M. Gemma, "Mariano Calviño de Sabucedo i Gras (1907-1980): algunes dades biogràfiques", treball en curs de publicació a la revista "Dovella" (Manresa).

Rubio, Javier, La emigración de la guerra civil de 1936-1939, Madrid, Sanmartín, 1977.

Ruiz Vilaplana, Antonio, Lletra oberta als catalans, Barcelona, Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya, 1938.

Sáez Marín, Juan, El Frente de Juventudes. Política de juventud en la España de la postguerra (1937-1960), Madrid, Siglo XXI, 1988.

Sainz Rodriguez, Pedro

Testimonio y recuerdos, Barcelona, Planeta, 1978.

Un reinado en la sombra, Barcelona, Planeta, 1981.

Salas Larrazabal, Ramón, "Del Alfambra al Mediterráneo", La Guerra Civil-Historia 16, tom 19, Madrid, Historia 16, 1986.

Santa Cruz, Manuel de [pseudònim], Apuntes y documentos para la historia del tradicionalismo español 1939-1966. Tom I (1939), Zamora, Zona edició, 1984; Tom 7 (1945); Tom 8 (1946);

Santa Marina, Luys, Cisneros, (segona edició), Barcelona, Yunque, 1939.

Sariol Badia, Joan Petita història de la Guerra Civil. Vint-i-tres testimonis informen, Barcelona, Dopesa, 1977.

Sentís, Carlos, "Catalanes en San Sebastián" dins Cataluña en la Guerra Civil Española, Barcelona, Biblioteca de "La Vanguardia", 1986.

Serrano Suñer, Ramón

Entre Hendaya y Gibraltar, Barcelona, Nauta, 1973.

Entre el silencio y la propaganda, la Historia com fué. Memorias, Barcelona, Planeta, 1977.

Servicio Histórico Militar (Ponente: José Manuel Martínez Bande),

La llegada al mar, (Monografías de la Guerra de España, Num. 11), Madrid, San Martín, 1975.

La ofensiva sobre Valencia, (Monografías de la Guerra de España, núm. 12), Madrid, Librería Editorial San Martín, 1977.

La batalla del Ebro (Monografías de la Guerra de España número 13), Madrid, Sanmartín, 1988.

La Campaña de Cataluña, Monografías de la Guerra de España Núm. 14, Madrid, Sanmartín, 1979.

[Servicio Nacional de Propaganda]

La Falange y Cataluña, sense data ni lloc d'edició.

José Antonio y Cataluña, sense data ni lloc d'edició.

Solé i Sabaté, Josep Maria-Villarroya i Font, Joan

La repressió a la reraguarda de Catalunya (1936-1939), Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1989 (2 vols.).

La repressió a la guerra i a la postguerra a la comarca del Maresme (1936-1945), Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1983.

Catalunya sota les bombes (1936-1939), Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1986.

La repressió franquista a Catalunya 1938-1953, Barcelona, Edicions 62, 1985.

L'ocupació militar de Catalunya. Març 1938-Febrer 1939, Barcelona, L'Avenç, 1987.

Soler Janer, Juan Tomás Caylá Grau ejemplo y guía de patriotas. Su vida, su muerte., San Sebastián, Editorial Española, S.A., 1938.

Southworth, Herbert Rudletge, Antifalange, Paris, Ruedo Ibérico, 1967

Stein, Louis, Más allá de la muerte y del exilio, Barcelona, Plaza & Janés, 1983.

Suárez Cortina, Manuel, El fascismo en Asturias (1931-1937), Madrid, Siverio Cañada, 1981., Suárez Fernández, Luis, Francisco

Suárez Fernández, Luis, Francisco Franco y su tiempo, Madrid, Fundación Nacional Francisco Franco, 1984.

Tasis, Rafael, Les presons dels altres. Records d'un escarceller d'ocasió, Barcelona, Pòrtic, 1990.

Termes, Josep, De la Revolució de Setembre a la Guerra Civil (1868-1936), volumen sisè de l'obra Pierre Vilar [dir], Historia de Catalunya, Barcelona, Edicions 62, 1987.

Thomas, Hugh, La guerra civil española, Barcelona, Grijalbo, 1985.

Torre Enciso, C. y Muro Zegri, D., La marcha sobre Barcelona, Barcelona, Editora Nacional, 1939.

Tusell, Javier,

"El proceso hacia la Unificación" dins La Guerra Civil-Historia 16, vol. 11, Madrid, Historia 16, 1986

"La Junta de Defensa de Burgos" dins La Guerra Civil-Historia 16, vol. 6, Madrid, Historia 16, 1986.

"La Junta Técnica del Estado" a La Guerra Civil-Historia 16, vol. 7, Madrid, Historia 16, 1986.

"La evolución política en la segunda mitad de 1937", a La Guerra Civil-Historia 16, vol. 15, Madrid, Historia 16, 1986.

[y Genoveva García Queipo de Llano], "El Nuevo Estado franquista", La Guerra Civil Española-Historia 16, tomo 20, Madrid, Historia 16, 1986 i "La España de Franco", dins La Guerra Civil-Historia 16, vol. 24, Madrid, Historia 16, 1986.

La dictadura de Franco, Madrid, Alianza, 1988.

Historia de la Democracia Cristiana en España, Madrid, Sarpe, 1986.

Ucelay Da Cal, Enric,

La Catalunya populista. Imatge, cultura i política en l'etapa republicana (1.931-39), Barcelona, Edicions de La Magrana, 1982.

"La Diputació durant la Dictadura. 1923-30" i "De la Dictadura a la Generalitat 1930-31" dins VV/AA [dir. Borja de Riquer], Història de la Diputació de Barcelona, segon volum, Barcelona, Diputació de Barcelona, 1988.

"Cataluña durante la guerra" a Edward Malefakis [dir], La Guerra de España, Madrid, "El País", 1986.

"Ràdio Veritat", "Arreu", núm. 5, 22-28 de novembre de 1976.

"José María Gil-Robles y Quiñones" dins Joan Anton i Miquel Caminal (eds.), Pensamiento político español contemporáneo, Barcelona, Teide, en premsa.

VV/AA, Història de Terrassa, Terrassa, Ajuntament de Terrassa, 1987.

Vegas Latapié, Eugenio, Los caminos del desengaño. Memorias políticas. II. 1936-1938, Madrid, Tebas, 1987.

Vilanova, Mercè, Atlas electoral de Catalunya durant la Segona República. Orientació del vot, participació i abstenció, Barcelona, Fundació Jaume Bofill-Edicions de La Magrana, 1986.

Winston, Colin M. Workers and the right in Spain 1900-1936, Princeton (N.J.), Princeton University Press, 1985.

Ximenez de Sandoval, Felipe, José Antonio. Biografía, Madrid, Gráficas Lazareno-Echániz, Segunda edición, 1949.

Yaniz, Pedro "El 19 de Julio de los carlistas catalanes", "Historia y Vida", núm. 105, desembre de 1976.

Zarraluqui Villalba, Julio, Cuatro redacciones y una guerra (La vida y la época de un periodista) Memorias, Barcelona, 1968.
